I 19441

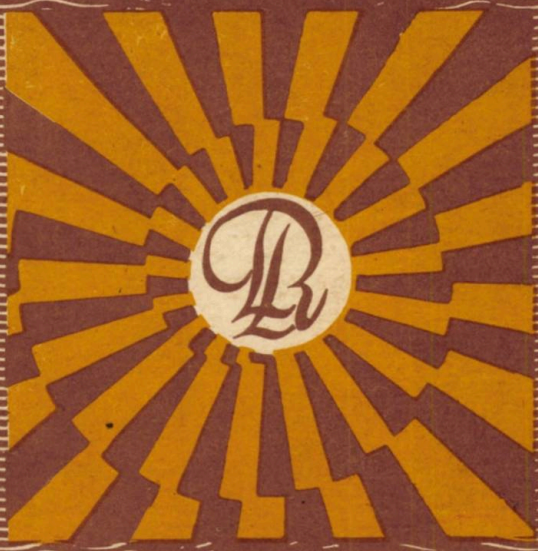

1 IUL 2022

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1

1985

42904.

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XIV, nr. 1 (ianuarie-martie), București, 1985

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu-Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), VIORICA NEBEL (Buzău), IULIU PÂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I, NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București sub comanda nr. 31 858

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XIV, NR. 1 (IANUARIE — MARTIE), BUCUREŞTI, 1985

Sumar

I. HANGIU — Cuvînt către cititori 3

Gramatică, vocabular

AL. GRAUR — Cuvinte latinești 4
ION DIACONESCU — Cîteva probleme de acord 6
RODICA-LIGIA ȘERBAN — Pronumele și adjectivul pronominal posesiv 9

Stil, compoziție

CLARA GEORGETA CHIOSA — „Arta" sau „știința" compunerii . . . 12
VASILE POENARU — Definiția într-o compunere 14
MAGDA MIOC — Subiectul operei literare. Unități narative 16

Analize, sinteze

ION ROTARU — Nicolae Labiș : „Comunistului" 19
AURELIA IONESCU — Pașoptiștii, scriitori și oameni politici 22
GHEORGHE LĂZĂRESCU — Structuri narative în romanul realist românesc 26

Miscellanea

GH. EMINESCU — La 135 de ani 29
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA — Eminescu, model al implicării . . 30
Preliminarii la centenarul nașterii scriitorului Liviu Rebreanu . . . 33
PUIA FLORICA REBREANU — Locuri îndrăgite de părintele meu . . 34
NICULAE GHERAN — Liviu Rebreanu, academician 36
NICOLAE I. NICOLAE — Mateiu I. Caragiale 38
CORNELIU NISTOR — Un veac de la apariția romanului „Germinal" . . 41

Convorbiri cu scriitorii

Interviu cu MIRCEA SĂNTIMBREANU (Gabriel Stănescu) 43

Concursuri, examene

Proba de verificare a cunoștințelor de limba română pentru înscrierea în clasa a IX-a (treapta I) de liceu 47

CONSTANȚA BĂRBOI — Concursul „M. Eminescu" și centenarul „Liviu Rebreanu" 51

ION ST. LAZĂR — Societatea literară „Anton Pann" și concursul „Al. Oprea" 52

Cenacluri, reviste

ADRIAN ALUI GHEORGHE, MERTICARU-RAFAEL GICĂ — Cenaclul pionierilor și elevilor „Nicolae Labiș" din Tg. Neamț 53

De la corespondenții noștri 54

Tinere talente

LILIANA DUMITRAȘCU — Zbor deschis 57

DORINA BODEA — Macii după recoltă 57

Debut

CARLA ELVIRA CSELENSZKI — Licăriri de dimineață 58

ALINA DORIȘ — Secera lunii 58

Însemnări pe marginea cărților

ȘTEFANIA POPESCU, *Gramatica practică a limbii române, cu o culegere de exerciții.* Ediția a III-a, revăzută și îmbogățită (Delia-Ruxandra Radu) ; PETRU OALLDE, *Lupta pentru limbă românească în Banat. Apărarea și afirmarea limbii române, la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea* (B. Cazacu) ; I. HELIADE RĂDULESCU, *Scrieri alese.* Ediție îngrijită de VLADIMIR DRIMBA. Postfață și cronologie de CONSTANTIN MĂCIUCĂ (Augustin Macarie) ; BARBU DELAVRANCEA, *Apus de soare.* Tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de ILIE DAN (Nae Antonescu) 58

VASILE POENARU — Curier 62

Cuvînt către cititori

I. HANGIU

Cu numărul de față revista trimestrială pentru elevi *Limba și literatura română* intră în al paisprezecelea an al existenței sale, cu aceleași preocupări statornice de a contribui la instruirea și educarea tineretului școlar, la cultivarea sentimentului de prețuire a tezaurului limbii și literaturii naționale, la stimularea spiritului creator al celor care se află azi pe băncile școlii și care vor deveni mîine constructori de nădejde ai socialismului și comunismului în patria noastră.

Așezăm la baza activității noastre îndemnurile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care, de la înalta tribună a celui de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, adresa tineretului o înflăcărată chemare de a nu precupeți nimic pentru însușirea comorilor științei și culturii, pentru a se forma în spiritul tradițiilor revoluționare ale poporului nostru, de a munci fără preget pentru a deveni destoinici constructori ai socialismului și comunismului: „Învățați, munciți, munciți și învățați, însușiți-vă cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii, concepția materialist-dialectică, fiți cutezători, prețuiți strămoșii și părinții voștri, acționați permanent în spiritul romantismului revoluționar, pregătiți-vă să fiți întotdeauna gata de a vă face datoria de a duce înainte neabătut făclia progresului pe pămîntul României, mesajul de pace și colaborare al națiunii noastre socialiste cu alte națiuni ale lumii!".

Revista *Limba și literatura română*, care a cunoscut, în ultimii zece ani, o largă răspîndire în rîndul elevilor, studenților și profesorilor, își propune să întrețină un dialog mai viu cu abonații săi, să solicite și să publice articole cu un pronunțat caracter practic, aplicativ, în care să explice noțiuni de gramatică, vocabular, stil și compoziție, să ofere cititorilor comentarii și interpretări de texte literare, noțiuni despre genuri și specii literare, sinteze privind etape din dezvoltarea literaturii, curente și școli literare, medalioane despre scriitori clasici și contemporani, interviuri cu scriitori, oameni de știință și cultură, profesori cu o bogată experiență la catedră.

Toate aceste deziderate nu se pot realiza decît cu sprijinul profesorilor de limba și literatura română din întreaga țară, care răspund de instruirea și educarea tinerei generații și cărora le solicităm materiale. Fiind o revistă pentru elevi, sîntem bucuroși să primim mai multe corespondențe referitoare la activitățile din școli și licee (cercuri, cenacluri, concursuri, examene), semnate de elevi sau de profesori, scrisori, versuri și proză și alte materiale trimise de elevi redacției noastre.

O fericită coincidență face ca în Anul Internațional al Tineretului, organizat de UNESCO la propunerea României, să aniversăm centenarul concursurilor școlare inițiate de Societatea „Tinerimea Română". Ne vom strădui să publicăm un supliment al revistei dedicat acestui eveniment și să-l oferim gratuit tuturor elevilor care vor obține premii și mențiuni la etapa finală a Concursului „Mihai Eminescu" și la alte concursuri organizate în cadrul Festivalului „Cîntarea României".

Cuvinte latinești

Acad. AL. GRAUR

În românește, cuvintele latinești se împart în cel puțin trei categorii :

1. Cuvintele moștenite, care formează baza vocabularului românesc. Ele s-au schimbat în decursul timpului în ce privește pronunțarea (de exemplu latinescul *sonitus* a devenit în românește *sunet)* ; în primul rînd ele au pierdut majoritatea desinențelor latinești.

2. Cuvintele împrumutate în secolul trecut, fie direct, fie prin intermediul altor limbi, în special al francezei. Avînd în vedere faptul că ortografia franceză a fost fixată acum vreo mie de ani, ea corespunde mult mai bine pronunțării latine decît celei actuale franceze. Noi pornim în general de la forma scrisă franceză și citim cuvintele noi așa cum le rostim în latinește (uneori le apropiem de pronunțarea cuvintelor moștenite). De exemplu : fr. *efficient* (pronunțat *efisiă) ;* noi pornim de la latinescul *efficiens* (cu gerunziul *efficientis),* pronunțat cu č (romanii pronunțau cu k). În felul acesta cuvîntul se apropie de *face* al nostru (care e din aceeași rădăcină).

3. Se introduc mereu cuvinte latinești luate așa cum se pronunțau în antichitate și cu desinențele respective. Despre acestea va fi vorba în cele ce urmează.

Substantive cu desinență de nominativ. *Servus* însemna în latină „sclav" ; la noi, vine prin intermediu maghiar și este egal cu *sluga dumitale,* formulă de salut învechită. *Forum* în latinește însemna „piață", apoi „adunare publică" (pentru că adunările aveau loc de obicei în piață, unde se rosteau cuvîntări și se luau hotărîri). Unor adunări mai importante de partid sau de tineret li se mai spune : *Marele Forum al Comuniștilor,* de exemplu Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, *Marele Forum al Tineretului,* viitorul Congres al Uniunii Tineretului Comunist.

Substantiv cu desinență de ablativ. *Loco* se scrie pe scrisorile care urmează să fie predate în aceeași localitate. În latinește *locus* înseamnă „loc", deci ablativul *loco* este „în (același) loc".

Adjectiv cu desinență de nominativ (singular masculin) : *redivivus* „înviat" se spune despre o persoană care a fost uitată și acum revine în actualitate. La feminin, e folosit în *Virtus romana rediviva,* denumirea Societății literare a Liceului Grăniceresc din Năsăud, în care și-a început activitatea G. Coșbuc.

Verbe : *confer* (prescurtat *cf.),* imperativ cu sensul de „pune alături, compară" și, mai de curînd „vezi". Adesea e construit cu da-

tivul, pentru că oamenii își închipuie, în mod greșit, că e prescurtare de la *conform. Veto* „interzic, mă opun" ; în limbile moderne se folosește însă ca substantiv.

Pronume : *idem* „același". Se face o greșeală cînd se scrie *cf. idem,* deoarece verbul *confer* e tranzitiv, deci *idem* ar trebui pus la acuzativ (care e *eundem).*

Adverbe : *circa* „aproximativ, cam". *Ibidem* „tot acolo" ; *passim* „ici și colo" (e folosit la citate, ca să nu ne trimită la prea multe pasaje din aceeași lucrare). *Sic* „așa" (se folosește de obicei cînd se citează ceva scris sau tipărit greșit).

Substantive cu prepoziție (de obicei substantivul e pus la ablativ). *Ab ovo* (cuvînt cu cuvînt, s-ar traduce prin „de la ou"), cu înțelesul „de la început". *Coram populo* (în fața poporului), folosit cu înțelesul de „în public". *De facto,* la origine „de fapt", apoi „prin însuși faptul că există". *De iure,* „de drept", se folosește acum cu înțelesul de „sub aspectul juridic". *De plano* însemna la început „ceva neted" *(planus* e egal în latinește cu *plat),* apoi „simplu, fără complicații". *Ex abrupto* „pe nepregătite, neașteptat" (la origine „din prăpastie"). *Ex aequo,* la origine „din egal", apoi se aplică la doi elevi care au primit aceeași notă sau la doi sportivi care au realizat aceeași performanță. *Ex càthedra,* la început „de la catedră", iar acum se spune așa despre cineva care face pe profesorul fără să fie. *Post scriptum,* la origine „după scrisoare", apoi „ceea ce se adaugă la o scrisoare după semnătură".

Substantiv cu prepoziție și cu un adjectiv: *magna cum laude* „cu mare laudă" (se vede adesea scris greșit *laudae).*

Substantiv cu adjectiv: *grosso modo* „în linii mari" (în latinește, *modus* e „măsură", iar *grossus* „gros"). Formula e la cazul ablativ.

Două substantive: *casus belli* „caz de război". *Honoris causa* „în scopul cinstirii", apoi „pentru merite excepționale". Cu o conjuncție la mijloc : *urbi et orbi,* la început „orașului și pămîntului", apoi „peste tot".

Substantiv cu pronume: *eiusdem farinae* „din aceeași făină", adică „la fel de rău". *Ipso facto* „prin însuși faptul", adică „chiar prin aceasta". *Sui generis* „de felul său", adică „unic".

Un adverb cu prepoziție : *ad interim* „între timp".

Un pronume cu prepoziție: *ad hoc* „pentru aceasta", folosit cu înțelesul de „special". *Divanurile ad hoc,* adunări obștești extraordinare, au fost convocate în 1857 în Țara Românească și în Moldova pentru a se pronunța asupra organizării politice și sociale a țărilor române.

Două verbe, în fapt, două participii ale aceluiași verb : *mutatis mutandis* „schimbînd cele care trebuie schimbate", adică „introducînd modificările necesare".

Bineînțeles, acestea nu sînt singurele cuvinte latinești care se întrebuințează actualmente și trebuie să adaug că există numeroase propoziții întregi și chiar fraze, care sînt adesea citate.

Cîteva probleme de acord

ION DIACONESCU
Universitatea din Bucureşti

O trăsătură morfosintactică a limbii române este reprezentată de *acordul în gen, număr şi caz al adjectivului cu substantivul pe care îl determină*. Modalităţile acordului sînt condiţionate şi reglementate de poziţia adjectivului faţă de substantiv, precum şi de unele caracteristici de ordin flexionar ale adjectivului sau ale regentului său. Normele sînt, în general, cunoscute şi respectate de către aproape toţi vorbitorii : *prieten bun, prieteni buni, prietenă bună, prietene bune, bunul prieten, bunii prieteni, buna prietenă, bunele prietene, bunului prieten, bunilor prieteni, bunei prietene, bunelor prietene*. În aceste situaţii, al doilea termen al grupului prezintă forme distincte numai în raport cu genul şi numărul substantivului, cele de caz fiind implicate în paradigma primului termen — substantiv sau adjectiv — : *unui prieten bun, prietenului bun, unui bun prieten, bunului prieten, prietene bun, bunule prieten*.

Sînt însă şi situaţii cînd, în exprimarea relaţiei cazuale de genitiv sau dativ, prezintă forme specifice şi cel de al doilea termen al grupului — substantiv sau adjectiv —, realizîndu-se o *dublă flexiune*, similară cu cea din latină : *casa bona, casae bonae, casam bonam*, ceea ce în limba română creează unele dificultăţi care favorizează o serie de abateri de la norma gramaticală.

1. Aspectul general al acestei situaţii este relevat de substantivele şi adjectivele de genul feminin, care, la cazurile genitiv şi dativ singular, indiferent de topică, poartă o marcă specifică : *unei colege bune, unei bune colege, colegei bune, bunei colege* şi nu *unei colege bună* sau *unei bune colegă* sau *unei bună colegă*. Abaterea de la această normă are ca rezultat, atît în limba scrisă, cît şi în cea vorbită, un act de neaderenţă formală a adjectivului cu substantivul determinat : *Această inovaţie este urmarea unei propuneri mai vechi f ă c u t ă de colectivul nostru*, în loc de *Această inovaţie este urmarea unei propuneri mai vechi f ă c u t e de colectivul nostru ; Premiul a fost acordat unei colege mai t a l e n t a t ă decît mine*, în loc de *Premiul a fost acordat unei colege mai t a l e n t a t e decît mine*. Ceea ce înlesneşte această abatere în mod frecvent, în afară de analogia cu flexiunea masculinelor şi neutrelor care păstrează invariabil adjectivul după substantiv, este şi izolarea adjectivului de regentul său, vorbitorul pierzînd din vedere relaţia cazuală cu substantivul.

2. Dificultăţi mai sensibile se ivesc în flexiunea unui substantiv urmat de unul din adjectivele demonstrative *acesta, aceasta, acela, aceea, celălalt, cealaltă, acelaşi, aceeaşi*. Norma, în acest caz, este cunoscută şi respectată cînd adjectivul precedă substantivul : N., A. *acest coleg, această colegă, acelaşi coleg, aceeaşi colegă ;* G., D. *acestui coleg, acestei*

colege, aceluiaşi coleg, aceleiaşi colege. Abaterile apar în flexiunea adjectivului cînd urmează după un substantiv. Astfel, alături de formele gramaticale conforme normelor flexionare — *colegului acestuia, colegei acesteia, colegilor acestora, colegelor acestora* —, atît în limba vorbită, cît şi în cea scrisă mai puţin supravegheată, se întrebuinţează, la cazurile genitiv şi dativ, la singular şi la plural, forme ale adjectivului identice cu cele de nominativ-acuzativ : *colegului acestq, colegei aceasta, colegilor aceştia, colegelor acestea.*

Deşi asemenea întrebuinţări cunosc o largă răspîndire, ca urmare a tendinţei de simplificare continuă a flexiunii prin reducerea distincţiilor formale cazuale, în stadiul actual al limbii române literare, trebuie admise acelea cu adjectivul demonstrativ acordat explicit şi în caz. Aşadar, structurile literare ale acestor adjective continuă să fie cele recomandate de actele normative de specialitate, ele regăsindu-se în construcţiile cu adjectivul aşezat înaintea substantivului : *acestui coleg — colegului acestuia, acestei colege — colegei acesteia, acelui frate — fratelui aceluia, acestor colegi — colegilor acestora, acelor fraţi — fraţilor acelora* etc.

Cu toate acestea, în construcţiile în care genitivul şi dativul sînt cerute de unele prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale — *asupra, contra, din cauza, în faţa, în privinţa* etc. — adjectivul demonstrativ invariabil, fără marcă explicită cazuală, pare să fie preferat în locul celui marcat : *în faţa palatului acesta (acestuia), în privinţa schimburilor acestea (acestora), asupra problemei acestea (acesteia), la începutul anului acesta (acestuia).* Ceea ce favorizează asemenea întrebuinţări, pe lîngă simplitate, este şi intenţia vorbitorului de a evita o ambiguitate, prin interpretarea adjectivului demonstrativ ca pronume : Propoziţia *În faţa biroului a c e s t u i a este o masă mare,* prin segmentul *acestuia,* poate comunica două situaţii : *în faţa a c e s t u i birou* (adjectiv demonstrativ) şi *în faţa biroului a c e s t u i a (al directorului),* pronume. Susceptibile de ambiguităţi sînt şi adjectivele demonstrative pe lîngă substantive fără prepoziţii sau locuţiuni prepoziţionale ; astfel, *fratelui a c e l u i a* poate să însemne *a c e l u i frate* (adjectiv) sau *fratelui a c e l u i a (lui Ionel),* pronume.

3. Dificultăţi de aceeaşi factură ridică şi întrebuinţarea *articolului adjectival — demonstrativ : cel, cea, cei, cele,* aflat la un grad mai mare de invariabilitate cazuală, datorită semnificaţiei sale mai puţin concrete. Norma gramaticală cere ca articolul adjectival să se acorde cu substantivul determinat de un adjectiv în gen, număr şi caz : *Cartea elevului c e l u i bun este curată ; Elevei c e l e i bune i s-a dat o menţiune.* Uzul însă încearcă a impune o construcţie mai simplă cu articolul demonstrativ invariabil după caz la genitiv şi dativ, atît la singular, cît şi la plural : *cartea elevului c e l bun, fetei moşului c e a cuminte, prietenilor c e i buni, colegelor voastre c e l e bune.* Aceeaşi tendinţă se manifestă şi în flexiunea articolului adjectival din structura superlativului relativ :

prietenului c e l mai bun, în loc de *prietenului c ĕ l u i mai bun; prietenilor c e i mai buni*, în loc de *prietenilor c e l o r mai buni*. Mai multe sondaje-test printre elevi și studenți au validat, atît în cazul adjectivelor demonstrative, cît și în cel al articolului adjectival, numai construcțiile cu formele invariabile după caz, ca fiind „mai simple", „mai firești", „mai actuale", cele acordate explicit în caz fiind „mai vechi", „mai complicate", „mai nefirești".

Stadiul actual al limbii române se caracterizează deci prin prezența, în limba scrisă înțeleasă ca aspectul cel mai îngrijit al limbii întregului popor, a adjectivului și a articolului demonstrativ marcate sub raport cazual ca și substantivul determinat : *prietenului a c e s t u i a bun, prietenului c ĕ l u i bun, prietenului c ĕ l u i mai bun*, și, în limba vorbită, ca tendință destul de avansată, a adjectivului și a articolului demonstrativ cu forme invariabile : *prietenului a c e s t a bun, prietenului c e l bun*. Norma literară actuală impune însă respectarea riguroasă a regulii acordului și în cazurile discutate mai sus.

4. Contrar tendinței de reducere a flexiunii, în limba vorbită și uneori și în cea scrisă mai puțin controlată, sînt angajate în acord, ca urmare a unui proces de atracție, chiar de hipercorectitudine, unele forme gramaticale invariabile, cum ar fi, de pildă, adverbul. Adesea, se pot auzi exprimări de tipul *cărți n o i apărute*, în loc de *cărți n o u apărute, probleme g r e l e de rezolvat*, în loc de *probleme g r e u de rezolvat, e x t r a o r d i n a r ă de interesantă*, în loc de *e x t r a o r d i n a r de interesantă, articole pentru n o i născuți*, în loc de *articole pentru n o u născuți*. În aceste cazuri, vorbitorul aplică adverbului, parte de vorbire neflexibilă, printr-o interpretare eronată a relațiilor gramaticale, normele care guvernează întrebuințarea adjectivului. Alteori, este antrenat în hiperacord articolul demonstrativ din componența superlativului relativ al adverbului, abatere care tinde să se extindă tot mai mult : *Acestea sînt problemele c e l e mai greu (grele) de rezolvat*, în loc de *problemele c e l mai greu de rezolvat* sau *Ei sînt c e i mai ușor de convins* pentru *Ei sînt c e l mai ușor de convins*. În sprijinul acestor abateri pledează și cunoscutele versuri din *Nunta Zamfirei* de G. Coșbuc : *Sînt g r e i bătrînii de pornit / Dar de-i pornești, sînt g r e i de-oprit*, ceea ce nu înseamnă că „poetul țărănimii" nu stăpînea limba română.

5. Pluralul politeții realizat în structura *dumneavoastră + verb persoana a II-a plural* angajează într-un fals acord de număr adjectivul cu funcțiune sintactică de nume predicativ sau de element predicativ suplimentar : *tovarășe director, sînteți i n v i t a ț i*, în loc de *i n v i t a t, v-am văzut s u p ă r a ț i, tovarășe profesor*, în loc de *s u p ă r a t*, acordul făcîndu-se cu forma de plural a pronumelui de politețe și nu cu numele substituit.

Cunoașterea normelor gramaticale oferă totdeauna posibilitatea realizării unei exprimări corecte, a detectării erorilor și a eliminării lor.

Pronumele și adjectivul pronominal posesiv

Prof. RODICA-LIGIA ȘERBAN
Școala Generală Nr. 87, București

Pronumele, ca parte de vorbire, are ca trăsătură specifică faptul că înlocuiește un substantiv, putînd deci, în această calitate, îndeplini în propoziție aceleași funcții sintactice ca și acesta : subiect, nume predicativ, atribut, complement.

Unele dintre pronume pot să însoțească substantivul și să se acorde cu el, apărînd ca determinante ale acestuia, și nu ca substitute ale lui. În această situație, „pronumele" devine adjectiv pronominal și îndeplinește sintactic funcția de atribut adjectival pe lîngă substantivul determinat. O analiză corectă impune definirea relației de posesie, prin referire la *posesor* și la *obiectul posedat.*

Într-un exemplu ca : *Radu a urmărit emisiunea de ieri la televizorul vecinului,* posesorul — cel care are, posedă ceva, un obiect — este substantivul *vecinul,* iar obiectul posedat — cel care aparține cuiva, respectiv posesorului — este substantivul *televizor.* Relația de posesie *televizorul vecinului* poate fi exprimată și prin înlocuirea substantivului-posesor printr-un pronume (personal, demonstrativ etc.) : *televizorul lui, televizorul acestuia.*

Reluăm enunțul, adăugînd o explicație : *Radu a urmărit emisiunea de ieri la televizorul vecinului, deoarece a l s ă u s-a defectat.* În propoziția adăugată, *a l s ă u* se referă atît la posesor, *Radu,* cît și la obiectul posedat, televizor. *A l s ă u* este pronume posesiv. Forma lui arată că se referă la un posesor de persoana a III-a și la un singur obiect posedat de genul masculin sau neutru ; în cazul nostru *televizor* este neutru. Analizînd alte forme de pronume posesiv : *a noastră, ale tale, ai mei, al vostru, a sa,* dubla referire a acestora la substantivul-posesor și la substantivul-obiect posedat, schematic, poate fi reprezentată astfel :

a noastră
- posesor : mai mulți, de pers. I
- obiect posedat : unul, de genul feminin (clasa noastră)

ale tale
- posesor : unul (singur), de pers. a II-a
- obiect posedat : mai multe, de genul feminin sau neutru (cărțile, caietele tale)

ai mei
- posesor : unul (singur), de pers. I
- obiect posedat : mai multe, de genul masculin (prietenii mei)

al vostru
- posesor : mai mulți, de pers. a II-a
- obiect posedat : unul, de genul masculin sau neutru (pomul, lotul vostru).

În alcătuirea pronumelui posesiv intră, deci, două forme : una se referă la posesor *(noastră, tale, mei, vostru)*, iar cealaltă, în care recunoaștem articolul posesiv-genitival : *a, ale, ai, al,* se referă la obiectul posedat.

a noastră — *posesor :* mai mulți, de pers. I; *obiect posedat :* unul (singur), de genul feminin

a le sale — *posesor :* unul (singur), de pers. a III-a; *obiect posedat :* mai multe, de genul feminin sau neutru.

Ținînd seamă de cele arătate, analiza sintactico-morfologică a pronumelui posesiv trebuie să cuprindă informații atît despre posesor, cît și despre obiectul posedat. Astfel, în exemplul :

Al său s-a defectat, al său = subiect, exprimat prin pronume posesiv, care înlocuiește un posesor de persoana a III-a și un obiect posedat de genul neutru, cazul N.

Cînd cuvîntul cu valoare posesivă înlocuiește numai numele posesorului și stă pe lîngă substantivul-obiect posedat, determinîndu-l, el devine *adjectiv* (pronominal) *posesiv*. Adjectivul posesiv apare mult mai frecvent (în limba vorbită și în cea scrisă) decît pronumele posesiv. Ca funcție sintactică, adjectivul posesiv este atribut adjectival și, în această situație, se acordă cu substantivul-obiect posedat determinat în gen, număr și caz, ca orice adjectiv (propriu-zis sau pronominal).

Analiza morfologică a adjectivului posesiv se face la fel ca a pronumelui posesiv în ce privește posesorul, deoarece adjectivul posesiv conține informații gramaticale despre posesor ; la informațiile despre posesor, se adaugă caracterizarea genului, numărului și a cazului, prin acord cu substantivul-obiect posedat determinat. Revenim asupra exemplelor discutate anterior :

Al său s-a defectat.

Televizorul său s-a defectat ; său = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, care înlocuiește un posesor de persoana a III-a și se acordă în gen, număr și caz (nominativ) cu substantivul *televizorul.*

În exemplul :

„Nu purta grijă de capul *nostru,* domnule. Gîndiți mai bine la *al vostru.*" (C. Negruzzi, *Sobieski și românii) : nostru* = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, care înlocuiește mai mulți posesori de persoana I și se acordă în gen, număr și caz cu substantivul *capul ; al vostru* = complement indirect, exprimat prin pronume posesiv care înlocuiește mai mulți posesori de persoana a II-a și un obiect posedat de genul neutru, cazul Ac. precedat de prepoziția *la.*

Observații : *(a)* Din structura pronumelui posesiv dispare la adjectivul posesiv articolul posesiv-genitival. E și firesc să fie așa, deoarece acest articol înlocuia (se referea la) substantivul-obiect posedat, după cum am văzut în structura pronumelui posesiv. Or, în cazul adjectivului posesiv, substantivul-obiect posedat nu mai este înlocuit, ci apare exprimat : *al tău* = pronume posesiv ; *stiloul tău* = adjectiv posesiv.

Cînd, însă, adjectivul posesiv stă în fața substantivului determinat, articolul posesiv reapare :

Ex. : „...Am venit să mi te-nchini,
De nu, schimb *a ta* coroană într-o ramură de spini..."
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

(b) În exprimarea relației de posesie în cazul unui posesor de persoana a III-a *(stiloul său, cartea sa, caietele sale* etc.), pot apărea, pe lîngă formele adjectivului posesiv, și cele ale pronumelui personal de persoana a III-a, pentru cazul genitiv *(stiloul lui, cartea ei...)*.

Față de adjectivul posesiv, acestea aduc o informație suplimentară referitoare la genul substantivului-posesor.

Din punctul de vedere al conținutului comunicării (relația de apartenență, de posesie), nu există deosebiri importante între adjectivul posesiv și pronumele personal. Deosebirile sînt, în primul rînd, de ordin morfologic și parțial de ordin sintactic.

Să se compare : *„Glasul său se auzi bolborosind în liniștea de vară a șoselei..."* (M. Preda, *Morometii*), unde : *său* = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, care înlocuiește un posesor de persoana a III-a și se acordă în gen, număr și caz cu substantivul subiect *glasul*,
cu : *Glasul lui se auzi...*, unde *lui* = atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, genul masculin, numărul singular, cazul G.

(c) În cazul mai multor posesori de persoana a III-a, se folosesc numai formele de pronume personal pentru cazul genitiv.

Ex. : „...plăieșii [...] se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru moartea *lor*." (C. Negruzzi, *Sobieski și românii*) : *lor* = atribut pronominal, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul plural, cazul G.

(d) Pronumele posesive *ai mei, ai tăi, ai săi* (și mai rar : *ai noștri, ai voștri*) au și o formă pentru cazurile genitiv-dativ : *alor mei, alor tăi, alor săi (alor noștri, alor voștri)*.

Ex. : *(1)* Le-am cerut *alor mei* părerea : *alor mei* = complement indirect, exprimat prin pronume posesiv care înlocuiește un posesor de persoana I și mai multe obiecte posedate de genul masculin, cazul D.

(2) Părerea *alor tăi* este interesantă : *alor tăi* = atribut pronominal, exprimat prin pronume posesiv care înlocuiește un posesor de persoana a II-a și mai multe obiecte posedate de genul masculin, cazul G.

Așezarea pe lîngă substantiv facilitează confuzia cu atributul adjectival. Se evită asemenea confuzii dacă ținem seama de tot ce s-a arătat la pronumele posesiv și la adjectivul posesiv, precum și de acordul atributului adjectival *(părerea sa, gîndul său, gîndurile sale...*, comparate cu *părerea alor săi, gîndul alor săi, gîndurile alor săi...)*.

O bună cunoaștere a structurii formelor și a semanticii (semnificației) fiecăreia permite o analiză corectă a acestora, atît în ipostaza de pronume, cît și în cea de adjectiv pronominal, precum și o utilizare corespunzătoare în exprimarea noastră vorbită și scrisă.

„Arta" sau „știința" compunerii

CLARA GEORGETA CHIOSA

Cercetarea compunerilor pune, în genere, un mai mare accent pe respectarea cerințelor de organizare și de redactare, adică pe aprecierea actului finit, și mai puțin pe detectarea activității mintale care a precedat și, deci, a condus la alcătuirea lor. De aceea, într-o concluzie la analiza lucrărilor de la olimpiada de literatură '83, ne propuneam să discutăm despre operațiile premergătoare scrisului. Precizăm că ne vom referi numai la compunerea școlară, care este un exercițiu de gîndire și limbaj, deschis tuturor elevilor, și nu la încercările de creație personală, al căror demers este mai puțin sesizabil. Pentru a face mai bine înțeleasă definiția dată mai sus compunerii, adăugăm că gîndirea se conturează și se precizează cel mai bine cu ajutorul expresiei verbale, că ceea ce nu se poate exprima rămîne neclar, confuz, incoerent, dovadă a unei gîndiri imprecise, nesigure, nebuloase.

Se știe că operațiile de adunare a materialului care va constitui substanța lucrării sînt observația și/sau rememorarea unor cunoștințe anterioare.

Ce este și cum se formează spiritul de observație ? De obicei, primele impresii despre un obiect sau fenomen din natură, despre un fapt de viață sau de artă sînt vagi, superficiale și subiective. Să luăm exemplul unei competiții de gimnastică. Ați văzut deseori astfel de demonstrații și v-ați exprimat opinia asupra valorii concurenților, asupra aprecierilor juriului, dar abia după ce ați ascultat analiza făcută de către un specialist asupra calităților și lipsurilor fiecărui exercițiu, detaliile semnalate v-au făcut să înțelegeți din ce mișcări era alcătuit, gradul de siguranță și ritmul execuției, suplețea și eleganța ținutei etc. Observația s-a întregit și a devenit obiectivă, avînd la bază criterii precise de evaluare. Acest exemplu banal ne duce cu gîndul la toate disciplinele studiate în școală, îndeosebi cele științifice, unde se poate urmări desfășurarea observațiilor care conduc la formularea unor definiții, la descoperirea unor legi din natură, la descrierea unor instrumente sau aparate etc. Asemenea observații precise, exacte și complete se pot concretiza uneori în scheme, formule, hărți etc., reprezentînd esența însăși a obiectului cercetării.

Observația stă la baza primelor exerciții de compunere ; acum se învață *ce* anume și *cum* să se observe. Fie că lucrarea are drept scop descrierea unui lucru, a unei ființe ori a unui peisaj, ea va fi bună numai dacă observațiile făcute vor reuși să descopere trăsătura dominantă a obiectului descris : cum structura unei unelte sau a unui instrument le destinează anumitor întrebuințări, ce trăsătură caracterizează ființa evocată sau peisajul contemplat. Exersarea necontenită a observației o face din ce în ce mai ascuțită și mai subtilă, permițîndu-i să

investigheze fenomene complexe și complicate atît din domeniul științei, cît și al artei.

În analiza unui text literar, după impresia de ansamblu lăsată de o primă lectură, observația — înarmată cu instrumentele cercetării literare — descoperă, rînd pe rînd, semnificațiile adînci ale curentelor, ale imaginilor poetice, din păienjenișul cărora se încheagă structura operei și se ajunge la o comunicare tot mai apropiată cu autorul ei. Utilizarea cu rigoare a observației în cercetarea fenomenului literar nu lasă loc nici parafrazei, care nu descoperă nimic, nici dezlănțuirilor subiective, care se îndepărtează de la fenomenul cercetat.

Cealaltă operație : reactualizarea cunoștințelor anterioare, își are și ea regulile ei, dintre care cele mai importante răspund la întrebările *ce ?* și *cît ?* Fără o selecție și o dozare a materialelor, va fi greu să se dea compunerii o structură unitară. Abundența de fapte și de date poate fi uneori tot atît de dăunătoare ca și penuria informației, după cum digresiunea, divagația coboară nivelul lucrării în ambele cazuri. Exactitatea și acuratețea informației constituie cerințe de bază, de aceea e recomandabil ca în orice compunere, cu atît mai mult într-una cu temă de literatură, să se revadă cu atenție numele autorilor, titlurile de opere, datele importante, citatele din opere literare și chiar din critica literară, ca să nu se strecoare erori. Este bine să se mai știe că, în funcție de destinație (examen, concurs obligatoriu), au prioritate cunoștințele prevăzute de programa școlară ; introducerea celor dobîndite în afara școlii este binevenită dacă ele aduc o contribuție importantă la tratarea subiectului, elevul făcînd dovada unei culturi personale, a inițiativei și discernămîntului.

Spre deosebire de observațiile care stimulează gîndirea, rememorarea bate pasul pe loc. Cine se bazează doar pe memorie va fi depășit la un concurs în care majoritatea subiectelor cer tratarea dintr-un punct de vedere nou a unui material cunoscut, așa cum s-a întîmplat la olimpiada din 1983. Elevii clasei a VIII-a care și-au conceput lucrarea pornind de la afirmația : „Creangă povestește copilăria copilului universal", au dat unitate și coerență întîmplărilor, oamenilor și mediului evocate în *Amintiri din copilărie.*

În fine, ar mai trebui menționat că readucerea în memorie a unor trăiri și sentimente proprii este firească ; prin acest act, ne integrăm în dezbaterea temei, stabilim relații între faptele discutate și propriile noastre opinii. Evident, această participare este sau nu admisibilă în funcție de tema tratată, de caracterul mai mult sau mai puțin liber al lucrării.

A treia operație, căreia i se subsumează cele precedente, este reflecția — actul de gîndire care supune judecății, raționamentului, ideile acumulate prin observații și/sau rememorare, pentru a le clarifica, clasifica și ierarhiza. Spre deosebire de observație și de rememorare, reflecția implică un element creator, deoarece dă o formă nouă unui material cunoscut, potrivit unei noi viziuni sau ipoteze. Remodelarea, pornind de la un punct de vedere diferit, va trebui să selecteze și să organizeze întreg materialul în concordanță cu noua idee centrală (formulată sau sugerată de subiectul de tratat) și să-i demonstreze valabili-

tatea. Rezultă de aici că reflecția reprezintă actul cel mai important al pregătirii și, desigur, și cel mai anevoios, deoarece întreg eșafodajul lucrării depinde de priceperea de a cîntări rolul și locul fiecărui argument, al fiecărui material ilustrativ. Forța de a învinge aceste dificultăți rezidă în exercițiul permanent, în lupta necontenită împotriva inerției gîndirii. Utilă în acest sens este chiar regîndirea ulterioară, cînd, eliberați de tensiunea probei la care ați fost supuși, încercați să dezlegați datele problemei puse de un subiect ca : *Inscripție pe amfora lui* de T. Arghezi. La ce trăsături ale creației eminesciene trimite versul : „Cel mai chemat s-aline, din toți, și cel mai teafăr" ; ce loc ocupa Eminescu în întreaga noastră literatură, în viziunea lui Arghezi : „Pășiți încet, cu grijă tăcută", „Să nu-i călcați nici umbra", „Și-a înmuiat condeiul de-a dreptul în luceafăr". Fiecare cuvînt din aceste versuri este încărcat de semnificații destinate să sugereze ideea „miracolului Eminescu".

Am putea spune, în încheiere, că satisfacția provocată de ușurința cu care reușim treptat să rezolvăm cele mai dificile probleme întrece cu mult răsplata notei.

Definiția într-o compunere

VASILE POENARU

În cuprinsul unei compuneri se ivește adesea prilejul de a folosi fie un cuvînt mai puțin cunoscut maselor largi de cititori, fie o noțiune care poate avea mai multe accepțiuni, în funcție de poziția ideologică sau filozofică a vorbitorului sau de experiența lui de viață. Cuvintele din prima categorie sînt neologisme sau denumiri strict științifice. În a doua categorie pot intra cuvinte, frecvent întîlnite, ca *libertate, fericire, democrație, imperialism* etc., al căror conținut depinde de viziunea noastră față de realitățile sociale. Ele denumesc mai degrabă idei, nu elemente concrete, și de aceea nu pot fi descrise într-un mod unic, unanim acceptat.

Dacă lăsăm neexplicate cuvintele la care ne-am referit mai sus, prezența lor poate duce la neînțelegeri sau chiar la refuzul cititorului de a mai urmări demonstrația noastră. De aceea vom recurge la una dintre următoarele trei modalități de rezolvare a problemei.

O modalitate, poate cea mai rapidă, este să oferim un sinonim. De exemplu, vom spune : „*catenă* muntoasă, adică *lanț* muntos" ; „*centurion*, adică *sutaș*" etc. Trebuie însă să avem în vedere că aproape întotdeauna sinonimele nu se suprapun întocmai, ele prezintă mici diferențe, asupra cărora adesea este necesar să atragem atenția.

Altă modalitate de a defini un termen este să-l plasăm într-o clasă mai largă și să arătăm apoi prin ce se diferențiază el față de celelalte obiecte asemănătoare din această clasă. Aceasta poartă numele de definiție logică — și dacă răsfoim un dicționar al limbii române putem să observăm o mulțime de astfel de definiții.

Dăm mai jos cîteva definiții de dicționar, punînd în evidență cele două părți din care sînt ele formate :

Noțiunea	*Clasa*	*Caracteristici proprii*
centurion	ofițer în armata romană	care comandă o sută de ostași
pian	instrument muzical	format dintr-o cutie mare de rezonanță, cu claviaturi și coarde metalice puse în vibrație prin lovirea cu niște ciocănele acționate de taste
troheu	picior metric	alcătuit dintr-o silabă lungă și una scurtă (în versificația antică) sau dintr-o silabă accentuată și una neaccentuată (în versificația modernă).

Cînd alcătuim o definiție logică, trebuie să avem grijă să nu rezulte o așa-zisă „definiție circulară", în care printre caracteristici sînt trecute unele care trimit din nou la noțiunea explicată sau la una din aceeași sferă semantică : „Troheul este piciorul metric care produce ritmul trohaic" ; de asemenea, clasa în care plasăm elementul de definit nu trebuie să fie nici prea restrînsă, nici prea cuprinzătoare. Dacă am defini un poem prin cuvintele „grup de versuri rimate etc.", nu am cuprinde în definiția noastră și poemele în vers alb sau poemele în proză. Dacă l-am numi „scriere", ar trebui să adăugăm caracteristici care să-l particularizeze în raport cu totalitatea scrierilor de orice fel.

Cele spuse mai sus ne ajută mai degrabă la definirea cuvintelor concrete sau cu grad mic de abstractizare. Dacă este vorba să ne referim la noțiuni foarte cuprinzătoare, cu un grad înalt de abstractizare, cu greu am putea aplica metodele de mai sus (folosirea sinonimelor sau definiția logică) și să ne facem pe deplin înțeleși. Pentru definirea lor vom recurge la *definiția extinsă.*

Definiția extinsă poate să reprezinte un paragraf întreg dintr-o compunere sau mai multe paragrafe (o secțiune importantă). Adesea, o compunere întreagă poate fi dedicată definirii unui singur concept. Scrierile filozofice, social-politice, de estetică, de teoria literaturii etc. abundă în exemple de definiții extinse — întrucît ele folosesc multe noțiuni de maximă generalitate.

Nu există reguli fixe de alcătuire a unei definiții extinse. Una dintre cele mai sigure modalități este aceasta : Ținînd cont de faptul că nu puteți explica o idee abstractă pînă nu știți care anume este ideea, începeți cu o definiție concentrată și cît mai clară cu putință. Această definiție inițială, deși prezintă în general o anume claritate, nu poate fi suficientă. Ea va cuprinde cîțiva termeni-cheie care sînt și ei, la rîndul lor, abstracți sau al căror înțeles poate fi neclar sau necunoscut. Procedați atunci la *extinderea (dezvoltarea)* definiției inițiale. Veți analiza ideea, adică o veți împărți în mai multe elemente de bază. Apoi veți clarifica fiecare element în parte, de preferință pe fiecare într-un paragraf separat. Pentru această „clarificare" puteți folosi orice tip de com-

poziție care vi se pare mai apropiat de natura elementului respectiv. Îi puteți da o definiție logică. Îl puteți *descrie*. Puteți să-l introduceți într-o mică structură *narativă* pentru a-i pune în evidență trăsăturile fundamentale. Puteți să-l supuneți metodei „cauză și efect" sau să-l comparați cu elemente similare, dar nu identice etc.

Alte modalități de a defini o noțiune abstractă sînt : să prezentați o întîmplare din care să reiasă înțelesul și dimensiunile noțiunii ; să definiți noțiunea prin *negare*, adică arătînd ce *nu poate fi înțeles prin ea ;* să alcătuiți o listă a celor mai importante caracteristici ale termenului și să le discutați pe fiecare în parte, într-o ordine a importanței ; sau să discutați mai întîi *limitele* subiectului, delimitînd teritoriul semantic pînă cînd ajungeți să scoateți în evidență ceea ce credeți că reprezintă esența termenului de explicat.

Oricare metodă ați alege, țineți minte că înaintarea ordonată, pas cu pas, a ideilor îi va da și cititorului posibilitatea să alcătuiască fără greș în mintea sa imaginea termenului pe care vreți să-l definiți.

Subiectul operei literare. Unități narative

Prof. MAGDA MIOC
Școala Generală Nr. 4, Cluj-Napoca

Orice operă literară reprezintă un act de comunicare ce presupune un element emitent (autorul) și un element receptor (cititorul), o finalitate și o modalitate de realizare. Specific literaturii este faptul că autorul nu-și propune să facă o comunicare într-o formă brută, ci o codifică, decodarea revenind — în urma lecturii — cititorului (sau spectatorului, în timp ce urmărește o piesă de teatru). În unele situații, chiar autorul poate proceda la decodificarea mesajului : este, de exemplu, cazul fabulei.

Actul codificării presupune două faze :

(a) Transpunerea comunicării, mascarea ei într-un material literar, într-o povestire, într-o narațiune. Acest material literar brut este de cele mai multe ori imaginat de autor, dar el poate fi luat și din realitatea imediată sau din istorie.

(b) Organizarea faptelor de prezentat, închegarea lor într-o anumită structură răspunzînd atît intențiilor artistice ale autorului, cît și finalității operei.

Definind *subiectul* unei opere literare ca fiind „totalitatea motivelor, episoadelor, faptelor, întîmplărilor (prezentate în opera respectivă, n.n.) într-o anumită organizare" [1], putem distinge cele două aspecte inseparabile, esențiale ale acestuia : fondul și forma. Fondul este reprezentat de materialul faptic literar, iar forma o dă structura narativă cu care este înzestrat acesta.

Avînd în vedere caracterul său de structură narativă, subiectul operei literare [2] trebuie conceput ca un sistem ordonat, ale cărui unități

[1] Paul Magheru, *Subiectul operei literare*, în *Limba și literatura română*, anul V (VIII), nr. 4, 1979, p. 15.

[2] Evident, în această accepție vorbim de subiect numai în cazul creațiilor epice sau dramatice.

proprii, interdependente, se subordonează întregului, dar în același timp îl generează și-l determină [3]. Unitățile narative care alcătuiesc de regulă subiectul sînt : *expoziţiunea, intriga* și/sau *conflictul, desfășurarea acțiunii, punctul culminant* și *deznodămîntul.*

Prin *expoziţiune* se desemnează în general enunțarea, la începutul unei opere literare, a ceea ce-și propune autorul spre tratare și a modalităților în care va realiza aceasta. Aici intră prezentarea cadrului natural spațio-temporal (locul, timpul acțiunii) și uman (unele personaje, unele episoade semnificative pentru mersul acțiunii). Expoziţiunea este importantă cu deosebire în operele dramatice, avînd menirea de a înlesni spectatorului înțelegerea acțiunii și urmărirea cursului ei. Totuși, ținînd seama de faptul că o expoziţiune vastă antrenează riscul de a face să se piardă unul dintre mijloacele fundamentale de obținere a efectelor, și anume surpriza, teatrul contemporan se îngrijește mai puțin de acest element : acțiunea începe deseori fără o preocupare sensibilă de a aduce la cunoștința spectatorilor personajele și interrelațiile lor.

Un moment important al subiectului este *intriga*, element narativ esențial, acea combinație de circumstanțe și incidențe care formează însuși nodul acțiunii, care dirijează acțiunea, o suspendă, o abate de la cursul declarat, care trezește curiozitatea cititorului și i-o alimentează. Intriga opune și confruntă evenimentele, interesele, situațiile ; ea leagă toate părțile unei opere, dîndu-i acesteia unitate și viață ; ea contribuie poate mai mult decît perfecțiunea stilului la captivarea cititorului sau spectatorului. Totuși, în general, abilitatea de a conduce intriga nu reflectă capacitatea de a pătrunde în profunzimea situațiilor, de a crea și dezvolta caractere ; prima vizează mai mult participarea de moment a cititorului, cea de a doua tinde spre făurirea unor impresii durabile.

Intriga este de multe ori asimilată *conflictului*, elementului declanșator al acțiunii ; trebuie, totuși, să diferențiem cele două concepte. Esența ambelor elemente este contradicția, dar, ca unitate narativă, intriga este mai vastă, superioară conflictului. Intriga presupune o cauzalitate, o logică ; conflictul este o întruchipare (cu caracter mai degrabă aleator) a acesteia pe un plan mai simplu, mai concret, imediat. Intriga pregătește și conduce desfășurarea acțiunii, conflictul o declanșează numai. Pe parcursul acțiunii, conflictele apar, evoluează, uneori se sting, generînd noi fapte, noi întîmplări, a căror logică intimă este susținută de intrigă.

Desfășurarea acțiunii, dominînd ca întindere celelalte părți ale subiectului operei, cuprinde faptul sau suita de fapte narate sau puse în scenă de autor. În anumite genuri de compoziție (creații epice în versuri, schițe, nuvele, romane, lucrări dramatice), acțiunea este partea esențială a subiectului.

La un moment dat pe parcursul desfășurării acțiunii, de regulă spre sfîrșit, tensiunea ajunge la maximum : este *punctul culminant*, un eveniment care schimbă fața lucrurilor, care modifică situația personajelor. Este un element narativ care implică surpriza, supunîndu-se totuși în același timp unor condiții restrictive : verosimilitatea și legătura strînsă

[3] Vezi Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, București, Editura Tineretului, 1968, p. 44 ; Ana Dumitrescu, *Metodologia structurilor narative*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1980, p. 9—11.

cu logica acțiunii, cu faptele narate. Ceea ce definește punctul culminant este caracterul de șoc ; avem adesea a face cu un eveniment care comportă sau presupune violență.

În sfîrșit, *deznodămîntul* desemnează ultima parte a unei acțiuni povestite sau reprezentate. El descurcă sau taie firele intrigii, satisface curiozitatea și completează impresia generală ; este răspunsul final dat seriei de întrebări în care se traduce întreg interesul lecturii sau spectacolului. Supus unor restricții mai puțin severe decît punctul culminant, deznodămîntul trebuie să se găsească într-un raport oarecare cu intriga, cu caracterul personajelor și cu natura acțiunii.

Ca exemplificare sumară a succesiunii tradiționale a unităților narative ale subiectului, vom recurge la o atare segmentare în cazul baladei *Toma Alimoș*. Fiecare element este lesne de identificat. Expoziția, extrem de sugestivă, ne familiarizează cu cadrul natural, cu personajele. Intriga și conflictul (întîlnirea care relevă ura dintre Manea și Toma) pot fi aci asimilate, întrucît ura lor reciprocă pregătește, dar și declanșează acțiunea. Putem însă face și o diferențiere mai fină : intriga, motorul acțiunii, este contradicția dintre exploatator și răzvrătit, dintre boier și haiduc, în speță, urcînd spre concret, dintre Manea și Toma ; ceea ce provoacă conflictul acțiunii este întîlnirea lor, cu acuzațiile și pretențiile lui Manea. Restul elementelor subiectului nu ridică dificultăți : acțiunea se desfășoară în cîteva episoade (invitația lui Toma. atacul mișelesc al lui Manea, fuga acestuia și urmărirea), punctul culminant este reprezentat de lupta protagoniștilor, soldată cu uciderea lui Manea, iar ca deznodămînt asistăm la moartea emoționantă a lui Toma Alimoș.

Tradiția aceasta, reflectată în prezența tuturor momentelor subiectului în ordinea „clasică", este ilustrată și de alte opere literare. Folosind numai bibliografia indicată de manualele pentru clasele gimnaziale, spicuim la întîmplare : *Sobieski și românii* de Costache Negruzzi, *Dan, căpitan de plai* de Vasile Alecsandri, *Ultima brazdă* de Dragoș Vicol. Putem menționa însă și creații care se abat de la această tradiție. Astfel, nuvela lui Gala Galaction *La Vulturi* ! se distinge printr-o formulare sumară a intrigii în interiorul unei expoziții supradimensionate și reluarea ei ulterioară. De o expoziție foarte întinsă, plasată atît la început, cît și chiar în desfășurarea acțiunii, beneficiază și nuvela lui Dumitru Radu Popescu, *Mări sub pustiuri*, care comportă în plus și două puncte culminante. În situații de abatere de la „regulă" se mai găsesc : *Vlaicu-Vodă* de Alexandru Davila, *O oră din august* de Marin Preda ; și lista poate continua.

În concluzie, ordinea momentelor subiectului poate varia, dimensiunile lor relative — de asemenea, unele unități narative pot chiar lipsi (cazul deznodămîntului în anumite creații dramatice cu caracter de dezbatere deschisă) ; ceea ce rămîne este esența de sistem închegat, de structură, a operei literare, esență fără de care nu s-ar putea concepe producerea de emoții estetice și nu s-ar putea realiza actul comunicării între autor și cititor.

Nicolae Labiș: „Comunistului“

ION ROTARU
Universitatea din București

1

I
1. Sufletul tău nu-i ascuns,
2. Larg, ți-l deschizi în afară,
3. Totuși deplin i-am pătruns
4. Cea mai intimă cămară ?

II
5. Simt cum distinct în adînc
6. Stropii de cîntec se strîng,
7. Acolo *vibrează* o strună
8. Și sufletu-ntreg îți răsună.

III
9. Lumea amorfă cîștigă
10. Timbru de limpezi cristale
11. Cînd patima-n șopot ori tunet și-o strigă
12. Strunele tale.

2

IV
13. E primăvară și vînt
14. Frigul domnește alături cu soarele
15. Scuturã firul plăpînd,
16. Soarele umflă în matcă izvoarele

V
17. Mari arături s-au întins pe pămînt,
18. Sevele prind din pămînt să emane
19. Noua sămînță-ncolțită curînd
20. Printre străvechi vegetații dușmane.

VI
21. Pașii tăcuți, apăsați, ți-i petreci
22. Peste gliile umede și încă reci
23. Simțiri omenești parcă-nvie în glie,
24. Să prindă *frenetica* ta melodie.

VII
25. Cîtă putere consumi
26. Să naști *vibrația* ce schimbă lumi
27. Vechi vegetații să cadă pe rînd,
28. Să crească sămînța-ncolțită curînd !

3

VIII
29. *Cresc* albe flori din a gliilor sucuri,
30. *Cad* în văzduh sure flori de ninsoare,
31. *Cresc* din pămînt albe flori și te bucuri,
32. *Cad* din văzduh sure flori și te doare.

IX

33. *Bucurie*, durere, în tine se-mbină —
34. Blîndă *lumină* — tăioasă *lumină* —
35. Naltă *vibrație* împrăștie-n fire
36. Și *pentru* creștere, și *pentru* peire.
37. *Vibrație* — *pentru* zidiri de granit,
38. *Vibrație pentru* un om obidit,
39. *Vibrație pentru* visare,
40. Inimă, lacrimă, floare,
41. *Pentru* greșeală, pentru păcat,
42. *Pentru* copil și bărbat,
43. *Pentru* speranță, *vibrație*,
44. *Pentru* ale dansului ritmuri și grație
45. *Pentru* dansul de flăcări și roți —
46. Nimic *pentru* tine, tot *pentru* toți.

X

47. Simt cum distinct în adînc
48. Stropii de cîntec se strîng,
49. Acolo *vibrează* puternic o strună
50. Și-o lume întreagă răsună.

După toate probabilitățile, *Comunistului* este scrisă prin 1954—1955 (vezi ediția *Primele iubiri*, E.P.L., 1962). Se studiază în clasa a VIII-a. manualul reproducînd textul aproape în întregime (lipsesc numai catrenele 3 și 8, din partea întîi și respectiv a treia ; n-am putea ști exact de ce ; din economie de spațiu ?). Este una dintre cele mai caracteristice compuneri în care Nicolae Labiș cîntă forța de neînvins a comunismului revoluționar. I-am putea afla un pandant, din punctul de vedere al delimitării tematice, în alte patru poeme : *Lui Marx*, *Partidului*, *Manifest* și *Bilanț*, din cel de al doilea volum, *Lupta cu inerția*, apărut postum, în 1958.

Comunistului rămîne caracteristică și pentru momentul de cotitură al liricii noastre de după Eliberare, poetul de la Mălini dînd, primul, semnele înlăturării proletcultismului declarativ și convențional, rece, practicat în majoritatea cazurilor, pînă la dînsul. Ne aflăm în fața unei asumări grave a responsabilității artistului în fața istoriei și a revoluției socialiste. Acum poetul nu mai cîntă, prin recurgere la „anecdotic", cutare sau cutare eveniment sau figură de luptător comunist, ci se consideră însuși pe sine comunist, de unde adresarea alternativă, la persoana întîi și a doua : „*Simt* cum distinct în adînc / Stropii de cîntec se strîng, / Acolo vibrează o strună / Și sufletu-ntreg *îți* răsună" etc. Impresia de clocot fierbinte, de trăire intensă, nestăvilită, a elanului revoluționar, se realizează prin aflarea unui ritm interior, tradus în cuvinte și fraze ce se înlănțuie ca o melodie „frenetică" urcînd din glie, din seve, din simțurile contopite cu energiile unei lumi năzuind spre lumină, spre bucurie și libertate : „Pașii tăcuți, apăsați, *ți-i* petreci / Peste *gliile* umede și încă reci / *Simțiri* omenești parcă-nvie în *glie*, / Să prindă *frenetica ta melodie*".

Însă — păstrînd, necesarmente, comparația cu muzica — cele 7 sau 8 catrene (partea întîi, a doua și începutul părții a treia ale poemului) ne apar ca un *adagio* la partea a treia, cu deosebire la strofa a IX-a, compusă din 14 versuri compacte, prin derogare de la structura generală a compunerii, bazată pe catren. Strofa a IX-a, o adevărată explozie

lirică, un *fortissimo* de mare expresivitate, neîntrecut de nici un alt poet român de dinainte de Nicolae Labiș, dar și după el, cristalizează polisemantismul cuvîntului-cheie (și totodată cuvîntul-metaforă) *vibrație*, repetat sub accent iambic, în propoziții eliptice și juxtapuse *crescendo*, spre a marca puternic ritmul energic al ideii poetice : la începutul (anaforă) versurilor 37, 38, 39 ; la cezură, în versul 35 ; la sfîrșit (epiforă), în versul 43. Ocurența lui *vibrație* este contrapunctată, spre o mai pregnantă reliefare sintagmatică, prin repetiția lui *pentru* (în versurile 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46). De altă parte, trebuie observat că „tema" muzical-semantică a compunerii (care ar putea foarte bine să se intituleze și *Vibrație*, sinonimul, în acest context, al cuvîntului *Comunist*) este anunțată discret încă din cea de a doua strofă : „Acolo *vibrează* o strună" (versul 7), și ușor accentuată, prin reluare, în strofa a șaptea : „Cîtă putere consumi / Să naști *vibrația* ce schimbă lumi" (versurile 25 și 26). Ea este apoi introdusă prin alternanțele verbale *cresc* și *cad*, așezate și ele, ca predicate, la cap de vers, indicînd mișcări de sens contrar, sugestii de... *vibrație* și acestea : „*Cresc* albe flori..." — „*Cad* în văzduh..." ; „*Cresc* din pămînt..." — „*Cad* din văzduh..." (strofa a VIII-a). În sfîrșit, lucru deloc neglijabil, metafora *vibrației* sufletului comunist este potențată prin încadrarea ei între cvasisinonimele *bucurie* și *lumină*, așezate sub același accent, pentru simetrie : „*Bucurie*, durere, în tine se-mbină — / Blîndă *lumină* — tăioasă *lumină*". Căci în planul de față al poeziei *vibrația* se poate foarte ușor identifica *bucuriei și luminii*. Însăși contemplarea frumuseților vieții, o dată cu lupta comunistului pentru păstrarea și prosperitatea lor, înseamnă *bucurie, lumină, vibrație*, înseamnă abnegație : „Nimic pentru tine, tot pentru toți" (versul 46). Finalul poemului, foarte scurt, indică revenirea la matca muzicală inițială a succesiunii catrenelor (alternînd rimele masculine cu cele feminine), prin recurența strofei a doua, aceea în care apăruse mai întîi vocabula-cheie, într-o notă mai stinsă de astă dată, un laitmotiv simfonic : „Simt cum distinct în adînc / Stropii de cîntec se strîng, / Acolo *vibrează* puternic o strună / Și-o lume întreagă răsună".

Observație esențială : Poemul *Comunistului* de Nicolae Labiș excelează prin frumusețe simplă și deosebit de clară, prin frazarea liminară a conținutului de idei, în cuvintele și propozițiile cele mai directe, prin fuga de zorzoane. De unde și „poetizarea" unor abstracte neologice, mai rar întîlnite pînă acum, frecvente însă după Nicolae Labiș, cu deosebire în poezia social-politică a lui Adrian Păunescu : „Cea mai *intimă* cămară" (v. 4), „Simt cum *distinct* în adînc" (v. 5), „Lumea *amorfă* cîștigă" (v. 9), „*Timbru* de limpezi cristale" (v. 10), „Să prindă *frenetica* ta melodie" (v. 24), „Cîtă putere *consumi*" (v. 25), „Cresc albe flori din a gliilor *sucuri*" (v. 29), „Pentru ale dansului ritmuri și *grație*" (v. 44). La o privire mai atentă, băgăm de seamă că ele susțin, în fond, *neologismul* „abstract" central, chiar cuvîntul-cheie, *vibrație*. Semn, acesta, al „modernizării" și „intelectualizării" expresiei poetice, în perfect acord cu epoca noastră. În consecință, frumusețea simplă și clară a expresiei arată ca superflue orice alte considerații de analiză stilistică a textului de față. Ele ar putea strica unitatea *muzicală* a compunerii, ritmul ideii însești, mișcată, făcută palpabilă doar prin cîteva acorduri, adusă la esența originară în chipul cel mai natural cu putință.

Paşoptiştii, scriitori şi oameni politici

Prof. AURELIA IONESCU
Şcoala Profesională Agroindustrială Băileşti, jud. Dolj

Cunoscută în istorie sub denumirea „paşoptistă" şi „post-paşoptistă", după evenimentul cel mai important — revoluţiile burghezo-democratice din 1848 —, perioada anilor 1830—1860 s-a caracterizat printr-o amplă mişcare culturală pregătită de o generaţie de tineri scriitori animaţi de acelaşi ideal al eliberării sociale şi naţionale a poporului român.

Factorii economici, sociali şi politici care au premers evenimentele revoluţionare de la 1848 au fost : răscoala ţăranilor din Transilvania (1784) de sub conducerea lui Horia, Cloşca şi Crişan, revoluţia lui Tudor Vladimirescu (1821) din Ţara Românească, avînd drept urmare înlăturarea domniilor fanariote şi reinstalarea domnilor pămînteni, apariţia şi dezvoltarea relaţiilor capitaliste, în special după pacea de la Adrianopole (1829), care permitea celor două principate o oarecare autonomie administrativă şi le acorda dreptul de a face comerţ de cereale cu ţările din Apusul Europei.

În aceste condiţii, românii încercau cu eforturi unite să treacă de la vechea orînduire feudală la o orînduire nouă, de la vasalitate la independenţă şi legături culturale mai active cu popoarele latine din Apus, de la stadiul fărîmiţării feudale la statul unitar naţional.

Purtători ai ideilor de eliberare socială şi naţională, de luminare a poporului şi de afirmare a individualităţii sale faţă de popoarele civilizate ale Apusului sînt scriitorii Ion Heliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu şi Cezar Bolliac în Ţara Românească, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alec-

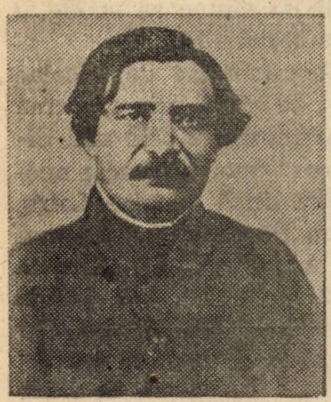

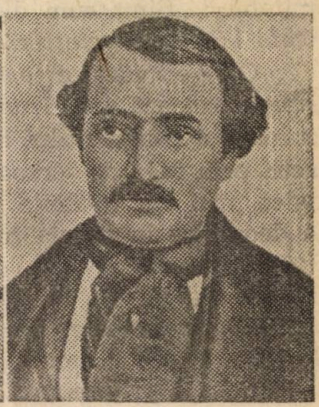

sandri şi Costache Negruzzi în Moldova, George Barițiu, Andrei Mureşanu şi Simion Bărnuţiu în Transilvania. Din generaţia de scriitori paşoptişti care îşi desfăşoară activitatea înainte şi după revoluţia de la 1848 mai fac parte : Gr. Alexandrescu, C. A. Rosetti, D. Bolintineanu, Ion Ghica, Alecu Russo, Costache Negri şi alţii, cu rol mai mic sau mai mare în mişcarea culturală a acestei perioade.

Ion Heliade Rădulescu, mai întîi profesor la Sf. Sava din București, unde îi urmase transilvăneanului Gh. Lazăr, înființează împreună cu Dinicu Golescu în 1827 Societatea literară, care prevedea, între altele, dezvoltarea învățămîntului și a teatrului național, „fondarea de jurnale sau gazete în limba română“, abolirea monopolului tipografic. În 1828, Heliade tipărește la Sibiu *Gramatica românească,* în care se declară adeptul scrierii fonetice, iar spre sfîrșitul aceluiași an obține, cu sprijinul lui Dinicu Golescu, aprobarea pentru tipărirea unui ziar în limba română, care a apărut în aprilie 1829 cu titlul *Curierul românesc.* Peste cîteva luni, moldoveanul Gh. Asachi, fondatorul școlilor naționale din Iași, începe tipărirea ziarului *Albina românească.* Peste Carpați, Gh. Barițiu editează la Brașov, în 1838, *Gazeta de Transilvania,* cu suplimentul *Foaie pentru minte, inimă și literatură.*

O nouă orientare este dată culturii și literaturii române de Mihail Kogălniceanu, prin revista *Dacia literară* (1840), prin al cărei titlu, tipărit cu litere latine, dar și prin conținut urmărea ca „românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți“. M. Kogălniceanu solicită colaborarea scriitorilor moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, recomandîndu-le inspirația din folclor, din frumusețile naturii și din istorie.

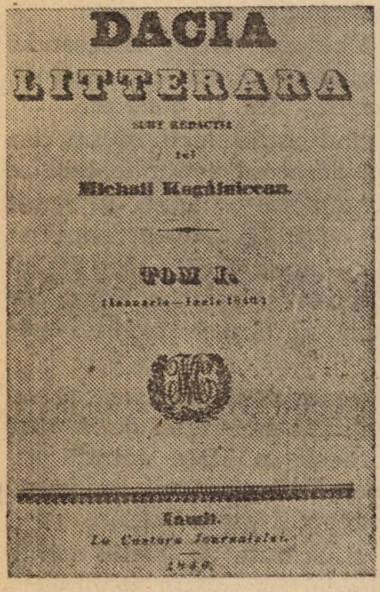
DACIA
LITTERARA
Michail Kogălniceanu.
TOM I.
Iași.

ФОАІЕ
МІНТЕ, ІНІМЪ ШІ ЛІТЕРАТУРЪ.

Școala, teatrul, presa și societățile literare — dintre care *Frăția,* înființată la București de Nicolae Bălcescu, Ion Ghica și Cristian Tell, avea caracter secret — reprezintă mijloacele prin care ideile despre originea latină a limbii, despre unitatea și continuitatea poporului român pe vechiul teritoriu al Daciei se răspîndesc larg de o parte și de alta a Carpaților.

Ca participanți la revoluția de la 1848, Cezar Bolliac și Alecu Russo au fost prezenți la adunarea de pe Cîmpia Libertății de la Blaj. Vasile Alecsandri, aflat și el în Transilvania, publică în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* poeziile *Deșteptarea României* și *Hora Ardealului* (variantă a *Horei Unirii*), iar Andrei Mureșanu, *Un răsunet* (*Deșteaptă-te, române*), care devine marș revoluționar. Cezar Bolliac participă la eliberarea guvernului provizoriu de la București alături de mulțimea condusă de Ana Ipătescu, Dimitrie Bolintineanu și Nicolae Bălcescu redactează ziarele *Pruncul român* și *Poporul suveran*.

Frămîntările revoluționare ale anului 1848 l-au găsit pe poetul Grigore Alexandrescu printre fruntașii mișcării, fiind în același timp și redactor la ziarul *Poporul suveran*. În 1859, poetul era director în Ministerul Cultelor, iar în 1860, în Comisia interimară de la Focșani, care urmărea perfectarea clauzelor Unirii.

Om de cultură, profesor de istorie, conducător de reviste, director de teatru și îndrumător al literaturii române, Mihail Kogălniceanu a scris broșura *Dorințele Partidei Naționale din Moldova*, care prevedea, pe lîngă dezrobirea și împroprietărirea clăcașilor, Unirea Moldovei cu Țara Românească. Susținător înfocat al actului Unirii și al lui Alexandru Ioan Cuza, în timpul căruia a și fost numit prim-ministru, în anul 1859, Mihail Kogălniceanu străbătea drumul spre București să felicite Adunarea Electivă pentru alegerea făcută în ziua de 24 Ianuarie, în timp ce C. A. Rosetti călătorea spre Iași, în același scop.

În timpul mișcării revoluționare din Moldova, Vasile Alecsandri i-a sprijinit bănește pe revoluționari, a fost unul dintre conducătorii acțiunii îndreptate împotriva abuzurilor domnitorului și boierimii.

Bazîndu-se pe sprijinul poporului, luptînd astfel încît să nu dea prilejul marilor puteri să intervină și punînd de acord acțiunile care se petreceau în Țara Românească și Moldova, pașoptiștii-unioniști au reușit să-l aleagă pe Alexandru Ioan Cuza la 5 și 24 ianuarie 1859 ca domnitor, realizînd marea dorință a inimilor românești : Unirea. Vestea alegerii lui Ioan Cuza ca domnitor a dus-o la Poarta Otomană Costache Negri, iar Vasile Alecsandri a fost însărcinat să obțină aprobarea îndoitei sale alegeri la Paris și apoi la Londra.

Oameni politici și de cultură, istorici, conducători de ziare și reviste, directori de teatru și scriitori, reprezentanții generației de la 1848 din Moldova, Muntenia și Transilvania au reușit ca ideea unității naționale și cea a luptei de emancipare din cele trei provincii românești să devină dorința unanimă, progresistă, a întregului popor român.

Operele literare ale pașoptiștilor sînt străbătute de ideile social-politice ale timpului. La toți scriitorii perioadei pașoptiste se observă tendința autohtonizării inspirației, urmînd valorosul îndemn al lui Mihail Kogălniceanu din *Introducție* la *Dacia literară*.

Dacă simpatia pentru clasele dezmoștenite, și mai ales pentru țărănime, a constituit subiectul poeziilor lui Cezar Bolliac, al broșurii *Chestiunea economică a Principatelor Dunărene* de Nicolae Bălcescu și al studiului *Îmbunătățirea soartei țăranilor* de Mihail Kogălniceanu, idealul

eliberării sociale și al unității naționale a fost oglindit în opere ca : *Deșteptarea României, Hora Unirii, Moldova la 1857, Cinel-cinel, Păcală și Tîndală* de Vasile Alecsandri, *Deșteaptă-te române* de Andrei Mureșanu, *Cîntarea României* de Alecu Russo. Poezia *Răsunet* (cu acest titlu) apare în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* după *Proclamația de la Izlaz*, în 1848.

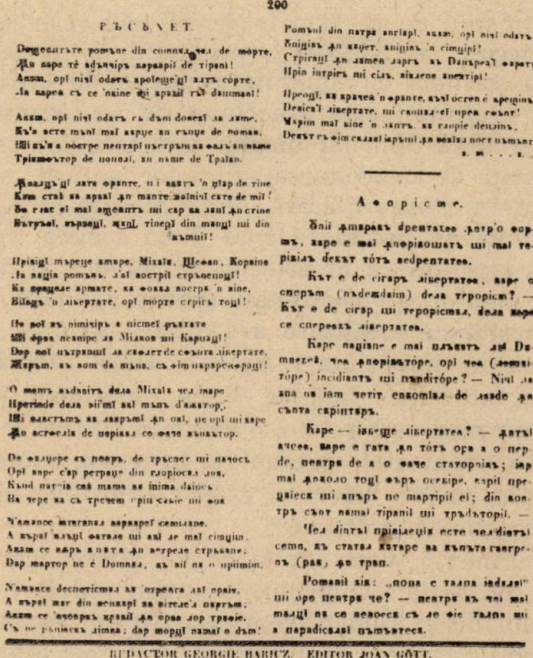

290

РѢСѢНЕТ.

Deșteptate-te române din somnul cel de moarte,
Ață sape tĕ aḑîncĭŕ mormîntul de tirani!
Ascult, opĭ nisĭ odatĕ apoleulŭi mare cŏrte,
Ia sapea cĕ ce'nsine ți aprinḑĭ rĕŭ duṁanaĭ!

Ascult, opĭ nisĭ odatĕ cu ḑum doresĭ sa ṁoare,
Kŭ'n acte mari mai aspre au cunpe de roṁani.
Ilĭ aŭ'n a nŏstre peotrpĭ nĕcrĕṁnĭ sa ofaŭ sa aṁare
Trĭṁeștor de noroḑ, au nṁe de Tpaian.

Ațeaḑă-ți mare oṙante, ți i mare 'n ținp de rine
Kum crașĭ sa aprașĭ ață ṁantre ṁolnișĭ cete de mii!
Ŏo riac ei mai aṁeanță ți cap sa aseșĭ ață crine
Bĕtrașĭ, eșapați, ațeș, ținepĭ din ṁaoți ți din aṁuiĭ!

Ilpișigĭ ṁapeue aṁape, Mixaĭ, Ilicoan, Kopaine
Ia aegĭa romașĭ, ață'ț aoștrĭ crășenoșĭ!
Kŭ pradele armate, sa ooșa aoștrș'n sine,
Bĭlagș'n aiĕrtate, opĭ ṁopte crpiță togĭ!

Ilo aoĭ ĕ ninișĭrș a nicmeĭ grĕtate
Ilĭ ŏpaș neșnipe ați Miaxoș ți Kapiaglĭ!
Dap noĭ ințrșnoșĭ ați cnoțe de cește aiĕrtate,
Jĕrșm, ĕ aom da ṁaș, cĕ'ți ṁarpĕreșpaglĭ!

O ṁaṁ ășdoșită ḑeșa Mixaĭ ței ițape
Ilperinde ḑeșa șiînĭ ați ṁaș d'aeștor,
Ilĭ aăeștaṁĕ ĕ aeapșeĭ ați oaĭ, ți opĭ ți'ț ițape
Ață acteșĭa de ițpișaĭ co oate aș̆aeștor.

De aș̆aețe ĕ ți ṁeorș, de trĕcer ți ṁașoș
Opĭ aape c'ăp perțaue din rzopioșa ioș,
Kșnd narșia că ṁama ați inima daioș
Ba țepe ați cĕ trĕcem cpiș cășie ți oor

Nămînce înțeanță aapaapeĭ cemînațe.
A aș̆pĭ aăaĭ oațaie ți ați ați de ṁaĭ cinguin.
Ațeaș ce aapș a nșța ați aețreie cțrășne:
Dap maptop ne ĕ Domneș, ĕ aiĭ ne o upiimin.

Nămînce decnețicmeș ăș ițpeara ați opaie.
A aș̆pĭ ṁaĭ din acoaapĭ ța bicțeĭ'ș naștaṁ;
Ațeaș ce 'nceapă apașĭ ați opaș ioș țpoie.
Cĕ ne ținească ținea; dap ṁopții nșṁaĭ o ḑșm!

Pomnul din natpă anțiapĭ, aștăș, opĭ nișĭ odată
Kniginĭ ați aș̆per, kniginĭ 'n cimginĭ!
Cțpinșți ați aștea aapș ă Dășpeaĭ ospată
Ilpin ințpiș ți cĭă, ținșțene ținștipĭ!

Ilpoșți, ă aprătea 'n opașțe, ășaĭ ocțeș ĕ apeginș,
Deșicaĭ ăiĕrtate, ți cașnă-ți opea cășor!
Kșpim ṁaĭ ține 'n ținpă ă raopie deușinș,
Deșăț cĕ ți'ș cășaĭ apșnĭ ați țeșiș noștpă ținșoaĭ!

. . . . . .

Adopicme.

Oni ămapaț ḑpentatea ,patp'o eopș., appe e ṁai ḑnopișoșată ți ṁai țepiiaș deșăț tŏtă aedpentatea.

Kăț e de cigap iăiĕrtatea, appe o cnepăm (nășdemidsin) ḑeșa tpopicm? — Kăț e de cigap ți tpopicșa, ḑeșa appe ce cnepeșț iăiĕrtatea.

Kapc nagișne e ṁai nășațț ați Dșmnezeă, țeș ḑnopișățope, opĭ țeș (ținștițope) incidiață ți nășditópe? — Nișĭ ța ața nă iam țetiț enkomiia de așșde ḑa cășța capintpș.

Kapc — iașegc iăiĕrtatea? — ḑațț aveeș, apc e gata ḑa tŏtă opa a o pepde, neatpa de a o eațe statopiaș; iap ṁai ḑeșolo togĭ ațpș oeșkipc, capiț pțeșieeș ți ațpș ne ṁaptipiĭ ei; ḑin kontp cășț nșṁaĭ tiranĭ ți tpădătopiĭ. —

'Iea ḑințș npinșaeții eete țeoldințș cema, ăș ștatea ăntpepe ba ășțța gaepnoș (pas) ḑe tpșn.

Pomanĭ șia: „nona e tașna iadeași" ți opc neatpa ce? — neatpa ăș țeș ṁai ṁaș̆ĭ nă ce neaoeeș cș ie oie tașna ți a napadicaași nșmșțatea.

REDACTOR GEORGIE BARICZ. EDITOR JOAN GÖTH.

Viciile orînduirii feudale și neajunsurile epocii de tranziție sînt criticate în *Scrisorile* lui Costache Negruzzi, în *Studie moldovană* de Alecu Russo, în teatru (seria Chiriților), în cînticelele comice ale lui Vasile Alecsandri. Scriitorii vremii au contribuit atît la dezvoltarea limbii literare, criticînd pe stricătorii de limbă (*Critică* de Costache Negruzzi, *Cugetări* de Alecu Russo și *Rusaliile* de Vasile Alecsandri), cît și la îmbogățirea și mlădierea expresiei artistice în opere semnate de Grigore Alexandrescu, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu.

In timp ce Vasile Alecsandri s-a inspirat din folclor pentru volumul său *Doine* (Dimitrie Bolintineanu spunea că de la apariția lui Alecsandri în literatură „poezia se română"), Alecu Russo, în studiul *Poezia populară*, aprecia creațiile folclorice astfel : „Datinile, poveștile, muzica și poezia sînt arhivele popoarelor".

Crezînd în primatul interesului obștesc asupra celui personal, ca și în puterea educativă a artei și a literaturii, cărturarii de la 1848 au constituit generația de „construcție și pionierat" [1], fiind, deopotrivă, scriitori și oameni politici, oameni ai gîndirii și acțiunii revoluționare.

[1] Paul Cornea, *Cultura și literatura română în perioada pașoptistă. Curente și tendințe*, în *Istoria literaturii române*, București, 1968, Vol. II, p. 251.

Structuri narative în romanul realist românesc

Prof. GHEORGHE LĂZĂRESCU
Liceul „N. Bălcescu", București

Utilizăm termenul de realism în sensul său restrîns, de curent literar apărut în secolul al XIX-lea, continuînd în forme specifice pînă astăzi și reunind scriitori cu anumite principii de creație comune. În această accepție, realismul este preocupat de reprezentarea veridică a realității, de observarea tipurilor umane caracteristice pentru societatea vremii. Impresionați de dezvoltarea științelor naturii, scriitorii realiști încearcă să aplice, în creația literară, unele metode impuse de progresul științei. Interesul lor se îndreaptă spre viața socială, spre prezentarea omului în strînsă legătură cu aceasta, ca un produs al mediului în care trăiește. Realiștii tind spre obiectivitate și imparțialitate, spre o prezentare sinceră și lipsită de idealizare a societății în ceea ce are ea tipic („personaje tipice în împrejurări tipice", după formula lui Engels).

O asemenea atitudine față de lume determină pe planul artei narative un anumit mod de a relata, o anumită situare a scriitorului față de personajele și evenimentele prezentate în operă, o ordonare specifică a materialului epic, un stil adecvat, așadar utilizarea unor structuri și modalități narative corespunzătoare.

În cele ce urmează, vom studia cîteva dintre acestea (construcția epică, personajul, prezența scriitorului în roman, stilul), exemplificîndu-le cu opera unor romancieri români reprezentativi ai secolului al XX-lea : L. Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu și Cezar Petrescu. Vom ține seama de modul în care aceștia continuă tradiția realistă a veacului al XIX-lea, dar și de unele elemente noi, caracteristice romanului modern, prezente în creația lor.

În romanul realist, influența spiritului științific se manifestă prin încercarea de a realiza un *univers fictiv construit după modelul celui real* și care să aibă aparența realității. Personajele sînt prezentate în amănunțime, insistîndu-se asupra condiționării lor de către mediul social în mijlocul căruia trăiesc. Dorința de a da o replică literară cît mai complexă și mai verosimilă lumii reale îi determină adesea pe romancierii realiști să-și grupeze *romanele în cicluri*, vaste construcții epice tinzînd să reprezinte întinse fresce ale vremii lor. Exemplul l-a dat Balzac, atunci cînd a avut viziunea integrării întregii sale opere într-un ansamblu monumental, pe care l-a intitulat *Comedia umană*.

În literatura română, acest model al lui Balzac a fost urmat — cu rezultate valorice mai modeste — de către Cezar Petrescu, scriitor care și-a grupat romanele sub titlul *Cronică românească a veacului XX*, divizată în șapte cicluri : *Rodul pămîntului* (cuprinzînd, printre altele, *Comoara regelui Dromichet* și *Aurul negru*), *Război și pace* (în care este inclus romanul *Întunecare*), *Tîrgurile unde se moare* (care conține cartea *Oraș patriarhal*), *Capitala care ucide* (ciclu în care își găsește locul ro-

manul *Calea Victoriei*), *Fantasticul interior, Satyricon* și *Rădăcinile din celălalt veac.* Ca și la Balzac, există personaje care își fac apariția în mai multe romane ale ciclului, stabilind legătura între imaginile unor aspecte diferite ale aceleiași realități. În creația lui Cezar Petrescu asemenea personaje sînt bancherul Iordan Hagi-Iordan, prefectul Emil Sava, romancierul Teofil Steriu.

Și la Camil Petrescu unele personaje trec dintr-un roman într-altul. Este vorba de personaje tipice pentru lumea coruptă a politicienilor și oamenilor de afaceri : Nae Gheorghidiu și Tănase Vasilescu Lumînăraru. De asemenea, în romanul *Patul lui Procust* se face o succintă referire la destinul tragic al personajului Ștefan Gheorghidiu, protagonistul romanului anterior, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război.*

L. Rebreanu scrie *Ion* și *Răscoala* ca două părți ale unui ciclu, ale unei proiectate trilogii de romane care să prezinte problema pămîntului în trei provincii românești, în condiții social-istorice specifice. Acțiunea romanului *Ion* este situată în Transilvania aflată sub dominația habsburgică, iar *Răscoala* evocă situația din satele Munteniei, exploatate de marii proprietari funciari. Cel de al treilea roman al ciclului n-a mai fost scris. Legătura între lumea din *Ion* și cea din *Răscoala* o face Titu Herdelea, personaj-martor, alter ego al scriitorului. Este o modalitate narativă specifică romanului realist, aceea de a înfățișa realitatea prin intermediul unui personaj care circulă prin mai multe medii, în cazul de față un tînăr poet trecut din Transilvania la București. Personajul-martor nu se confundă cu naratorul, nu el relatează evenimentele, dar prezența lui constituie un pretext care permite autorului să-și deplaseze motivat investigația de la un mediu spre altul.

Problema *caracterului tipic al personajului* din romanul realist al secolului nostru se pune într-un mod mai complex decît la predecesorii lui din veacul anterior. Un exemplu îl reprezintă romanul *Enigma Otiliei* : Costache Giurgiuveanu — bătrînul cu aparențe de senilitate și sărăcie, dar în realitate bogat și abil speculant — este tipul avarului. În acest caz, tipicul de factură realistă, presupunînd determinarea socială, se îmbină cu tipicul în viziune clasicistă, bazat pe o caracterologie general-umană. Ca tip de avar, personajul reprezintă o realizare notabilă a literaturii române, înscriindu-se într-o serie universală, care îi conține pe Euclio, personajul lui Plaut, Harpagon al lui Molière, Grandet al lui Balzac și Hagi Tudose al lui Delavrancea.

În legătură cu Ion, personajul lui L. Rebreanu, s-au purtat în critică dispute referitoare la caracterul lui de individualitate sau de exponent al unei categorii sociale. În realitate, eroul este atît „o figură simbolică", „expresia instinctului de stăpînire a pămîntului", după cum îl vedea E. Lovinescu [1], „un exponent, un erou de epopee", în concepția lui G. Călinescu [2], cît și o individualitate bine conturată. Tipicul realist presupune simplificare și îngroșare a liniilor în comedie — un exemplu

[1] E. Lovinescu, *Scrieri*, 6, București, Editura Minerva, 1975, p. 225.

[2] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația pentru Literatură, 1941, p. 648.

în acest sens reprezentîndu-l personajele lui Caragiale — nu însă și în roman, ale cărui dimensiuni permit cristalizarea unui erou complex, urmărit în diferite momente ale existenței lui.

În *Răscoala* nu mai apare un personaj tipic individual, ci unul colectiv, alcătuit cu o deosebită artă a montajului unor scene semnificative dintr-o multitudine de țărani care ajung să acționeze ca o singură ființă în situațiile limită.

Începutul romanului *Enigma Otiliei* este reprezentativ pentru modalitatea narativă a unui scriitor care se situează programatic pe linia realismului balzacian : „Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tînăr de vreo șaptsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinții Apostoli cu un soi de valiză în mînă, nu prea mare, dar desigur foarte grea, fiindcă obosit o trecea des dintr-o mînă într-alta". *Precizia situării în spațiu și timp* derivă din admirația realiștilor pentru spiritul științific. În continuare, în descrierea străzii și apoi a casei lui Costache Giurgiuveanu, se observă *interesul pentru amănuntul semnificativ și caracterizarea prealabilă a personajului prin mediul în care trăiește.*

Romancierul realist vrea să dea impresia că este *omniscient* (atotștiutor) și *ubicuu* (prezent în mai multe locuri în același timp), cunoscînd totul despre trecutul personajelor, despre acțiunile și gîndurile lor prezente. Un astfel de romancier nu se mulțumește să înfățișeze cititorilor personajul, ci relatează tot ce este mai important în legătură cu el, întocmind o adevărată fișă caracterologică și socială : „Uimirea liceanului va părea nu se poate mai îndreptățită, dacă vom ști cine era. Se numea Felix Sima și sosise cu o oră mai înainte în București venind de la Iași, unde fusese elev în clasa a VIII-a, a Liceului internat. Sfîrșise liceul, trecînd și examenul de capacitate, și acum venea în București la tutorele său, Costache Giurgiuveanu".

Spre deosebire însă de scriitorul romantic, care nu-și ascundea aprecierile în legătură cu caracterul și faptele personajelor, intervenind adesea cu comentarii între acestea și cititor, romancierul realist tinde să fie *obiectiv, impersonal, impasibil* ca un om de știință în observarea realității. El nu mai intervine în desfășurarea acțiunii, ca N. Filimon, de pildă, care în finalul romanului *Ciocoii vechi și noi* recompensează personajele pozitive și le sancționează pe cele negative, ci lasă ca destinul oamenilor creați de el să decurgă din caracterul lor, din influența mediului și din relațiile cu celelalte personaje.

Dacă scriitorii romantici își fac simțită prezența în operă și prin utilizarea frecventă a persoanei întîi singular a pronumelui personal, realiștii văd în *folosirea persoanei a treia*, ca și în *stilul neutru, nemarcat afectiv, semne stilistice ale impersonalității, ale detașării de cele relatate.*

Adecvate romanului, structurile și modalitățile narative realiste au reprezentat unul dintre momentele cele mai importante în evoluția acestei specii literare, iar prin opera unor romancieri precum L. Rebreanu sau G. Călinescu, izbînzi remarcabile, de valoare universală, ale prozei românești.

La 135 de ani

GH. EMINESCU

La 15 ianuarie 1985 s-au împlinit 135 de ani de la nașterea lui M. Eminescu, poetul care avea să primească consacrarea de „Luceafăr al poeziei românești".

În eternitatea în care el a intrat, 135 de ani nu înseamnă decît o clipă. Dar în ultimii 20 de ani ai acestei clipe, noi, oamenii trecutului, încă ai prezentului, atît de puțin ai viitorului, descătușați de toate prejudecățile generației noastre, deslușim limpede cadența accelerată a istoriei. Spiritul lui Eminescu materializat în marmura și în bronzul statuilor privește astăzi împăcat la marile transformări care s-au produs în dulcea lui Românie și despre care au „a se învrednici cronicarii și rapsozii" contemporani, care vor putea, prin talentul lor, să-i cuprindă adevăratele dimensiuni, toate aspectele și întreaga semnificație istorică.

În rîndurile ce urmează, vom face o simplă încercare de a pătrunde în resorturile geniului lui M. Eminescu. Așa cum spunea I. Pillat, el „n-a aparținut integral nici unei școli poetice. Ca orice geniu, Eminescu a spart tiparele unei școli. El este ca formă un clasic și ca imaginație un romantic". Din îmbinarea clasicismului, care este dușmanul cuvintelor de prisos, cu romantismul, care nu pune hotare imaginației, a ieșit poezia lui Eminescu.

Fără îndoială că în opera lui Eminescu se resimte influența romantismului german, așa cum la Al. Macedonski se resimte influența curentelor franceze. Dar în timp ce acesta din urmă s-a lăsat copleșit de ele, Eminescu a dominat influența romantismului german, armonizînd spiritul autohton cu spiritul universal, luînd, cum spune un exeget, „din poezia populară ceea ce a găsit mai artistic și mai caracteristic. Autorii germani n-au constituit pentru Eminescu decît posibilități de stimulare, depășite de o operă în ale cărei flăcări se topesc cele mai rare și dure metale".

La aceasta se adaugă faptul că Eminescu lăsa timpul să colaboreze la opera sa, convins că timpul nu respectă nimic din ceea ce se face fără el. T. Arghezi spunea că Eminescu „iubea strădania de a ajunge la forma definitivă", adevăr care explică de ce toate poeziile lui, cu excepția poeziei *O, mamă...*, cunosc numeroase variante în care, pe măsură ce merg către forma finală, dispar neologismele. În felul acesta gloria, această muză capricioasă care la genii vine nechemată și mediocrităților le întoarce spatele, a venit și la Eminescu, poetul cel mai indiferent față de gloria postumă.

Ilarie Chendi, criticul din epoca adolescenței mele, spunea că „Eminescu este poetul tineretului" și eu cred că incisivul critic greșea. Eminescu este poetul tuturor vîrstelor.

Cu poezia lirică a lui Eminescu tinerii își trăiesc iubirile prezente, noi trăim amintirea celor trecute și gîndim la anii care au trecut „ca norii lungi pe șesuri".

Poezia filozofică a lui Eminescu rămîne un îndreptar permanent pentru toți aceia care, în această lume cuprinsă de febra căutărilor, caută răspunsuri la întrebările rămase pînă astăzi fără răspuns.

Cu poezia patriotică a lui Eminescu, tineri și bătrîni trăim împreună mîndria trecutului nostru istoric și speranța unui viitor strălucit.

Cu poezia socială a lui Eminescu trăim împreună revolta contra acelei lumi împărțite în mizeri și bogați, și noile generații mai mult decît noi, cei care ne ducem, găsesc în această revoltă îndemnurile către marile idealuri ale epocii actuale, cele mai mari și mai frumoase din cîte au confruntat vreodată umanitatea, idealul de pace, de cultură și de progres. Datoria generațiilor chemate să făurească lumea nouă este ca, printr-un mare efort creator, să transforme într-o realitate obiectivă dorințele exprimate de M. Eminescu în poezia *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie.*

Eminescu, model al implicării

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA
membru corespondent al Academiei

Dacă în istoria culturii românești implicarea în lucrurile patriei a marcat un factor evident de specificitate pentru cei mai mulți dintre artiști, de la începuturile literaturii moderne și pînă în zilele noastre, este firesc să regăsim în Eminescu această trăsătură specifică ridicată la puterea geniului și dezmințind în mare măsură o veche și statornică prejudecată despre creatorul romantic, presupus exclusiv tributar unei fantezii copleșitoare și, ca atare, departe de orice interes pentru real, pentru contingent.

O polaritate fundamentală a menținut acest spirit înalt într-o tensiune continuă între literatură și problemele vieții publice, între abstracțiune și joc al realităților. În chip paradoxal, dar cu atît mai dramatic, el, care disprețuia și refuza realul din pricina imperfecțiunii lui flagrante, aspira, totuși, în lumina absolutului etic și estetic după care tînjea, la ameliorarea stărilor de fapt, a instituțiilor și a moravurilor din țara sa, tocmai în conformitate cu exigențele acelui absolut mult visat.

De aceea, strălucitul poet român, care s-a mișcat cu atîta ușurință printre eoni și astre, a vrut să infuzeze ceva din adevărul și frumusețea lumilor de sus lumii sale de baștină, țării sale. De aceea a jertfit atîta timp și atîta energie treburilor publice, jocului realităților. I s-a părut, sau mai bine zis a crezut neclintit, în anii tinereții sale mai cu seamă,

că e obligat să încerce a pune ordine în lumea aparenţelor în virtutea tocmai a apartenenţei la lumea esenţelor şi a făcut-o adîncind prin studiu direcţiile istoriei noastre particulare şi constituindu-şi propria sa concepţie. Cîtă lumină şi cîtă umbră a cuprins această concepţie (şi, în special, în anii tîrzii ai colaborării la *Timpul*), ştim astăzi şi nu mai revenim asupra ei. Ceea ce vrem să punem aci în relief este însă durata şi intensitatea, pasiunea implicării în viaţa publică.

Această pasiune, timpurie şi cuprinzătoare, s-a desenat încă din anii adolescenţei, cristalizată fiind în numeroase activităţi care arată o implicare voită, deliberată, efect al unei conştiinţe naţionale uimitor de treze, legate indisolubil de devenirea istorică a unui popor, pătrunsă în profunzime şi integral asumată. Lucrase asupra tinerei conştiinţe însă o alta mai vîrstnică, a magistrului iubit, Aron Pumnul, tribun al luptelor naţionale de la 1848 în Transilvania, refugiat la Cernăuţi de teama represiunilor cu care autorităţile maghiare îi urmăreau pe revoluţionari. Şi profesor, şi mentor al adolescentului, Aron Pumnul a fost veriga între generaţia sa luptătoare şi discipolul fidel din generaţia care urma. Căci Eminescu, care se mîndrea de a fi cunoscut în amănunt teritoriul românesc de o parte şi de alta a Carpaţilor, a pornit în primul şi simbolicul său drum pe jos prin Transilvania ca într-un pelerinaj pios spre Blaj, spre „Roma mică", centrul vieţii culturale româneşti, îndată după moartea maestrului său, îndeplinindu-i parcă o ultimă dorinţă.

Şi în gîndul tînărului aveau să se închege treptat, din linii multiple, imaginile alcătuitoare ale unui spaţiu şi ale unui timp anume cu care, negreşit, trebuie să se confunde pentru a deveni el însuşi. Sigur că, în rîndul îndeletnicirilor sale predilecte, poezia ocupa locul dintîi, dar ea nu acoperea nici pe departe nevoia interioară de extindere a cunoaşterii şi acţiunii. O maturitate uimitoare de fond dădea tînărului de 19 ani sosit la Viena o putere de cuprindere dincolo de limitele maxime ale normalului şi pe care efortul de cunoaştere o trădează încă de la începutul studiilor universitare, chiar la o simplă parcurgere a cursurilor notate în caietele studenţiei şi frecventate, însumînd cîmpuri numeroase şi diverse de cunoaştere. Explicabilă întru totul era frecventarea cursurilor de filozofie generală, de istoria filozofiei sau a celor de istorie, mai cu seamă a celor de istorie antică, pentru care avea ştiuta înclinaţie deosebită. Mai curioasă însă pare frecventarea disciplinelor juridice, de la Dreptul roman la Dreptul internaţional, la istoria şi filozofia Dreptului, ca şi a celor economice şi politice. Ce aveau oare a face aceste discipline cu zborul unei gigantice fantezii care, normal, ar fi trebuit să se nutrească doar din filozofie ?

Dar spiritul cercetător al tînărului de geniu nu se putea mărgini doar la avîntul pe verticala ideii, a abstracţiei, a absolutului. Îl chema totuşi irezistibil lumea înconjurătoare, cu toată imperfecţiunea ei, dorea să schimbe, să modifice ceva pe coordonata orizontală, a societăţii omeneşti, în sensul perfecţionării structurilor realului. Şi cum societatea omenească însemna pentru Eminescu în primul rînd patria, el a încercat să i se dăruie pe de-a întregul, făcîndu-se una cu teritoriul ei în absolut, cu istoria ei, cu limba şi folclorul, stăpînite inegalabil.

Simţea nevoia însă, ca în toate domeniile pe care le aborda, să-şi întemeieze şi teoretic principiile pe care avea să le folosească la marile edificări visate. De aceea, pentru a desluşi toate articulaţiile şi modurile posibile de funcţionare a organismului social-politic în general şi a înţelege specificitatea lucrurilor din ţara sa, a studiat atîta drept şi atîta

economie politică. Ba chiar ne îngăduim a crede că, un timp, s-a gîndit la o carieră politică și anume în anii vienezi cînd, departe de țară, a avut o înțelegere mai largă a intereselor românești în raport cu Europa. La *România Jună* a întîlnit studenți români din toate provinciile, și chiar din sudul Dunării, și a lucrat cu seriozitate la trezirea conștiinței lor de necesitate a unității naționale.

Apoi, în 1870, începea activitatea sa ziaristică, publicînd în *Federațiunea,* ziar românesc din Pesta, trei articole referitoare la soarta românilor din Imperiul Austro-Ungar. Și fiecare rînd respiră o convingere și o forță pornite dintr-o maturitate politică rar întîlnită și dintr-o cunoaștere exactă a faptelor și a principiilor, iar tonul are fermitatea pe care o dă numai conștiința rostirii adevărului deplin.

Și socotim drept altă dovadă a voinței de cunoaștere și de implicare pe tărîm politic a lui Eminescu, în acea vreme, vizita pe care a făcut-o fostului domnitor Al. I. Cuza la 1 ianuarie 1870, la Döbling, lîngă Viena, împreună cu o delegație de studenți. E lesne de închipuit că impresia puternică lăsată de Cuza asupra tînărului s-a datorat rolului jucat de acela alături de prietenii săi, M. Kogălniceanu, C. Negri, V. Alecsandri, N. Docan și alții, atît în anii revoluției de la '48 și ai Unirii, cît și în realizarea reformelor care au tins la modernizarea vieții social-politice a Principatelor, deschizînd perspective noi istoriei viitoare românești. Or, Eminescu prețuia pe înaintași mai cu seamă în măsura în care stimulaseră devenirea viitoare. O notiță din 1870 dezvăluia tocmai această legătură între cele două dimensiuni ale timpului, cu atît mai interesantă cu cît se referea la un eveniment aparținînd trecutului. Explicînd sensul unei sărbători cu caracter istoric care urma să aibă loc, Eminescu scria : „...o întrunire a studenților români din toate părțile ar putea să constituie și altceva decît numai o serbare pentru glorificarea trecutului nostru și [...] am putea să ne gîndim mai serios asupra problemelor ce viitorul ni le impune cu atîta necesitate".

Era vorba de serbarea de la Putna, din august 1871. Închinată marelui Ștefan și grandioasei sale ctitorii, concepută și organizată de Eminescu, sărbătoarea era a întregii suflări românești, menită să afirme unitatea românilor din toate provinciile și avea dubla funcție de aducere-aminte glorioasă, de trezire a unei ferme direcții viitoare în viața neamului.

O mărturie în plus a geniului politic eminescian la 20 de ani, precum și a dorinței sale de implicare e constituită și de frumoasa scrisoare adresată lui Dimitrie Brătianu. Acest luptător din trecuta generație salutase cu entuziasm serbarea de la Putna și tînărul îi mulțumea respectuos, reluînd o fericită formulare a semnificației evenimentului : „piatră de hotar ce desparte pe planul istoriei un trecut nefericit de un viitor frumos...".

Răsuna și aci o nădejde tinerească ce nu avea să mai înflorească de sub șirul de „decepțiuni" suferite de atunci încolo de marele vizionar și care aveau să-l depărteze de cariera politică propriu-zisă. Dar implicarea minții și inimii în desfășurarea destinului țării n-a încetat niciodată. Sublimată în operă sau străbătînd, tîrziu, în pateticele pagini din *Timpul,* implicarea lui Eminescu în viața țării apare pur și simplu congenere ființei lui. Identificat cu spațiul și timpul neamului, „omul deplin al culturii românești" oferă cea mai desăvîrșită pildă a marelui artist-luptător, prezent, în mod exemplar, în fiece clipă a istoriei naționale.

Preliminarii la centenarul nașterii scriitorului Liviu Rebreanu

La 27 noiembrie a.c. se vor împlini 100 de ani de la nașterea marelui prozator român Liviu Rebreanu, creatorul romanului modern, autorul capodoperelor *Ion*, *Pădurea spînzuraților* și *Răscoala*. Avînd în vedere acest eveniment, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă Argeș și Inspectoratul Școlar al Județului Argeș, în colaborare cu Societatea de Științe Filologice și cu alți factori de cultură, au organizat, în zilele de 26 și 27 noiembrie 1984, la Pitești, Zilele culturale „Liviu Rebreanu", ediția I. La ședința festivă de deschidere, condusă de prof. dr. Petre Popa, președintele C.C.E.S. Argeș, au luat cuvîntul : prof. dr. Constanța Bărboi,

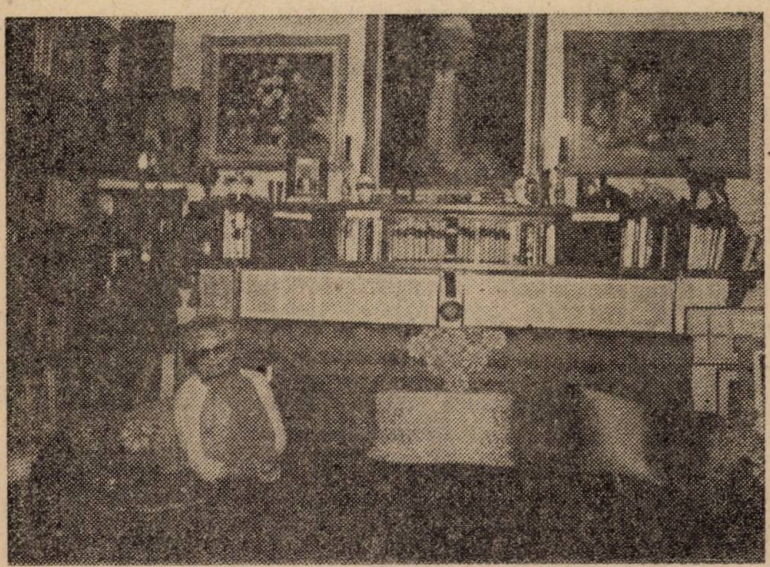

inspector general în Ministerul Educației și Învățămîntului, prof. Irina Theodora Nicolaescu, inspector general al Inspectoratului Școlar al Județului Argeș, prof. dr. I. Hangiu, secretarul Societății de Științe Filologice. În prima parte a simpozionului cu tema „Opera scriitorului Liviu Rebreanu — permanență a culturii românești" au prezentat comunicări fiica scriitorului, Puia Florica Rebreanu, prof. univ. dr. docent George Macovescu, Niculae Gheran, lector dr. Petru Gorcea, dr. Nicolae Mecu, iar în partea a doua — pe secțiuni — un mare număr de profesori de limba română din județele Argeș și Bistrița-Năsăud.

Cea de a doua ediție a Zilelor culturale „Liviu Rebreanu" va fi organizată la Bistrița de către Comitetul de Cultură și Educație Socialistă Bistrița-Năsăud, cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii marelui scriitor.

Publicăm în numărul de față cuvîntul rostit de Puia Florica Rebreanu la deschiderea lucrărilor simpozionului de la Pitești și un articol semnat de N. Gheran, recunoscut editor și cercetător al operei lui Liviu Rebreanu.

Locuri îndrăgite de părintele meu

PUIA FLORICA REBREANU

Îi revine orașului Pitești — mare centru industrial al țării și important centru cultural, în acești ani de înflorire pe toate planurile vieții noastre sociale — inițiativa unei sărbătoriri a cărei însemnătate se răsfrînge asupra conștiinței fiecărui participant la ea.

Printre aceștia, cu multă emoție și din toată inima mă alătur și eu, ca fiică a lui Liviu Rebreanu, scriitorul care a avut în apropierea orașului Pitești locul său preferat pentru scris, și a lui Fanny Rebreanu, născută și crescută pe aceste meleaguri.

Pentru mine, care am cunoscut bine vechiul și pitorescul oraș, bucuria mea de a vorbi în fața dumneavoastră, în înnoitul și modernul oraș Pitești, depășește puterea obișnuită a cuvintelor.

De altfel, comunicarea pe care urmează să o fac se referă la locuri dintre cele mai apropiate de urbea în care ne aflăm acum.

Am cunoscut îndeaproape Valea Mare încă în acei ani în care îl întovărășeam pe părintele meu în adesele sale șederi la țară, unde scria cu spor și se refăcea sufletește, de pe urma unei vieți orășenești tensionate.

Ați citit, desigur, volumul întîi din *Jurnalul* său, unde vine vorba în atîtea rînduri de cuibul său de la țară, loc îndrăgit între toate, și unde se simțea fericit, gata să scrie noi opere, ce-i frămîntau spiritul.

Vreau să vă spun de asemenea că volumul al doilea din *Jurnalul* părintelui meu cuprinde, în cea mai mare parte, însemnări făcute la Valea Mare, privitoare la activitatea sa de neobosit și experimentat gospodar, dornic să-și îngrijească via și căsuța, pe care o dorise mult și pe care o realizase din sudoarea muncii sale de scriitor.

Ca să vă puteți face însă o idee precisă asupra importanței extraordinare pe care a avut-o bucata de pămînt cu casa de la Valea Mare, via, vă voi citi o suită de pasaje din *Jurnal*, scrise între anii 1930 și 1934, pentru ca dumneavoastră să urmăriți filmul acelor împrejurări cu chiar simțămintele ce l-au animat pe părintele meu.

Înșiruirea acestor scurte însemnări atît de limpezi în semnificația lor — atît de grăitoare — spune mai mult decît orice comentariu :

„*Miercuri, 11 iunie 1930 :* Luni am fost la Pitești și am cumpărat o vie de vreo cinci pogoane la Valea Mare, prin Banca lui Coandă, cu 220 000 lei plus diferitele taxe. Prima mea proprietate și poate locul de retragere, numai s-o văd plătită." (*Jurnal*, I, p. 127).

„*Vineri, 27 iunie 1930 :* Baremi de-aș isprăvi cu casa de la vie, să am unde să stau liniștit și să lucrez. Degeaba, viața aceasta publică începe să mă oripileze." (p. 130).

„*Duminecă, 29 iunie 1930 :* O zi am lipsit din București și am fost liniștit, fără cancanuri, fără intrigi. Bogdaproste ! Măcar de aș avea mai multe asemenea zile ! Dimineața am pornit la Valea Mare, *la via mea* cu Fanny și arhitectul Trifu, care și-a făcut măsurătorile de rigoare spre a ne construi planul viitoarei case. Am mîncat în casa noastră, merinda noastră." *(ibidem)*

„*Marți, 29 iulie 1930 :* De sîmbătă pînă azi am fost la Valea Mare, unde ne-am instalat o mică, dar adevărată gospodărie. *Prima mea proprietate reală.*

Să-mi ajute D-zeu să trăiesc, să mă pot bucura puțin de ea. Evident că facem planuri de viitor, cum s-o mărim, cum să schimbăm casa și s-o înfrumusețăm... Cît este, e foarte bine. Am adăpost pentru orice împrejurare." (p. 140)

„*Duminecă, 31 august 1930* : Azi dimineață sosirăm aci cu Puia să vadă și ea bogăția aceasta a noastră de-aici. I-a plăcut mult, oricît ar fi aici de modest." (p. 148)

„*Joi, 30 octomvre 1930* : Sînt atît de plictisit, că-mi vine să las toate baltă și să mă duc la țară, să-mi văd de scrisul meu și să nu mai cunosc pe nimeni." (p. 162)

„*Joi, 8 ianuarie 1931* : Mîine, după o lipsă de exact trei săptămîni, mă reîntorc la București. N-am scris mai nimic nici acuma. A fost mai mult o lenevire necesară totuși după doi ani de hîrțuială nervoasă fără pereche. Voi da însă în lucru «Metropolele» îndată, căci restul sînt sigur că-l isprăvesc pînă pe la sfîrșitul lunii. Ca să scap de grija asta. Și să văd serios de «Răscoala». Firește că ar trebui să fac ceva cu conferințele, ca să am banii necesari la primăvară pentru construcția de la vie." (p. 175)

„*Marți, 29 septembrie 1931* : Firește, ocupațiile astea au mers în dauna scrisului. În cinci zile, mai nimic, deși sînt la un capitol agreabil și ușor de lucrat. Dar gîndurile-mi toate sînt la greutățile de trai. S-au îngrămădit toate tocmai cînd stau mai prost și fără perspective, nici nu știu ce voi mai face. Mi-aș aduce toate lucrurile aici, după căsătoria fetei ; dar n-am unde le pune. Aș fi sperat să-mi fac o locuință mai bună aici, dar acuma sînt slabe speranțele. Cînd situația generală e așa de critică, cum să mai îmi fac iluzii ?" (p. 202)

„*Valea Mare, 15 iulie 1934, duminecă* : Casa e gata. Și cea veche și cea nouă. Urmează să scoatem lucrurile din pivniță, unde le țin depozitate de la 15 mai, cît timp au durat lucrările de instalarea apei, luminei și vopsit-zugrăvit. Pivnița, deși am cheltuit atîta, e umedă. Va trebui refăcută. De altfel, mai sînt destule lucruri de făcut aici, în afară de dependințele de peste drum. Iar bani nu prea am, iar antreprenorul îmi cere mereu." (p. 260)

În mai 1969, cînd s-a inaugurat *Secția memorială* de la Valea Mare, am participat la acest eveniment înălțător și eu, și măicuța mea, și soțul meu, Radu. Acea casă ne fusese lăcaș de bucurii și de nădejdi, în anii în care Liviu Rebreanu își desăvîrșise nepieritoarea sa operă literară.

Atunci — și acolo — a început o nouă eră în prețuirea scrisului părintelui meu, sub semnul puterii populare, cea mai în măsură să judece la adevărata sa valoare contribuția lui Liviu Rebreanu la patrimoniul marilor și neclintitelor valori românești, chemate să devină universale, adică un bun al lumii întregi. Înălțător prilej de a se manifesta încrederea în capacitatea creatoare a poporului nostru, care-și slăvește geniile și le păstrează memoria.

Sărbătorirea a patru decenii de la moartea părintelui meu la Valea Mare și a celor 99 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu, începe cu manifestările de la Pitești. Ele onorează o dată mai mult rîvna culturală a celor ce răspîndesc lumina în județul Argeș, cu atîtea înfăptuiri remarcabile.

Mulțumesc deci organizatorilor acestei sesiuni, pe care o vreau bogată în comunicări, variată în manifestări, pe deplin reușită în toate privințele.

Liviu Rebreanu, academician

„E prea tîrziu ca să-mi mai facă plăcere"
(*Jurnal*, vol. II)

NICULAE GHERAN

La 25 mai 1939 — cînd, în sfîrșit, este ales membru al Academiei Române — Liviu Rebreanu era demult socotit cel mai mare romancier din întreaga istorie a literaturii naționale. De-a lungul a două decenii, mai precis între 1920 și 1938, publicase doar opt romane (cam cît a scris Sadoveanu în doi ani), dar, caz fără precedent, fiecare din ele reprezentînd un prag în evoluția și diversificarea genului. Criticii vremii aveau să remarce incredibila capacitate a scriitorului de a se reînnoi de la o carte la alta. Prin *Ion* (1920), *Pădurea spînzuraților* (1922), *Adam și Eva* (1925), *Ciuleandra* (1927), *Răscoala* (1932) și *Gorila* (1938), proza românească dobîndise noi dimensiuni, ele marcîndu-i deplina maturitate. Căci niciodată istoria literară nu se va putea referi la apariția și dezvoltarea romanului obiectiv, psihologic, analitic, social și politic fără a sublinia însemnătatea fiecărei opere dintre cele amintite mai sus și, implicit, ctitoria lui Liviu Rebreanu în modernizarea prozei naționale. *Crăișorul* (1929) și *Jar* (1934) — cărți de succes — nu inovau în materie, atunci și mai tîrziu fiind greu de concurat în romanul istoric cu Mihail Sadoveanu, iar în cel de dragoste, cu Ionel Teodoreanu.

Cu cîțiva ani în urmă, în 1935, semicentenarul Rebreanu fusese sărbătorit pe plan național, mulți confrați amintindu-i numele cu pioasă recunoștință, alături de Eminescu și Caragiale ; trei giganți pe umerii cărora se sprijinea și continuă să se sprijine întreaga poezie, proză și dramaturgie românească. Neavînd altă profesie decît scrisul, Rebreanu fusese sărbătorit de breasla lui, de presa literară, de profesori și, mai ales, de cititori. Nu însă și de Academie, printre ai cărei membri se numărau atunci doar prozatorii I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești și M. Sadoveanu. Alți confrați de generație, precum poetul Octavian Goga, figurau de mult în Academia Română, poetul amintit fiind membru corespondent încă din 1914, pe cînd avea 33 de ani, iar ca membru „plin" din 1919. Mihail Sadoveanu fusese primit ca membru corespondent la vîrsta de 36 de ani (în 1916), devenind membru titular la 41 de ani (în 1921). Și mai tîrziu Academia Română își va deschide porțile pentru primirea mai degrabă a unor poeți : Adrian Maniu (membru corespondent, în 1933, la vîrsta de 43 de ani) ; Ion Pillat (membru corespondent, în 1936, la 45 de ani) ; Lucian Blaga (membru activ, în 1936, la 41 de ani). Rebreanu va fi recunoscut tîrziu de Academie, atunci cînd se consolase cu gîndul că nici Eminescu, nici Caragiale — de-ar fi fost numai aceștia — nu avuseseră o altă soartă. Mai mult decît toate, îl neliniștea existența materială, uneori îngrijorătoare : „Iată-mă, om de

52 ani, în plină glorie literară, o personalitate care va avea totdeauna un loc în istoria culturii românești — și nu am asigurată nici măcar pîinea cea de toate zilele, pe cînd oricine, în altă meserie, la vîrsta aceasta, are cel puțin un minimum de trai. De șapte luni trăiesc numai din aconturi și expediente. Pînă cînd va mai merge și asta ?" notează Liviu Rebreanu, la 11 iulie 1937, în *Jurnalul* său. (Nu mai puțin adevărat este și faptul că, oricum, cheltuielile scriitorului depășeau cu mult veniturile obișnuite, întreținerea celor două gospodării ale sale, din București și din Valea Mare, obligîndu-l deseori la eforturi disperate.)

Comentînd în același *Jurnal* avatarurile primirii în Academie, autorul *Răscoalei* le încadrează în răstimpul 1926—1939, cu toate că, sufletește, era pregătit și mai de mult să figureze printre nemuritorii ei. Speranța i-a fost nutrită de acordarea Premiului Herescu-Năsturel (în 1921) pentru apariția romanului *Ion*. Dovadă — o veche scrisoare adresată lui Ion Bianu, fost președinte al Academiei Române, epistolă prilejuită de farsa unui confrate. Ea se află în Arhiva Academiei *(A. 7/1923. f. 1)* și glăsuiește astfel :

Stimate domnule Bianu,

„17 mai 1923

Tocmai aici, în Sibiu, unde am ajuns cu turneul de ședători literare ale Societății Scriitorilor, aflu cu mare emoție că D-voastră, împreună cu d. Brătescu-Voinești, binevoiți a propune Academiei Române să mă aleagă membru corespondent. Bucuria mea e cu atît mai mare, cu cît e mai neașteptată, deși s-ar fi părut că marele premiu Năsturel, cu care am fost distins acum doi ani, ar putea fi un titlu care să mă fi impus atenției D-voastră. Mai presus de orice titlu însă, simt că onoarea aceasta o datorez bunăvoinței D-voastră. De aceea am și ținut să vă mulțumesc cu anticipație și să vă asigur că nu voi uita niciodată acest semn de simpatie. Rămîn al D-voastră recunoscător,

Liviu Rebreanu".

Pe epistolă, adnotarea lui Ion Bianu : „Nu am cunoștință de această intențiune. Cred că este gluma unui confrate scriitor".

Glumă-glumă, numai că Rebreanu nu va uita calitatea „promisă", retrăind de fiecare dată, și mai intens, neplăcerea refuzului. *Jurnalul* scriitorului, cu însemnări datate între 1927 și 1944, este pe deplin edificator. În cel de al doilea tom, recent apărut la Editura Minerva, ele se pierd în masa notațiilor jurnaliere cu caracter gospodăresc. Alături de alte mărturisiri — ca, de pildă, relatările cu privire la situația social-politică a României din preajma izbucnirii celui de al doilea război mondial — notațiile ne îngăduie să cunoaștem direct, fără intermediari, adevărata stare sufletească și credințele intime ale lui Liviu Rebreanu, a cărui viață continuă să fie prea puțin cunoscută, în raport cu opera demult consacrată.

Monografia *Tînărul Rebreanu* — la care lucrez în prezent pentru Editura Albatros — încearcă să răspundă la toate întrebările esențiale ridicate de studiul uceniciei literare a marelui romancier, încununată de apariția monumentalului *Ion*. În structura cărții, cîteva capitole sînt închinate strămoșilor și părinților scriitorului, copilăriei și anilor lui de școală, adolescenței, carierei militare (abandonate), ambianței literare din capitala țării, salahoriei din presă *(Ordinea ; Falanga literară și artistică ; Scena ; Rampa ; Lumina* ș.a.), detenției din 1910, volumului de debut, primelor variante la *Ion* și la *Pădurea spînzuraților* (dăinuind alături de proiecte realizate tîrziu, cum este cazul

Răscoalei) şi, nu mai puţin, bunilor prieteni, precum Mihail Dragomirescu, Mihail Sorbul, Emil Gârleanu, E. Lovinescu ş.a. Scrisorile, documentele aflate în „Arhiva Rebreanu" — care, prin proporţii, rivalizează cu cea rămasă de la Mihai Eminescu — sînt principalele surse de informaţie, menite să spulbere mitomania unor memorialişti.

Mateiu I. Caragiale

Prof. NICOLAE I. NICOLAE
Liceul Industrial Nr. 25, Bucureşti

Fraţi celebri sau surori celebre, care să se fi manifestat cu egală forţă în literatură au mai existat (fraţii Goncourt, Thomas şi Heinrich Mann, surorile Brönte). Mai rare sînt cazurile cînd fiii unor mari scriitori au devenit la fel de cunoscuţi ca părinţii lor (cum ar fi Al. Dumas-fiul). În literatura română, el s-a produs o singură dată, cu cei doi Caragiale : Ion Luca şi Mateiu. Primul este cel mai însemnat dramaturg al nostru, un fel de Molière al românilor, al doilea este un prozator de primă mărime, cu o tehnică modernă şi o rafinare stilistică de orfevrărie bizantină, care va determina dezvoltarea unei linii specifice în romanul românesc contemporan.

Raporturile dintre tată şi fiu au fost complicate şi chiar dramatice. Conduita fiului în viaţă, dar şi în artă, s-a fixat cu ostentaţie în opoziţie cu cea a tatălui. Stilului plebeian al bătrînului, volubilităţii şi sociabilităţii acestuia, Mateiu i-a ripostat cu un aristocratism contrafăcut, cu o atitudine distantă şi taciturnă, care i-au devenit în scurt timp componente de bază ale comportamentului social. Din această cauză, omul este privit multă vreme ca un tip bizar şi Mateiu este, în fond, un ins ciudat, îndeosebi prin preocuparea obsesivă — confirmată de însemnările sale intime, publicate recent — de a-şi stabili o genealogie aristocratică şi de a primi decoraţii.

Tatăl l-a ridiculizat în cîteva rînduri în stilul său anecdotic corosiv, amintindu-i de umilele rădăcini ale familiei — îl punea să-şi pipăie creştetul capului, teşit, zicea neobositul ghiduş, din cauza tăvilor cu plăcinte purtate de strămoşii lor în Fanar —, dar Mateiu are psihologia artistului care încearcă să se izoleze de ceea ce nu-i place, închipuind o nouă realitate şi trăind-o ca personaj perfect travestit. Metamorfoza aceasta, atît de bizară din perspectiva logică a bunului-simţ, nu e neapărat nouă şi nici măcar singulară. Au mai trăit-o şi alţii, la noi un Alexandru Macedonski, de pildă, iar la francezi un Barbey d'Aurevilly, un Villiers de l'Isle-Adam sau Gobineau, scriitori cărora Mateiu le-a cunoscut opera şi cu care seamănă întrucîtva prin translaţie fantezistă, prin refuzul adevărului social şi printr-un stil de paradă aristocratică.

El nu și-a compus însă o înfățișare copiind pe alții, ci redimensionîndu-se pe sine într-un proces dramatic provocat de impactul existențial, de tensiunea rezultată din cel puțin trei factori percutanți și dizarmonici : conștiința de sine — foarte orgolioasă —, notorietatea prin numele tatălui — complexantă — și marginalizarea socială prin destin. A ieșit din această conlucrare de evenimente și reacții un personaj insolit pentru privirea publică românească, care vede mult timp în fiul lui I. L. Caragiale doar cetățenia. Abia după apariția romanului *Craii de Curtea-veche*, în 1929, începe să se impună artistul, a cărui originalitate cucerește mai întîi pe tinerii creatori, apoi pe criticii consacrați, astăzi fiind socotit de aproape toată lumea printre cei mai importanți prozatori români din perioada interbelică.

Viața lui stă sub semnul unor mari frustrații, care-i vor modela definitiv personalitatea. Una — și poate cea mai importantă — este a familiei. Mateiu I. Caragiale s-a născut la București, la 12/25 martie 1885, ca fiu natural al Mariei Constantinescu, de 21 de ani, lucrătoare sau funcționară la Regia Monopolurilor Statului, despre care istoria literară, dintr-o pudoare greu de priceput, nu știe mai nimic. Ea a conviețuit însă cu I. L. Caragiale cîțiva ani buni, pînă către 1888, cînd cunoscutul dramaturg abandonează orice intenție matrimonială cu mama lui Mateiu și se căsătorește (în ianuarie 1889) cu Alexandrina Burelly, cu care va mai avea încă doi copii. Mateiu va fi adoptat și va trăi în noua familie a tatălui, dar condiția de fiu nelegitim îi va provoca, atunci cînd va deveni conștient, grave complexe de inferioritate, care-i vor contura, în mod paradoxal, reperele unei puternice originalități.

Primii ani de școală lasă să se întrevadă frumoasa înzestrare naturală a copilului, care ia note excelente și-l încîntă pe părinte cu succesele lui. Se impune ușor în competiția pentru premii, lăsînd în urma sa colegi dotați, ca Henri Coandă, de exemplu, cunoscutul inventator de mai tîrziu. Învață la Școala primară „Petrache Poenaru", unde învățase și Tudor Arghezi, apoi la Colegiul privat „Sfîntul Gheorghe", pe care îl absolvă în 1903. În ultimele clase se complace însă în mediocritate, menținîndu-și o pasiune constantă doar pentru istorie și, mai ales, pentru heraldică, domeniu în care își va dobîndi o mare competență. Tatăl se gîndește la o profesiune pozitivă, și pentru aceasta îl înscrie la Facultatea de Drept din București, apoi la cea din Berlin, dar Mateiu este hotărît să nu-și mai continue studiile, la care renunță cu totul în 1906, după ce promovase la București anul întîi. Această diferență de mentalitate va agrava conflictul dintre tată și fiu și va duce la o clară ruptură sufletească. Iată cum comentează Mateiu situația : „Ideea de a mă sili să fac studii superioare de drept în Germania a fost încă una din ciudățeniile tenace ale tatălui meu. Efortul ar fi fost pentru mine dublu, nu numai să învăț materia, dar și limba în care era predată sau scrisă. De altminteri, aceste studii mi-ar fi fost puțin utile. O izbucnire ca : «Doamne, Dumnezeule, să fi învățat eu...» a tatălui meu nu-și are rostul în cazul meu. Școala hoinărelii pe care am făcut-o la Berlin mi-a fost de mare folos". Elogiul „hoinărelii" îl apropie pe Mateiu Caragiale în mod surprinzător de Eminescu, prietenul tatălui său.

Trăind singur, cu mijloace modeste, iar cîțiva ani la limita mizeriei, pe care și-o maschează cu distinsă discreție, Mateiu Caragiale nu reușește decît în două situații să dețină slujbe onorabile și remunerate : între 1912—1914, cînd e șef de cabinet la un ministru, și între 1919—1921, cînd e șeful biroului de presă din Ministerul de Interne. Situația lui se

îmbunătățește după 1923, cînd se căsătorește cu Marica Sion, fiica lui Gh. Sion — poetul. Aceasta îi aduce o mică proprietate la Fundulea, administrată prost și nu foarte rentabilă, dar suficientă ca să-i confere un statut social mai apropiat de veleitățile sale și oricum superior mai tuturor scriitorilor români din aceeași perioadă. Mai important este însă faptul că Marica Sion îi aduce sentimentul unei stabilități familiale, pentru că, în ciuda discrepanțelor (Marica era mai în vîrstă decît el), se pare că mariajul lor a fost fericit. Soția i-a devenit un admirator tenace și subtil, care a știut să creeze o atmosferă propice creației, stîrnind în abulicul ei soț putința de a-și încheia proiectele literare și de a se angaja în altele noi.

Mateiu Caragiale a scris foarte puțin, elaborînd greu și revenind obsesiv asupra materialului elaborat. Opera lui cuprinde doar un număr redus de poezii, o nuvelă, un fragment de roman și un roman terminat, la care se mai poate adăuga și corespondența, nu foarte bogată, dar extrem de sugestivă pentru psihologia autorului ei. A debutat ca poet prin intermediul lui I. L. Caragiale, uluit, dar în fond încîntat de înclinația fiului, pe care l-a dus la Iași, prezentîndu-l lui Garabet Ibrăileanu și celorlalți din redacția celei mai cunoscute reviste literare a timpului, *Viața românească*. Aici îi apar, la 1 mai 1912, 13 poeme, cele mai multe sonete, scrise toate între 1904—1912. Apoi, la distanțe mari, a mai publicat încă 7 poezii.

În 1924 publică într-un mic volum povestirea *Remember*, care are ca subiect o crimă misterioasă petrecută într-un Berlin neobișnuit prin atmosfera lui de taină și pitoresc, iar în 1929 romanul *Craii de Curtea-veche*, capodopera scriitorului, cartea unei lumi crepusculare, purtînd prezența unui rău adînc al lumii, în care eroii sînt, cum aprecia poetul Ion Barbu, „brăzdați de dungile negre ale duhului impur". Mateiu Caragiale a lucrat la acest roman aproape 20 de ani, șlefuindu-și stilul cu răbdarea și rafinamentul lui Flaubert sau Brâncuși. La sfîrșit, exigentul ei creator, conștient de trudă, dar și de meritul operei sale, era încîntat de ceea ce reușise : „De la apariția întîii părți, această lucrare a fost primită cu o favoare poate fără precedent în literatura română. Pentru munca dură și pentru istovitoarea obsesie ce mi-a impus, nu-i port pică : ea e într-adevăr magnifică... Această lucrare a rămas, pînă la disperare, mult prea mult timp pe șantier, adesea întreruptă, dar niciodată părăsită... Oricare vor fi satisfacțiile pe care mi le va rezerva în viitor, e una pe care o am de pe acum și pe care o voi aprecia întotdeauna, înaintea oricărei alteia : aceea a dificultății învinse. Am auzit și citit că o lucrare, o dată realizată, încetează să mai placă autorului ei. La mine e tocmai dimpotrivă".

Romanul apăruse inițial în foileton între 1926 și 1928 în revista *Gîndirea*, care îi publică în 1930 și ultima operă antumă, fragmentul de roman *Sub pecetea tainei*, titlu simbolic pentru toată creația lui Mateiu și chiar pentru propria lui viață. Postum, în chiar anul morții sale — 1936 — îi apar în volum și poeziile, sub titlul indicat de autor : *Pajere*, iar Perpessicius îi îngrijește ediția definitivă de *Opere*.

Omul murise subit, de congestie cerebrală, la 17 ianuarie, cu puțin timp înainte de a împlini 51 de ani, dar numele său era deja gravat cu litere mari în piatra durabilă a literaturii române. Cartea lui — singura pentru care UNESCO l-a recomandat lumii pentru a fi sărbătorit cu ocazia centenarului nașterii sale — este astăzi mai bătrînă decît el. Mateiu I. Caragiale a învins însă prin ea uitarea oamenilor.

Un veac de la apariția romanului „Germinal"

CORNELIU NISTOR
Universitatea din Timișoara

La 21 martie 1885 apărea în librăriile din Paris o carte care, de-a lungul unui întreg veac, și-a îmbogățit celebritatea, nu numai în literatura franceză, ci, implicit, în cea universală. Aparținînd marelui romancier și publicist militant de orientare socialistă Émile Zola (1840—1902), cartea purta titlul simbolic *Germinal*, sugerînd atît o dimensiune revoluționară a trecutului Franței („Germinal" este numele lunii a șaptea din calendarul republican instituit în 1793), cît și una a viitorului (suprapunîndu-se în mare parte cu luna aprilie, „Germinal" e perioada germinării semințelor, respectiv a ideilor de revoltă proletară în lumea ce urma să vină).

Romanul *Germinal* este, totodată, parte componentă a amplului ciclu de douăzeci de romane *Les Rougon-Macquart*, publicate succesiv de Zola între anii 1871 și 1893, ciclu subintitulat „istorie naturală și socială a unei familii în timpul celui de-al doilea imperiu", sintagmă ce mărturisește din partea scriitorului un crez artistic de rezonanță universală. Inițiator și șef al școlii naturaliste din literatura franceză, susținătorul unei viziuni estetice ce promova ideea unei poziții de totală obiectivitate a creatorului (asemănătoare cu cea a omului de știință) față de universul investigației sale, Émile Zola s-a impus ca romancier de talie europeană prin robustețea sa epică și prin respectul cultivat față de evenimentul-document. Ciclul familiei Rougon-Macquart este construit, nu întîmplător, după modelul *Comediei umane* a lui Balzac, canonul balzacian făcîndu-se simțit atît în ambiția de frescă a societății franceze dintr-o anumită epocă istorică („Voi face — îi scria Zola editorului său — pentru imperiul al doilea ceea ce Balzac a făcut pentru perioada domniei lui Ludovic-Filip"), cît și în relația intimă, structurală, dintre romanele ciclului, destinul celor două ramuri, legitimă (Rougon) și bastardă (Macquart), constituind principalul liant al întregului edificiu narativ.

Germinal se integrează ciclului prin prezența lui Étienne Lantier, fiu al Gervaisei și frate bun cu Nana (personaje ce apar în alte romane reprezentative pentru destinul „natural" și „social" al ramurii Macquarzilor), erou conștient de rolul său politic și social ca reprezentant al intereselor celor mulți, umili și exploatați. Romanul *Germinal* este de fapt cartea pregătirii, declanșării și înăbușirii în sînge a unei greve de mare amploare a minerilor de la minele din Montsou (în realitate Anzin), este romanul primei greve descrise în literatura franceză, instrumentația scriitoricească fiind cu preponderență realistă, doar finalul tinzînd înspre dimensiuni simbolice cu implicații mitice. Étienne Lantier, muncitorul care vine de undeva din lumea „de afară", aducînd cu sine ura de clasă și lecturi nesistematice din Proudhon, Lassalle și Karl Marx, ca și pecetea tragică a unei ereditățî infamante, se integrează perfect lumii minerilor, mișcării greviste, devenind, la un moment dat, în virtutea unor legi nescrise ale mișcărilor sociale, chiar conducătorul revoltei.

Spre deosebire de celelalte romane ale ciclului *Rougon-Macquart*, în care atenția se oprește asupra unor destine singulare, în *Germinal* personajul care domină totul este însăși colectivitatea celor zece mii de mineri, formată din familii ca Maheu, Levaque, Mouque, cu proble-

mele lor existențiale cotidiene, cu sărăcia, mizeria, promiscuitatea în care le silește să trăiască o societate strîmb alcătuită. În contact cu această colectivitate de oameni cinstiți și harnici, aproape naivi în simplitatea lor funciară, Étienne — ca într-un autentic *Bildungsroman* — se descoperă și se definește în primul rînd pe sine, atît sub aspect sentimental (prin iubirea pentru Catherine), cît și, sub raport social, ca membru acceptat al unei comunități proletare. Traiectoria pe care o parcurge acest personaj central, timp de cincisprezece luni, constituie pentru scriitor prilejul de a focaliza ici-colo figuri tipice de mineri, aflați în deplină opoziție cu cinismul „respectabil" al celor care dețin banii și puterea. Acumularea treptată de fragmente ale unor destine individuale din lumea lucrătorilor (mai ales cei din familia Maheu, apoi bătrînul Bonnemort, plăpînda Philomène sau micuța Lydie, Levaque sau Bouteloup, „taica" Richomme sau insensibilul Chaval ș.a.) explică firesc — printr-o motivație „socială" și deloc „naturală" — izbucnirea grevei.

Greva se impune astfel ca un rezultat firesc al asupririi, ea fiind pentru scriitor, ca și pentru eroii săi mineri, singura soluție în încercarea de a îmbunătăți soarta celor mulți. Confruntarea cu armata trimisă de guvernanți este inevitabilă, scenele sîngeroase, fiind de o impresionantă autenticitate, păstrîndu-se în limitele veridicului, fără a degenera în imagini dominate de descrieri naturaliste. Deși înăbușită cu cruzime (de pildă, bătrînul Maheu moare lovit de glonț drept în inimă), greva nu este deloc o soluție eșuată, lipsită de șanse pentru viitor. Încrederea lui Émile Zola într-o dezvoltare pe mai departe a luptei proletariatului, ce va culmina printr-o mare revoluție, este exprimată prin însuși finalul optimist al romanului, grandioasă viziune mitică asupra victoriilor ce vor veni : „...În învăpăierea de raze ale astrului, în această dimineață de sărbătoare a tinereții, întreaga cîmpie răsuna de acest vuiet. Zvîcneau, țîșnind din pămînt, oameni, o întunecată oștire asmuțită de răzbunare, ce-și mocnea germenii în brazdele lumii, împlinindu-se pentru recolta veacului ce va să vină, și a cărei plămadă va face, în curînd, să sară în țăndări pămîntul" (în traducerea lui Oscar Lemnaru).

Germinal fusese inclus de scriitor în ciclul *Rougon-Macquart* cu intenția de a prezenta încă un „caz" biologic, cel al lui Étienne Lantier, membru de sînge al marii familii, supus tarelor ereditare și tuturor efectelor dezastruoase ale acestora. În pofida unei acerbe lupte cu sine însuși, eroul cedează impulsurilor și îl ucide pe rivalul Chaval, în circumstanțe care se explică însă mai mult prin tensiuni exterioare (claustrarea în mina inundată), și nu printr-o simplă pornire patologică spre crimă. Episodul acesta din viața personajului, cu tot tragismul ce decurge din actul omuciderii, nu are însă decît o semnificație pasageră în comparație cu semnificația *socială* a eroului : cea a unei conștiințe nutrind ideea fundamentală a necesității continuării luptei proletariatului pînă la desființarea totală a societății burgheze. Este însuși crezul democratului Zola, care nu s-a sfiit să transpună în Étienne o parte din șovăielile, inconsecvențele și idealurile sale politice.

În acest fel, romanul *Germinal* apare astăzi, la orice lectură atentă, ca una din marile creații ale literaturii universale care stau neîndoios sub semnul viguros al realismului.

Interviu cu Mircea Sântimbreanu

Fără îndoială, mulți dintre tinerii cititori ai revistei *Limba și literatura română* au parcurs și au îndrăgit, fie sub titlu de bibliografie școlară obligatorie, fie de lectură particulară, cărțile semnate de-a lungul anilor de Mircea Sântimbreanu.

Cartea este prin definiție modelatoare de conștiințe, de aptitudini morale pozitive. Ea rămîne undeva, în memoria afectivă a celui care a citit-o ori într-un raft de bibliotecă pentru a încînta generațiile viitoare. Și, totuși, o curiozitate lesne de înțeles ne îndeamnă să dorim să cunoaștem ce gîndesc oamenii care le-au scris despre prezentul literar, despre problematica vastă a literaturii contemporane, despre cititorii cărților lor și, nu în ultimul rînd, despre ei înșiși.

Scriitorul Mircea Sântimbreanu, directorul Editurii Albatros, șeful secției de literatură pentru copii și tineret a Uniunii Scriitorilor, este realmente una dintre personalitățile vieții literare românești. Caracterizat prin dragoste lăuntrică pentru tineri, nu a putut refuza invitația de a-l avea oaspete în cadrul rubricii noastre, de a răspunde deci la cîteva întrebări și, de ce nu ?, de a se destăinui. Prima întrebare se referă chiar la condiția acestui dialog.

Dialogul public(at) prezintă un anumit risc pe care am ajuns să îl cunosc și pe care mi-l asum. Riscul provine din ricoșeu, mai precis din aceea că buna-credință a declarantului *hic et nunc* devine cu ușurință amendabilă și nu numai de către aspiranții la glorie. Tu declari : „sprijinim pe tineri etc." și te trezești cu interpretări iritate : „Eu nu sînt tînăr ? De ce nu m-ați publicat ?" Sau : „considerentul nr. 1 este pentru noi valoarea" ; și replica : „dar cărți mediocre n-ați publicat ?" ș.a.m.d. Se înțelege, între ceea ce credem, dorim, țintim, deci declarăm și ceea ce *putem* și realizăm există un decalaj. Sub semnul credibilității se așază onestitatea intențiilor și nu atotputernicia. Am ținut să fac de la bun început această amendă de onorabilitate pentru a nu stîrni, mai ales ca editor, nici iluzii deșarte, nici zîmbre sau reproșuri.

Mai toate interviurile debutează cu întrebarea : cînd și în ce condiții ați debutat ?...

Am debutat... succesiv. Întîi cu „materiale" pentru copii în acel „ziar fără cerneală și hîrtie" care este Radiodifuziunea, creditat fiind de regretatul Octav Pancu-Iași. Era prin 1951. Un an mai tîrziu, îmi apăreau primele povestiri în revista *Cravata roșie*. Însumarea lor s-a produs în 1956, în cartea *Cu și fără ghiozdan* la Editura Tineretului.

Dacă ați avea acum vîrsta debutului, care ar fi opțiunea tînărului Mircea Sântimbreanu și cum s-ar materializa ea ?

Dacă aș avea acum vîrsta debutului *și aș fi tot profesor,* cu siguranță literatura pentru copii.

Credeți că se poate vorbi despre o vîrstă ideală a debutului ?

În cazul unui om realmente talentat, întîrzierea artificială a debutului generează amărăciune și derută. Și poate chiar un păgubitor aban-

don. În același timp, nu poți trece cu vederea că nu arareori debutul este, ca și măritișul pentru fete, un simplu pariu social. Tînărul a văzut că prieteni, cunoscuți, foști colegi, confrați de cenaclu au izbutit. Și rana se vindecă abia cînd își vede el însuși numele pe o copertă. În fond, de ce tinerii ar fi scutiți de acel aliaj atît de răspîndit la toate palierele de vîrstă și care este acela al suficienței călărind o vanitate oarbă ? Circumstanța atenuantă în cazul lor, spre deosebire de recidiviștii „profesionalizați" este cea a bunei lor credințe, a incandescenței. Există la tineri o „mistică a creației" care îi înflăcărează și îi subjugă chiar atunci cînd au deprins-o după ureche sau trăgînd cu coada ochiului la fila confratelui. Rău este cînd extemporalul tinde să devină teză de doctorat. Este însă perfect adevărat că nu poți fi mamoș cu o filozofie de gropar. Este necesar să mențiii în prima linie încrederea, cordialitatea, iar tristețea editorului să rămînă doar aceea că o carte a spus prea puțin sau nimic nou, tipărită fiind — indiferent — fie prea devreme, fie prea tîrziu.

Ce anume v-a determinat să scrieți cărți de literatură pentru copii și tineret ?

Am predat și m-am predat catedrei timp de aproape două decenii. În acest fel, ca profesor de istorie la diverse școli generale din cartierul Alexandriei, am înțeles extraordinara propensiune a copiilor către insolit, culoare, umor, anecdotică. Totodată, școala a fost pentru mine nu numai un autentic laborator experimental, ci și o necesară sursă de inspirație. N-aș fi scris totuși nimic dacă, în paralel, nu mi-aș fi dat seama de precaritatea și falsitatea celor mai multe producții destinate copiilor, cu alte cuvinte de faptul că, fără falsă modestie, știam mai multe „în direct" despre micii cititori și că era cu putință și să pot mai mult. Norocul meu a fost nu că am izbutit, ci că Octav Pancu-Iași mi-a arătat convingător de ce și unde nu reușisem de la bun început. Fără mîna acestui meșter care mi-a „răscroit", răbdător și cu simpatie, stofa prea redundantă și tezistă a primelor povestiri, aș fi bîjbîit mult și bine sau, mai sigur, aș fi abandonat.

Este oare acesta un gen dificil ? Cum vă explicați slaba aderență la acest gen a scriitorilor contemporani ?

Dificultatea provine din însăși aparenta lui facilitate, ispită irepresibilă pentru manufacturieri. Or, literatura pentru copii — judecată cel mai adesea morocănos și superficial — trebuie înțeleasă ca o artă *sui generis* și nu sub regimul „să placă tuturor vîrstelor". Caracteristicile proprii acesteia, accesibilitatea, emoționalitatea, formativitatea provin din categorii estetice particulare : gingășia, fabulosul, ludicul, duioșia, suspansul, miraculosul etc. Orice altă încercare de a transpune universul mare în silabele mici ale sufletului copilăresc duce la infantilizare, la poncif și ratare. De altfel, așa îmi și explic renunțarea multor scriitori contemporani la practicarea genului, o dată scăpați de o scurtă febricitare paternalistă, *ad usum Delphini*. Ei știu, le-a demonstrat-o chiar talentul lor, că literatura pentru copii nu este nicidecum ceva mai puțin, ci *altceva*.

S-ar putea vorbi, totuși, de o oarecare resurecție a genului în ultimii ani ? Căror cauze s-ar datora ea ?

Ea există și se explică prin existența unui pluton de profesioniști, constant dedicați genului (Al. Mitru, Vladimir Colin, Călin Gruia, Con-

stantîn Chiriță, Gica Iuteș, Dumitru Almaș, Ion Hobana, Iuliu Rațiu, Viniciu Gafița, Lucia Olteanu, Nicuță Tănase, Costache Anton, Al. Ovidiu Zotta ș.a. Cu afluenți perfect abilitați (instrumentați) : Radu Tudoran, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Tiberiu Utan.

Două sînt direcțiile în care s-ar putea persista pentru rotunjirea și impunerea imaginii acestei literaturi : *(1)* reeditările operelor impuse în timp, potrivit succesiunii atît de rapide a generațiilor de cititori, din 7 în 7 ani cu totul alții ; *(2)* traducerile din literatura universală contemporană. Tipărirea sistematică a acestui „fond de aur" în condiții grafice foarte bune ar avea efecte considerabile în planul prestigiului și al efectului educativ, formativ-estetic al acestei literaturi.

Ce cărți sau — altfel spus — în ce alt gen literar ați fi vrut să scrieți ?

N-am scris niciodată cărți, ci numai „bucăți". Cum însă legea lui Peter nu mă lasă în pace, iar dorința de a atinge nivelul incompetenței îmi dă ghies, mă bîntuie ambiția de a scrie unul-două romane pentru copii, dorință nestinsă, dar și neatinsă pînă astăzi. Mă consolez cu faptul că sînt un alergător pe suta de metri, nu un maratonist.

Ați fost multă vreme dascăl. Ce amintiri (plăcute sau mai puțin plăcute) păstrați din anii profesoratului ?

După 20 de ani toate amintirile devin plăcute sau măcar împăcate. Îmi amintesc de multe, dar mai cu seamă de vacanțele petrecute la Homorod, Zăbala, Timișul de Sus, Eforie și, în chip deosebit, de tabăra din curtea unei școli din cartierul Ferentari. Aici, în plin București canicular, izbutisem să strîng vreo 200 de copii și să desfășurăm un program neverosimil de variat : excursii la Snagov, în lunca Sabarului, pe Argeș, muncă la cules mazăre, dar și vișine la Bragadiru, focuri de tabără pe stadionul Veseliei cu participarea celor mai populari actori bucureșteni, întreceri sportive, jocuri de cabană — există adevărate enciclopedii ale acestor jocuri despre care mulți profesori, inclusiv de educație fizică, nu știu mai nimic —, concursuri de tip „Cine știe cîștigă" etc. Cînd pedepseam vreo abatere spuneam vinovatului : „mîine nu vei participa la activități !" Și mă pomeneam cu părinții : „Iertați-l..." Odată pregăteam o întrecere de tragere la țintă cu mingi de oină. Am desenat cu cretă colorată cercuri concentrice pe gardul școlii și tocmai isprăveam cu „țintele", cînd în curtea școlii își făcu apariția un necunoscut, micuț, robust, cu o falcă în cer și alta în pămînt. — Cine e măgarul care a mîzgălit gardul ? Cine-i, să-i rup urechile !" Era directorul școlii-gazdă. Iar o sută de copii aflați în careu se tăvăleau de rîs, deoarece „măgarul" stătea în spatele musafirului negru de furie, care îi ajungea abia pînă la centură.

Cărțile dvs. pot explica într-un fel dorința de a vă menține la cotele înalte ale acelei tinereți spirituale care vă caracterizează ?

Este posibil ca tinerețea să tresalte pentru ultima oară în condei. După cum tot în condei poți regăsi cu groază și senilitatea precoce. Totul este să nu-ți lași creierul în paragină, să-ți învingi lenea de a gîndi, automatismele. Regula ar fi : în amurg să fii mai harnic, nu dezarma, nu lăsa nici un spațiu abandonului.

Ce satisfacții ați încercat în acest an ca editor ? Menționați cîteva dintre colecțiile și titlurile cele mai solicitate de cititori.

Continuă este truda. Satisfacția este finală... Mă uit în cataloagele de apariție pe anii 1970—1980, circa 1 500 de titluri. Cîte, dacă nu capo-

dopere, evenimente printre ele ? Cît praf și pulbere peste un vag sclipici de paiete ? Cîtă sărbătoare pe fără? ? Plutoane întregi de „talente", unul mai mare ca altul înainte de apariție, măcinate de molia cîtorva ani. Și, totuși, în ansamblu rămîne bucuria construcției, proeminența unor colecții în relieful spiritualității naționale : *Lyceum, Cele mai frumoase poezii, Dicționarele „Albatros", Memoria pămîntului românesc, Contemporanul nostru* ș.a. Rămîne neștearsă și bucuria afirmării atîtor tineri de talent, intrați în literatură pe aripile Albatrosului. Mai este și satisfacția — în ciuda faptului că sîntem o editură „în pantaloni scurți" — de a nu fi fost ocoliți de nici unul dintre marii noștri scriitori contemporani. Porniți ca out-sideri în competiția cu mari edituri, am cîștigat uneori aur, alteori argint editorial și, cu siguranță, aproape întotdeauna bronzul...

Se poate vorbi despre vocație în munca editorială ? În ce condiții ?

Există un mănunchi de calități indispensabile exercitării acestei magistraturi : cultură, pasiune, putere de muncă, discernămîntul și respectarea valorilor, onestitate și... modestie. Sînt calități pe care le întîlnim în multe alte profesiuni, dar, poate, prin comparație, în cel mai înalt grad, la obstetricienii de maternitate. Cu atît mai mult cu cît editorul operează pe baza stîncii tarpeiene, cu răspunderea considerabilă de a arunca în hău manuscrisele subponderale. Răspundere nu mai mică atunci cînd spune „da" unui hibrid, răpind sau amînînd dreptul la viață unei lucrări valide, valoroase. E adevărat că te poate ajuta și hazardul, dar acesta poate opera pe distanțe scurte, și e de neconceput să orbecăi în această profesie pînă la pensionare.

Ce preocupări se află pe agenda de lucru a editorului Mircea Sântimbreanu ? dar pe aceea a scriitorului ?

În prezent, ca editor, mă preocupă armonizarea cerințelor acordului global cu exigențele de valoare culturală, adică îmbinarea fără fisură a muncii pe ansamblu și pe „bucată" : număr de titluri, dar și calitatea fiecăruia, valoare nominală, dar și spirituală, beneficiu în milioane de lei, dar și acela, imponderabil, care vine din tipărirea unicatului ș.a.m.d. E o ecuație destul de complicată, ce trebuie rezolvată trimestru de trimestru și, anual, desigur, fix pînă la 31 decembrie. Aceasta presupune totodată intensitatea și ritmicitatea muncii, exigență și productivitate, „hei-rup", dar și luciditate, nervi, dar și menținerea unui climat colegial, constructiv. Actuală este apoi trierea, jurizarea concursului de debut : peste 300 de manuscrise de poezie și aproape 200 de proză. Pregătim în paralel cu producția anului 1985 proiectul planului pe 1986, dăm așadar *bun de cules* la 150 de manuscrise și iscodim în alte cîteva sute titlurile anului 1986, testîndu-le vocația publicabilității. Ca scriitor, am în lucru romanul picaresc *Iepurele din portbagaj*, pe care îl voi preda pînă în luna februarie Editurii „Ion Creangă".

Mențineți un dialog constant cu elevii, cu tinerii în general, sînteți invitat deseori la diverse colocvii literare, cenacluri de creație etc. Ce sentimente încercați cu prilejul acestor întîlniri ?

Mă reîntîlnesc de fapt cu vechea mea profesie, aceea de dascăl. Diferența este că editorul-scriitor pentru tineret dispune de o clasă alcătuită din milioane de elevi, de o catedră republicană.

Dialog consemnat de
GABRIEL STĂNESCU

Proba de verificare a cunoștințelor de limba română pentru înscrierea în clasa a IX-a (treapta I) de liceu

Pentru a veni în sprijinul elevilor din clasa a VIII-a care se pregătesc în vederea susținerii probei de verificare a cunoștințelor de limba română pentru înscrierea în clasa a IX-a (treapta I) de liceu, în revista *Limba și literatura română* au apărut, începînd cu anul 1980, subiectele date în diferite județe din țară.

Ca și în anii trecuți, redacția a adresat inspectoratelor școlare județene rugămintea să comunice subiectele de la sesiunea iunie 1984.

Publicăm, în continuare, pe cele primite la redacție, adresînd totodată inspectoratelor școlare județene care au răspuns solicitării noastre călduroase mulțumiri.

BRAȘOV. 1. Faceți comentariul literar al baladei *Miorița*, capodoperă a poeziei populare românești.

2. Se dă textul :

„Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună
Nunul mare, mîndrul soare, și pe nună, mîndra lună,
Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin viorile răsună, iară cobza ține hangul“ (M. Eminescu).

Se cere : analiza sintactică a frazei ; motivarea semnelor de ortografie și de punctuație ; analiza sintactico-morfologică a textului subliniat.

3. Alcătuiți diferite fraze în care conjuncția *dacă* să introducă : două propoziții subiective, două propoziții predicative, două completive directe, două propoziții condiționale, două propoziții atributive.

BUZĂU. 1. Prezentați figura dîrză și neînfricată a bătrînului Dănilă din nuvela *La Vulturi !* de Gala Galaction.

2. Se dă textul : „Cînd auzeam noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă și cînd mai vedeam cum rămîn satele și locurile frumoase în urmă, și tot altele necunoscute se înfățișează înainte-ne, *supărarea noastră creștea la culme*“ (I. Creangă).

Se cere : delimitarea propozițiilor și felul lor ; identificarea predicatelor și felul lor ; analiza sintactică și morfologică a textului subliniat.

CLUJ. 1. Reproduceți opt versuri dintr-o poezie studiată în clasa a VIII-a.

2. Prezentați faptele și atitudinile care pun în evidență patriotismul soldaților români, spiritul de sacrificiu în luptă pentru cauza dreaptă a eliberării țării, așa cum au fost descrise de Marin Preda în nuvela *O oră din august*.

3. Analizați sintactic propoziția : „Miei albi fugeau către izvor“.

4. Alcătuiți o frază după următoarea schemă : 1, 3, 5, principale ; 2, 4, atributive ; 6, 7, consecutive ; 8, temporală.

COVASNA. *Secția română*. 1. Pornind de la fragmentele studiate din drama istorică *Vlaicu-Vodă* de Al. Davila, caracterizați personajul principal, întruchipare a idealurilor de libertate ale poporului român.

2. Se dă textul :

„Știu c-ai depășit adesea dreptul dat de o solie ;
C-ai cătat, aici, să zdruncini scaunul din temelie ;
Că te-ai dus chiar pîn-acolo, să dai mînă de ajutor
Ucigașilor ce asupră-mi încercat-au un omor“ (Al. Davila).

Cerințe : Analizați sintactic versurile și alcătuiți schema relațională ; faceți analiza sintactică și morfologică a primului vers ; explicați folosirea semnelor de ortografie și de punctuație în textul dat.

Secția maghiară. 1. Caracterizați patriotismul celor doi ostași moldoveni din poemul *Dan, căpitan de plai* de V. Alecsandri.

2. Se dă textul :

„Sărmanu-ngenunchează pe iarba ce strălуce,
Își pleacă fruntea albă, smerit își face cruce,
Și pentru totdeauna sărută ca pe moaște
Pământul ce tresare și care-l recunoaște" (V. Alecsandri).

Cerințe : faceți analiza sintactică a frazei ; explicați folosirea semnelor de ortografie și de punctuație din textul : „Pe mulți tătari cuprins-ai de-ai morții reci fiori" ; faceți analiza sintactică și morfologică a acestei propoziții.

IALOMIȚA. 1. Faceți caracterizarea personajului principal din povestirea *Mări sub pustiuri* de D. R. Popescu.

2. Se dă textul : „El repetă, fiindcă voia să devină o amintire plăcută, dacă devenea amintire. Fiindcă altceva n-avea ce să-i lase, dacă el pleca, decît o amintire plăcută" (D. R. Popescu).

Cerințe : analiza predicatelor ; stabilirea felului propozițiilor.

3. Alcătuiți exemple în care conjuncția *dacă* să introducă două tipuri de subordonate.

IAȘI. 1. Comentați fragmentul din *Amintiri din copilărie*, de I. Creangă.

2. Să se realizeze analiza sintactică a frazei următoare : „Cînd vuia în sobă tăciunele aprins care se zice că face a vînt și a vreme rea, sau cînd țiuia tăciunele despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului și-l buchisea cu cleștele, să se mai potolească dușmanul" (I. Creangă).

3. Alcătuiți două fraze în care să introduceți expresiile : a duce cu vorba, a se duce într-un suflet.

HUNEDOARA. 1. Caracterizați personajul principal din povestirea *Mări sub pustiuri* de D. R. Popescu.

2. Transcrieți textul : „Și fiindcă Pisicuța ar fi fost în stare să smulgă priponul și să se ia după mine, apoi mă dusei și, dezrădăcinînd în munte o stîncă uriașă ce-mi căzu la îndemînă, o răsturnai peste capătul priponului ieșit afară din pământ".

Cerințe : subliniați predicatele ; delimitați propozițiile ; precizați felul lor ; întocmiți schema frazei ; analizați sintactic și morfologic cuvintele : Pisicuța, priponul, mă dusei, ce, la îndemînă.

MARAMUREȘ. 1. Caracterizați personajul principal din povestirea *Mări sub pustiuri* de D. R. Popescu.

2. Se dă textul :

„Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte" (M. Eminescu).

Cerințe : subliniați cu o linie propoziția regentă și cu două linii propoziția subordonată ; motivați utilizarea liniuței de unire în cele trei situații din text ; analizați sintactic și morfologic expresia *aduceri aminte*.

MEHEDINȚI. 1. (a) De ce credeți că și-a intitulat scriitorul D. R. Popescu povestirea *Mări sub pustiuri* ? (b) Caracterizați pe Vlaicu, întruchipare a idealurilor de libertate ale poporului român, de independență a țării, personajul principal din *Vlaicu-Vodă* de Al. Davila.

2. (a) Alcătuiți patru propoziții sau fraze în care să apară cîte un sinonim al cuvîntului *falnic*. (b) Se dă textul : „Și-nălțînd a doua oară sabia, răcni așa de cumplit, încît mazurii, înfricoșați, smuciră frîiele și se năpustiră spre poartă (M. Sadoveanu).

Cerințe : analiza sintactică a frazei prin delimitarea și numerotarea propozițiilor ; precizarea felului lor ; schema frazei ; analiza sintactică și morfologică a ultimei propoziții.

OLT. 1. Povestiți conținutul nuvelei *Mări sub pustiuri* de D. R. Popescu, urmărind succesiunea cronologică a episoadelor și relevînd calitățile morale ale elevului ilegalist.

2. Precizați ce sens de propoziții introduc *că* și *de* în frazele următoare (analizați frazele) : Este bine *că* îți alegi cu grijă cărțile pe care le citești. Părerea lui este *că* primăvara aceasta va fi ploioasă. N-a știut niciodată *că* este atît *de* bolnav. Se plîngea mereu *că* este un om de neînțeles. Alergau cu toții astfel *că* nu te puteai ține după ei. Părerea *că* numai oamenii grași sînt sănătoși este cu totul greșită. Țipa așa de tare, *de* se auzea la vecini. *De* nu ți-e teamă *de* frig, poți pleca și așa subțire îmbrăcată. Mergea la mare *de* se trata *de* reumatism.

3. Alcătuiți propoziții sau fraze care să conțină cuvintele (grupurile de cuvinte) : *niciodată* și *nici o dată* ; *întruna* și *într-una* ; *cea* și *ce-a* ; *al* și *a-l* ; *cei* și *ce-i*, și motivați de ce se scriu împreună sau separat.

SATU-MARE. *Secția română*. 1. Relatați situațiile deosebite prin care trece personajul principal din povestirea *Mări sub pustiuri* de D. R. Popescu.

2. Transcrieți textul : „Dar el știa că nu e așa, fiindcă văzuse și strigase, printre explozii care îl copleșeau, acele comenzi care cîștigă o luptă“ (D. R. Popescu).

Cerințe : delimitați propozițiile ; arătați felul propozițiilor coordonate și subordonate ; alcătuiți o propoziție în care cuvîntul *explozie* să fie folosit cu sens figurat ; arătați ce figură de stil ați obținut astfel.

Secția maghiară. 1. Schițați figura lui Nicolae Bălcescu din piesa *Bălcescu* de Camil Petrescu.

2. Transcrieți textul : „Și, după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram dați în seama lui moș Luca, de care ne rușinam ca și de părinții noștri“ (I. Creangă).

Cerințe : delimitați propozițiile ; arătați felul propozițiilor coordonate și subordonate ; găsiți o altă expresie în care să apară cuvîntul *seama* și folosiți-o ca predicat într-o regentă ; arătați ce fel de subordonată cere această regentă.

SIBIU. 1. Urmărind scenele în care apar împreună Tudor Șoimaru și Stroe Orheianu în romanul *Neamul Șoimăreștilor* de M. Sadoveanu, caracterizați-i prin antiteză.

2. Explicați titlul poeziei *Imn muncii* de V. Voiculescu.

3. Se dă textul : „Erau doi și *prin zgomotul exploziilor prima lui împușcătură nu atrăsese atenția* celui de-al doilea, care își dăduse seama prea tîrziu că rămăsese singur..." (Marin Preda).
Cerințe : analiza frazei ; analiza sintactică și morfologică a cuvintelor subliniate.

TIMIȘ. 1. Faceți caracterizarea tînărului ilegalist din *Mări sub pustiuri* de D. R. Popescu.

2. Analizați sintactic fraza : „Cînd am auzit că ei pleacă, am zis că mă duc și eu cu dînșii, iară Huțu văzînd că voiesc să merg, m-a luat pe mine și eram foarte vesel, căci Nică era băiat de tot hazul, știa să facă o mulțime de pozne, și ne așteptam să întîlnim pe drum sania noastră, care să ne ducă pînă la Cocărăști" (I. Slavici).

3. Alcătuiți o frază după schema de mai jos : 1, subiectivă ; 2, principală regentă ; 3, subordonată predicativă. Explicați la ce se reduce în acest caz propoziția principală regentă.

BUCUREȘTI. 1. Realizați comentariul literar al poeziei *Plugarii* de Octavian Goga.

2. Se dă textul : „Nu știu cum se cheamă satul *acesta*, dar știu că pretutindeni pe unde m-ai dus, unde s-a vorbit românește, este pămîntul *Patriei* mele..." (Barbu Ștefănescu Delavrancea).
Cerințe : subliniați predicatele și precizați felul lor ; delimitați propozițiile și identificați felul fiecăreia ; analizați sintactic și morfologic cuvîntul subliniat.

3 (a) formulați propoziții în care substantivul *muncă* (cu sau fără articol hotărît) să îndeplinească funcțiile sintactice de : subiect, nume predicativ, atribut, complement direct ; (b) enumerați trei prepoziții care cer cazul dativ ; construiți o propoziție cu una dintre acestea ; (c) formulați trei propoziții în care verbul *a învăța* să fie folosit la modul indicativ, timpurile : prezent, trecut (una din forme), viitor (una din forme).

*

Avînd în vedere faptul că Ministerul Educației și Învățămîntului a aprobat cu nr. 37.310/9 iunie 1983 și a trimis inspectoratelor școlare județene o *Metodologie privind organizarea și desfășurarea înscrierii în clasa a IX-a (treapta I) de liceu și a concursului de admitere în clasa a XI-a (treapta a II-a) de liceu*, reproducem cîteva criterii din Anexa nr. 1 b :

A. *Cu privire la elaborarea subiectelor :*
— să fie în strictă concordanță cu conținutul manualului de clasa a VIII-a ;
— să se alcătuiască cel mult trei teme (probleme), una obligatoriu de literatură, iar celelalte din domeniul limbii, asigurîndu-se gradarea acestora, astfel încît dificultatea generală a probei să se situeze la nivel mediu ;
— formularea să fie clară, precisă, să nu dea naștere la ambiguități, confuzii, interpretări ;
— să nu se propună subiecte de sinteză, generale, abstracte, pe teme libere ;
— să nu se ceară elevilor corectarea unor texte cu greșeli intenționate.

B. *Cu privire la verificarea și notarea lucrărilor :*
— scrierea corectă (cunoașterea și aplicarea normelor de ortografie și de punctuație) ;
— estetica lucrării (lizibilitatea grafiei, așezarea corectă în pagină, delimitarea alineatelor, aspectul general) ;

— cunoaşterea operelor literare studiate ;
— verificarea capacităţii de comunicare în scris.

În *Metodologie* se precizează, de asemenea, criterii de notare a lucrărilor.

Redacţia urează succes tuturor elevilor ce se pregătesc pentru a susţine proba de verificare a cunoştinţelor de limba română.

Concursul „M. Eminescu" şi centenarul „Liviu Rebreanu"

Prof. dr. CONSTANŢA BĂRBOI
Inspector general în M.E.I.

La finala Concursului „M. Eminescu", care a avut loc la Bistriţa în 1983, apreciam că manifestarea s-a desfăşurat la „hotarul coincidenţelor de profunde semnificaţii — hotărîtoare pentru spiritul literaturii române : o sută de ani de perenitate a *Luceafărului* eminescian şi apropiatul centenar al naşterii ctitorului romanului românesc modern, Liviu Rebreanu"[1]. Şi iată că ne aflăm în anul aniversării centenarului naşterii autorului romanelor *Ion*, *Pădurea spînzuraţilor* şi *Răscoala*.

Evocarea de la Maieru din 1983 avea să îmbogăţească universul intelectual şi spiritual al adolescenţilor care se apleacă cu pasiune şi interes asupra creaţiei lui Liviu Rebreanu. Emoţiile au dominat inimile şi gîndurile tinerilor, în dorinţa lor de a duce mai departe flacăra culturii, a literaturii, a spiritualităţii româneşti.

Anul trecut, în luna noiembrie, a fost inaugurată la Piteşti prima ediţie a Zilelor culturale „Liviu Rebreanu". Manifestările organizate de factorii de cultură şi învăţămînt, sub auspiciile organelor judeţene de partid, au beneficiat de participarea unor personalităţi ca Puia Florica Rebreanu, fiica scriitorului, Niculae Gheran, editorul operelor lui Rebreanu, prof. univ. dr. doc. George Macovescu, reprezentanţi ai Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului şi Societăţii de Ştiinţe Filologice, cercetători, cadre didactice, elevi din liceele piteştene. Un plus de emoţie l-a adus şi participarea unor dascăli de pe meleagurile bistriţene : Sever Ursa, director al Şcolii Generale din Maieru, Anton Buta, profesor la Liceul Industrial Nr. 1 din Bistriţa, Ion Gălăţeanu, vicepreşedinte al Comitetului de Cultură şi Educaţie Socialistă al Judeţului Bistriţa-Năsăud, precum şi Mihai Martin, directorul muzeului din comuna Liviu Rebreanu.

Ediţia a II-a a „Zilelor culturale Liviu Rebreanu" se va desfăşura la Bistriţa. Pentru şcoala românească, acest eveniment va fi marcat de reîntîlniri cu marea creaţie a scriitorului în orele de clasă, în sesiuni ştiinţifice, de evocări, concursuri şi serbări şcolare, expoziţii de carte, întîlniri cu scriitori, critici şi istorici literari, oameni de cultură, de excursii literare la locurile cu semnificaţii în viaţa şi creaţia scriitorului. Manifestările şcolare se vor adăuga celorlalte acţiuni ce se vor organiza pe plan republican, dînd măsura marilor merite pe care le are în cultura şi literatura română Liviu Rebreanu.

Cel mai frumos dar făcut centenarului naşterii scriitorului este *Jurnalul* (vol. I şi II), editat de Puia Florica Rebreanu şi Niculae Gheran în 1984, valoros document în cunoaşterea vieţii şi operei scriitorului aniversat.

[1] *De la Botoşani la Bistriţa*, în *Limba şi literatura română*, nr. 3, 1983, p. 40.

Societatea literară „Anton Pann" și concursul „Al. Oprea"

Prof. ION ST. LAZĂR
Comitetul de Cultură și Educație
Socialistă al județului Vîlcea

Constituirea unei societăți literare într-un județ cu vechi și valoroase tradiții culturale, cum este și județul nostru (amintim că numele lui Anton Pann este legat de Rm. Vîlcea și că aici și-a tipărit Gh. Lazăr în 1818 *Înștiințarea* pentru deschiderea cursurilor în limba română de la Sf. Sava, din București), atestă, fără îndoială, dovada unui potențial artistic contemporan și valorificarea tradiției în sensul localismului creator.

Încă de la debutul ei (3 decembrie 1983), Societatea literară „Anton Pann" din Rîmnicu-Vîlcea — care reunește scriitorii născuți pe meleaguri vîlcene, alături de creatori și iubitori de literatură din județ — a organizat, în colaborare cu Filiala Rîmnicu-Vîlcea a Societății de Științe Filologice și cu alte instituții județene, manifestarea cultural-educativă „Laudă cuvîntului românesc", ajunsă la sfîrșitul anului trecut la a doua ediție, integrată tradiționalului festival „La izvorul fermecat". Această manifestare a coincis cu primul concurs interjudețean de critică, istorie și memorialistică literară „Al. Oprea", realizat cu sprijinul Centrului Județean de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă, în colaborare cu Societatea de Științe Filologice, Muzeul Literaturii Române și cu unele reviste literare. Juriul, alcătuit din reprezentanți ai instituțiilor organizatoare, întrunit sub președinția poetului Nicolae Dragoș, a acordat următoarele premii, premii speciale și mențiuni pe secții : 1. *Critică literară :* premiul întîi și premiul revistei *Transilvania — Viorel Mureșan* (jud. Sălaj) pentru lucrarea *O poetică a măștilor ;* premiul II și premiul revistei *Tribuna — Al. Th. Ionescu* (județul Argeș) ; premiul III și premiul revistei *Luceafărul — Vasile Nistor* (județul Vîlcea) ; 2. *Istorie literară :* premiul I și premiul revistei *Manuscriptum — Constantin Manolescu* (județul Dîmbovița) ; premiul II și premiul revistei *Limba și literatura română — Ana Calavrias* (județul Vîlcea) ; premiul III nu s-a acordat ; premiul filialei Vîlcea a S.S.F. și al revistei *Limba și literatura română — Doina Rădulescu* (județul Vîlcea) ; 3. *Documentaristică literară :* premiul I și premiul Societății literare „Anton Pann" — Ion Soare (județul Vîlcea) ; premiul II — *Dumitru D. Șoitu* (județul Galați) ; premiul special „Al Oprea" și premiul Muzeului Literaturii Române — *Petru Petria* (județul Vîlcea). Juriul a mai acordat următoarele premii speciale : premiul revistei *Argeș — Alexandru Buleandră* (județul Ialomița) ; premiul revistei *Ramuri — Dumitru Mitrana* (județul Vîlcea) ; premiul revistei *Convorbiri literare — Constantin Popescu* (județul Vîlcea), precum și mențiuni : *Marcel Fotache* (jud. Ialomița) și *Doina Marcela Balint* (jud. Sălaj).

Lansările de noutăți editoriale, între care *Bibliografia românească modernă*, vol. I, distribuirea diplomelor celor care au obținut premiile și mențiunile în cadrul concursului interjudețean, lucrările colocviului care a avut loc la Băbeni în ziua de 1 decembrie 1984 cu tema „Dimensiunile literaturii române contemporane în lumina documentelor celui de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român", omagierea scriitorilor Al. Oprea și Dragoș Vrînceanu reprezintă modalități de valorificare a potențialului artistic și a tradițiilor locale.

Cenaclul pionierilor şi elevilor „Nicolae Labiş" din Tg. Neamţ

Prof. ADRIAN ALUI GHEORGHE
Prof. MERTICARU-RAFAEL GICĂ
Şcoala Generală Pipirig şi Şcoala Generală Nr. 2, Tg. Neamţ

În decembrie 1981, cercurile literare ale şcolilor din comuna Ţibucani şi ale Şcolii Generale Nr. 2 din Tg. Neamţ au hotărît constituirea unui cenaclu literar al pionierilor din zona oraşului Tg. Neamţ. Aşfel, la 15 ianuarie 1982, într-o şedinţă omagială dedicată lui M. Eminescu, s-au pus bazele Cenaclului pionieresc „Nicolae Labiş", care a unit talentele pioniereşti din comuna Ţibucani, Pipirig, Petricani, Păstrăveni, Grumăzeşti, Bălţăteşti, Agapia, Timişeşti, Răucesti, Brusturi-Drăgăneşti, Borca şi oraşul Tg. Neamţ.

Şedinţele au loc o dată pe lună, duminica, la Casa de Cultură a oraşului Tg. Neamţ. Membrii cenaclului s-au întîlnit cu scriitori, critici literari şi redactori. Amintim pe cele mai recente: întîlnirea cu reprezentanţi ai revistei *Cronica* din Iaşi; *Astra* din Braşov; *Ateneu* din Bacău; *Tribuna* din Cluj-Napoca. Membrii cenaclului au participat la întîlnirile organizate de Casa de Cultură cu criticii literari Constantin Ciopraga, Lurenţiu Ulici, Mircea Martin, Mihai Drăgan; Valentin Ciucă, critic de artă; cu scriitorii Ovidiu Genaru, Bacău; Dan David, Ploieşti; Dan Giosu, Nichita Danilov, Iaşi ş.a.

Rezultatele unei astfel de activităţi nu s-au lăsat aşteptate. La concursul republican „Autori — copiii", organizat de revista *Cronica* am obţinut marele premiu prin Cătălina Diaconu (Şcoala Nr. 3, Tg. Neamţ), premiul I, prin Bălan Maria (Şcoala Ţibucani), premiul al II-lea prin Cristina Dascălu (Şcoala Nr. 2, Tg. Neamţ) şi Dorina Negură (Şcoala Petricani) şi mai multe menţiuni. La acelaşi concurs, ediţia 1984, membrilor cenaclului le revin premiile I (Nicolae Stăcescu, Şcoala Nr. 2, Tg. Neamţ), al II-lea (Rodica Potoceanu, Pipirig, şi Cristina Dascălu, Şcoala Nr. 2, Tg. Neamţ) şi premiul al III-lea (Mirela Gheorghiu, Pipirig, şi Mihaela Alui Gheorghe, Şcoala Nr. 2, Tg. Neamţ) şi cîteva menţiuni.

La concursul „Eroica 82", faza I, al revistei *Cutezătorii* am primit premiul al III-lea şi o menţiune (Dascălu Cristina şi Ana-Maria Zaharia, Şcoala Nr. 2, Tg. Neamţ), iar la faza a II-a a aceluiaşi concurs cenaclul a obţinut premiul I şi al III-lea pentru poezie şi premiul al II-lea pentru proză prin Ecaterina Humulescu, Gabriela Haliţchi şi Cristina Dascălu. Cenaclului i-a revenit un premiu colectiv la concursul „Mihail Sadoveanu", ediţia 1982, şi premiile ziarului *Ceahlăul* şi al revistei *Cronica* la prima ediţie a concursului de creaţie pentru elevi „Ion Creangă" 1983.

Revistele *Luminiţa, Luceafărul, Cutezătorii, Cronica, Astra, Ateneu, Femeia, Albina* şi alte publicaţii au găzduit în paginile lor creaţii ale membrilor cenaclului nostru. Programele de radio şi televiziune au inclus şi creaţii ale noastre. Amintim un asemenea recital înregistrat la Cetatea Neamţului şi difuzat pe programul I, în ziua de 21 iunie 1984.

Şezătoarea literară din noiembrie 1984 s-a desfăşurat la Casa memorială „Veronica Micle", deschisă la 2 septembrie 1984, şi, prin amabilitatea lui Gavril Luca, profesor muzeograf, s-a hotărît ca o dată pe lună casa memorială să găzduiască Salonul de poezie al cenaclului nostru.

BRĂILA

În ziua de 24 noiembrie 1984 s-a desfășurat, în amfiteatrul Liceului „Nicolae Bălcescu" din Brăila, o sesiune omagială de comunicări și referate dedicată marelui cărturar român, Dumitru Panaitescu Perpessicius, organizată de Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă și Filiala Brăila a Societății de Științe Filologice.

În fața unui numeros public, profesori de limba și literatura română, bibliotecari, pasionați ai lecturii, sesiunea a fost deschisă de Gabriela Jelea-Vancea, președinte al Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Județului Brăila, care a arătat cu acest prilej că orașul își comemorează un alt ilustru fiu, așa cum a făcut în acest an cu Mihu Dragomir și Panait Istrati.

Ideea permanenței și, mai ales, a unității culturale locale a fost dezvoltată în alocuțiunea rostită de prof. Costache Hârjoghe, inspector școlar, președintele Filialei S.S.F. Brăila, care a arătat că omagierea lui Perpessicius în orașul său natal, în liceul al cărui elev a fost, îmbracă o formă a respectului de care se bucură eminentul critic și eminescolog în rîndul cadrelor didactice.

Despre *Contribuția lui Perpessicius la cunoașterea valorilor eminesciene* a vorbit profesoara Viorica Nebel (Buzău), relevînd contribuția remarcabilă a lui Perpessicius la constituirea în știință, în „filologie eminesciană", a preocupărilor de analiză a textului eminescian. Ana Toropoc (Muzeul Brăilei) a prezentat, în referatul *Perpessicius, ipostaze ale cronicarului dramatic*, preocupările marelui critic în cercetarea dramaturgiei. De un interes deosebit s-a bucurat comunicarea profesoarei Mioara Bârzănescu (Biblioteca Județeană „Panait Istrati"), intitulată *Scriitori brăileni în analiza critică a lui Perpessicius*. Autoarea s-a referit la legătura criticului cu oamenii de cultură ai orașului natal, exemplificînd cu fragmente referitoare la P. Istrati, C. Sandu Aldea, Mihu Dragomir, Mihail Sebastian și Ilarie Voronca. Despre epoca de formare culturală a lui Perpessicius și a generației sale a prezentat un eseu poetul Gheorghe Lupașcu. În încheierea sesiunii de comunicări a luat cuvîntul profesorul emerit Timotei Petride, care a evocat anii de prietenie cu savantul și a demonstrat (recitînd *Memorialul de ziaristică*) puterea de expresie a marelui critic într-un domeniu mai puțin cunoscut publicului larg; ziaristica.

Prin grija Muzeului Brăilei, a fost deschisă în holul liceului o expoziție fotodocumentară dedicată marelui cărturar.

Prof. LUCIAN CHIȘU

GRĂJDANA, județul Buzău

Cercul de literatură al pionierilor de la Școala Grăjdana, comuna Tisău, înființat în anul 1979, a primit recent, la propunerea elevilor, numele scriitorului Vasile Voiculescu.

Sub semnul sărbătoririi centenarului nașterii scriitorului buzoian am organizat mai multe acțiuni, printre care amintim suita de trei ședințe cu tema *Vasile Voiculescu — omul și opera*, o excursie la Pîrscov (satul natal) și alta la București, la mormînt. În ziua de 3 octombrie 1984, cincizeci de pionieri din școala noastră au pășit cu flori în mînă pragul cimitirului Bellu, omagiind mai întîi memoria luceafărului poeziei românești printr-un moment de reculegere, urmat de recitări. Am ajuns apoi înfiorați de emoție la mormîntul lui Vasile Voiculescu, unde scriitorul a fost evocat de cercetătorul Aurel Goci, de la Muzeul Literaturii Române, de profesoara Elisabeta Dobrin Popescu și de pioniera Corina Emilia Dumitran. Au recitat elevele Ludmila Luminița Enescu, Silvia Popa și Cecilia Crăciun.

Astfel, membrii cercului nostru și-au îmbogățit mintea și sufletul, sărbătorind centenarul nașterii celui care á urcat în destinul literaturii românești și universale, fiind un model de viață pentru micii săi concetățeni.

Prof. ELISABETA DOBRIN POPESCU

REȘIȚA

Directorul Școlii Generale Nr. 2 din Reșița, prof. Mircea Mihailovici, ne informează că a fost încheiată acțiunea de dotare a cabinetului de limba și literatura română (cuprinzînd acum, printre altele, picup, receptor TV, retroproiector și diascol), că au fost întocmite fișe de verificare a materiei predate în gimnaziu, că profesorii de specialitate s-au îngrijit ca fiecare elev să aibă la dispoziție cîteva instrumente auxiliare, în special dicționare : DREV, DRC, DOOM, *Dicționarul de literatură română*. De asemenea, apreciază ca utilă și promițătoare activitatea celor două cercuri : de literatură (cl. V—VIII) și de cultivare a limbii (cl. VII—VIII), de unde se recrutează și colaboratorii revistei școlii, *Mlădițe*, ajunsă la numărul 9 (pe care îl așteptăm și noi).

*

Prof. Mircea Mihailovici ne trimite și *Almanahul presei și tiparului*, un pliant-album editat de Comitetul Sindicatului din Poligrafie-Presă Reșița (președinte : Costică Popa), din inițiativa și cu sprijinul redacției ziarului *Flamura* (redactor șef : Timotei Jurjica). Semnalăm și noi această frumoasă realizare a gazetarilor reșițeni, care au înțeles să aducă un elogiu cărturarilor și meșterilor tipografi din trecut și de azi, publicînd nu numai articole festive, ci și cîteva contribuții de istorie culturală care stîrnesc curiozitatea oricărui cititor : Petru Oallde, *Prima tipografie românească la Reșița — 1884* ; Gheorghe Jurma, *Tipar la Caransebeș* ; Carol Lupșiasca, *Corneliu Diaconovici* ; Timotei Jurjica, *O contribuție bănățeană la dezvoltarea artei grafice românești* ; Ada Cruceanu, *Calendarele lui Simeon Mangiuca*, precum și scurte date despre *Revistele școlare* din trecut (Mircea Mihailovici) și *Cenaclurile și revistele* școlare de azi (Gheorghe Iancov). Variate și interesante sînt și informațiile privind istoria presei și a artei tipografice, grupate sub titlul *Memento*, care agrementează mai multe pagini ale acestei publicații.

Apărut în condiții grafice deosebite, pliantul-almanah numește într-un fel de postfață pe toți muncitorii tipografi care au contribuit la apariția lui, al căror elogiu implicit se adaugă firesc la cele adresate înaintașilor.

TECUCI, județul Galați

Cenaclul literar al Liceului Industrial Nr. 1 din Tecuci, condus de tov. profesor Iordache Diaconiță, a omagiat, în luna noiembrie, împlinirea a 100 de ani de la nașterea scriitorului Panait Istrati. Tema *Centenar Panait Istrati* a fost susținută în prezența tovarășilor profesori de limba și literatura română și a conducerii școlii de elevii Angelica Nazare, Aurelia Călimănescu, Mihaela Bîgiu, Gina Cotan, Dorina Bodea, Corneliu Zamfir, Iulia Agavriloaei. S-a subliniat puternica personalitate a scriitorului care, deși a scris în limba franceză, și-a cerut dreptul de a fi considerat scriitor român, pentru că sufletul și gîndurile lui au aparținut întotdeauna patriei.

Manifestările organizate de Cenaclul „Ștefan Petică" sînt un mod de introducere a elevilor în „metafora luminii" — literatura —, de cunoaștere și de înțelegere a operei marilor noștri scriitori.

O latură importantă a activității desfășurate de cenaclul liceului nostru este descoperirea și îndrumarea celor care manifestă aptitudini spre arta cuvîntului, cristalizată atît în poezie, cît și în proză. Un imbold spre o continuă perfecționare a activității noastre îl constituie revista *Lyceum*, în paginile căreia apar creațiile artistice cele mai reușite. Muzica folk însoțește armonios, de fiecare dată, poezia, transpunîndu-se în ideea pe care o transmite cuvîntul, ca idee-simbol. Astfel, gîndurile noastre capătă aripi și zboară, firesc, tăcut, pe culmi înalte și parcă devenim mai buni, mai puri, mai frumoși...

DORINA BODEA
Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci

„Scrisul cere o concentrare, o încordare a atenției pe care n-o poți obține totdeauna. Inspirația însă nu vine decît chemată. Inspirația e în bună parte concentrarea atenției asupra unui anume lucru. De obicei, stînd la birou, dacă ai destulă liniște sufletească, izbutești să-ți aduni gîndurile în jurul unui anume moment, să te transpui în atmosfera dorită. Pe urmă, scrisul vine aproape de la sine. Din străfundul sufletului, se ridică în conștiința ta imagini, gesturi, locuri, cuvinte neașteptate. Atunci scrisul e o plăcere".

(LIVIU REBREANU)

LILIANA DUMITRAȘCU

S-a născut la 16 mai 1969 în Iași. A activat în cenaclul literar „Muguri de lumină" al Școlii Generale Nr. 23 din Iași. În prezent este elevă a Liceului Economic Nr. 1 din Iași. A debutat în decembrie 1982 în revista *Convorbiri literare* cu poezia *Respirație*. A obținut premiul I la concursul „Tinere condeie", etapa județeană, și premiul al II-lea la concursul revistei *Cronica*, „Autori — copiii".

Zbor deschis

Pasărea albă a visului meu
și-a deschis aripile
și-a pornit în zbor.
Zborul ei, ca o spirală
de pe un ceas dacic,
se deschide către lumină.
Zborul ei flutură către înalt...,
deschizîndu-și potirul sufletului către soare.

DORÎNA BODEA

S-a născut la 9 aprilie 1970, în orașul Mărășești. Este elevă în clasa a IX-a la Liceul Industrial Nr. 1 din Tecuci. A obținut locul I la etapa județeană a Concursului de literatură „M. Eminescu" și o diplomă pentru rezultate deosebite la proba de literatură a concursului „Patrie română — țară de eroi". A publicat în culegeri județene.

Macii după recoltă

Spice rupte,
cîmpiile nu se mai apleacă
la adierea vîntului.
Macii se aprind
și ard ca sateliți ai bobului de grîu
în întunericul străpuns
de tulpini decapitate.

Astăzi, sămînța răsăritului
a căzut în lanuri.
Cenușa ultimului mac,
contopindu-se cu rădăcini secate,
măsoară timpul spre reîntregire.

Macii ce s-au pîrguit
o dată cu spicele
nu cunosc aburul pîinii.

DEBUT

Licăriri de dimineaţă

CARLA ELVIRA CSELENSZKI
Liceul Industrial Nr. 1, Sighetul Marmaţiei

Din fruntea dimineţii
tresar coline de luceferi.
Fîntîni cu ochii în soare
par umbre sîngerînde.
Murmur de vînt a ţintuit
cîmpia.
Cerul miroase a grîu copt,
fascinînd poezia.
Tablou cu gît de lebădă.
Linişte. Licăriri de dimineaţă.

Secera lunii

ALINA DORIŞ,
Vaslui

Secera lunii crudă
agăţată
de toiul nopţii,
stă să cadă
albastră
peste copaci.
Noaptea îşi desfrunzeşte
stelele
— val de pădure
împletind totul
în lumină.

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA CĂRŢILOR

ŞTEFANIA POPESCU

Gramatica practică a limbii române, cu o culegere de exerciţii
Ediţia a III-a, revăzută şi îmbogăţită Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1983

Lucrarea Ştefaniei Popescu îşi propune să fie un instrument de lucru efectiv şi are toate atributele care să-i permită să devină chiar un „partener" în activitatea şcolară. Fiindcă dincolo de eficienţa imediată pe care o vizează autoarea (vezi de exemplu, indicaţia de a sublinia sau completa spaţiile libere direct pe carte), ea întreţine un dialog cu copilul, explicit în „adresările" de tipul *Fii atent..., Observă că..., Să nu confunzi...* şi implicit în perspectiva asupra organizării materialului : paragrafele teoretice sînt urmate de exerciţii în care informaţia furnizată e explicată în mod logic (sînt extrem de frecvente exerciţiile de tip *Subliniază... şi explică).*

Alt merit important al lucrării este acela de a oferi o imagine unitară asupra gramaticii, ţinînd seama de legătura dintre morfologie şi sintaxă. Viziunea morfosintactică, consecventă, asupra fenomenelor limbii e concretizată prin precizarea interrelaţionărilor existente între cele două discipline, respectîndu-se astfel caracterul de sistem al limbii. Mai mult, un accent deosebit primeşte valoarea expresivă a fiecărei părţi de vorbire sau de propoziţie prezentate. Stilistica e introdusă aici în sensul bun al vechilor retorici. Atenţia acordată acestui nivel, seturile de exerciţii erau absolut necesare din punct de vedere informativ şi propedeutic. *Textele pentru lecţiile de recapitulare* îi obişnuiesc, în fond, pe elevi cu viitoarele comentarii de text.

În legătură cu valoarea stilistică a părţilor de vorbire, am face observaţia că nu toţi termenii din textele propuse se pretează la o analiză stilistică ; sînt, chiar, destul de răspîndite, cuvinte pur denotative pe care copilul poate fi tentat să le încarce cu o „expresivitate" inexistentă. De aceea, am propune ca punctul al nouălea (valoarea stilistică) inclus în nota de subsol care explică or-

dinea categoriilor gramaticale, să fie pus în paranteze.

E poate dificil, dar și important, ca elevul să înțeleagă că, dacă „adjectivul e unul din principalele mijloace de prezentare a realității prin cuvinte", nu orice adjectiv va fi epitet [1].

O inițiativă interesantă a autoarei este aceea de a preciza uneori etimologiile unor termeni (adverb, numeral cardinal, pronume interogativ, propoziție finală). Aceste note etimologice măresc gradul de familiarizare a elevului cu noțiuni abstracte.

Fără a le numi, Ștefania Popescu introduce în definirea unor părți de vorbire criterii distribuționale (vezi p. 7—8), care nuanțează și ușurează identificarea acestora. Apelul la aceste criterii în recunoașterea și definirea *locuțiunilor* ar fi, poate, și el, binevenit, căci locuțiunile continuă să fie definite exclusiv semantic, pierzîndu-se din vedere că domeniul respectiv aparține nu numai semanticii, ci și sintaxei. Acest apel ar fi, probabil, la fel de pertinent ca și disocierea *complement obiect direct — complement obiect indirect — obiect prepozițional* pe care, în mod justificat, o face autoarea.

Nu întîmplător, această carte se numește *Gramatica practică*. Arătam la început că tonul lucrării și organizarea materialului se subordonează acestei trăsături. Vom releva, în continuare, o serie de aspecte concrete care pot da o imagine mai exactă asupra importanței și utilității cărții. Astfel, la finalul fiecărui capitol sînt inserate *scheme recapitulative* (vezi, de exemplu, paginile 59, 71, 91, 106, 209, 308 etc.), rezumînd logic capitolul, iar *modelele de analiză* (vezi, de exemplu, paginile 40, 46, 62, 69, 115 etc.) creează o disciplină de lucru absolut necesară în efectuarea analizelor gramaticale.

Modificările față de ediția anterioară țin tot de caracterul practic al lucrării; un exemplu e suficient: unui subcapitol din ediția anterioară, *„Construcții cu verbul la modurile indicativ și condițional-optativ"*, îi corespund două subcapitole în ediția a III-a, *Construcții cu verbe la timpurile cu forme simple ale modului indicativ* și *Construcții cu verbe la perfectul compus și cu verbe la modul condițional-optativ*, subcapitol urmat de un tabel cu *situații ortografice în opoziție* (p. 126).

Clarificarea unor probleme de ortografie prin distincțiile logice între forme omofone este frecventă în lucrare (p. 200 — opozițiile *ce-l/cel, ce-i/cei* etc., p. 316 — adverbul *numai* etc.). Altă cale de rezolvare a dificultăților legate de ortografie o constituie *analogia* (de exemplu, pentru ortografierea corectă a adjectivelor terminate în *-iu* se propune analogia cu substantivele în *-iu*, p. 78). Aceste modalități de prevenire și rezolvare a chestiunilor controversate de ortografie au o mare utilitate în practica școlară, fiind rodul unei îndelungate experiențe didactice.

Autoarea „știe" unde se greșește și oferă soluția eficace. Dar poate cel mai mare merit al lucrării este acela de a fi, în al doilea rînd, „culegere", strîngînd un număr impresionant de exerciții de cele mai diverse tipuri. Sînt considerabile efortul de selectare a textelor și capacitatea exercițiilor de a incita realmente la lucru. Exercițiile de creație ocupă în atenția autoarei un loc privilegiat: exerciții de tip *Construiește cîte o propoziție...*, în care copilul reactualizează datele furnizate în subcapitolul teoretic și e pus să le *interfereze*; sau *Fă o narațiune...*; *Fă o descriere*, exerciții de compunere care sînt, după părerea noastră, însăși esența „artei gramaticii". Legătura cu literatura, atît de necesară pentru copil, o fac și încîntătoare exerciții ca acesta: *Caută în povestea lui Harap Alb două fraze în*

[1] Vezi I. Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, București, 1982, p. 407: „Epitetul nu este o figură de stil în sine, ci numai un purtător de figuri de stil. Orice atribut, nume predicativ sau circumstanțial de mod este numit epitet cînd conține în același timp o metaforă, o metonimie, o sinecdocă, o hiperbolă etc., sau cînd face el însuși să apară o asemenea figură. Dacă nu cuprinde așa ceva, atunci el nu este epitet".

care să fie folosit dativul etic... etc. (p. 118).

Prin efortul de ordonare, inventivitate, capacitatea de adecvare la realităţile şcolii, *Gramatica practică* reuşeşte să fie un excelent instrument de lucru, atît pentru elev, cît şi pentru profesor.

DELIA-RUXANDRA RADU

PETRU OALLDE

Lupta pentru limbă românească în Banat. Apărarea şi afirmarea limbii române, la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea

Timişoara, Editura Facla, 1983, 322 p.

Istoria limbii literare este — după cum se ştie — strîns legată de istoria societăţii româneşti, îndeosebi de momentele mai importante ale dezvoltării sale culturale şi ale formării conştiinţei naţionale.

Lucrarea lui Petru Oallde, *Lupta pentru limba românească în Banat*, o documentată monografie, care examinează, cu competenţă, procesul complex — desfăşurat între anii 1860 şi 1918 — de apărare şi de afirmare a limbii româneşti în această regiune sud-vestică a ţării noastre, demonstrează, încă o dată, pe baza unui bogat material de fapte, legăturile dintre evoluţia limbii şi istoria comunităţii lingvistice respective.

Rezultă, cu claritate, din lucrare, că limba este un element constitutiv al culturii naţionale, iar eforturile învăţaţilor bănăţeni se înscriu în problematica largă a constituirii unei limbi naţionale unitare, activitatea în acest domeniu reprezentînd, în fond, un aspect al luptei pentru unitatea naţională.

Limba este — cum arăta bănăţeanul Iosif Popovici, citat de Petru Oallde, „cetatea unităţii" poporului, „pînă cînd avem o limbă şi o vorbim, pînă atunci şi noi vom fi români" (p. 300).

Este pusă în evidenţă, în lucrare, îndeosebi activitatea — în sprijinul afirmării limbii române —, a doi oameni de cultură bănăţeni : Vincenţiu Babeş (*Cauza limbelor şi a naţionalităţilor în Austria*, Viena, 1860, ca şi diversele luări de cuvînt din 1881, 1884, 1887 şi 1890) şi Alexandru Mocioni (proiectul de lege, prezentat în parlamentul din Budapesta, în 1868, în numele deputaţilor români şi sîrbi în legătură cu drepturile naţionale ale popoarelor nemaghiare din Ungaria dualistă).

Direcţia programatică a mişcării culturale şi naţionale a românilor din Banat, trasată de V. Babeş şi Al. Mocioni, este ilustrată de autor şi prin acţiunile de afirmare a drepturilor limbii române în administraţia civilă şi militară, în justiţie, în şcoală şi în biserică.

Preocupările pentru ceea ce numim „cultivarea limbii române" sînt prezentate pe larg (p. 132—177). Se cuvine să reţinem pledoaria lui Vincenţiu Babeş pentru adoptarea ortografiei fonetice, argumentul peremptoriu fiind culturalizarea maselor : „O ortografie este cu atît mai bună, cu cît poate să se răspîndească mai lesne în popor, răspîndindu-se prin mijlocul ei cultura... Ortografia este un instrument, iar nu un scop. Scopul este lăţirea culturei" (p. 169).

În partea finală, autorul înfăţişează factorii principali care au acţionat pentru apărarea şi afirmarea limbii române (familia, şcoala — este prezentat, pe larg, rolul dascălilor, al manualelor, al presei pedagogice) mişcările corale şi teatrale bănăţene, presa românească, librăriile şi bibliotecile.

Lucrarea oferă, în ansamblu, cititorului o imagine vie, cuprinzătoare a unei rodnice activităţi desfăşurate în Banat, la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea, în care preocupările lingvistice se împletesc cu cele cultural-politice în vederea realizării unităţii naţionale.

B. CAZACU

I. HELIADE RĂDULESCU

Scrieri alese

Ediţie îngrijită de VLADIMIR DRIMBA. Postfaţă şi cronologie de CONSTANTIN MĂCIUCĂ

Bucureşti, Editura Albatros, 1984, 264 p.

Deşi actuala programă de învăţămînt se dovedeşte a fi mai generoasă, iar autorii manualului pentru clasa a IX-a, prin cele trei pagini ce urmează sub-

titlului *Activitate literară* au corectat o „indicație" incompletă (conform căreia se studia *Zburătorul*, fără a numi autorul !), I. Heliade Rădulescu — acest „părinte al literaturii române" (B. P. Hasdeu) și „cel mai bun poet al Țării Românești" (M. Kogălniceanu), despre care, pe drept cuvînt, se spune că face parte din galeria oamenilor de geniu, deschisă, în cultura română, de Dimitrie Cantemir — continuă să fie sumar cunoscut de tinerele generații.

Dacă ținem seama de caracterul contradictoriu și controversat al operei (și personalității) lui I. Heliade Rădulescu, primul merit pe care se cade să-l recunoaștem autorului este că a reușit să concentreze atenția cititorului asupra *meritelor*, deci asupra contribuției majore a celui ce afirma că „Limba singură unește, întărește și definește națiunea", a celui ce adresa tinerilor îndemnul cinstit : „Scrîi cu inimă curată".

În același timp, textele selectate sînt de natură să-i asigure cititorului formarea unei imagini armonioase despre acest scriitor și pedagog al neamului. Astfel, la capitolul *Originale* sînt grupate douăzeci și două de poezii ; capitolul *Traduceri* cuprinde treisprezece tălmăciri din literatura universală. O importanță deosebită o reprezintă și ultimele trei capitole : *Proza* (cuprinzînd *Dispozițiile și încercările mele de poezie* și cîteva „fiziologii") ; *Articole literare (Regulile sau gramatica poeziei. Prefață ; Pentru stil : Început de Bibliotecă universală* etc.) și *Scrieri lingvistice*, care se deschide cu *Gramatica românească. Prefață* (prevăzută a fi comentată de programa școlară) și se încheie cu *Repede aruncătură de ochi asupra limbii și începutului românilor.*

Tot lui Vladimir Drimba îi aparțin ultimele trei secțiuni din *Addenda (Note despre ediție, Aprecieri critice* — utile, deoarece fixează și lărgesc universul de informații pe care această ediție îl cuprinde — și *Bibliografie).*

Constantin Măciucă, un cunoscut specialist, vine să întregească valoarea lucrării cu două contribuții meritorii : *Postfață* (31 de pagini) și *Cronologie.*

Postfața este un studiu (este normal să fie așa, deoarece se adresează unui public cu grade diferite de pregătire, deși unele pasaje vor fi mai greu înțelese de elevii claselor a IX-a ; dar aceștia pot cere explicații profesorilor) care, oferă cititorilor o imagine cuprinzătoare asupra operei și personalității lui I. Heliade Rădulescu (*„Cazul" Heliade ; Animatorul cultural ; Limba — mijloc de afirmare a „naționalității" ; Scriitorul).*

Tineretul școlar care va parcurge volumul I. Heliade Rădulescu, *Scrieri alese* va găsi un izvor de informații și un îndreptar prețios în opera acestui mare înaintaș.

AUGUSTIN MACARIE

BARBU DELAVRANCEA

Apus de soare

Tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de ILIE DAN

București, Editura Albatros, 1984, 114 p.

În colecția „Texte comentate" a Editurii Albatros s-a tipărit volumul cu titlul de mai sus. *Prefața* constituie un studiu sintetic asupra vieții și operei scriitorului, gîndit în funcție de condițiile sociale ale epocii și de manifestările literare și artistice corespunzătoare. Centrul de greutate al studiului, ce depășește patruzeci de pagini, îl ocupă activitatea de dramaturg. Barbu Delavrancea înmulțește zestrea teatrului istoric, cultivat și înaintea lui, dar cu o mai redusă forță artistică, deși reușitele nu lipseau, dacă ne gîndim că *Răzvan și Vidra* de B. P. Hasdeu apăruse în 1867, *Despot-Vodă* de V. Alecsandri în 1879 și *Vlaicu-Vodă* de Al. Davila în 1902. Barbu Delavrancea scrie și tipărește în doi ani (1909—1911) cunoscuta lui trilogie, inspirată din trecutul de glorie al Moldovei.

Un spațiu întins al studiului lui Ilie Dan se ocupă de oglindirea epocii lui Ștefan cel Mare în literatură și știință, de ilustrarea faptelor și a evenimentelor la care a participat marele voievod moldovean, în lupta continuă de apărare a

independenței și integrității teritoriului, împotriva dușmanilor care doreau cotropirea Moldovei. Editorul prezintă un fel de bibliografie comentată a temei, utilă atît pentru elevi, cît și pentru profesori, cu multiple referințe, dintre care se detașează pregnant *Istoria lui Ștefan cel Mare povestită neamului românesc* de Nicolae Iorga și *Viața lui Ștefan cel Mare* (1934) de Mihai Sadoveanu, continuîndu-și expunerea pînă în zilele noastre, pînă la creațiile literare, în versuri și proză, ale scriitorilor George Lesnea, Aurel Rău, Eusebiu Camilar și Camil Petrescu, ultimul — ca scenarist al filmului *Ștefan cel Mare*.

Urmează apoi analiza propriu-zisă a piesei *Apus de soare*, încadrată în literatura de inspirație istorică autohtonă, cu evidențierea a două idei esențiale ale dramaturgului Barbu Delavrancea : realizarea unei armonioase unități între epoca istorică (planul istoric și social) și destinul uman al personajului de excepție, Ștefan cel Mare. Cercetarea lui Ilie Dan evidențiază sursele folosite de Barbu Delavrancea în scrierea piesei : documentele istorice tipărite în vestita colecție a lui M. Kogălniceanu, *Letopisețele Țării Moldovei*, alte cronici și texte folclorice. Dramaturgul nu denaturează adevărul istoric și raportul dintre realitatea vremii și ficțiune se menține într-un „echilibru remarcabil". Există în piesă și personaje reale, atestate documentar (boieri cu o identitate precisă, cei trei medici care l-au îngrijit pe voievodul moldovean), iar în centrul trilogiei strălucesc trei figuri istorice distincte, exprimate artistic prin trei elemente naturale : *soare*, *vifor* și *luceafăr*.

Sînt analizate conflictul piesei *Apus de soare*, realitățile naționale ale istoriei noastre, ca și unele similitudini cu alte realizări dramatice din literatura universală, printre care mult discutata asemănare cu unele din dramele lui Shakespeare. Și, în final, se reia discuția, ce se poartă de mai multă vreme, dacă *Apus de soare* este o dramă istorică sau un poem, atitudinile criticii fiind încă diferite. Dincolo de acest fapt, creația lui Barbu Delavrancea e considerată o capodoperă sau, cum spune același Nicolae Iorga, „un nou răsărit al trecutului nostru în teatru".

Textul piesei *Apus de soare* este reprodus după ediția *Opere*, III, din 1967, îngrijită de Emilia Șt. Milicescu, comentatoare avizată a operei scriitorului. Notele de istorie literară care însoțesc textul sînt foarte bogate și ele constituie un instrument auxiliar de lucru și înțelegere pentru elevi. Se stăruie asupra originalității artistice a scriitorului, se evidențiază punctele de vedere diferite ale unor cercetări cu privire la structura dramei lui Barbu Delavrancea și se explică termenii regionali. Referințele critice sînt orînduite cronologic, de la aprecierile lui Mihail Dragomirescu din *Convorbiri critice* (1909) și pînă în actualitate. Volumul se încheie cu o temeinică bibliografie școlară, de neîndoielnică utilitate pentru tinerii cititori.

NAE ANTONESCU

Curier

Răspundem în acest număr scrisorilor primite la redacție pînă la data de 1 decembrie 1984.

Bogdan Săndulescu, București : un univers poetic încrîncenat, plin de tensiuni adesea susținute numai la nivelul expresiei, prin cuvinte cu conotații lugubre („coasa beznei", „lucindu-le gheara", „pleoapa iubește hăos, cuvîntul îmbracă tăcere" și multe altele). Mai autentică este trăirea acolo unde se naște o atmosferă ceva mai senină : „Mi-e dor de tine, / Cînd treci prin roua trupului meu" ș.c.l. Încearcă o decantare în această direcție. De asemenea, influența poeziei lui Mircea Dinescu se simte atît de tare, încît adesea îți acoperă orizontul personal.

Daniela Oatu, Vaslui : cea mai bună pare a fi *Regăsita durere*, pentru că imaginile alcătuiesc un întreg coerent. În celelalte sînt prea multe cuvinte abstracte. Reîmprospătează-ți lecturile (Blandiana, Sorescu, Nichita Stănescu, Petre Ghelmez etc.).

Monica Magoș, Galați : ai puterea de a crea descripții evocatoare : „Păsările vorbelor tac, / Iar stelele n-au apărut încă / Soarele face ultimul rond / Prin cuibul cerului. // Fantasme de roșu / Se prind cu aripi de orizont / Și soarele e săgeată de foc. // Din viață am strîns căldură sferică / Și-aripi de-albastru înflorite, / Iar zarea încă este / Cărbunele gîndului ars". Tot acest spațiu plastic dintre „vorbe" și „gînd" materializează simțirea poetică și îi dă forță de sugestie. În celelalte se simte aceeași mînă, dar parcă nu și aceeași rotunjime. Pe deasupra, abuzezi de metaforele în genitiv : „culorile gîndului", „pictorul amintirii", „zborul orizontului", „veșmîntul pămîntului", „piedestalul cerului" etc. Totuși, sînt foarte multe elemente în poezia ta care ne îndreptățesc speranțele că vei scrie din ce în ce mai bine, mai profund, mai tensionant. Nu uita că autoperfecțiunea se bazează pe lecturi intense, bogate, diverse, și pe mult exercițiu. Succes !

Ema Pîrvulescu, Cîmpina : merită atenție poezia *Sentiment* : „Simt / Că bolta aprinsă / S-a frînt risipindu-se / În bucățele fierbinți / De seninătate. / În fiecare om / Se frînge / O boltă aprinsă / Risipindu-se / Sub focul ireversibil / Al timpului". Dovedești înclinații spre o poezie de meditație — deși ușor discursivă. N-ar strica poate să citești cărți de filozofie.

Awelza Gentar (un pseudonim ? !), București : versuri delicate ale unui suflet cu trăsături limpezi, nu lipsit de arma ironiei fine. *Cîntec fără cuvinte* este argheziană din punct de vedere prozodic. *Amurg împietrit* și *Înainte de liniște* sînt mai dezlînate. Impresionantă este *Ca vîntul printr-o iarbă albastră*. Mai trimite-ne cîteva poeme de valoarea ei.

O discuție aparte ar merita și următorii prieteni ai noștri, care prin unele versuri ne-au atras în mod deosebit atenția ; din păcate, spațiul nu ne îngăduie să ne ocupăm mai mult de ei ; din poeziile lor vom propune unele spre publicare : *Sanda Monica Oprișor* din Slatina, jud. Olt ; *Sorin Vidan* din Drobeta Turnu-Severin, jud. Mehedinți ; *Raluca Cosmin* din Gheorghe Gheorghiu-Dej ; *Dorica Lucaci* din Arad ; *Liliana Dumitrașcu* din Iași ; *Angela Kristine Wenerdess* din București ; *Castelina Mery Gavrilescu* din Brăila ; *Georgeta Nedu* din Buzău ; *Roxana* și *Ioana Dinu* din București ; *Cristine Dietrich* din Sibiu ; *Vasile Andrei* din Țăndărei, jud. Ialomița ; *Oana Oprea* din București ; *Nicoleta Maftei* din Constanța ; *Oana Diaconu* din Pitești ; *Erika Delis* din București ; *Cătălin Peșchină* din Tîrgoviște ; *Adi-Cristina Unchiașu* din comuna Oteșani, jud. Vîlcea ; *Bianca Nițulese* din Rădăuți ; *Marius Iancu* din Ploiești ; *Alina Doriș* din Vaslui ; *Georgiana Arambașa* din București ; *Carmen Viorica Antoniu* din Galați ; *Violeta Stogrea* din Rădăuți ; *Ana Maria Oros* din București ; *Mariana Călinoiu* din Brăila ; *Corina Elena Ivanov* din Tulcea, *Dorin Ursache* din Botoșani, *Carla Elvira Cselenszki* din Sighetul Marmației ; *Marius Deu* din Ploiești ; *Laura Corina Stănescu* din Ploiești ; *Gabriela Coman* din Valea Călugărească ; *Maria Mirela Zlei* din Botoșani ; *Gabriela Boghiu* din Vaslui ; *Tatiana Popescu* din Roșiorii de Vede ; *Laura Sterian* din Brăila ; *Marcel Lucaciu* din Constanța ; *Andrada Romanescu* din Pitești ; *Gabriela Barbu* din Giurgiu ; *Aura Monica Mihai* din București.

Interesante sînt și scrisorile trimise de *Cerasela Lascu* din Călărași, *Vasile Iulia*, *Mirela Ghiliciu*, *Ilona Mihai* și *Ovidiu Pavelescu*, toți din Călărași ; *Liliana Zugun* din Constanța ; *Simona Alina Georgescu* din Constanța ; *Mimozel Corcodel* (!) din București ; *Daniela Bunea* din Sibiu ; *Camelia Potîrniche* din Galați ; *Claudia Mărculescu* din Deva ; *Florentina Floris Miniosu* din Constanța ; *Daniela Cristina Tutoveanu* din Panciu, jud. Vrancea ; *Mariana Popescu*, *Georgeta Pană* din București ; *Luiza Argeșanu* din Constanța ; *Ana Spinu* din Tîrgu-Bujor ;

Mihaela Pulbere din Galați ; *Adrian Ionescu* din Comoșteni, jud. Dolj ; *Doina Bărboi* din Dersca, Botoșani ; *Simona Nicoleta Lazăr* din Bacău ; *Helga Heinrich* din Buzău ; *Dorina Gheorghe, Mirel Iosif, Adriana Bob, Marcel Tristan, Mihaela Grozea* din Buzău ; *Dorinel Bitoleanu* din Fărcaș, jud. Dolj ; *Ioana Costescu* din București ; *Lucreția Lupan* din Satu Mare ; *Luminița Lăcrămioara Lupașcu* din Pîrjol, jud. Bacău ; *Aurelian Eftimie* din Oltenița ; *Emilia Pantelimon* din Iulia, jud. Tulcea ; *Sabin Mircea Gherman* din Zau de Cîmpie, jud. Mureș ; *Liliana Dumitran* din Buzău ; *Nicoleta Drăghici* din Pitești ; *Daniela Perța* din Hunedoara ; *Silvia Wild* din Ploiești ; *Gina Mihalache* din Gheorghe Gheorghiu-Dej ; *Eva Ștefania R.* din Miercurea Ciuc ; *Rodica Felecan* din Oradea ; *Zaharia Liviu Stelian* din Buzău ; *Elena Daniela Cojocar* din Rădăuți ; *Cristina Crudu* din Iași ; *Gabriela Petric* din Șomcuța Mare, jud. Maramureș ; *Andrei Vulturu* din Balș, jud. Olt ; *Chița Cosmin* din Brad, jud. Hunedoara ; *Deliu Silviu* din Argeșel, jud. Argeș ; *Elena Vlad* din Călărași ; *Angelica Juncu* din Iași ; *Elena Ene* din București ; *Clelia Ionescu* din Drobeta Turnu-Severin ; *Adriana Necorel* din Lipova ; *Nicoleta Crușoveanu* din Corabia ; *Nineta Dora Dragomir* din Galați ; *Alexandra Crețan* din Drobeta Turnu-Severin ; *Daniela Juravle* din Rădăuți ; *Iolanda Narcisa Arsene* din Galați ; *Ion Săndica Ifrim* din Borcea, jud. Galați, *Gabriela Manolache, Tincuța Herenceanu*, ambele din Pîrjol, jud. Bacău, *Izabelle Málnási* din Toplița, jud. Harghita ; *Toma Daniel* din Huși ; *Elena Filip* din Bîrlad ; *Venera Ghighileanu* din Stejerei, jud. Gorj, *Clara Anton* din București ; *Victoria Rovența* din Pinoasa, jud. Gorj, *Niculina Birsan* din Stejerei, jud. Gorj ; *Claudia Pitulice* din Constanța ; *Corina Leontina Ludușan* din Tritenii de Jos, jud. Cluj ; *Adrian Albu* din Giuvărăști, jud. Olt ; *Elena Mihalache* din Slobozia, jud. Ialomița ; *Gabriela Sancira* din Sărmașu, jud. Mureș, *Dorela Neagoe* din Sibiu, *Mona T.* din Suceava ; *Alexandra Perebicean* din București ; *Mihaela Toca* din Lugoj ; *Rodica B.* din Toplița, *Cristina Mihai* din Oltenița, jud. Călărași ; *Simona Antohi* din Brăila ; *Carmen Roșiu* din Constanța ; *Maria Halatiu* din Reghin ; *Mihaela Neacșu* din Constanța ; *Mariana Rosocha* din Lugoj ; *Eleonora Dragomir* din Buzău ; *Monica Meleru* din Slatina ; *Laurenția Sandu* din Galați ; *Mihaela V.* din Frumosu, jud. Suceava, *N.A.* de la Liceul Pedagogic din Ploiești ; *Ovidiu Zainea, Georgiana Cataloi, Norela Ionescu, Tincuța Bucur, Drăguța Avram, Liliana Alecu*, toți din Călărași ; *Iuliana Ienciu, Ionela Cioc, I. Lazăr* din Reșița ; *Ecaterina Popescu* din Pinoasa, jud. Gorj. La ei sînt evidente semnele începutului. Le recomandăm lecturi bogate și mult exercițiu.

Ne-au trimis cîteva încercări în proză, destul de agreabile, dovedind reale înclinații, următorii : *Daniela Bunea, Carmen Virginia Caragea* din Tulcea ; *Crina Boc* din Drobeta Turnu-Severin ; *Roxana Filip* din Ploiești ; *Claudia Barthon* din București ; *Ewald Protopopescu* din București ; *Cristina Oboroceanu* din Iași ; *Florin Marius Însurățelu* din Ionășeni, jud. Botoșani ; *Carmen Curelaru* din Bacău ; *Caius Gavrilă* din Vatra Dornei ; *Carmen Gabriela Codreanu* din Focșani și *Norela Ionescu* din Călărași.

Mai puțin interesante pentru noi au fost scrisorile trimise de *Anina Damian* din Pitești ; *Vasile Diana* din Brăila ; *Daniela Băcăuanu* din București ; *Luluța* (?) din Galați, *Luiza Merian* din Brăila ; *Dragoș Simbotin* din București.

Vă rugăm să nu uitați să vă scrieți numele și adresa pe prima filă a scrisorii, în colțul din dreapta, sus. În acest fel ne veți ajuta să redactăm mai repede prezenta rubrică. Vă urăm succes în continuare.

VASILE POENARU

ÎN ATENȚIA PROFESORILOR ȘI A ELEVILOR

Revista *Limba și literatura română* a publicat comentarii la următoarele texte prevăzute în programa clasei a VIII-a :

Patria, Zaharia Stancu, nr. 2/1979 și 1/1984
Țara. Poporul, Alexandru Vlahuță, nr. 3/1982
Dobrogea ! Dobrogea !, Geo Bogza, nr. 3/1977 și 3/1983
Miorița, nr. 3/1980 și 4/1982
Mai am un singur dor, M. Eminescu, nr. 2/1982
Vara, G. Coșbuc, nr. 2/1976 și 4/1982
Singur, C. Hogaș, nr. 1/1977 și 3/1981
Rapsodii de toamnă, G. Topîrceanu, nr. 4/1979
La Vulturi !, Gala Galaction, nr. 4/1976
Amintiri din copilărie (fragmente), I. Creangă, nr. 4/1975 și 2/1982
Vlaicu-Vodă, Al. Davila, nr. 1/1977 și 2/1984
*Neamul Șoimărești*lor (fragment), M. Sadoveanu, nr. 1/1979 și 1/1982
Plugarii, Octavian Goga, nr. 2/1983
Imn muncii, V. Voiculescu, nr. 1/1979 și 2/1984
Mări sub pustiuri, D.R. Popescu, nr. 2/1978
Comunistului, N. Labiș, nr. 4/1977
O oră din august, M. Preda, nr. 4/1980
Astfel, M. Sorescu, nr. 1/1977
Noi, Nichita Stănescu, nr. 2/1976

Se pot face comenzi colective (cel puțin 20 de exemplare) pentru nr. 4/1982.

De asemenea, se mai primesc comenzi colective (cel puțin 20 de exemplare) la vol. *Ortografie, ortoepie, punctuație* de G. Beldescu ; prețul unui exemplar : 15 lei.

Cei interesați se pot adresa redacției în scris sau la telefonul 15.17.92, orele 8—15.

ÎN ATENȚIA PROFESORILOR, A CONDUCERII LICEELOR, BIBLIOTECILOR ȘI A ALTOR INSTITUȚII DE CULTURĂ

La EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ a apărut:

1. BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ (cărți, 1831—1918, vol. I, literele A—C), elaborată de Biblioteca Academiei R. S. România și prefațată de Gabriel Ștrempel. Prețul unui exemplar: 126 de lei. Se primesc comenzi la S.S.F.

Urmează să apară la aceeași editură în 1985:

2. DICȚIONARUL PRESEI LITERARE ROMÂNEȘTI (periodice — ziare și reviste, 1790 — 1982) de I. Hangiu.

Dicționarul presei literare românești (D.P.L.R.) înregistrează peste 2000 de titluri de publicații periodice (ziare, reviste, anale, buletine și alte culegeri), apărute în perioada 1790—1982, prezentînd o imagine integrală a acestui domeniu de manifestare a spiritului de creație artistică și științifică a poporului român. El oferă cititorilor o mare cantitate de date inedite privind activitatea revuistică a scriitorilor și publiciștilor români sau din România. În dicționar sînt menționate: debuturi și colaborări, crezuri artistice, opere traduse și traducători, polemici, interviuri, necrologuri și alte informații literare, artistice și culturale. Toate acestea pot fi regăsite de cititori prin indici și trimiteri bibliografice. Prețul unui exemplar: 60 de lei. Se primesc abonamente la S.S.F. în sistemul practicat de revista *Limba și literatura română*.

Model

FIȘĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) . . . . . instituția, școala, (liceul) . . . . . din . . . . . am expediat prin mandat poștal, aviz de creditare sau dispoziție de plată nr. . . suma de . . lei, reprezentînd cv. abonamentelor. (Se completează titlul publicației și numărul abonamentelor.) . . . . . .

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.). . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Data

Semnătura

Lei 5

Societatea de științe filologice

2

1985

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XIV, nr. 2 (aprilie-iunie), București, 1985

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu-Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), VIORICA NEBEL (Buzău), IULIU PÂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitul Măgureanu nr. 1, sector 5, București, cod. 70.626, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scinteii", București sub comanda nr. 31 858

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
ANUL XIV, NR. 2 (APRILIE — IUNIE), BUCUREŞTI, 1985

Sumar

Gramatică, vocabular

MIOARA AVRAM — Greşeli curente în limbajul administrativ 3
LIVIUS PETRU BERCEA — Anacolutul 6
ANDRA ŞERBĂNESCU — Neologismele 8
AUGUSTIN MACARIE — Citeva probleme privind scrierea cu majuscule 12

Stil, compoziţie

IULIAN GHIŢĂ — Compoziţii cu caracter oratoric (I) 14
VASILE POENARU — Paralela sau compoziţia „comparaţie şi contrast" 17
LIVIU GROZA — Jargonul, sursă a comicului în comediile lui Alecsandri şi Caragiale 19

Analize, sinteze

D. MICU — Liviu Rebreanu, întemeietor al romanului românesc modern 23
IORDACHE DIACONIŢĂ — Nicolae Bălcescu: „Ardealul" 25
IUSTINA ITU — Octavian Goga: „Rugăciune" 27

Miscellanea

DANA DUMITRIU — C. A. Rosetti — poetul şi omul politic 30
GEORGE MACOVESCU — Lecţia profesorului meu de limba şi literatura română 33
CONSTANŢA DUMITRESCU — Profesorul Teodor Costescu 35
MARIUS POP — V. Voiculescu, colaborator la „Revista copiilor şi a tinerimei" 38

Concursuri, examene

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu"
Premianţii etapei judeţene a concursului, cu drept de participare la etapa finală de la Timişoara 42

Cenacluri, reviste

MIHAELA PLEŞA ANGHELESCU — Din activitatea unui cerc literar . . . 47
IOAN ŢIGHILIU — Cenaclul literar „Liviu Rebreanu" din Tg-Mureş . . . 49
GEORGE ŞOVU — Cronica revistelor şcolare 50

De la corespondenţii noştri 52
Centenar Rebreanu 55

Tinere talente

VIOLETA MIHALCEA — Copilărie 56
DORINA NEGRU — Ultimul refugiu. Poezia 58

Debut

ANDREEA MALVINA MAFTEI — Florile 57
FLORIN MARINOIU — Ţara de vis 57
MARIA GEORGETA BĂRNUŢIU — Grai românesc 57

Însemnări pe marginea cărţilor

OVIDIU FRÎNCULESCU, *Dicţionar morfosintactic al verbelor franceze* (Iulia Haşdeu) ; PETRE GHEORGHE BÎRLEA, *Pe urmele lui Grigore Alexandrescu* (Al. Andrei) ; AL. HANŢĂ, *O revistă aşa cum a fost : „Contemporanul". 1881—1891* (Dumitru Anghel) 58
VASILE POENARU — Curier 62

Greşeli curente în limbajul administrativ

MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică, Bucureşti

Limbajul administrativ este limbajul tehnic sau special cu cea mai largă folosire, cunoaşterea lui fiind indispensabilă oricărui membru al societăţii în epoca actuală. Departe de a fi limitat la funcţionari, pentru care constituie limbajul curent al profesiunii, el este practicat ocazional de orice cetăţean în relaţiile cu autorităţile, în cadrul oricărei profesiuni în relaţiile dintre subalterni şi şefi, în reglementarea şi consemnarea diverselor aspecte ale muncii profesionale şi ale activităţilor sociale de orice altă natură. De aceea programa şcolară prevede deprinderea principalelor tipuri de compuneri caracteristice acestui limbaj — cererea, procesul-verbal, adeverinţa şi altele —, cu unele formule de redactare implicate, proprii fiecărui tip de text sau limbajului în ansamblu (formule de introducere, de încheiere, de legătură între diverse puncte ale expunerii etc.).

În folosirea limbajului administrativ, îndeosebi la anumite niveluri, se constată apariţia frecventă a unor greşeli mai mult sau mai puţin specifice, care, deşi au fost, în general, semnalate şi criticate, persistă şi se transmit noilor iniţiaţi, puşi în situaţia de a adopta modele incorecte de exprimare, adesea cu o mare difuziune prin formulare multiplicate. Prevenirea împotriva unor asemenea greşeli încăpăţînate este cu atît mai necesară în cazul limbajului administrativ, cu cît ele prezintă riscul de a fi confundate cu formulele stereotipe ale acestui stil funcţional ; de aici decurge pericolul unei mari şanse de răspîndire, întrucît se repetă aproape mecanic în proporţii de masă : cei care le utilizează, ca şi cei care le înregistrează prin lectură nu le mai analizează structura, preluîndu-le ca atare şi neîndrăznind, de obicei, să modifice formule „consacrate".

Greşelile curente în limbajul administrativ sînt de diverse feluri : de scriere (ortografie şi punctuaţie), de vocabular şi de gramatică (morfologie şi sintaxă). Problemele referitoare la scriere sînt destul de numeroase, deoarece forma preponderentă de manifestare a limbajului în discuţie este cea scrisă.

Dintre aspectele o r t o g r a f i c e merită să fie amintită în primul rînd scrierea corectă a îmbinării *dat fiind că* (nu *dat fiindcă* prin confuzie cu conjuncţia *fiindcă !)* şi a următoarelor cuvinte : substantivul *cunoştinţă* — frecvent în locuţiunile verbale *a aduce la cunoştinţă, a avea* sau *a lua cunoştinţă* — şi verbul *a încunoştinţa* (cu un singur *i*, spre deosebire de *ştiinţă* şi *înştiinţa) ;* substantivul nearticulat *membri* (de exemplu, *doi membri* sau *Membri* ca titlu al unei liste de nume) faţă de substantivul articulat *membrii (membrii comisiei, toţi membrii).* O greşeală de pronunţare reflectată şi în scriere este reducerea finalei neaccentuate *-(i)u* în *salar* şi *servici* (în locul corectelor *salariu, serviciu).*

Din p u n c t u a ţ i e interesează mai ales folosirea virgulei, care este obligatorie după formule de adresare prin vocativ a unei cereri *(Tovarăşe Director, Vă rog să binevoiţi...)* sau a unei circulare *(Stimaţi tovarăşi, Vă aducem la cunoştinţă...),* precum şi la (înainte şi după) construcţiile de tip

apozitiv explicativ ca *astăzi, 20 martie 1985,...* sau *Subsemnatul, Ion Ionescu, vă rog.*

Unele abrevieri grafice pun problema încadrării corecte în structura propoziției. Astfel, *onor.* este abrevierea adjectivului de proveniență participială *onoratul, onorata,* la diverse forme flexionare, dar totdeauna articulat, substantivul postpus urmînd să fie nearticulat : *onor. comisie* (citit *onorata comisie,* nu *onor. comisia), onor. comisii* (citit *onoratei comisii,* nu *onor. comisiei), onor. public* (citit *onoratul public* sau *onoratului public,* nu *onor. publicul* sau *publicului) ;* din cauza greșitei folosiri cu un substantiv articulat, abrevierea *onor.* a ajuns să fie simțită ca un adjectiv invariabil *onor* (scris fără punct !). Notarea prin cratimă sau linie de pauză a unui interval este admisă în anumite limite, în formule care adoptă total codul expresiei grafice abreviate, de exemplu : *Crar : 8—14* sau *Deschis 8—14, Audiențe sîmbăta 8—14,* nu în formule hibride care pentru punctul de plecare folosesc prepoziții și numai pentru cel de sosire recurg la un semn grafic ; corect este *de la 8 la 14, între 8 și 14, între București și Brașov* (nu *de la 8—14* sau *între 8—14, între București-Brașov).*

Între greșelile de ordin lexical frecvente sînt pleonasmele, mai ales *anexez alăturat* (corect numai *anexez* sau, mai învechit, *alătur), avînd în vedere și luînd în considerație* (se poate opta pentru oricare dintre cele două îmbinări), *drept pentru care* (corectă este fie menținerea formulei tradiționale *drept care,* cu o întrebuințare arhaică a prepoziției *drept* și a pronumelui relativ *care* cu valoare demonstrativă, fie înlocuirea cu formule sinonime ca *pentru care, pentru aceea* sau *de aceea), revenim din nou* sau *reafirmăm din nou* (corect numai *revenim,* respectiv *reafirmăm,* prefixul *re-* avînd sensul „din nou") ; ele sînt de aceeași natură cu *v-am avertizat anterior* și *vă prevenim anticipat,* respectiv *subsemnatul mai jos semnat* și *subsemnații care ne iscălim mai jos,* care au dispărut în urma ridiculizării lor în literatura satirică. Alături de pleonasmul *procente la sută (procente* e suficient, exprimînd prin el însuși raportarea la sută), apare uneori greșeala opusă, constînd într-o contradicție a termenilor alăturați, *procente la mie* (nonsens). Ambele tipuri de greșeli denotă necunoașterea sensului exact al cuvintelor, deci lipsuri în ce privește proprietatea termenilor. Aceleași lipsuri, unite cu tendința spre o exprimare prețioasă, se reflectă în folosirea verbului *a cunoaște* în locul lui *a ști (Se cunoaște că...)* sau în locul lui *a afla, a lua cunoștință (Rugăm a cunoaște că...),* de asemenea în folosirea lui *a solicita* ca înlocuitor al lui *a cere* fără a se ține seama de direcția cererii *(a solicita* se folosește corect numai în cazul unei cereri-rugăminți către un superior).

Alt tip de greșeli lexicale este reprezentat de confuzii între paronime ca *familial* și *familiar* (o învoire se cere pentru *probleme familiale,* nu *familiare ;* colectivul de muncă poate fi interesat de *situația familială* — nu *familiară* — a unui coleg) sau *temporal* și *temporar* (întreruperea activității nu poate fi decît *temporară,* nu *temporală)* sau de alterări ale unor cuvinte ca substantivul *remunerație* (care apare adesea greșit în forma *renumerație,* ridiculizată încă de Caragiale) și ale unor îmbinări frazeologice ca *a induce în eroare* (alterată în *a duce în eroare)* și *a lua cunoștință* (alterată în *a lua la cunoștință).*

Dintre greșelile gramaticale, cele morfologice sînt mai puțin specifice. Pot fi menționate, pentru frecvența lor, greșelile produse la forma de genitiv-dativ singular articulat a substantivului *ordine* (corect *ordinii,* nu *ordinei)* și la folosirea articolului în formula *din punct(ul) de*

vedere : cu un adjectiv propriu-zis se foloseşte corect forma nearticulată *(din punct — nu punctul — de vedere organizatoric)*, în timp ce cu un substantiv sau cu un pronume în genitiv se foloseşte forma articulată a substantivului *punct (din punctul — nu punct — de vedere al organizării)* şi tot aşa cu un adjectiv pronominal posesiv sau demonstrativ postpus, în interiorul formulei disociate *(din punctul nostru de vedere)*.

Greşelile de ordin sintactic constau mai ales în dezacorduri, anacoluturi (schimbarea construcţiei în cadrul aceleiaşi unităţi sintactice), elipse şi regim (mod de construire) impropriu.

În ce priveşte acordul articolului posesiv, poate fi luată în discuţie aceeaşi formulă *din punctul de vedere* + un substantiv sau un pronume în genitiv : genitivul trebuie să fie precedat de articolul posesiv în forma *al* pentru că acordul se face cu substantivul *punct*, nu cu *vedere* (deci nu *din punctul de vedere a organizării)*. La predicat numeroase greşeli de acord în număr apar în construcţiile reflexiv-pasive cu nuanţă impersonală sau/şi modală de obligativitate : *se ia măsuri, se va afişa rezultatele, s-a dat dispoziţii* (în loc de *se iau, se vor afişa, s-au dat)*. Tot un dezacord în număr ia naştere, prin hipercorectitudine, la modificarea formulei *în (ceea) ce priveşte* cînd substantivul următor este la plural ; dat fiind că subiectul lui *priveşte* este pronumele *(ceea) ce*, iar substantivul următor este complement direct, verbul nu are de ce să-şi schimbe numărul, deci corect este *în ce priveşte propunerile* (nu *în ce privesc)*. Alteori dezacordurile privesc nu numai numărul, ci şi genul, producîndu-se la un element nominal (participiu, adjectiv) din cadrul unor predicate sau al unor construcţii de tip predicativ care reprezintă formule considerate fixe. De reţinut că se spune corect *este necesar controlul* sau *să se controleze*, dar *este necesară* (nu *necesar) controlarea*, la fel *este interzis afişajul*, dar *este interzisă* (nu *interzis) staţionarea ;* de asemenea : *dat fiind acest rezultat* sau *dat fiind (faptul) că...*, dar *dată* (nu *dat) fiind această situaţie, date* (nu *dat) fiind aceste împrejurări* sau *rezultate ; vă facem cunoscut rezultatul* sau *faptul că...*, dar *vă facem cunoscută situaţia, vă facem cunoscuţi elevii propuşi, vă facem cunoscute propunerile* sau *rezultatele* (nu — invariabil — *cunoscut)*.

Anacoluturi frecvente se produc în folosirea formulei *faptul că*, la început de frază, fără o legătură predicativă normală în ceea ce urmează, ci ca şi cum ar fi o locuţiune conjuncţională cauzală : de exemplu, *Faptul că am primit numeroase reclamaţii, vă rugăm să luaţi măsuri.*

Elipsele, care constau mai ales în omiterea unor cuvinte de legătură, ţin de o anumită tendinţă spre exprimarea concisă, telegrafică, dar aceasta nu trebuie exagerată. Abuzul făcut în omiterea prepoziţiei *de* duce la construcţii nefireşti de tipul *25 zile concediu maternitate* sau *şef serviciu personal.*

În formula introductivă a adreselor de răspuns *Urmare adresei Dvs. nr..., vă comunicăm că...* substantivul *urmare* + un dativ a înlocuit în ultimul timp construcţiile mai clare din punct de vedere gramatical *dînd urmare* + dativul sau *ca urmare a* + genitivul ; nu e vorba aici de o greşeală propriu-zisă, deoarece formula poate fi înţeleasă ca o apoziţie a propoziţiei următoare (de aceea virgula e obligatorie !), dar lipsa cuvintelor omise aduce un minus de claritate şi de eleganţă, deci sînt de preferat formulele mai vechi.

Recentă este şi tendinţa de modificare a regimului formulei *din punct de vedere*, care apare construită adesea cu un substantiv nu în forma de genitiv, ci de nominativ-acuzativ : *din punct de vedere ran-*

dament, din punct de vedere rezultate (în locul construcției corecte *din punctul de vedere al randamentului, din punctul de vedere al rezultatelor).*

Fără a fi epuizat greșelile care se întîlnesc în limbajul administrativ de largă utilizare, am prezentat cîteva dintre cele mai frecvente, dorind să atrag atenția asupra acestui aspect al limbii în care caracterul oficial ar trebui să impună o deplină corectitudine. Dacă, în urma lecturii articolului de față, cititorii revistei își vor redacta cererile, dările de seamă sau diversele anunțuri cu mai multă grijă pentru exprimare, dacă vor reține forma și construcția corectă măcar pentru unele dintre cuvintele și formulele discutate, publicarea acestui articol își va fi atins scopul.

„Limba, alegerea și cursivitatea expresiunii în expunerea vorbită sau scrisă e un element esențial, ba chiar un criteriu al culturii. Din vorbirea [...], din scrierea unui om se poate cunoaște gradul său de cultură."

M. EMINESCU

Anacolutul

LIVIUS PETRU BERCEA
Universitatea din Timișoara

Potrivit definiției date de gramatică, anacolutul este „o construcție sintactică specială, care se creează prin întreruperea și modificarea unei construcții în cadrul aceleiași unități sintactice" (*Gramatica limbii române*, ed. a II-a, vol. II, București, 1963, p. 418). Această „construcție" reprezintă, în fond, o abatere de la normele literare ale sintaxei, fiind o greșeală generată de lipsa de continuitate gramaticală între începutul și sfîrșitul unei unități logico-sintactice. Discontinuitatea care caracterizează existența anacolutului poate avea mai multe cauze :

1. Intercalarea, în mijlocul unei unități sintactice (de obicei propoziție), a altei (sau altor) sintagme, duce uneori la ruperea legăturii gramaticale datorită „distanței" care se creează între membrii aceleiași propoziții. Această situație este ilustrată prin cunoscutul început al părții a II-a din *Amintirile* lui Creangă : „Nu știu alții cum sînt, dar *eu*, cînd mă gîndesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stîlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mîțele jucîndu-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam cînd începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam cînd ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-*mi saltă* și acum inima de bucurie !". Aici, după cum se poate observa, dezacordul se produce la mare distanță contextuală, între pronumele *eu*, care ar fi trebuit să devină subiectul unei propoziții (introduse prin conjuncția *dar*) și verbul *a sălta*, care are alt subiect *(inima)*, însă și un complement indirect în dativ *(-mi)*, reflex al pronumelui *eu*. Între începutul propoziției *(dar eu...)* și continuarea ei apar nu mai puțin de șapte propoziții, fapt care contribuie, evident, la „uitarea" construcției inițiale.

2. Imposibilitatea ca un cuvînt să aibă simultan două forme gramaticale, deși îndeplinește două funcții sintactice, dă naștere de asemenea, unui anacolut : „*Cine* tot vorbește, lucrul nu-i sporește" (pro-

verb). Pronumele *cine* are atît funcția de subiect al primei propoziții (*Cine* tot vorbește), cît și pe cea de element de relație între cele două propoziții ale frazei, dar are o formă unică, de nominativ, neputînd avea, în același timp, și formă de dativ prin care să marcheze introducerea completivei indirecte. Acest tip de anacolut e specific limbajului popular. El poate fi evitat fie prin schimbarea structurii regentei (în exemplul de mai sus : „Cine tot vorbește nu are spor la lucru") — ceea ce duce însă și la modificarea felului propoziției subordonate, care devine subiectivă —, fie prin plasarea, la începutul frazei, a formei de dativ a pronumelui („*Cui* tot vorbește lucrul nu-i sporește") — de data aceasta marcîndu-se corect relația de subordonare, dar lipsind subiectul primei propoziții.

3. În poezie, anacolutul apare ca urmare a necesității de a se respecta anumite particularități prozodice ale versului. Arghezi „comite" un anacolut în finalul poeziei *Belșug*, tocmai din acest motiv : „Căci *Dumnezeu*, pășind apropiat, / *Îi* vezi lăsată umbra printre boi". Plasarea articolului hotărît *lui* în fața substantivului din primul vers *(lui Dumnezeu)* ar fi redat propoziției forma corectă, însă ar fi fost sacrificate ritmul și măsura versului.

Rămînînd în apropierea acestui exemplu, să mai notăm, din *Luceafărul* eminescian, o construcție similară : „Îl vede azi, îl vede mîni, / Astfel dorința-i gata ; / *El* iar, privind de săptămîni, / *Îi* cade dragă fata". Forma de dativ *(lui)* în locul celei de nominativ *(el)* reface corectitudinea gramaticală (sintactică) a versurilor („*Lui* iar, privind de săptămîni, / Îi cade dragă fata"), fără a afecta prozodia. Explicația „greșelii" din versurile lui Eminescu (și, credem, și din cele, citate înainte, ale lui Arghezi) poate lua o altă înfățișare : ambii poeți au putut considera cele două forme de nominativ *(Dumnezeu, el)* ca „subiecte" ale verbelor la gerunziu, care urmează în text *(pășind, privind)*, interpretare cu atît mai posibilă cu cît verbele-predicate din versurile citate : *vezi, cade (dragă)* au alte subiecte decît substantivul și pronumele amintite mai sus.

Mai adăugăm că, în genere, cea mai frecventă substituție de cazuri în situația anacolutului este cea a nominativului (cu care începe sintagma) prin dativ (vezi, din nou, la Creangă : „*Moșneagul*, cînd a văzut-o, *i* s-au umplut ochii de lacrimi").

Fiind o particularitate care caracterizează în special sintaxa populară, anacolutul apare mai cu seamă la scriitorii a căror operă are ca trăsătură definitorie oralitatea (Creangă, de pildă), dar se întîlnește și la alți scriitori (Eminescu, Sadoveanu, Cezar Petrescu, Arghezi, Marin Preda), avînd cauze diverse (vezi mai sus).

Anacolutul nu este numai o problemă strict gramaticală, ci și una care privește cultivarea limbii. De aceea, evitarea, pe cît posibil, a construcțiilor de acest tip duce la un plus de claritate și de corectitudine în exprimare și trebuie să constituie o preocupare permanentă din partea vorbitorilor.

„Chiar dacă o limbă n-ar avea dezvoltarea necesară pentru abstracțiunile supreme ale minții omenești, nici una însă nu e lipsită de expresia concretă a simțirii și numai în limba sa omul își pricepe inima pe deplin."

M. EMINESCU

Neologismele

Prof. ANDRA ȘERBĂNESCU
Școala Ajutătoare, Breaza

1. Compartimentul limbii cel mai supus modificărilor este vocabularul, acesta fiind în strînsă legătură cu evoluția gîndirii și a societății. În permanență intră în limbă noi termeni, în timp ce alții ies din uz ; cuvinte din masa vocabularului trec, o dată cu larga răspîndire a obiectului sau a noțiunii denumite, în fondul principal lexical, în vreme ce alte cuvinte, altădată aparținînd fondului principal, se deplasează, în timp, spre periferia vocabularului. Această dinamică este caracteristică evoluției pe verticală a oricărui idiom. Mutațiile lexicale se produc fie în cadrul sistemului intern al limbii, fie sînt rezultatul contactelor lingvistice (directe sau indirecte) cu alte idiomuri. Astfel stau lucrurile și în cadrul limbii române.

Totalitatea cuvintelor intrate în limbă din alte limbi se numesc împrumuturi. Pe parcursul evoluției, încă de la începuturile sale, româna a suferit mai multe influențe, împrumutînd cuvinte din slavă (slava veche) : *ceas, bogat, bolnav, a iubi ;* din maghiară (secolul al XI-lea) : *lacăt, uriaș, a cheltui ;* din turcă (secolul al XVI-lea) : *basma, cîntar, chirie ;* din greacă (greaca bizantină și neogreacă) : *cort, mătase, omidă, caligrafie, tipografie.* Cuvintele intrate în limba română din alte limbi începînd cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul celui următor poartă numele de *împrumuturi lexicale neologice*, adică *neologisme.* Sînt, deci, neologisme cuvintele recent intrate în limbă, precum și o serie de cuvinte formate în interiorul limbii române prin combinarea a două sau mai multe elemente formative, dintre care cel puțin unul este neologism : *apoetic (a,* prefix neologic + *poetic,* adjectiv împrumutat din franceză) ; *nefavorabil (ne,* prefix vechi slav + *favorabil,* neologism).

O parte dintre cuvintele neologice sînt, în același timp, cuvinte internaționale, cuvinte împrumutate dintr-un idiom și răspîndite în mai multe limbi de cultură și civilizație : *week-end, stress, show.* Cuvintele internaționale, indiferent de vechimea lor în limbă, trebuie considerate neologisme. Astfel, *filozof* și *filozofie* (< gr. *filosofos* și *filosofia)* sînt atestate în limba română încă din secolul al XVII-lea ; cu toate acestea, fiind cuvinte internaționale, ele trebuie considerate neologisme.

O analiză a neologismelor raportate la fondul lexical al limbii române evidențiază faptul că acestea pot fi întîlnite atît în fondul principal lexical *(televizor, radio, automobil),* cît și în masa vocabularului. Evident, și în cazul neologismelor pot exista treceri în timp dintr-un compartiment în altul al vocabularului sau, mai mult chiar, la un moment dat unele neologisme pot dispărea, așa cum s-a întîmplat în repetate rînduri în limba română cu unele cuvinte împrumutate din slavă, turcă, greacă etc. Fără a dispărea complet, uneori împrumuturile au ieșit din vocabularul activ, păstrîndu-se numai ca arhaisme sau ca regionalisme *(călămări, fanariot* etc.).

O dată făcută delimitarea sferei de cuprindere a neologismelor, se poate spune că fondul lexical neologic al limbii române este extrem de bogat și eterogen. Astfel, limba română actuală dispune de circa 40.000 de neologisme (excluzînd termenii tehnico-științifici de strictă specialitate de diferite origini) : latină savantă *(lactat, direct, clar* etc.), italiană *(allegro, flaut, chitară),* germană *(glasvand, rucsac, șpilhozen),* franceză *(monolog,*

bacalaureat, automobil), rusă *(defectologie, cursant, instructaj),* engleză *(boiler, henț, fault),* acoperind diverse sfere de activitate, așa după cum se poate observa, în parte, și din exemplele citate. În această ordine de idei, trebuie subliniat faptul că limba română împrumută cuvinte în special din limbile romanice, avînd în vedere structura latină comună.

Neologismele pot fi împrumutate pe cale orală sau scrisă. Uneori, același cuvînt este împrumutat atît pe cale scrisă, cît și orală, avînd două reflexe în limbă, diferențiate semantic : *bord / bor* < fr. *bord.* Împrumutul poate fi făcut direct din limba de origine sau prin filieră, adică prin intermediul altei limbi.

Funcția neologismelor este de îmbogățire și de modernizare a vocabularului. Un cuvînt nou este introdus într-o limbă o dată cu apariția unui obiect inexistent pînă atunci sau a unei noi noțiuni (ex. : *satelit, colhoz* < rusă). Alteori, un cuvînt neologic poate avea sinonim un altul, existent anterior în limbă. Cum, în general, nu există sinonimie perfectă, funcția sa, în acest caz, este de nuanțare a vocabularului : *amănunt — detaliu, jertfă — sacrificiu, slovă — literă, nădejde — speranță.* Împrumutul neologic este, deci, și o sursă a sinonimiei, alegerea termenului potrivit dintr-o serie sinonimică făcîndu-se în concordanță cu stilul funcțional al textului în care apare cuvîntul și cu tema care face obiectul comunicării (orale sau scrise). Se ține seama, în același timp, de eventualele efecte stilistice vizate, precum și de particularitățile de exprimare ale vorbitorilor.

În cazul neologismelor de origine latină, acestea formează împreună cu forma moștenită un dublet etimologic : *drept — direct, frupt — fruct* etc. Aceste împrumuturi ar putea fi considerate ca provenind din franceză sau din italiană (sînt respectate atît legile fonetice, cît și sensurile). În astfel de situații se poate vorbi de etimologie multiplă. Avînd în vedere numeroasele aspecte pe care le pune folosirea în vorbire și scriere a neologismelor, trebuie acordată o deosebită atenție formei și sensului cu care au fost împrumutate cuvintele. Neologismele trebuie folosite în deplină cunoștință a sensului. O exprimare ca „Reușita spectacolului este un simptom al atmosferei de muncă" este incorectă, *simptom* indicînd o stare anormală, o tulburare funcțională. De asemenea, *temerar* nu înseamnă *temător,* ci dimpotrivă, *îndrăzneț, curajos ; inextricabil* înseamnă *complicat,* și nu *care nu poate fi stricat.* Astfel de greșeli, pricinuite de dorința de exprimare „originală", mai puțin „banală", se numesc *cultisme.* Ele trebuie evitate și, acolo unde există, înlăturate. La fel de frecvente sînt greșelile determinate de necunoașterea formei corecte a neologismelor. Se spune, în mod greșit, *grefe* (în loc de *grepuri), paleativ* (în loc de *paliativ), filigram* (în loc de *filigran), intreprindere* (în loc de *întreprindere)* etc.

În concluzie, neologismele reprezintă un important mijloc de îmbogățire a vocabularului, de nuanțare, modernizare și internaționalizare a acestuia. Ele sînt absolut necesare progresului limbii. Forma și sensul lor trebuie, însă, cunoscute foarte bine, pentru a fi evitate erorile de exprimare.

2. Una dintre tendințele actuale ale limbii este masiva asimilare a neologismelor și, o dată asimilate, larga lor răspîndire atît în varianta scrisă, cît și în cea orală a limbii, în limba literară și în cea vorbită, în toate stilurile funcționale ale limbii.

Numărul neologismelor este mai mare în varianta scrisă a limbii, avînd în vedere caracterul mai elaborat al exprimării, şi mai mic în varianta orală, care tinde spre simplitate şi spontaneitate, atît în lexic, cît şi în morfosintaxă. Din aceleaşi considerente, neologismele sînt mai numeroase în limba literară decît în limba vorbită.

În ceea ce priveşte cele patru *stiluri funcţionale ale limbii*, neologismele sînt mai răspîndite în *stilul ştiinţific*, care, avînd în vedere conţinutul, tinde către rigoarea termenilor şi a construcţiilor. Această frecvenţă este explicabilă şi prin numărul mare de concepte, noţiuni, apărute în ultimul timp pe tărîmul ştiinţei. Pe lîngă neologismele răspîndite şi în alte stiluri funcţionale, aici se întîlnesc termeni de strictă specialitate, diferiţi de la o ştiinţă la alta.

Un număr mare de neologisme se întîlneşte şi în *stilul publicistic*, dar acesta operează o mai mare selecţie a termenilor neologici, în sensul reţinerii doar a celor mai răspîndiţi şi, deci, mai cunoscuţi publicului larg căruia i se adresează. De altfel, presa, alături de radio şi televiziune, este unul dintre mijloacele de impunere şi de răspîndire a neologismelor.

Concizia, claritatea şi, mai ales, stereotipia *stilului administrativ* implică selecţia unor formulări riguroase, succinte ; vocabularul folosit cuprinde o serie de neologisme devenite deja specifice acestui stil.

Literatura artistică foloseşte neologismele în vederea obţinerii unor efecte stilistice. Astfel, reportajul literar *Dobrogea ! Dobrogea !* de Geo Bogza este construit pe antiteza trecut/prezent, din care se conturează distinct chipul de azi al Dobrogei. Acestui conţinut îi corespunde în planul expresiei o selectare a termenilor din registrul neologic al limbii. Referirea la trecut se face astfel :

Pe fata aceasta ciudată, fiică de rege dac şi dansatoare tătăroaică, am iubit-o pe vremea cînd umbla cu picioarele goale în ţărînă.

Exprimarea abundă, însă, în neologisme cînd descrierea se plasează în prezent :

Cum n-aş iubi-o acum cînd, atît de schimbată, se dovedeşte în *esenţa* ei acelaşi pămînt al *pasiunii* şi *nostalgiei solare* din adîncimea căruia nu contenesc să urce atîtea zvonuri.

În acest fel, ideea de noutate este conturată atît la nivelul conţinutului, cît şi al expresiei.

Tot o adaptare la conţinut este folosirea lexicului ca modalitate de creare a unei atmosfere specifice de timp şi spaţiu. Viaţa arhaică, patriarhală a oamenilor simpli din satul Humuleşti este cuprinsă în cuvinte comune — arhaisme şi regionalisme (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*). Neologismele exprimă, însă, asaltul vieţii citadine în poezia lui G. Topîrceanu.

Delimitarea prin cuvînt a coordonatelor de timp şi spaţiu este rezultatul unei viziuni poetice. Iată natura citadină percepută parodic de intelectualul fin al oraşului :

S-a ivit pe culme toamna,
Zîna *melopeelor*,
Spaima florilor şi Doamna
Cucurbitaceelor.

(G. Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

în opoziție cu natura satului imaginată în cuvinte simple :

O fîșie nesfîrșită
Dintr-o pînză pare calea,
Printre holde rătăcită,
Toată culmea-i adormită,
Toată valea.
(George Coșbuc, *Miezul verii*)

Selectarea vocabularului este, uneori, condiționată și de personajul literar. Astfel, vocabularul arhaic este în deplină consonanță cu plugarul lui Goga, după cum viața palpitantă a omului zilelor noastre e cuprinsă în cuvinte noi, ilustrînd conținutul ei nou :

Frați buni ai frunzelor din codru,
Copii ai mîndrei bolți albastre,
Sfințiți cu roua suferinții,
Țărîna plaiurilor noastre.
(O. Goga, *Plugarii*) ;

Cîtă putere *consumi*
Să naști *vibrația* ce schimbă lumi,
Vechi *vegetații* să cadă pe rînd,
Să crească sămînța-ncolțită curînd !
(N. Labiș, *Comunistului*).

De altfel, vocabularul șocant neologic este una dintre direcțiile în care evoluează poezia contemporană.

O paralelă între două texte extrase din *Mări sub pustiuri* de D. R. Popescu pune în evidență distincția care se face între limbajul personajelor, avînd particularități specifice limbii vorbite :

— O să iau doi la extemporal — îi spuse.
— O să-ți dea trei, că n-ai scris nimic.
— Beethoven, să nu rîzi de mine că te bat !,

și vocea autorului, impersonală :

Se auzeau îndepărtat și rar *explodînd* obuze... Pașii lor erau cam țepeni, repeziți și *inegali*... *Observă surprins* că nemții nu erau chiar atît de *blonzi* cum *se pretindeau*.

Diferența este marcată atît la nivel sintactic, cît și lexical (prin neologisme).

Uneori, în poezia modernă, prin neologisme se realizează funcția criptică a limbajului, care contribuie la obscuritatea și ermetismul poemului :

Din ceas, dedus adîncul acestei calme creste,
Intrată în oglindă prin mîntuit azur,
Tăind pe înserarea cirezilor agreste,
În grupurile apei, un joc secund, mai pur.
(Ion Barbu, *[Din ceas, dedus...]*)

Alteori, neologismul incorect asimilat este folosit ca modalitate de caracterizare a unor personaje cu o cultură superficială, fiind, în același

timp, o sursă a comicului de limbaj. Excelează, în această direcţie, I. L. Caragiale :

Democraţiunea română, sau mai bine zis ţinta democraţiunii române este de a *persuada* pe cetăţeni că nimeni nu *trebuie a mînca* de la datoriile ce ne impun *solemnaminte* pactul nostru *fundamentale*, sfînta Constituţiune.

(I. L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

Rică Venturiano, autorul acestei pompoase fraze, din dorinţa de a epata, introduce un neologism provenit din francezul *manquer* („a lipsi"). Superficial, însă, din cauza asemănării formale, foloseşte verbul românesc *a mînca*, producînd astfel un puternic efect comic.

Din aceste succinte analize, efectuate pe cîteva fragmente cunoscute din manualele şcolare, se pot observa cîteva funcţii ale neologismelor în textele literare. Funcţiile contextuale dobîndite de neologisme sînt sursa unor efecte stilistice.

Cîteva probleme privind scrierea cu majuscule

Prof. AUGUSTIN MACARIE
Liceul de Artă „N. Tonitza", Bucureşti

Scrierea cu majuscule este reglementată de *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române* (DOOM), editat de Academia R. S. România în 1982, cap. V, p. XXVIII—XXXIII. Pot fi consultate de asemenea *Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie* al Academiei R. S. România şi *Ortografie, ortoepie, punctuaţie* de G. Beldescu [1], ambele apărute tot în 1982. De aceea, e necesar ca elevii dornici să scrie corect să consulte aceste lucrări normative.

Faţă de reglementările înscrise în ediţiile succesive ale *Îndreptarului ortografic, ortoepic şi de punctuaţie* din 1965, precizările (modificările) din 1982 *reprezintă un pas înainte pe calea simplificării*. Astfel, la punctul 9, p. XXX, din DOOM se arată : „Denumirile organelor şi organizaţiilor de stat şi politice naţionale sau internaţionale, ale întreprinderilor şi instituţiilor de tot felul ; *dacă denumirea este alcătuită din mai mulţi termeni* (s.n.), majuscula este obligatorie la toţi aceştia, cu excepţia cuvintelor ajutătoare". În consecinţă, vom scrie : *Liceul de Artă „N. Tonitza" ; Şcoala Generală Nr. 24 ; Direcţia Generală a Reglementării Pescuitului ; Institutul de Economie Mondială ; Uniunea Artiştilor Plastici din R. S. România* etc.

Pînă în 1982, se scriau cu majuscule toate cuvintele numai în cazul *instituţiilor centrale* (de ex., *Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului)*, în timp ce denumirile instituţiilor (întreprinderilor) subordonate acestora se scriau cu iniţială mare numai la primul cuvînt *(Inspectoratul şcolar al sectorului I*, deoarece era subordonat Inspectoratului Capitalei şi M.E.I.).

Dificultatea este evidentă. Exagerînd, putem spune că, pentru a putea scrie corect, cetăţenii României ar fi trebuit să se înscrie la Facultatea de Drept, ca să poată deosebi instituţiile centrale de cele subordonate.

Continuă să se scrie cu majuscule *numai primul cuvînt* în următoarele cazuri :

[1] Bucureşti, Societatea de Ştiinţe Filologice (supliment al revistei *Limba şi literatura română*).

(a) titlurile compuse ale publicațiilor periodice *(Scînteia tineretului ; Limba și literatura română)*, ale operelor literare *(Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război ; Stînci fulgerate)*, științifice și artistice *(Conducerea științifică a întreprinderilor ; Lăsați-mă să cînt)* ;

(b) numele documentelor de importanță națională *(Legea retribuirii după cantitatea și calitatea muncii)* și internațională *(Conferința pentru dezarmare de la Stockholm)* ;

(c) numele compuse ale mărcilor industriale *(Dama cu camelii* — colonie) și numele proprii ale raselor sau speciilor *(Cornul-caprei* = ardei ; *Marele alb* = porci) ;

(d) formulele de politețe *(Excelența voastră ; Măria sa)* ;

(e) numele edificiilor, ale monumentelor *(Arcul de triumf ; Casa memorială „Tudor Arghezi")*.

Și, totuși, în unele lucrări ale elevilor nu sînt aplicate corect normele scrierii cu majuscule din cauza *necunoașterii* (neobservării) unor reguli : *nesesizarea schimbării valorii gramaticale a unor părți de vorbire ; incapacitatea de a extinde o normă la toate situațiile încadrabile sau de a sesiza unele schimbări calitative ținînd de dorința scriitorilor*. În cele ce urmează, ne vom referi la ultimele două situații ; singura „măsură" de evitare a celei dintîi este cunoașterea normelor.

(1) Unii elevi scriu frecvent : retragerea *Aureliană ;* mitul *Prometeic ;* opera *Sadoveniană ;* versificația *Eminesciană*, fără să observe că, în aceste situații, substantivele proprii : *Aurelian, Prometeu, Sadoveanu, Eminescu* au devenit *adjective* și deci trebuie scrise cu inițială mică : retragerea *aureliană ;* mitul *prometeic ;* opera *sadoveniană ;* versificația *eminesciană*. Și, pentru că ne aflăm în fața acestui *fapt de limbă*, sugerez cititorilor (în special elevilor) *să nu utilizeze și, cu atît mai mult, să nu construiască* forme de tipul : operă *labișiană* (de la N. Labiș) ; concepție *nichitastănesciană* (de la Nichita Stănescu) ; sensibilitate *blagiană* (de la Lucian Blaga) ; exigență *augustindoinașiană* (de la Ștefan Augustin Doinaș) etc. Îmbogățirea limbii nu se face pe calea stîlcirii ei. Dacă putem spune candoare *eminesciană* sau muzicalitate *sadoveniană*, în schimb nu putem zice (scrie) opera *cezarpetresciană* (în loc de opera lui Cezar Petrescu), romanul *mateiucaragialian* (romanul lui Mateiu Caragiale) sau povestirile *crenghiene* (în loc de povestirile lui Ion Creangă).

(2) Deși paragraful 240 [2], p. 71 din lucrarea lui G. Beldescu citată mai sus prevede că : „Denumirile evenimentelor istorice, politice și sociale se scriu cu inițială majusculă la toți termenii, cu excepția cuvintelor ajutătoare : *Comuna, Reforma, Renașterea, Unirea Principatelor, Conferința O.N.U. pentru Dreptul Mării, Al X-lea Congres Internațional al Lingviștilor)*", unii elevi nu reușesc să recunoască toate situațiile încadrabile în această regulă. Alții nu sesizează că *Proletarul* și *Cezarul* din *Împărat și proletar* de M. Eminescu ; *Adevărul* și *Minciuna* din poemul *1907* de Alexandru Vlahuță ; *Binele, Răul, Omul, Iubirea, Mamă Țară*, la Tudor Arghezi — prezente în special în poezii — sau *Tata, Mama, Muntele* scrise cu majuscule în *Hronicul și cîntecul vîrstelor* de Lucian Blaga („Va să zică *Mama*, știe că nu mai există nici o scăpare. Totuși *Tata* vorbea cu atîta încredere despre puterea *Muntelui*. L-a înșelat *Muntele !*", p. 91) sînt personaje simbolice, intenționat integrate în categoria substantivelor proprii.

[2] Vezi și DOOM, punctul 8, p. XXX.

Compoziții cu caracter oratoric (I)

Prof. IULIAN GHIȚĂ
Liceul Industrial Nr. 13, București

1. În sistemul compozițiilor școlare un loc aparte îl ocupă *compozițiile oratorice*, deoarece ele aparțin atît stilului artistic, cît și stilurilor funcționale, nonartistice (științific, oficial-administrativ, publicistic, colocvial). În cadrul acestor compoziții se interferează elemente din domeniul teoriei literare, poeticii, esteticii, lingvisticii sau stilisticii, precum și procedee ale oralității, ele fiind alcătuite pentru a fi rostite în fața unui auditoriu. În literatura clasică, *retorica* era considerată o disciplină de mare importanță în școală, o știință sau o artă cu norme și reguli precise, oarecum complicate și rigide, pe care tinerii elevi și studenți erau obligați să le învețe pentru a ști cum să vorbească frumos și convingător în public, cum să dezvolte o temă, să argumenteze o teză sau o idee. De-a lungul secolelor s-au scris multe tratate și lucrări de retorică, dar astăzi se folosesc numai anumite elemente și norme. Din diferite tratate, rezultă că *retorica* este ansamblul de procedee (stilistice și compoziționale) ale expunerii orale (constituită ca artă în antichitatea greco-latină : sofiștii, Platon, Aristotel, Cicero), urmărind convingerea auditoriului prin măiestria argumentației, prin frumusețea stilului și claritatea limbii. În evul mediu, numărîndu-se printre cele „șapte arte liberale", ea a devenit o disciplină rigidă, ale cărei reguli și precepte erau asimilate mecanic. În epoca modernă, retorica se mai studia în cadrul lecțiilor de literatură sau în unele ramuri ale științelor juridice.

O definiție mai apropiată de nivelul școlii și de ceea ce trebuie să înțeleagă elevii de astăzi găsim în *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)* : „*Retorica* este arta de a vorbi frumos, arta de a convinge un auditoriu de justețea ideilor expuse printr-o argumentație bogată, riguroasă, pusă în valoare de un stil ales ; ansamblul regulilor care ajută la însușirea acestei arte. *Figură de retorică* este o formă expresivă a vorbirii care înfrumusețează stilul, dîndu-i mai multă vigoare și caracter sugestiv (Din gr. *ritoriki*, lat. *rhetorica*, it. *retorica*, fr. *rhétorique*)".

2. Un rol important în compozițiile oratorice îl au *elementele retorice* care dau o valoare stilistică și artistică deosebită, diferențiindu-le de celelalte tipuri de compoziții. Astfel, o *compoziție oratorică* se deosebește de alte compoziții științifice sau artistice prin *modalitățile lingvistice* folosite pentru a prezenta și a trata teme, idei, concepte și teze, de a înfățișa portrete de oameni, fapte, întîmplări, peisaje etc., cu intenția de a convinge și de a-și impune ideile și vederile sale. Pentru a atinge acest scop, de cele mai multe ori autorul elimină din prezentare tot ceea ce ar putea umbri expunerea, scoate în evidență numai ceea ce e luminos sau pune în valoare anumite probe materiale, își argumentează și demonstrează cu o logică stringentă opiniile, alteori vorbește avîntat, exagerează chiar, dacă e nevoie. Modele de compoziții, lucrări literare și discursuri, conținînd numeroase procedee retorice găsim în operele unor scriitori de seamă, fiind caracteristice unei perioade din istoria literaturii române. În acest sens, Tudor Vianu, în *Arta prozatorilor români*, alege un

titlu semnificativ pentru a caracteriza *Scriitorii retorici : I. H. Rădulescu, N. Bălcescu, Alecu Russo*, la care trebuie să adăugăm pe M. Kogălniceanu, Titu Maiorescu, B. Şt. Delavrancea, N. Iorga şi alţii care au fost şi mari oratori. Multe dintre calităţile stilului retoric ale acestor scriitori se studiază în cadrul comentariului literar şi stilistic al operelor sau fragmentelor ce figurează în manuale, mai ales în clasele de liceu, constituind adevărate modele de elocinţă sau patetism, de stil ales şi vorbire frumoasă, expresivă, bogată şi nuanţată, de la care putem lua exemple pentru realizarea unor lucrări personale, compoziţii artistice, literare sau oratorice, mai cu seamă în treapta a II-a de liceu.

3. Compoziţiile oratorice mai deosebite pe care programa şcolară le prevede pentru a fi realizate în diferite clase liceale sînt : *cuvîntul, intervenţia, glocuţiunea, toastul, conferinţa, dezbaterea, discursul, disertaţia, susţinerea unei lucrări.* Acestea, spre deosebire de alte tipuri de compoziţii, au cîteva *caracteristici şi elemente de structură specifice :*

(a) Sînt destinate a fi „rostite" (şi mai rar citite) în faţa unor adunări mai mult sau mai puţin numeroase, în funcţie de diferite evenimente care le-au prilejuit.

(b) Apelează, în special, la procedele specifice tehnicii vorbirii libere, în public, avînd ca principal obiectiv convingerea auditoriului în legătură cu o anumită temă.

(c) Utilizează ca modalităţi de expresie, prin selecţie, atît mijloace lexicale, sintactice şi stilistice adecvate conţinutului comunicării şi auditoriului, cît şi mijloace extralingvistice (mimica, gestica, ţinuta etc.) care influenţează într-o oarecare măsură calitatea şi eficienţa expunerii. Un rol deosebit îl au dicţia, pentru a asigura claritatea şi perceperea exactă a cuvintelor, intensitatea vocii, pentru a sublinia unele idei prin tonalitate, şi debitul verbal, adecvat intenţiei vorbitorului (adaptarea vocii ca volum, intensitate, ton, la specificul auditoriului, plasarea funcţională a accentelor logice şi psihologice etc.).

(d) Implică adeziunea afectivă şi nuanţarea vorbirii în funcţie de participarea sinceră la conţinutul comunicării ; adaptarea la dispoziţia şi reacţiile ascultătorilor.

(e) Au un rol deosebit în pregătirea elevilor pentru viaţă ; tipurile de compoziţii menţionate au un cîmp larg de manifestare atît în şcoală, cît şi, mai cu seamă, în viaţa politică, economică, socială şi culturală, din diferitele domenii de activitate în care actualii elevi se vor integra după absolvirea liceului.

Pe lîngă cerinţele impuse mai ales de atitudinea vorbitorului în relaţia cu ascultătorii, sînt de reţinut şi caracteristicile referitoare la organizarea specifică, *structura şi desfăşurarea expunerii*, precum şi la *limbajul folosit* (terminologia adecvată temei, mijloacele şi procedeele stilistice, figurile de stil retorice etc.). *Structura unei compoziţii oratorice* este determinată de *natura persuasivă* a comunicării orale, de faptul că un discurs sau orice expunere urmăreşte să convingă şi, dacă e cazul, să emoţioneze. Deci, indiferent de tema abordată, orice compoziţie oratorică trebuie bine *pregătită şi structurată*, pe baza unui plan detaliat, bine gîndit, respectînd anumite *etape şi norme* care privesc :

(a) invenţiunea (alegerea, formularea şi analiza subiectului, aflarea şi argumentarea ideilor). *Alegerea subiectului* constituie punctul de plecare şi presupune o adevărată dialectică a opţiunilor, o inventariere şi o evaluare critică a ceea ce am avea de comunicat. *Formularea* subiectului reflectă nu numai anumite preferinţe, ci şi o anumită viziune asupra pro-

blemei implicate, indicînd, totodată, liniile directoare ale tratării lui. *Analiza* subiectului este operația intelectuală prin care înțelegem sensul literal al formulării și sesizarea aspectelor care vor constitui pilonii de susținere ai investigației ideilor, avînd două demersuri : unul filologic, de clarificare a sensurilor cuvintelor din formularea lingvistică a subiectului și altul logico-semantic, de precizare a problemei și de surprindere a dialecticii ei interne. Sînt puse astfel la contribuție două facultăți complementare ale inteligenței : *perspicacitatea* și *mutabilitatea. Aflarea și argumentarea ideilor* presupun o tehnică specială, care implică stăpînirea operațiilor gîndirii și a diverselor procedee de lucru cu fișele (cercetarea dicționarelor, a lucrărilor de specialitate, aflarea probelor și a faptelor, valorificarea experienței personale sau a altora etc.) ;

(b) dispoziționea este organizarea pe baza unui plan foarte bine elaborat a tuturor ideilor, argumentelor, probelor, faptelor care să graviteze în jurul temei și să ducă în final la convingerea și adeziunea auditoriului (stabilirea planului de dezvoltare a expunerii : dispunerea părților mari, ordonarea și echilibrarea ideilor subordonate, organizarea în paragrafe, intrarea în subiect, tratarea și argumentarea, precizarea concluziilor, sintetizarea constatărilor și a perspectivelor deschise etc.) ;

(c) elocuționea (dezvoltarea ideilor din plan) este etapa finală a procesului de elaborare a unei compoziții, etapa cristalizării ideilor prin două modalități de prezentare : *redactarea* (expunerea scrisă) și *expunerea orală*, fiecare avînd cerințe specifice.

Pe baza acestor operații fundamentale în pregătirea oricărei expuneri se realizează apoi detaliat expunerea propriu-zisă care are *trei părți :*

a. exordiul (introducerea) are rolul de a enunța ideea principală și liniile mari ale temei alese și de a incita și menține atenția, curiozitatea, interesul ascultătorilor, cît și de a capta bunăvoința lor (ceea ce retorica numește *captatio benevolentiae*, din limba latină — „atragerea bunăvoinței" ; mijloc retoric de a cîștiga bunăvoința cuiva, a auditoriului) ;

b. expunerea (tratarea sau dezvoltarea) este partea centrală în care sînt expuse detaliat ideile, faptele, argumentele, cu rolul de a susține subiectul sau teza anunțată, prin respingerea motivată a pozițiilor adverse (în retorică această parte se numește *disputatio) ;*

c. perorația (concluzia sau încheierea) are rolul de a recapitula succint cele expuse și de a cîștiga adeziunea, rațională sau emoțională, a auditoriului, a-l impresiona uneori printr-un final *patetic*, cu o trăire afectivă deosebită (în retorică — *permovet).*

Pe tot parcursul expunerii se apelează la o gamă foarte largă de *mijloace lingvistice și extralingvistice*, atenție deosebită acordîndu-se folosirii limbajului adecvat, a regulilor gîndirii corecte și limpezi (logica formală) și, cu deosebire, a *procedeelor stilistice retorice* care sînt în măsură să capteze interesul ascultătorilor, datorită specificului lor incitant.

„Concizia este sufletul rațiunii, iar divagațiile îi înfloresc marginile, exteriorul."
„Fericiți sînt cei ce ascultă pe cei care îi critică și sînt în stare să se corijeze."
„Munca pe care o îndeplinim cu plăcere ne vindecă de truda ei."

SHAKESPEARE

Paralela sau compoziţia „comparaţie şi contrast"

VASILE POENARU

Paralela — cum este ea cunoscută în literatura română de specialitate — sau *compoziţia „comparaţie şi contrast"* este o tehnică expozitivă prin care prezentăm două (sau mai multe) subiecte legate între ele (de obicei sînt două elemente din aceeaşi clasă sau categorie) pentru a obţine un anume efect în mintea cititorului. Acest efect poate fi *clarificarea identităţii proprii a fiecăruia dintre cele două subiecte, sublinierea superiorităţii unuia dintre ele sau înţelegerea unui subiect mai puţin cunoscut, mai abstract, prin raportare la unul familiar.*

În cursul compoziţiei, vom arăta într-un mod sistematic prin ce se aseamănă cele două (sau mai multe) subiecte şi prin ce diferă ele. De altminteri, denumirea „comparaţie şi contrast" tocmai la aceasta se şi referă. Prin „comparaţie" stabilim cele mai importante trăsături comune sau similare ; prin „contrast" subliniem trăsăturile distinctive, particulare, diferenţele de calitate sau de grad dintre cele două subiecte.

Înainte de a începe să scriem, trebuie să avem clar în minte atît scopul pentru care facem comparaţia şi contrastul (sau concluzia lucrării), cît şi pe ce bază facem apropierea dintre cele două subiecte. Aceste elemente oferă două puncte de sprijin solide în organizarea întregii compoziţii.

În funcţie de ceea ce avem de demonstrat (scopul sau concluzia lucrării), dar şi în funcţie de natura subiectelor în discuţie, vom putea alege între două modalităţi diferite de realizare a comparaţiei şi contrastului. Acestea sînt tratarea *punct-cu-punct* şi abordarea *separată* a celor două subiecte. Fiecare dintre cele două modalităţi îşi are avantajele şi dezavantajele sale.

În tratarea punct-cu-punct, luăm pe rînd fiecare trăsătură şi observăm cum se oglindeşte aceasta întîi într-un subiect, apoi în celălalt. Un exemplu îl constituie prezentarea în paralel a curentelor artistice clasicism şi romantism în celebrul eseu *Clasicism, romantism, baroc* cu care se deschide volumul lui George Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole.* Iată cîteva fragmente :

Clasicism — romantism sînt două tipuri ideale, *inexistente* practic în stare genuină, reperabile numai la analiza în retortă.

Individul clasic este utopia unui om perfect sănătos trupeşte şi sufleteşte, „normal" (slujind drept normă altora), deci „canonic".

Individul romantic este utopia unui om complet „anormal" (înţelege excepţional), dezechilibrat şi bolnav, adică cu sensibilitatea şi intelectul exacerbate la maxim, rezumînd toate aspectele spirituale de la brută la geniu. Expresiile trebuiesc luate într-un sens cu totul literar, evitîndu-se confuzia cu patologia medicală.

Din aceste propoziţii putem acum deduce *more geometrico* toate aspectele eroului clasic şi eroului romantic şi vom vedea îndată că notele lor ideale sînt confirmate şi istoric.

Din punct de vedere sanitar, eroul clasic e „sănătos" cu o sănătate însă de tipul gladiator care presupune o insuficienţă a antenelor nervoase.

Romanticul, se ştie, este maladiv, infirm, tuberculos, nebun, orb, lepros (citäm suferinţele „clasice" ale romanticului), atribuindu-i-se utopic o complexitate senzo-

rială și sufletească mai mare decît acești bolnavi o au în realitate. Bolnav încearcă a fi și autorul romantic (Lenau, Chopin, Eminescu etc.), chip de a spune că atunci cînd se întîmplă a fi bolnav are sentimentul de a fi pe o culme.

„Comparația și contrastul" — aici primează contrastul — continuă, multe alte trăsături fiind luate în considerare. Observăm că fragmentul citat pornește de la o generalizare („două tipuri ideale" etc.), care este susținută și demonstrată prin apelul la o serie de trăsături concrete sau cu grad mic de abstractizare.

Abordarea separată înseamnă tratarea completă a unui subiect, urmată de tratarea celui de al doilea. Paragraful introductiv și concluzia, precum și faptul că aceleași trăsături vor fi abordate (mai mult sau mai puțin) în aceeași ordine, vor asigura coeziunea compoziției. Ca exemplu, reproducem fragmente din articolul *Trei voci de neuitat* de eseista și pianista Cella Delavrancea (fiica scriitorului și dramaturgului Barbu Șt. Delavrancea) :

„Cît de greu este să comunici o senzație muzicală ! Dar să vorbești despre o *voce*, să prinzi în cuvinte ce au fost vibrația, timbrul, inflexiunile, respirația, tempo-ul determinînd mersul în frază... Bas, bariton, tenor, soprano, contralto sînt etichete farmaceutice. Cred că nu se poate închipui ce a fost un glas celebru decît prin comparație cu altul, renumit. De aceea voi alege pe cei trei înaintași ai noștri care au știut să citească cu glas tare, să vorbească în public, să recite din poeții noștri — Vlahuță — Caragiale — Delavrancea. Dintre cei trei prieteni, Caragiale avea vocea roasă de tutun, un spirit de imitație uimitor, cu inflexiuni caustice care frigeau. Modula în ironie ca o chitară pișcată pe coarda de bas, și puncta fraza cu un rîs scurt, tăios, colorat ca și glasul, într-o culoare — aș spune — castanie. Poezia citită de el părea străină de el, ca și cînd n-ar fi îndrăznit să adauge la frumusețea ei prețuirea care îl cuprindea și-i aburea uneori ochii rotunzi și mari.

Vlahuță — scund, cu un ciuf mare și negru pe frunte, impresiona prin puterea interioară emanînd din vocea lui de bas cu ecouri profetice. În verile petrecute la Dragosloveni, se întreceau tata cu Măiestrașul, citind din Eminescu. Și acum îmi sună în amintire genialul sonet declamat de Vlahuță, *S-a stins viața falnicei Veneții*. Primele două strofe vibrau cu gravitate calmă, dar sublinia toate nazalele în tempo lent, iar cînd ajungea la versul „San-Marc, sinistru, miezul nopții bate" se oprea o clipă înaintea adjectivului și vocea parcă cobora în pămînt, atît de sepulcral vibrau silabele.

Același glas cutremurător în poezie devenea irezistibil de hazliu cînd ne citea schițele lui Caragiale. Vocea se muia în candoare ipocrită, străbătută de zgîrieturi ironice. Gesturi expresive acompaniau povestirea, fața lua un aer nedumerit, care vizau prostia și îngîmfarea personajelor.

Vocea lui Delavrancea, ca și darul inspirației grăitoare au fost remarcate de la vîrsta de 17 ani. Într-adevăr, la extraordinarul dar de a vorbi s-a adăugat o voce care era și vioară și violoncel, inteligența lui pătrundea sensul muzical al vocalelor, energia consoanelor, expresivitatea tăcerii, alternările dintre mișcări, în frazare. Începea cu glas sfios, ca și cînd ar fi pipăit cu vocea atenția publicului, încetul cu încetul tonul urca sub presiunea inspirației, ridicat pe aripi invizibile, și emoția care-l poseda se comunica întotdeauna mulțimii, fie că vorbea la Parlament, la Ateneu sau în aer liber. Mlădierea acestui glas se insinua, răscolea, cucerea, biruia opoziția [...].

Abordarea separată a fiecărui subiect în parte are avantajul de a oferi o discuție mai echilibrată, mai unificată și mai detaliată a fiecărui subiect, în timp ce abordarea punct-cu-punct se focalizează mai precis pe asemănările și diferențele dintre subiecte. Retoricienii insistă asupra

ideii că tratarea separată se poate folosi cu bune rezultate atunci cînd subiectele sînt relativ simple, iar trăsăturile de comparat sînt mai generale și sînt relativ puține la număr, în timp ce tratarea punct-cu-punct dă mai bune rezultate cînd cele două (sau mai multe) subiecte în discuție sînt (relativ) complexe, iar trăsăturile luate în considerație sînt numeroase și, de regulă, concrete.

O formă specială de comparație este analogia. Prin această tehnică, scriitorul folosește un subiect familiar cititorului pentru a explica un alt subiect, mai puțin cunoscut. O analogie se stabilește de obicei între obiecte care aparțin unor clase diferite. Analogia este foarte utilă mai ales pentru a-l ajuta pe cititor să-și reprezinte idei abstracte sau unele realități mai greu de „vizualizat", cu ajutorul unor modele concrete. De exemplu, putem ilustra propagarea undelor radiomagnetice prin imaginea undelor provocate de căderea unui obiect pe suprafața liniștită a unui lac.

„Studiul este asemenea strălucitului soare de pe cer, care nu vrea să fie cercetat de priviri nevrednice. Bucherii nu s-au ales niciodată decît cu o autoritate modestă, împrumutată de prin cărțile altora."

SHAKESPEARE

Jargonul, sursă a comicului în comediile lui Alecsandri și Caragiale

Prof. LIVIU GROZA
Școala Generală Nr. 5, Curtea de Argeș

Cuvintele și expresiile folosite de clasele sociale suprapuse din trecut, care urmăreau să se distingă de restul masei de vorbitori pentru a-și arăta noblețea, alcătuiesc *jargoanele*. Izolarea de ceilalți vorbitori se face prin întrebuințarea unor cuvinte care nu sînt cunoscute și răspîndite în limba uzuală, de obicei împrumuturi din alte limbi. Jargoanele nu sînt limbi aparte, deoarece nu au o gramatică proprie, fiind subordonate, din acest punct de vedere, limbii comune. În română au existat cu precădere elemente de jargon grecizant și franțuzit care au caracterizat vorbirea celor din clasele sociale înstărite din trecut.

În vorbirea protipendadei — marea boierime din epoca feudală — apăreau numeroase cuvinte de jargon datorate influenței grecești: *arhon(da)* „titlu de politețe cu care se adresa cineva unui boier"; *catahris* „abuz"; *catahrismie* „necuviință; abuz"; *cheramo*, „formulă de adresare însemnînd doamna mea"; *a se eglendisi* „a se distra; a petrece"; *a fantaxi* „a-și da importanță"; *hristoitie* „bună-cuviință"; *ighemonicon* „fast; lux; demnitate"; *a metahirisi* „a obișnui"; *nixis* „supărare; necaz"; *a parastui* „a reprezenta o piesă de teatru"; *paraxîn* „ciudă; necaz; mînie"; *a pliroforisi* „a lămuri; a informa"; *a se sastisi* „a se uimi; a se tulbura; a se fîstîci"; *tropos* „manieră de comportare" etc. Folosirea unor asemenea cuvinte era considerată, pînă la începutul secolului trecut, o dovadă de noblețe, de distincție socială.

Cu timpul, jargonul grecizant a fost înlocuit cu jargonul franțuzit. Reprezentanții burgheziei din trecut foloseau numeroase cuvinte franțuzești, tot în scopul de a arăta distincția socială, detașarea față de ceilalți vorbitori : *a se atrista* (fr. *s'attrister*) „a se întrista" ; *bonjur* (fr. *bonjour*) „bună ziua" ; *bonsoar* (fr. *bonsoir*) „bună seara" ; *a devina* (fr. *deviner*) „a ghici" ; *eploratˌ* (fr. *éploré*) „plîngător" ; *langagiu* (fr. *langage*) „limbaj ; vorbire" ; *madam* (fr. *madame*) „doamnă" ; *malșansă* (fr. *malchance*) „nenoroc" ; *mersi* (fr. *merci*) „mulțumesc" ; *mizericordie* (fr. *miséricorde*) „milă" ; *monșer* (fr. *mon cher*) „dragul meu" ; *musiu* (fr. *monsieur*) „domn" ; *orvoar* (fr. *au revoir*) „la revedere" ; *parol* (fr. *ma parole*) „pe cuvîntul meu" ; *rezon* (fr. *raison*) „a avea dreptate" ; *turment* (fr. *tourment*) „chin ; suferință" etc. Elementele de jargon franțuzit sînt, în majoritate, neologisme care nu au fost adoptate de limba română. Unele dintre cuvintele de mai sus, *mersi, madam, orvoar* etc., sînt întrebuințate și astăzi de către unii vorbitori.

Paralel cu jargonul franțuzit se poate distinge și un jargon italienizant. În paginile publicațiilor de tot felul din secolul trecut apăreau numeroase cuvinte de jargon italienizant care au avut aceeași soartă ca și cuvintele de jargon franțuzit, nefiind admise în limbă : *adulător* (it. *adulatore*) „lingușitor" ; *almă* (it. *alma*) „suflet" ; *a ama* (it. *amare*) „a iubi" ; *baseță* (it. *bassezza*) „josnicie" ; *belleță* (it. *bellezza*) „frumusețe" ; *carnefice* (it. *carnéfice*) „călău" ; *disfată* (it. *disfatta*) „înfrîngere" ; *pațiență* (it. *pazienza*) „răbdare" ; *rident* (it. *ridente*) „surîzător" ; *a risorge* (it. *risorgere*) „a se ridica" ; *servagiu* (it. *servaggio*) „sclavie" ; *veloce* (it. *velòce*) „iute ; rapid" etc.

Fiind vorba de a arăta prin intermediul vorbirii, în mod ostentativ uneori, distincția socială, care ascundea în multe cazuri pretenții nejustificate și caractere meschine, jargoanele au devenit repede obiectul satirei și o sursă a comicului verbal în operele unor autori din secolul trecut. Unul dintre primii noștri scriitori care a ridiculizat în creațiile sale dramatice tendința de a folosi jargoanele grecizant și franțuzit a fost Vasile Alecsandri. În cunoscutele sale comedii din „ciclul Chiriței" *(Chirița în Iași sau Două fete și-o neneacă ; Chirița în provincie ; Chirița în voiagiu ; Chirița în balon),* una dintre sursele comicului o constituie jargonul grecizant și franțuzit folosit de personajul principal, Chirița. Alecsandri a creat prin cucoana Chirița un personaj comic nemuritor în care se îmbină dorința de a imita noile obiceiuri ale lumii civilizate din apusul Europei cu vorbirea presărată cu numeroase grecisme, caracteristică marii boierimi feudale de la noi. Iată, în acest sens, cîteva replici rostite de Chirița, ilustrînd, așa cum spunea George Călinescu, „Amestecul de anteree și fracuri, de moldovenească grecizantă și jargon franco-român" [...] : *„Chirița :* La ftiatru ?... Da' ce parastuiește în astă seară ?" (Vasile Alecsandri, *Chirițele,* București, Editura Minerva, 1978, p. 56 ; *a parastui* „a reprezenta") ; *„Chirița :* [...] Monsiu Șarlă... ian *dites-moi, je vous prie : est-ce que vous êtes...* mulțămit de Guliță ?" *(ibidem,* p. 87) ; *„Chirița :* Dar' !... Destul am mocnit la țară... Ian să mai fantaxăsc și eu prin tîrg, ca altele... doar îs isprăvnicească..." *(ibidem,* p. 92 ; *a fantaxi* „a-și da importanță") ; *„Chirița :* [...] da' d-lui [...] ie zahăru cu degitile din zăharniță și-apoi îl pune în clește... încît îmi vine, așa, paraxîn !..." *(ibidem,* p. 115 ; *paraxîn* „ciudă ; necaz ; mînie") ; *„Chirița :* Bună dimineața... *bonjur, monsie...* Cum ai petrecut noaptea ?" *(ibidem,* p. 115 ; *monsie* formă stîlcită a fr. *monsieur* „domnule") ; *„Chirița :* Trebuie să socotești că cuvintele d-tale pot să mă scoată din sărite și să-mi

pricinuiască un nixîs..." (*ibidem*, p. 117 ; *nixis* „supărare") ; „*Chiriţa :* [...] Baronu, ruşînat să vede de acest *tropos*, s-o coborît la cea întîie staţiie [...]" (*ibidem*, p. 158 ; *tropos* „comportare") etc.

Comicul acestui personaj este sporit de felul în care amestecă franceza cu româna, traducînd uneori cuvînt cu cuvînt unele expresii româneşti (*tambour d'instruction* „tobă de carte" ; *pour les fleurs de coucou* „de flori de cuc" ; *nous lavons le baril* „spălăm putina" ; *vous m'avez frotté le cœur avec du miel* „m-ai uns la inimă cu miere" etc.), dar şi de numeroasele confuzii pe care le face atunci cînd întrebuinţează neologisme sau cuvinte de jargon grecizant şi franţuzit : „*Chiriţa :* [...] Să deie ochi cu mine, dacă-l ţine curăua... să-i zic două vorbe... da' vorbe !... să le pominească cît a trăi... ştii ?... colè... engolpion de anul nou 1844" (Alecsandri, *op. cit.*, p. 12 ; confuzie între cuvintele greceşti *engolpion* „iconiţă smălţuită" şi *encomion* „cuvîntare elogiativă") ; „*Chiriţa :* [...] Da' l-am văzut pe ahtoru cela... făcîndu-şi sprîncenile dinaintea oamenilor. Aşa mi-o venit paraxîn, că am ieşît din lozniţă [...]" (*ibidem*, p. 65 ; confuzie între *lojă*, din fr. *loge* „compartiment într-o sală de spectacole aşezat în jurul incintei, cuprinzînd locuri pentru spectatori" şi *lozniţă*, cuvînt regional însemnînd „împletitură de nuiele pe care se pun fructele la uscat sau la afumat") ; „*Chiriţa :* [...] Doamne ! de n-am păţî ş-acum ca pe la celelalte baluri... să stăm pe loc, şî, cum zîc aice, să facem patisărie..." (*ibidem*, p. 68 ; confuzie între *tapiserie*, din expresia franţuzească *a face tapiserie* < fr. *faire tapisserie* „a asista la un bal fără a participa, fără a fi invitat la dans" şi *patiserie* „produse culinare de diferite tipuri ; localul în care se vînd asemenea produse") ; „*Chiriţa :* [...] Minciuni nu ştiu să spun, că nu-s ipo... ipocondră [...]" (*ibidem*, p. 92 ; confuzie între *ipocrizie* „prefăcătorie" şi „*ipohondrie* „teama exagerată faţă de boli") etc.

Alt autor care a satirizat în creaţiile sale dramatice folosirea jargonului franţuzit a fost I. L. Caragiale. De multe ori în spatele pretenţiei de a arăta o oarecare noblеţe şi distincţie socială se ascundea incultura, fapt satirizat de pana ascuţită a autorului. Ziţa, unul dintre personajele comediei *O noapte furtunoasă*, foloseşte un jargon franţuzit, producînd efecte comice prin pronunţarea stîlcită a unor cuvinte şi expresii franţuzeşti, prin necunoaşterea exactă a sensurilor : „*Ziţa :* [...] Eram ambetată absolut [...] Cînd să trec pe maidan, mă pomenesc cu mitocanul [...] şi ştii aşa deodată sanfasò [...] june sunt, de nimini nu depand [...]" (I. L. Caragiale, *Teatru*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1971, p. 39—40 *passim ; ambetată* „plictisită ; iritată", după fr. *embêter* „a plictisi" ; *sanfasò* forma stîlcită a expresiei franceze *sans façon* „direct ; fără mofturi" ; *june* „tînără", după fr. *jeune* „tînăr" ; *nu depand* „nu depind", după fr. *dépendre* „a depinde") ; „*Ziţa* : [...] Uf ! ţăţico, maşer, bine că m-a scăpat Dumnezeu de traiul cu pastramagiul !" (*ibidem*, p. 40 ; *maşer* din fr. *ma chère* „draga mea") ; „*Ziţa :* [...] Am avut, ţaţo, parte că a sărit nenea Dumitrache şi cu Nae Ipistatul ! aminteri, mitocanul scosese şicul de la baston ca să mă sinucidă..." (*ibidem*, p. 41 ; confuzie între *şiş* „pumnal cu lamă lungă şi îngustă, ascunsă într-un baston" şi *şic* „eleganţă, bun gust" ; *ca să mă sinucidă*, încrucişare între *a omorî* şi *a se sinucide) ;* „*Ziţa :* Atunci, alevoa, bonsoar, ţaţo" (*ibidem*, p. 41 ; *alevoa* formă stîlcită a expresiei franceze *au revoir* „la revedere") ; „*Ziţa :* [...] Ce, adică toţi cîţi merg acolo înţeleg ceva, gîndeşti ? Merg numai aşa de un capriţ, de un pamplezir ; de ce să nu mergem şi noi ?" (*ibidem*, p. 41 ; *pamplezir*, forma stîlcită a expresiei franceze *par plaisir* „din plăcere") ; „*Ziţa :*

Zău ! ţăţico, parol ! să mă-ngropi !" (*ibidem*, p. 42 ; *parol* din fr. *ma parole* „pe cuvîntul meu") etc.

Alt bine cunoscut personaj al lui Caragiale din aceeaşi comedie, Rică Venturiano, „studinte în drept şi publicist", întrebuinţează într-un articol intitulat *Republica şi Reacţiunea* sau *Venitorele şi Trecutul* un jargon presărat cu numeroase franţuzisme şi italienisme, stîrnind nedumerirea lui Jupîn Dumitrache şi a lui Nae Ipingescu, deoarece aceştia, citind articolul, confundă pe *a manca* (fr. *manquer* ; it. *mancare*) „a lipsi" cu *a mînca* şi pe *sufràgiu* (fr. *suffrage*) „vot" cu *sufragiu* „cel care serveşte la masă ; servitor" : „Democraţiunea română, sau mai bine zis ţinta democraţiunii române este de a persuada pe cetăţeni că nimeni nu trebuie a mînca de la datoriile ce ne impun [...] pactul nostru fundamentale, sfînta Constituţiune [...] Nu ! în van ! noi am spus-o şi o mai spunem : situaţiunea României nu se va putea chiarifica ; ceva mai mult, nu vom putea intra pe calea viritabilelui progres, pînă ce nu vom avea un *sufragiu* universale..." (I. L. Caragiale, *op. cit.*, p. 33 şi urm. ; *a persuada* din fr. *persuader* „a convinge" ; *a chiarifica*, formă rezultată din încrucişarea it. *chiarire* cu fr. *clarifier*, ambele cu acelaşi sens : „a clarifica").

Astfel, Alecsandri şi Caragiale, alături de alţi oameni de cultură, au contribuit la formarea unui puternic curent de opinie îndreptat împotriva folosirii jargonului, a mentalităţii care stă la baza acestuia.

„Faţă cu cea mai mare parte din scriitorii noştri moderni ţi se impune simţămîntul că ei nu sunt pentru public, nici publicul pentru ei, în fine că ei nu sunt inele în lanţul continuităţii istorice a culturii noastre, ci, cum s-ar zice, extra muros, sunt inele din dezvoltarea unui cap strein, o ramură de nuc din care, crescut pe jumătate, ai vrea să cultivi un trunchi de stejar ; pe cînd numai din disoluţiunea acelei ramure în pămînt se pot trage atome constitutive şi pentru stejar."

M. EMINESCU

„Mînuirea şi folosirea limbii de către spiritele alese îi conferă preţ nu atît înnoind-o, ci dîndu-i sensuri viguroase şi variate, întinzînd-o şi mlădiind-o ; ei nu introduc cuvinte noi, ci le îmbogăţesc pe cele pe care le au, aprofundîndu-le înţelesul şi folosirea, învăţînd limba cu întorsături neobişnuite, dar asta cu prudenţă şi iscusinţă."

MONTAIGNE

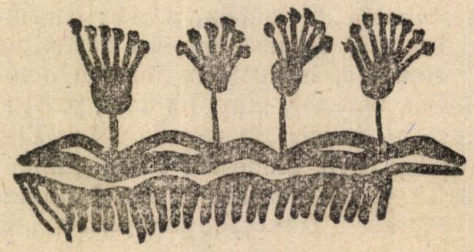

Liviu Rebreanu, întemeietor al romanului românesc modern

D. MICU
Universitatea din București

Încercînd să definim lapidar contribuția lui Liviu Rebreanu la evoluția prozei românești, am putea zice : Rebreanu a dat literaturii române romanul. Într-adevăr, cu Liviu Rebreanu începe romanul românesc modern, deci romanul în înțelesul deplin al cuvîntului.

Inspirat din realitatea satului transilvănean de pe la începutul secolului, primul său roman, *Ion* (1920) e dominat de figura masivă ca un bloc de granit a personajului central. Desfășurarea acțiunii pe două planuri principale : în mediul țărănesc și în acela al intelectualității rurale reprezentate de familia învățătorului Herdelea și de aceea a preotului Belciug, prilejuiește romancierului revelarea unei lumi, cu frămîntările, dramele și aspirațiile specifice. Nicăieri în literatura română viața satului n-a fost evocată cu atîta forță realistă, atît de viguros și pătrunzător. Condiția lui Ion rezumă tragedia istorică a țărănimii fără pămînt și, dacă parvenirea socială a personajului este reprezentativă doar pentru o infimă parte a acestei țărănimi, ambiția de care este devorat definește sufletul țărănesc în general, iar destinul său denunță întocmirea inechitabilă ce condamna pe cei de seama lui fie la sărăcie și umilință, fie la schilodire morală. Teribilă, sforțarea lui Ion de a-și depăși condiția capătă dimensiuni universale și înfrîngerea sa în lupta cu soarta implacabilă aduce aminte de prăbușirea eroilor din tragediile antice.

Povestea ascensiunii și surpării lui Ion adună în cuprinsul ei, concentrată, închisă parcă într-un cerc, întreaga existență de altădată a Transilvaniei românești. Lumea țărănească cu straturile ei nu fără comunicare unele cu altele, dar vizibil delimitate, lumea intelectualității sătești : învățătorul, preotul, apoi autoritățile : primarul, jandarmul, notarul, liota politicienilor în goană după voturi : de asemenea, datinile ardelene specifice, legate de horă, nuntă, înmormîntare ; într-un cuvînt, viața satului în toate înfățișările ei alcătuiește un amplu și magistral caleidoscop în cuprinsul romanului lui Rebreanu. *Ion* este o densă monografie sau, mai precis, o epopee a satului românesc de peste munți și apropierea pe care o stabilește E. Lovinescu între *Ion* și *Război și pace*, tetralogia lui Lev Tolstoi, rămîne, sub acest aspect, incontestabil valabilă.

Epopeea lumii românești, începută în *Ion*, se continuă și se desăvîrșește în celelalte două monumente epice : *Pădurea spînzuraților* și *Răscoala*. Un tînăr reprezentant al intelectualității române din Transilvania, zugrăvit în *Ion* într-un plan secund, e urmărit în *Pădurea spînzuraților* (într-o cu totul altă întruchipare individuală) în război, iar *Răscoala* continuă direct acțiunea romanului de debut al lui Rebreanu.

În *Ion*, Titu Herdelea, personajul-martor, ia parte la viața din satul lui Ion al Glanetașului ; în *Răscoala* îl reîntîlnim la București, ca ziarist și prieten al tînărului Grigore Iuga, a cărui moșie va fi unul dintre teritoriile în care va irumpe năprasnica mînie a mulțimilor. Titu Herdelea ia, așadar, cunoștință — și cititorul împreună cu el — de două manifestări,

una individuală, alta colectivă, ale „dramei pămîntului". Ion al Glanetaşului se zbuciumă de unul singur să scapă de sărăcie, să dobîndească pămînt, condiţie unică, în înţelegerea lui, a autorealizării. Consecinţa : o rostogolire vertiginoasă pe povîrnişul dezumanizării şi, în cele din urmă, o moarte cumplită. Tot o tentativă — colectivă de data aceasta — de ridicare la condiţia omenească prin dobîndirea de pămînt formează şi subiectul *Răscoalei.* Eroul central este aici un Ion multiplicat în zeci şi sute de fiinţe care compun masa ţăranilor săraci din Amara.

Zguduirea din 1907 a mobilizat multe condeie. Nici una dintre scrierile care au evocat-o nu egalează în forţă şi grandoare romanul lui Rebreanu. Toate flăcările infernului se zbuciumă cu vuiet în paginile cărţii. Starea de tensiune a satului în primăvara viforosului an, încordarea ţăranilor în aşteptarea unor evenimente extraordinare, a unor schimbări sau a unei catastrofe, a ceva neobişnuit, în orice caz, a ceva teribil, cutremurător ; apoi dezlănţuirea şi desfăşurarea năprasnică a mîniei gloatelor flămînde ; în sfîrşit, reprimarea sălbatică a răscoalei ; toate acestea sînt urmărite calm, cu notarea înceată a întîmplărilor, cu detalierea atentă, fără nici o tresărire, a scenelor înfiorătoare. Întocmai ca *Ion, Răscoala* este o carte în care cititorul e zguduit de vigoarea explozivă ce mustește în fiecare episod, torturat de plasticitatea scenelor, cucerit de ansamblu.

Cu *Pădurea spînzuraţilor,* Liviu Rebreanu s-a dovedit un analist dintre cei mai pătrunzători al unui caz de conştiinţă — virtute anunţată de altfel încă în nuvela *Iţic Ştrul dezertor,* unde stările sufleteşti ale celor doi militari : caporalul Ghioagă şi soldatul Iţic, pe care cel dintîi a primit ordin să-l împuşte în taină, în adîncul pădurii, dar pe care îl face scăpat, sînt detectate cu o fineţe în care identificăm prezenţa marelui talent. Ceea ce în *Iţic Ştrul dezertor* fusese mai mult notaţie devine în *Pădurea spînzuraţilor* motiv fundamental. Criza declanşată în conştiinţa lui Apostol Bologa la primirea ordinului de a lupta, ca ofiţer în armata austro-ungară, împotriva celor de o limbă cu el, prilejuieşte romancierului atît dezvăluirea unei psihologii sociale, a unei mentalităţi, care este a categoriei pe care personajul o întrupează, cît şi scrutarea cutelor sufleteşti individuale celor mai adînci. Obsesiile lui Apostol Bologa, stările prin care trece în diversele împrejurări parcurse : de la supravegherea execuţiei unui camarad ceh pînă în ceasul propriei execuţii, sînt detectate cu un simţ fără greş al adevărului psihologic. Metoda e notarea senzaţiilor organice în care se traduc învîrtejirile dinăuntru, şi gîndurile, simţămintele capătă o pregnanţă şi un contur de o materialitate torturantă. Imaginea spînzurătorii, cu care romanul începe şi se încheie, devine un simbol al terorii sufleteşti şi al morţii. Şi în romanul de război, Rebreanu a rămas pînă astăzi neegalat.

Preocuparea de a sonda profunzimi sufleteşti n-a fost un incident, ci constituie o constantă a scrisului lui Liviu Rebreanu. Subsidiară în marile romane ale pămîntului, *Ion* şi *Răscoala,* esenţială în *Pădurea spînzuraţilor,* această preocupare generează în *Crăişorul* un episod de neuitat : acela premergător execuţiei, în care Horea trăieşte un moment comparabil celui parcurs înaintea morţii de Apostol Bologa. Impresionant este înfăţişată în *Ciuleandra* eclipsa spirituală a lui Puiu Faranga, cu subtila urmărire a alternării clipelor de luciditate şi de întunecime a minţii şi cu fixarea uluitoarelor scene în care tînărul, cedînd impulsurilor pornite din zone obscure, dansează dement, cu o gravitate de oficiant al unui ritual păgîn, impus de o zeitate malefică. Sondaje psihologice sînt operate şi în mai scurtul roman *Jar.*

În *Gorila*, talentul romancierului se afirmă din nou (deși nu cu aceeași forță ca în *Răscoala*) în planul creației de tablouri largi ale realității sociale. Mediile politicianiste de altădată sînt zugrăvite cu o veridicitate necruțătoare, reliefîndu-se abjecția, manifestată adeseori în aspecte grotești, a celor ce nu aveau alt scop în viață decît parvenirea prin orice mijloace și cu orice preț, fie chiar și cu acela al împingerii țării la dezastru.

De cu totul alt tip este romanul *Adam și Eva*. Într-un mod asemănător aceluia din *Avatarii faraonului Tlà*, ampla nuvelă neterminată a lui Eminescu, acest roman înfățișează un același personaj în epoci diferite, sub mereu alte nume, construind implicit tot atîtea tablouri sintetice ale civilizațiilor ce s-au succedat în cursul istoriei pe planeta noastră. Cartea este o „legendă a secolelor".

Punînd piatra de temelie a romanului românesc modern, Liviu Rebreanu s-a realizat ca un creator de primă însemnătate și operele sale reprezentative și-au asigurat în patrimoniul artei un loc privilegiat, alături de înfăptuirile de o rezistență verificată ale literaturii universale.

Nicolae Bălcescu: „Ardealul"

Prof. IORDACHE DIACONIȚĂ
Liceul Industrial Nr. 1,
Tecuci, jud. Galați

Începînd să lucreze la *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, opera sa capitală, Nicolae Bălcescu a fost însuflețit nu numai de ideea de a reconstitui, din punct de vedere istoric, personalitatea, faptele și epoca acestui ilustru domnitor, ci mai ales de a reînvia una dintre cele mai măreațe pilde de luptă pentru unitatea națională, spre a dinamiza conștiința contemporanilor săi și a urmașilor.

Atașamentul profund al lui Bălcescu pentru cauza națională a românilor din Transilvania, convingerea lui că ea face parte integrantă din patria tuturor românilor au căpătat o tulburătoare și admirabilă expresie literară în acea vibrantă pagină antologică, de la începutul cărții a patra — *Unitatea națională* — în care descrie frumusețea și bogăția acestei părți din pămîntul strămoșesc. Analizînd fragmentul, G. Călinescu observa că „o pagină fericită iese din descrierea religios înspăimîntată a unei Românii de o măreție sălbatecă" [1].

Este o descriere panoramică în care sentimentul autorului se manifestă cu o vibrație profundă și permanentă de dragoste și admirație patriotică. Pătrunsă de un puternic suflu liric, descrierea împrumută elementele odei. Ardealul este asemuit unui măreț și întins palat, pe care un brîu de munți îl „ocolește precum zidul o cetate". Peisajul variat desfată privirea uimită a călătorului, în timp ce adîncurile pămîntului ascund bogății nebănuite.

Descrierea dă viață peisajului prin personificare și comparație, în așa fel încît de sub vălul cuvintelor simțim ridicîndu-se, din istoria sa zbuciumată, poporul Transilvaniei.

[1] *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Editura Minerva, 1982, p. 190.

Construcția tabloului nu neglijează elementele picturale, ci le adaugă ca podoabe firești ce concură la armonia întregului. Autorul „se comunică" prin intermediul epitetului adjectival, mai întotdeauna dublat și așezat fie înaintea substantivului, fie după acesta. Variația respectivă este strîns legată de exprimarea fondului sufletesc al autorului : „o țară *mîndră și binecuvîntată*" ; „un *măreț și întins* palat" ; „șiruri de dealuri *înalte și frumoase*", „*mărețe* pedestaluri *înverzite*", „*veșnică* diademă de ninsoare" etc. La determinarea adjectivală se adaugă, pentru intensificarea frumuseții, *formule complexe* constînd în *comparații, apoziții*, propoziții atributive : „Ea seamănă a fi un măreț și întins palat, cap d-operă de arhitectură (apoziție), unde sînt adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Europei...".

Edificatoare, în același sens, poate fi și analiza frazei următoare : „Un brîu de munți ocolește, precum zidul o cetate, toată această țară și dintr-însul, ici-colea, se desfac, întinzîndu-se pînă în centrul ei, ca niște valuri proptitoare, mai multe șiruri de dealuri, nalte și frumoase, mărețe pedestaluri înverzite, care varsă urnele lor de zăpadă peste văi și peste lunci". Imaginea este grandioasă. Metafora „un brîu de munți" conține în ea mișcarea pe care o intensifică verbul „ocolește" și o întregește comparația „precum *zidul o cetate*". *Zidul* nu pare a fi fixat, din el „se desfac, întinzîndu-se [...] șiruri de dealuri *nalte*". Comparația metaforică „*ca niște valuri proptitoare*" sugerează același dinamism nu numai prin valoarea stilistică a substantivului *valuri*, ci mai ales prin aceea a adjectivului *proptitoare*, în care simțim un puls permanent. Peisajul ce se așterne în fața ochilor fermecați de nuanțarea tabloului este punctat printr-o enumerare în care se reliefează *epitetul* adecvat : *stînci prăpăstioase, munți uriași, ale căror vîrfuri mîngîie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase* etc.

Cînd vorbește însă de comorile minerale care zac în mijlocul munților, autorul nu mai recurge la epitet, ci utilizează o *enumerare* bogată :

„În pîntecele acestor munți zac comorile minerale cele mai bogate și mai felurite din Europa : *sarea, ferul, argintul, arama, plumbul, mercurul, zincul, antimoniul, arsenicul, cobaltul, tuteaua* [oxid de zinc], *teluriul* și, în sfîrșit, metalul cel mai îmbelșugat decît toate, *aurul*, pe care îl vezi strălucind pînă și prin noroiul drumurilor".

Expresia verbală este bogată, armonioasă și clară, cu o muzicalitate de vers, iar stilul „are cadența unui discurs, cu frazele organizate ca niște unități ritmice, de o solemnitate reținută, dar gravă și învăluitoare" [2].

Însemnătatea deosebită a realizării artistice a acestui tablou — descrierea Ardealului — constă în dezvoltarea limbii noastre literare pe o anumită latură a ei, anticipînd pe Al. Odobescu și, peste un veac, pe Geo Bogza.

Nu numai că Bălcescu intuiește forma consacrată mai tîrziu de limba noastră literară, dar el are meritul de a fi integrat perfect neologismele în țesătura limbii române, sub aspect semantic și stilistic. Scriitorul dovedește măiestrie în împerecherea acestora cu termeni din fondul lexical al limbii noastre. Procedeul va fi reîntîlnit mai tîrziu în limba poetică a lui Eminescu. Iată cîteva exemple de asemenea îmbinări izbutite : „frumusețile *naturale*", „mărețe *pedestaluri*", „*piramide* mari de munți", „*colori* feliurite", „vecinică *diademă* de ninsoare". Tot în privința măiestriei artistice se poate observa cum autorul folosește neologismul pentru a evita

[2] *Istoria literaturii române*, II, București, Editura Academiei, 1968, p. 525.

repetarea aceluiaşi termen : „ca *doi* uriaşi, stau la *ambele* capete ale ţării". Alteori, el preferă neologismul cuvîntului existent în limbă : *centrul* în loc de *mijloc*.

Descrierea aparţine mai curînd unui geograf obişnuit să vadă elementele reliefului, flora, fauna şi bogăţiile subsolului. Deci, Bălcescu rămîne un scriitor sobru, care nu recurge la pitoresc şi imagini deosebite. În tot textul găsim un singur adjectiv care denumeşte o culoare, *înverzite*, folosit de două ori, o dată pe lîngă *pedestaluri*, altă dată alături de *lunci*. În schimb, autorul îl pune pe cititor în situaţia de a-şi imagina culorile, folosind în comparaţie termenul *curcubeu* prin care se denumeşte un fenomen natural multicolor : *vezi colori feliurite ca un întins curcubeu*. Impresia artistică rezultă din analiza ansamblului, construit din perioade armonios închegate, într-un limbaj limpede, nuanţat şi viguros totodată, socotit a fi un moment important în dezvoltarea exprimării literare româneşti.

„Nicolae Bălcescu e de altminterea o dovadă că limba românească pe vremea lui şi nainte de dînsul era pe deplin formată şi în stare să reproducă gîndiri cît de înalte şi simţiri cît de adînci, încît tot ce s-a făcut de atunci încoace în direcţia latinizării, franţuzirii şi a civilizaţiei «pomadate» a fost curat în dauna limbei noastre."

M. EMINESCU

Octavian Goga: „Rugăciune"

Prof. IUSTINA ITU
Inspectoratul Şcolar Judeţean Braşov

Dacă este adevărat că locul şi istoria pot crea personalităţile, atunci Octavian Goga este un strălucit exemplu de proiectare în memoria posterităţii a unui anumit spaţiu istoric şi a unui anumit loc al pămîntului românesc. Descendent al marilor figuri de luptători din istoria zbuciumată a Transilvaniei — Horia şi Avram Iancu —, el duce mai departe mesajul iluminist al Şcolii Ardelene şi gîndirea poetică militantă a lui Andrei Mureşanu şi George Coşbuc. Purtînd în braţul său „tăria urii şi-a iubirii", poetul a dat glas durerilor mocnite ale neamului său. În studii şi articole, în conferinţe publice, dar mai ales în memorabile versuri, Octavian Goga şi-a exprimat convingerea că : „Menirea scriitorului la noi e una istorică...", „iar formula sufletească, aceea care trebuie să fie pentru el nu numai un comandament etic, ci în acelaşi timp o formulă literară, e ideea naţională".

Rod al dragostei nemăsurate pentru munţii şi apele pămîntului strămoşesc, pentru doinele şi cîntecele clăcaşilor, poeziile lui Octavian Goga „încheagă" într-o viziune cosmică unitară „cîntarea pătimirii noastre", vestind, cu o forţă artistică nebănuită, „ziua cea mare" a dezrobirii neamului.

Poezia *Rugăciune*, care deschide volumul *Poezii*, apărut în anul 1905 şi premiat de Academia Română, este un manifest artistic şi social, un program de luptă, o expresie artistică a crezului poetic, consemnat în

volumul *Mărturisiri literare* : „... am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într-o trîmbiță de alarmă"... Fără îndoială că în titlul poeziei și în modalitatea discursului liric se resimt unele ecouri din creația literară a lui Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu și Ion Heliade Rădulescu. Act al unei strălucite conștiințe naționale, versul lui Octavian Goga, depășind glasul tînguitor din meditația romantică pașoptistă, dezvăluie, prin tonalitatea sa gravă și mesianică, atitudinea activă a scriitorului în fața istoriei.

Așa cum *Epigonii* a rămas în memoria criticii literare românești ca poezie programatică, o *ars poetica*, tot așa *Rugăciune* concentrează în largi cîmpuri semantice viziunea poetului transilvănean asupra misiunii artistului și rostului artei. Cele șase strofe ale poeziei, orînduite într-o anume simetrie compozițională, rostesc, în acorduri patetice, crezul artistic al „poetului cetățean". În cadrul unei ample invocații retorice, discursul poetic reflectă concepția scriitorului despre izvoarele artei și originalitatea demersului artistic, despre caracterul militant al poeziei și misiunea socială a poetului. Repetarea obsesivă a pronumelui personal la persoana întîi (*eu, -mi, pe mine*), în relație directă cu pronumele de persoana a doua (*tu, tale, tine*), frecvența substantivului în vocativ (*părinte, Doamne, stăpîne*) și adresarea directă prin imperativul verbului (*orînduie, dezleagă, sădește, dă, alungă*) susțin tonul confesional și implică sensul de rugă fierbinte și stăruitoare, izvorîtă dintr-un suflet răvășit de durere. Elementul religios din poezia lui Octavian Goga se cere înțeles într-un anume context istoric. „El e mai mult tradiție și datină, intrate organic în viața obișnuită a poporului, decît o speculație metafizică sau o zbatere filozofică tragică, cum va fi în cazul lui Blaga și Arghezi" [1]. Poetul însuși va mărturisi că lectura cărților bisericești, alături de literatura cultă și de folclor, de limba românească vorbită în regiunea în care s-a născut intră în plămădirea stilului său poetic. Fiind o conștiință socială de avangardă, poetul are, în concepția lui Octavian Goga, puterea de a se confesa forței spirituale supreme, pe care o imploră să-i arate calea prin care strigătul său de durere să fie în consens cu revolta „umiliților și ofensaților vieții". În prima strofă, concentrările metaforice de o rară expresivitate : „*În drum mi se desfac prăpăstii / Și-n negură se-mbracă zarea*" anunță doar motivul discursului și situează eul liric în postura de căutător al drumului autentic în artă. Dezorientarea și senzația de gol psihic sînt potențate prin frecvența epitetului apreciativ : „*Rătăcitor, cu ochii tulburi, / Cu trupul istovit de cale*", ce motivează atitudinea și gestul de implorare. Versurile constituie de fapt concluzia firească a strofei, concentrată în final, într-o metaforă-simbol : „*Părinte, — orînduie-mi cărarea !*". Prin substantive și verbe alese din aceeași familie semantică (*drum, cale, cărare ; cad, se desfac, caut, orînduie*), intuim direcția ascendentă a demersului artistic.

În următoarele două strofe deslușim cu pregnanță procesul de creație și înțelegem că în viziunea lui Octavian Goga actul poetic înseamnă zbucium și trăire puternică, care presupun transfigurarea în artă a vieții și năzuințelor unei colectivități. Ideea este exprimată programatic și în poezia *Fecunditas*, așezată în deschiderea volumului *Ne cheamă pămîntul*. Printr-o construcție enumerativă în care sporul de frumusețe și armonie

[1] Ion Dodu Bălan, *Octavian Goga*, București, Editura Minerva, 1976, p. 275.

este creat de melodia simbolurilor metaforice : *„Dă-mi cîntecul și dă-mi lumina / ...dă-mi raza soarelui de vară"*, apare evidențiată ideea că opera de artă explorează prin forme specifice tainele lumii și farmecul vieții, dînd glas sentimentelor umane de dragoste și ură, de bucurie și tristețe. Tonalitatea solemnă a versului este potențată prin repetarea verbului și prin așezarea lui la începutul versului.

Caracterul militant al artei și rolul social al artistului sînt motive esențiale în poezia *Rugăciune*, subliniind patriotismul întregii creații artistice a lui Octavian Goga. De aceea, în ultimele trei strofe cuvîntul devine mult mai dinamic și mai clocotitor, iar versul — un strigăt de durere. Virtuțile mobilizatoare ale textului literar sînt susținute de vitalitatea verbului *(alungă, învață, să plîngă)*. Definind printr-o suită de substantive specifice lexicului său poetic : *durere, lacrimi, amarul, truda)* obiectul discursului său patetic, poetul pare că își cheamă confrații nu numai să fie martori ai istoriei, ci și făuritorii ei. Artistul trebuie să fie un glas smuls din vaierul celor mulți, un apostol, un *poeta vates*. El poartă armură și întrezărește în clocotul mîniei înăbușite și al răzvrătirii tumultuoase nădejdea arzătoare a celor mulți. Grandoarea și sublimul tabloului din finalul poeziei răzbate în acorduri de simfonie beethoveniană. Întreaga arie a lexicului este condensată acum în cuvinte de o gravitate solemnă : *vifor, urlă, gem, furtună, amarul, fulgere albastre, cîntarea pătimirii noastre*. Sînt cuvinte ce exprimă în esență răscolitoarea istorie a neamului pe care poetul o învesmîntă în armonia cîntecului nemuritor.

Poeta civis (poetul cetății), Octavian Goga a absorbit cu o forță unică energiile specifice ale sufletului românesc și, asemenea lui Eminescu, le-a făcut să lumineze conștiința urmașilor.

„Pacea nu va putea fi asigurată decît atunci cînd toate națiunile vor fi călăuzite de principiul de cinste, moralitate și sinceritate în raporturile lor cu celelalte națiuni care le înconjoară. Viitorul este ca și în viață al națiunilor cinstite care pot privi în jurul lor cu capul sus."

GEORGE ENESCU

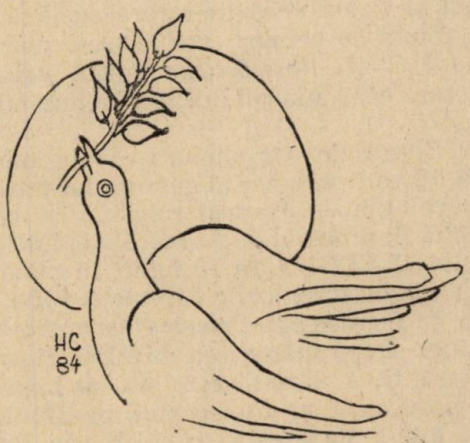

C. A. Rosetti — poetul și omul politic

DANA DUMITRIU

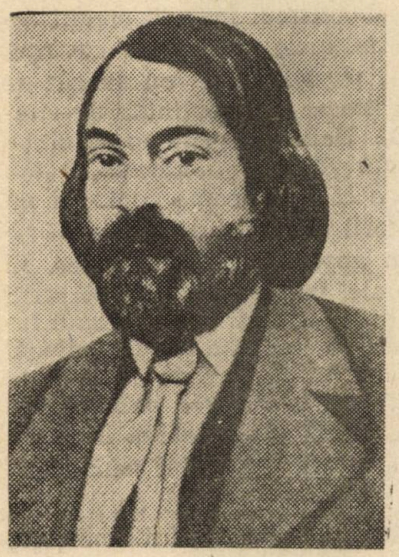

Într-o stampă a lui Costake Petrescu, un grup de tineri „bonjuriști", revoluționari, sînt reprezentați purtînd tricolorul pe care scrie „Dreptate, Frăție". Printre acele personaje trebuie imaginat C. A. Rosetti. În tabloul ce înfățișează „România rupîndu-și lanțurile", alegorie pictată de C. Rosenthal, România a avut ca model pe Maria Rosetti. Nici o istorie a revoluției de la 1848 nu poate omite numele acestor doi tineri proaspăt căsătoriți, înflăcărați de mari idealuri și gata de orice sacrificiu. Ei și-au legat existența, cu fervoare și curaj, de ideea ridicării țării din feudalitate, de ideea modernizării și democratizării ei, de ideea unirii și a independenței ei.

Cine a fost C. A. Rosetti ? Fiu de boier, ducînd o vreme o viață cam zvăpăiată, este trimis la Paris, la studii. Acolo, urmează cursurile pline de avînt spiritual ale lui Jules Michelet și Edgar Quinet, maturizîndu-se, formîndu-și o concepție îndrăzneață despre libertate și egalitate, despre drepturile națiunilor oprimate de a se ridica împotriva opresorilor lor. Revenit în țară, participă la ședințele Societății Filarmonice din casa lui Ion Câmpineanu, aderă la mișcarea clandestină a „Frăției", sfidează lumea aristocrată (din care făcea parte prin înrudiri multiple) deschizînd, în 1846, în colaborare cu E. Winterhalder, o librărie, întreprindere comercială care nu i-a adus nici un cîștig material, dar a sprijinit atît difuzarea ideilor înaintate care circulau în lume, cît și firava încă literatură română. De altfel, Rosetti scosese în 1843 un volum de versuri care avusese mare succes. *Ceasurile de mulțumire ale lui C. A. Rosetti* este unicul volum care îi îndreptățește statutul literar, căci autorul lui s-a impus cu precădere ca om politic și gazetar.

Atitudinea lui Rosetti în conjunctura revoluționară a '48-ului este una extrem radicală. El va fi secretar al guvernului provizoriu și directorul unuia din ziarele revoluției — *Pruncul român*, ziar cu viață scurtă, dar deosebit de importantă în procesul de formare a opiniei publice române de la jumătatea secolului al XIX-lea. În 18 iunie, în plină agitație politică, i se naște primul copil, botezat simbolic Libertate-Sofia, și socotit de Jules Michelet, mai tîrziu, în lucrarea sa *Principatele române. Doamna Rosetti. 1848*, copilul revoluției. După înăbușirea mișcării, cînd trupele turcești și țariste pătrund în țară, C. A. Rosetti este arestat împreună cu alți membri ai guvernului provizoriu și transportat pe Dunăre, într-o ghimie, pentru a fi închiși într-o fortăreață turcă. Maria Rosetti, cu fetița în

braţe, urmăreşte pe ţărm înaintarea vasului şi reuşeşte să organizeze evadarea revoluţionarilor. Urmează un exil plin de greutăţi. La Paris, viaţa familiei este împovărată de privaţiuni materiale, dar ea nu încetează să spere. Întoarcerea în ţară, în 1857, va fi un adevărat triumf. Pregătirea alegerilor pentru Divanul ad-hoc şi apoi a alegerii pentru Adunarea electivă şi a noului domnitor, în persoana lui Al. I. Cuza, vor constitui principalele obiective ale foştilor revoluţionari şi ale lui C. A. Rosetti în particular. Acesta înfiinţase încă din 1857 un nou ziar, continuator al *Pruncului român*, care va marca profund viaţa politică românească — ziarul *Românul*.

ROMÂNUL
DIARIU POLITICU, COMERCIALU, LITERARIU

O dată cu întoarcerea în ţară, destinul lui C. A. Rosetti va fi legat strîns de cel al prietenilor săi liberali : Ion şi Dumitru Brătianu, Nicolae, Alexandru şi Ştefan Golescu, Eugeniu Carada şi alţii. Poetul, revoluţionarul, militantul politic a devenit în timp cel mai influent gazetar al epocii sale şi, evident, cel mai admirat şi mai criticat totodată. *Românul*, cum observa cineva, a fost arhiva istoriei noastre politice aproape 25 de ani. Cu toată opoziţia defăimătoare pe care a avut-o din partea partidelor conservatoare sau liberal-moderate, el a fost principala tribună (cam demagogică, cam ditirambică, cam partizană) a principiilor democratice, constituţionale de guvernare, a progresului economic de tip capitalist şi principala tribună de demascare a tarelor vechiului sistem feudal fanariot care lăsase grave sechele pe trupul ţării. Stilul jurnalistic al lui C. A. Rosetti a fost des ridiculizat de scriitori de mare prestigiu (V. Alecsandri, I. L. Caragiale, M. Eminescu). Dar, indiferent de volutele cam emfatice, de frazeologia cam umflată a articolelor sale, principiile i-au fost ferme şi consecvente. În momentul declanşării Războiului de Independenţă, C. A. Rosetti era preşedintele Adunării deputaţilor din România şi a avut un rol decisiv, alături de Ion C. Brătianu, primul-ministru, şi Mihail Kogălniceanu, ministru de externe, în mersul ostilităţilor armate şi al tratativelor diplomatice care au urmat.

O asemenea activitate politică, jurnalistică, ideologică era firesc să pună în umbră încercările sale poetice din *Ceasurile de mulţumire...* Socotit de cîţiva contemporani zeloşi (Pantazi Ghica, V. A. Urechia) drept un mare poet, de cîţiva detractori drept o nulitate, C. A. Rosetti ajunge în posteritate, în faţa criticilor literari, într-o ciudată postură. N. Iorga este primul care vorbeşte cu seriozitate şi consideraţie despre poezia lui în *Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea de la 1821 înainte*. G. Călinescu în *Istoria...* sa nu-i neagă oarecare calităţi de versificator şi o anume agerime tematică. Abia D. Popovici începe cu adevărat analiza volumului din perspectiva istoricului literar, urmat de Marin Bucur (care a reeditat şi *Jurnalul meu* şi a publicat şi corespondenţa lui C. A. Rosetti), autorul unei monografii de excepţională probitate ştiinţifică.

Indiferent însă de aceste reevaluări moderne, C. A. Rosetti rămîne un poet uitat. Omul politic a înăbuşit celebritatea sa de cîntăreţ al amorului. Dar pentru cîteva generaţii succesive el a fost autorul a trei poezii de mare circulaţie : *A cui e vina ?*, transpusă pe note şi cîntată ca romanţă pretutindeni — în saloane şi cîrciumi, *Cămaşa fericitului*, poem alegoric, inserat în manualele şcolare ale bunicilor şi străbunicilor noştri pentru valorile lui pedagogice, şi *Bolnava ţărăncuţă*, introdusă de Anton Pann în *Spitalul amorului.*

Volumul lui C. A. Rosetti mai cuprindea o traducere, destul de bună pentru acea vreme, a piesei *Manfred* de Byron, autor adulat de romanticii noştri, şi se declara dedicat „sexului frumos", deşi nu cuprindea numai poeme de dragoste. Pe lîngă mult apreciatele galanterii versificate, găsim în el satire politice, dezamăgite declaraţii sociale şi violente diatribe morale, sarcastice. *A cui e vina ?*, poemul care l-a făcut celebru pe C. A. Rosetti, este expresia unei resemnări sentimentale. Iubita nu mai este un model de transparenţă spirituală sau de senzualităţi generoase, ci un model al opacităţii speciei ; aura idealităţii căzînd, feminităţii îi dispare individualitatea. Versul care se repetă, cu mici modificări, „astfel merge lumea (astfel este veacul sau astfel ţi-este sexul), nu e vina ta" este o delicată şi înţeleaptă iertare, dăruită iubirii degradate a femeii : „Tu-mi ziceai odată cum că, pîn' la moarte, / Dragostea ta toată mie-mi vei păstra ; / M-ai uitat pe mine, le-ai uitat pe toate. / Astfel merge lumea, nu e vina ta. // Tu-mi ziceai odată, ah ! al meu iubite, / Partea mea din ceruri ţie ţi-o voi da ; / Toate sînt uitate, toate sînt pierdute. / Astfel este veacul, nu e vina ta".

Erotica lui C. A. Rosetti este dominată de un convenţionalism al sentimentelor la graniţa dintre romantism şi clasicism : o coregrafie duioasă a iubirii este imaginată cu frenezia ingenuă a unui libertin pentru a fi opusă ceremonialului prea îngust social al timpului. Femeia este un ideal iluzoriu, o eternă sursă de dezamăgire.

În *Cămaşa fericitului* apar reminiscenţele clasice ale poeziei noastre romantice din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Poemul este o parabolă a zădărniciei puterii şi bogăţiei, şi a farmecului vieţii patriarhale. Soarta a dăruit împăratului bogăţie şi putere, dar l-a privat de fericire, îmbolnăvindu-l de tristeţe. El îşi trimite sfetnicii să-i caute cămaşa cu proprietăţi terapeutice miraculoase : prilej de călătorie printre nenorocirile umane, printre vanităţile şi lăcomiile absurde ale lumii. Cînd totul pare ratat, într-o vale, rătăcitorii miniştri aud un cîntec de bucium a cărui melancolie îi surprinde prin beatitudinea pe care o exprimă. În frumuseţea blîndă a peisajului găsesc o turmă mică şi un păstor culcat în flori. Imaginea pastorală vine din cîntecul de curte al secolului al XVIII-lea. Trimişii împăratului se reped să promită paşnicului cîntăreţ bogăţia, dar el o refuză, fiind adeptul vieţii elementare, naturale, neviciate de orgolii. Răsturnarea situaţiei şi salvarea moralei stă în răspunsul dat de sfetnici preaînaltului lor stăpîn : „Îţi spunem, împărate, cu mare întristare, / Că n-are nici cămaşe pe dînsul, omul care / Se află fericit".

În linia aceleiaşi graţii pastorale, dar cu accente psihologizante este *Bolnava ţărăncuţă*, mult îndrăgită o vreme, în care se încearcă analiza lirică a amorului puberal, dar care nu are fiorul, magia *Sburătorului* lui Heliade, cu care poemul a fost des comparat. Portretul Ilincuţei lui C. A. Rosetti are trăsături convenţionale : „ca luna de bălaie, cu ochi scînteietori", „ca manta aurorii la faţă rumenită", este „a zefirului soţie, a

florilor zeiță" (clișeele arată totala lipsă de sensibilitate a poetului față de frumusețea rustică).

Am comentat doar cîteva dintre poemele din *Ceasurile de mulțumire* pentru a-l așeza pe autorul lor, în galeria înaintașilor, la locul ce i se cuvine. C. A. Rosetti este unul dintre primii noștri poeți, intră adică într-o categorie cu totul aparte în orice literatură națională, aceea a întemeietorilor. Chiar dacă nu se află alături de Văcărești, Conachi sau Asachi, cu adevărat „primii", ci alături de scriitorii grupați în jurul Societății Filarmonice — mai emancipată, mai *bonjuristă* — este unul dintre cei care au încercat limba română în versuri, i-au acordat claviatura pentru a cînta o sensibilitate și o mentalitate specifice epocii, i-au analizat valențele spirituale. Poeții din generația lui se aseamănă acelor copii care (nu siliți, ci convinși și harnici) se așază la pian și exersează în așteptarea clipei de grație. Dacă Eminescu, Macedonski sau, mai tîrziu, Bacovia, Arghezi, Blaga, Ion Barbu au arătat virtuozitate, nu este mai puțin meritul acestor monotoni cîntăreți ai gamei, cum a fost C. A. Rosetti.

Lecția profesorului meu de limba și literatura română

GEORGE MACOVESCU

Un cercetător al vechilor publicații mi-a amintit, nu de multă vreme, că în 1930 am cîștigat un premiu literar la concursurile organizate de Societatea Științifică și Literară „Tinerimea Română". Uitasem de această întîmplare de demult, dar acum îmi revine în minte. Eram în clasa a cincea — corespunzînd clasei a noua din actualul sistem școlar — a Liceului „Sfîntul Sava" din București, devenit în 1931 „Colegiul Sfîntul Sava", pentru a se reveni la o veche numire a acestei ilustre școli, cea mai veche din țara noastră, de la a cărei înființare s-au sărbătorit, nu de mult, trei sute de ani. În fiecare an, în luna mai, o activă societate culturală, „Tinerimea Română", condusă de inimosul profesor N. Dumitrescu, organiza în rîndurile elevilor de la toate școlile secundare din România concursuri cu caracter literar și istoric, dotate cu premii care constau dintr-o diplomă și o excursie într-o regiune a țării. Jurii formate din profesori secundari selecționau cele mai bune lucrări, care erau apoi triate de un comitet al „Tinerimii Române", prezidat de profesorul N. Dumitrescu, fiind alese cele care urmau să fie premiate.

Participanții erau desemnați de către profesorii de limba și literatura română din fiecare școală secundară. Este de închipuit ce efervescență domnea în fiecare an în rîndurile „condeierilor" din clasele superioare ale școlilor secundare, ale celor ce aveau să participe la întrecerile „Tinerimii Române" ! Este de închipuit ce interes arătau profesorii acestor concursuri, pentru că dobîndirea unui premiu de către un elev aducea renume școlii respective, conducerii ei, profesorului care îl formase pe participant.

În 1930, cînd am fost ales de către profesorul meu de română să iau parte la concursul anual al „Tinerimii Române", tema a fost cît se poate de liberă. S-a cerut să se scrie, la alegere, despre o carte literară, operă

a unui scriitor român în viață. Citeam destul de mult la acea vîrstă și greutatea a fost să mă decid asupra cărei cărți să mă opresc. Am ezitat — îmi aduc acum bine aminte — între *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă* de Mihail Sadoveanu și *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu. Pînă la urmă, am ales *Ciuleandra*. Ce voi fi scris eu în acea lucrare a mea, nu mai știu, dar se pare că nu am scris tocmai rău, de vreme ce, din atîta amar de concurenți, am fost ales și eu pentru a primi un premiu. Mă impresionase mult drama acelei fete frumoase și sufeream cu ea toate pătimirile ei într-o lume ce-i rămăsese străină. Se vede că am pus ceva din sentimentele mele în comentarea *Ciuleandrei* lui Rebreanu de am reușit să-i impresionez pe cei ce mi-au citit lucrarea.

Trist a fost că în anul acela, 1930 — an de grea criză economică în țară — nu s-au mai găsit fonduri pentru organizarea obișnuitei excursii, așa că am rămas numai cu diploma, păstrată multă vreme, ca trofeu, printre hîrtiile mele, acum pierdută sau rătăcită, așa cum pierdem sau rătăcim, de obicei, urmele copilăriei și ale adolescenței, spre regretul din restul vieții.

Nu studiasem la orele de română *Ciuleandra*. În vremea aceea, Liviu Rebreanu nu făcea parte din programa analitică a școlilor secundare, dar în liceul unde am învățat și carte și omenie era o rușine să nu ai un minimum de cultură literară. Aveam o societate literară : „Ion Heliade Rădulescu". Ședințele ei săptămînale constituiau arena în care ne dovedeam cunoștințele și combativitatea, sub ochii înțelegători ai profesorilor noștri, care știau să facă legătura, dar și deosebirea dintre catedră, cu toate rigorile ei, și mica tribună a adunărilor noastre literare, cu toate îndrăznelile ei. Aveam o revistă literară, tipărită în excelente condiții tehnice, susținută din fondurile liceului, o publicație în care au debutat mulți dintre cei ce au făcut mai tîrziu cinste literelor românești.

Le aveam pe toate acestea, dar mai presus de toate îi aveam pe profesori, pe acei dascăli care, indiferent de materia predată, ne-au dat cunoștințe, ne-au învățat „cum să învățăm", ne-au insuflat respect pentru carte, ne-au dăruit omenie și ne-au determinat să devenim oameni, ne-au transmis iubirea de patrie și neam și au cultivat-o în noi.

Prof. Șt. Pop

Nu îl voi uita niciodată — am mai scris aceasta de cîteva ori — pe profesorul meu de limba și literatura română din cursul superior al liceului, pe Ștefan Pop, vreme îndelungată și director al școlii. De la el am auzit multe, am învățat multe și am căpătat pasiunea pentru Eminescu. Era exigent peste măsură, dar era și omenos. Iubea clasicii literaturii noastre, nu îi plăceau întotdeauna scriitorii contemporani, dar nu ne interzicea să-i citim și nu ezita să-i discute cu noi chiar în orele de literatură, deși nu se aflau în manualele noastre.

Îmi îngădui să transcriu aici o parte dintr-un portret al lui Ștefan Pop publicat de mine într-o carte :

Șapte ani m-a învățat profesorul meu de la „Sfîntul Sava" limba și literatura română. A fost aspru cu mine, dar drept. Nu m-a cruțat și nu mi-a trecut cu vederea nici o greșeală.

În clasa a şasea, în ultimul trimestru, ne-a dat să tratăm în teză subiectul : „Diftongii în limba română". Subiect greu. Panică printre noi. Am făcut o lucrare bună, însă, „din fuga condeiului", am scris un *s-au*, un singur *s-au* împreunat, adică *sau*. Cu creion roşu, profesorul meu a încercuit greşeala şi a însemnat : „Teza merita nouă. Pentru aceasta, doi". Cînd ne-a distribuit lucrările, a întrebat : „Este cineva nemulţumit ?". A aşteptat să mă ridic. Am rămas aşezat şi n-am spus nimic. Avea dreptate. Am înţeles atît de bine că avea dreptate Ştefan Pop, primul meu profesor de limbă şi literatură română, încît de atunci şi pînă acum nu am mai făcut o asemenea greşeală, în mulţii ani care au trecut şi în care am înnegrit multă hîrtie cu slovele mele.

Profesorul Teodor Costescu

Prof. CONSTANŢA DUMITRESCU
Bucureşti

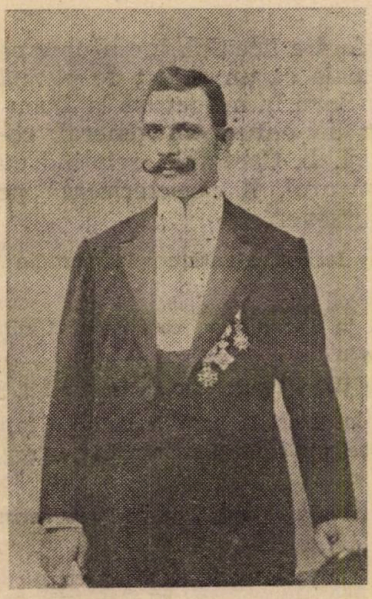

Sînt unii oameni, puţini la număr, care şi-au închinat toată viaţa înfăptuirii unui ideal, învingînd toate greutăţile, pînă ajung să realizeze ceea ce şi-au propus. Dintre aceştia vom aminti, pentru sfîrşitul secolului trecut şi prima jumătate a acestui secol, pe Nae Dumitrescu, preşedintele Societăţii „Tinerimea Română", şi pe Teodor Costescu, directorul Liceului „Traian" din Turnu-Severin. Nu întîmplător, aceşti dascăli erau prieteni. Îi apropia aceeaşi dragoste pentru tineret, acelaşi spirit de solidaritate între fiii ţării, aceeaşi comunitate de sentimente. Îşi ziceau „frate", adică fraţi în lupta pentru binele obştesc. Ori de cîte ori avea nevoie de vreo aprobare pentru liceul „lui", Teodor Costescu apela cu încredere la Nae Dumitrescu, director în Ministerul Instrucţiunii Publice, aşa cum reiese din cartea de vizită al cărei conţinut îl reproducem.

Am cunoscut bine pe aceşti doi oameni, fiind nepoata lui Teodor Costescu („Tudorache", cum îi spunea mama-mare) şi, în acelaşi timp, şi pe Nae Dumitreseu (tatăl soţului meu).

Publicînd această mică scrisoare, m-am gîndit să evoc în cîteva rînduri personalitatea lui Teodor Costescu.

S-a născut în satul Rovinari (Gorj), fiu al unei familii cu şapte copii : trei fete şi patru băieţi. Dintre aceştia, doi au urmat Facultatea de Fizico-Chimice, ajungînd profesori : cel mai în vîrstă, Petrache, la Craiova, iar celălalt, Teodor, la Turnu-Severin. Aici şi-a desfăşurat activitatea care l-a făcut cunoscut în întreaga ţară, numele lui fiind pronunţat cu respect şi admiraţie.

Era un bărbat înalt, slab şi chipeş, ca toţi din familia Costescu. Avea ochii căprui închis, cu cearcăne, privirea blîndă, puţin voalată, dînd

impresia că privește departe, privire prin care treceau toate gîndurile lui, toate visele și preocupările lui : Cum să le înfăptuiască ?

Mergea puțin aplecat, ca sub povara gîndurilor. Cu gesturi domoale, vorbea potolit, cu vocea blîndă, mîngîietoare, ușor cîntat, ca oamenii de la țară. Îl auzeai spunînd bătrînește : „Mă, nene !“ sau „Neică !“.

Teodor Costescu era profesor de fizico-chimice la Liceul „Traian“ din Turnu-Severin și directorul acestui liceu. Era un visător și un realizator. Toată viața lui a luptat pentru a pune în practică, cu o energie neasemuită, proiectele sale, și reușea, pentru că avea putere de convingere și o hotărîre care nu se dădea niciodată bătută.

În clasă era blînd și înțelegător, dar și sever cînd era vorba de disciplină și de învățătură. Datorită străduinței lui, liceul ajunsese renumit în țară pentru seriile de elevi bine pregătiți (avea și un colectiv de profesori serioși și de o cinste exemplară). Prin strădania lui Teodor Costescu se ridicase clădirea unui liceu cu internat, cu bursieri dintre copiii merituoși, fii de țărani săraci, și în jurul liceului un parc de o rară frumusețe (în care acum se poate vedea bustul fostului director și neobositului om al școlii, Teodor Costescu).

Era plin de inițiativă : organizase o fanfară a liceului, lucru unic pe vremea aceea, cînd muzica era socotită în școală ca un obiect de puțină însemnătate. În sunetele ei, elevii din Turnu-Severin au defilat la București în fața tribunelor oficiale și au stîrnit un entuziasm general, reflectat în presa vremii și chiar în literatură. I. L. Caragiale, relatînd cu umorul său și cu o oarecare ironie evenimentul, îl caracterizează pe Teodor Costescu drept „un profesor mare“, dar sever.

Profesorul — No !... care dintă voi au fost ierî și alantăieri la paradie ?

Școlarul Ionescu — Am fost toți, domnule...

Profesorul — Toți ?... bine ! Văz't-ați numa la paradie pe colejii voști din ghimnazium „Traian“ de la Turnu Zeverin, cari au vin't...

Școlarul Georgescu — Numa' după ei ne-am ținut toată ziua, domnule ! [...]

Profesorul — [...] No ! văz't-ați numa ieri ș-alantăieri la paradie cum au fost cununate cu lauri și înaltă aprobățiune disțiplina aceea și aplicățiunea aceea, m'rog, pe carea au arătat-o școlerii aceia ? [...]

Școlarul Georgescu — Domnule, pe mine a zis tata că mă trimete la Severin în gimnaziu... la d. Costescu. [...]

Otopeanu — Și eu o să rog pe taica să mă trimeată tot la d. Costescu...

O fi surîs Teodor Costescu cînd a citit schița lui Caragiale, dar el și-a văzut mai departe de lucru, construind alături de liceu un palat cultural, un teatru. Pînă atunci, în Oltenia teatru era numai la Craiova.

Ajuns prefect al județului, idealul lui a fost să doteze județul cu școli primare și mai ales cu școli de meserii la sate, cu drumuri și spitale. În scurtă vreme a reușit să ridice în județ nu mai puțin de 66 de școli primare.

Satul Vînjuleț, unde venea să se odihnească cu soția lui, a devenit prin grija și sîrguința lui un *sat model*, singurul care avea : două școli primare, o școală profesională de fete, o școală de meserii pentru băieți, electricitate cu instalație proprie și, pe deasupra, o fanfară.

Dar cîtă muncă, cîtă strădanie, cîtă alergătură ! Cu mersul său lin, urca treptele ministerelor. Era primit peste tot, pentru că nu cerea

pentru el, ci pentru binele obștesc. Și cu vocea lui blîndă, dar cu voința dîrză, ajungea să convingă. G. Tătărăscu îi fusese elev, nu îl putea refuza. Doctorul Const. Istrati, cunoscutul chimist, cînd a fost ministru, în primul război mondial, la Iași, îl aprecia așa de mult, încît l-a numit secretar general. Și mulți ani după război Teodor Costescu, venind la Cîmpina să obțină un motor pentru nu știu ce instalație, s-a dus în pios pelerinaj să se reculeagă în „parcul Istrati", proprietatea fostului coleg de laborator și prieten, și a ieșit de acolo cu lacrimi în ochi.

Cînd Nicolae Iorga era prim-ministru, îl primea oricînd. Șerban Cioculescu povestește în *Amintiri*, în capitolul : *Bună ziua, neică* — titlul e semnificativ — că Iorga, pentru a pune capăt intervenționismului politicienilor, dăduse ordin să nu intre la el nimeni în afara orelor de audiență. Cînd, însă, a aflat că Teodor Costescu îl solicită, a exclamat : „Aaaa, Teodor Costescu ! Lăsați-l să intre oricînd. El nu are copii, nu are nepoți, nu intervine în interes propriu. Omul acesta o să moară pe scările ministerelor, zbătîndu-se numai și numai pentru înfăptuiri obștești".

Bolnav, în vîrstă de 75 de ani, în sanatoriu, Teodor Costescu a spus într-o zi medicului : „Doctore, trebuie să mai trăiesc cîteva luni. Am început construcția unui spital ; vreau să-l văd terminat". Donase terenul, lîngă Vînjuleț, clădirea era ridicată de roșu, dar „marele român de la Turnu-Severin", cum l-a numit Trancu-Iași, într-o conferință a „Tinerimii Române", s-a stins din viață în 1934, înainte de a vedea și acest vis împlinit.

Reproducem în încheiere scrisoarea la care ne referearn mai sus, ilustrînd una dintre numeroasele inițiative ale acestui luminat dascăl.

T. D. Costescu
Directorul Liceului T. Severin

Dragă Nae,

Îți trimit de la Craiova Raportul în privința celor 45.000 lei. Te rog din suflet să stăruiești ca să se aprobe și eu, la rîndul meu, voi fi unul din cei mai sinceri și mai devotați dintre prietenii tăi. Voi face o carte de aur a liceului și voi scrie numele tutulor acelor oameni cari m-au ajutat *ca să aduc liceul acolo unde visez eu, și între aceștia numele tău va ocupa un loc de onoare, alături cu ceilalți. Peste 2 ani sper să termin cu toate, și cu recrutarea personalului, și cu dotarea, nivelarea, plantarea și atunci cînd el va fi desăvîrșit voi înființa și cartea de aur a liceului. Pînă atunci îmi rezerv dreptul ca numele tău să fie adînc săpat în inima mea, ca și a unui amic neprețuit ; fratele tău...*

Tudor

Craiova
5 Oct./97
Te rog să nu iei aceste vorbe decît ca adevărul cel mai adevărat, deoarece eu nu știu nici să lingușesc, dar nici să ascund, ci ce e în inimă e și pe buze.

V. Voiculescu, colaborator la „Revista copiilor și a tinerimei"

Prof. MARIUS POP
Școala Generală Nr. 15, Ploiești

Una dintre publicațiile de mare popularitate în rîndul tinerelor generații din deceniile al doilea și al treilea ale veacului nostru este *Revista copiilor și a tinerimei* (apărută la București între 1913 și 1925, cu o întrerupere de 3 ani, iunie 1916 — ianuarie 1919), sub conducerea cunoscutului militant socialist G. Costa-Foru (1856—1935) și a lui I. Barberis, revistă la care au colaborat scriitori cu renume sau de oarecare notorietate în epocă, alături de tineri în plină afirmare (Ioan Slavici, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, L. Rebreanu, E. Lovinescu, Al. Macedonski, P. Dulfu, G. Tutoveanu, Victor Ion Popa, C. Pavelescu, Elena Farago, Emil Dorian, V. Eftimiu, Ștefan Nenițescu, I. Pas, Radu Boureanu și alții).

În articolul-program, apărut în nr. 1 din 7 iunie 1913, conducerea revistei scria, între altele :

> Sîntem părinți ca și dv. și ne iubim copiii și ne-am gîndit să le dăm să citească o revistă scrisă în limba lor, cu o înfățișare și mai ales cu un cuprins egal celui ce l-ar găsi în revistele străine.
>
> Vrem să le dăm gustul cititului salvator de multe rele, vrem să-i facem să simtă cît de tineri plăcerea dumnezeiască ce ne dă frumusețea simțirii și cugetării meșteșugit șlefuite de maeștrii condeiului, fie în încîntătorul grai al versurilor, fie în cadența mai ușor bătută a unei proze tot atît de fermecătoare.

Acest program a fost riguros respectat în paginile publicației devenite pe parcursul a mai bine de un deceniu o generoasă tribună de instruire și de educare a tinerei generații. Trebuie subliniate eforturile deosebite ale conducerii revistei de a asigura o înaltă ținută publicistică materialelor, ca și acurateței grafică a acesteia, scop în care G. Costa-Foru adresa, încă din vara lui 1918, unui grup de scriitori, grupați în jurul Academiei Bîrlădene, invitația de a colabora. În numele acestora, V. Voiculescu, atunci aflat la Bîrlad, îi răspundea, la 20 VIII 1918, directorului revistei :

> ...Am citit la toți propunerea Dv. și au primit-o cu bucurie, așa că aveți asigurat concursul tuturor pentru revistă, mai ales că își dau seama toți de ce luptă va trebui să se ducă pînă va intra în calea normală literatura română... Singura greutate este că nu avem nimeni bucăți pregătite anume pentru scopul ce urmăriți în revistă. Am vorbit cu D-na și D-nul Vlahuță, cu Dl. Tutoveanu și Lungeanu în privința aceasta și am hotărît că, pînă una-alta, aveți libertatea să vă alegeți din opera d-lor și, bineînțeles, din a... modestului subsemnat tot ce vă va place și vă va face trebuință : poezii, nuvelete, schițe etc. ...Cînd veniți pe aici, înainte de plecare, aveți grijă să aranjați totul [1].

Deși colaborarea lui V. Voiculescu la *Revista copiilor și a tinerimei* se întinde pe o perioadă scurtă de numai doi ani (1919—1920), deși nu e permanentă și nici nu se remarcă prin creații de vîrf, credem că prezintă interes istorico-literar.

[1] N. Vasilescu-Capsali, *Document*, în *Ateneu*, Bacău, nr. 127, 1976, p. 6.

În nr. 1 din 1919, directorul revistei face un emoționant portret tînărului său colaborator :

L-am cunoscut la Bîrlad, ca doctor, ca poet, ca om. Ca doctor e un apostol. Medicina pe care a învățat-o adînc îi dă putința de a face mult bine în jurul lui... Bolnavului poate fi de folos, bolnavului el consacră timpul lui, munca lui, odihna lui. Dacă este bolnavul sărac și n-are cu ce-i plăti, nu importă ! Mai degrabă aleargă la patul săracului decît la acela al bogatului ; acesta, la nevoie, poate chema alt doctor, are cu ce să-i plătească... Pe doctorul Voiculescu vi-l prezint ca poet chiar azi, publicînd ceea ce mi-a trimis pentru acest prim număr de reapariție al revistei. Vedeți ce delicat i-a fost gîndul. Dacă e vorba să scriu pentru copii — și-a zis el — să scriu pentru cei orfani din război. Și revista care își plătește colaboratorii — nu cum ar trebui și cum ar vrea, dar cum poate — a și trimis Societății orfanilor de război o sută de lei, în numele doctorului Voiculescu, carele nu va refuza plata astfel prezentată a frumoasei și duioasei sale poezii [2].

Pe aceeași pagină este publicat poemul *Orfanii țării*, din ale cărui versuri răzbat accente protestatare la adresa nepăsării oficialităților epocii față de fiii eroilor căzuți pe cîmpul de onoare în timpul primului război mondial. Evocarea capătă relief prin contrastul evident dintre jertfa celor căzuți și condiția precară de viață a urmașilor lor :

Ce aspră li-i osînda suferinței,
ei cred, sărmanii c-au greșit vreodată
și-i vina lor că le-au murit părinții
să facă țara mare și bogată.

Copiii celor ce-au căzut în lupte,
zecimi de mii, orfanii scumpi ai țării,
trec goi, flămînzi, cu chipurile supte,
acum în vremea sfîntă a-nălțării [3].

Poeziile publicate de V. Voiculescu în coloanele revistei poartă amprenta socială a epocii. Versurile intitulate *Steagul*, scrise în timpul neutralității României și publicate în nr. 16 din 8 mai 1920, condamnă această stare de lucruri, oda *Moldovei*, apărută în nr. 27 din 1 octombrie 1920, celebrează marele eveniment al Unirii Transilvaniei de la 1 Decembrie 1918, situîndu-se în linia poeziei pașoptiste, în special a aceleia a lui V. Alecsandri.

Fără a utiliza o paletă imagistică deosebită, autorul scrie o poezie prin care urmărește să sădească în sufletul tinerelor generații avîntul, dinamismul. Ideea de bază a poeziei *Povețe pentru înot* are în vedere faptul că destinul omului este o continuă navigare pe valurile agitate ale vieții, iar înotătorul trebuie să învingă adversitățile, să se învingă pe sine însuși, spre a ieși biruitor :

Zvîrliți în undele vieții,
Către liman ne zbatem toți,
Ascultă vorbele poveții :
Ajungi doar dacă știi să-noți.

[2] G. Costa-Foru, *D-rul Voiculescu*, în *Revista copiilor și a tinerimei*, București, an. III, nr. 1, 1 ianuarie 1919, p. 3.

[3] *Ibidem*. Poezia a fost republicată în vol. *Pîrgă*, București, 1921, p. 92—93, cu versul al doilea al ultimei strofe modificat : *Cu zeci de mii* în loc de *zecimi de mii*, modificare care s-a păstrat în toate edițiile ulterioare.

Să ții deasupra apei capul,
Adînc răsufli cînd pornești
Cu brațe tari să tai nahlapul [unda, n.n.]
Și apa tu s-o stăpînești.

Puterea-ți pururi încordată
Să ți-o desfășuri lin, cu spor,
Să salți, mișcîndu-ți deodată
Și piept, și mînă, și picior... [4].

Fără a avea forța și respirația liriçă a gazelului *Lupta vieții* de G. Coșbuc, poezia lui V. Voiculescu impresionează prin mesajul ei sincer, mobilizator.

În aceeași linie se înscriu versurile intitulate *Scoate plugul liniștit*, reproduse din volumul *Din țara zimbrului*, Bîrlad, 1919, în nr. 45 din 15 noiembrie 1919, exprimînd într-un limbaj poetic simplu ideea de muncă, de ideal constructiv. Între viață și moarte stă fapta omului, zidirea, care-i permite acestuia să se desprindă de condiția lui efemeră și să se înscrie în durata eternă. Aceeași generoasă idee va fi reluată în vigurosul poem *Imn muncii*, apărut în volumul *Pîrgă* (București, 1921, p. 133—135).

În nr. 4 din 19 aprilie 1919 al publicației conduse de G. Costa-Foru apare pentru întîia oară poezia *Pedeapsa macului*, cu mici diferențe față de versiunea din volumul apărut în 1921.

Fabula *Cioara și porumbelul sălbatic*, tipărită în nr. 26 din 17 octombrie 1920, neinclusă în volum, ilustrează sub forma dialogului proverbul „Cioara tot cioară rămîne". Replica porumbelului din finalul versurilor reliefează superioritatea acestuia, ca pasăre folositoare omului :

Și totuși ești ucisă, răspunse plictisită
Blajina zburătoare, cu vocea ei domoală :
De ciudă omul, fără măcar să vă mănînce,
Doboară și stîrpește cu miile din voi,
Ca-n urmă să v-arunce
Cu scîrbă la gunoi.

Emoționantă în esența ei, povestirea *Micul învățător* aduce în prim-plan chipul unui copil, Ionică, elev într-o modestă școală de țară, care ține multă vreme locul învățătorului plecat pe front, școala desfășurîndu-și, prin ambiția și strădaniile micului erou, cursurile în mod normal, deși ne aflăm în plin război. Transcriem o secvență din finalul povestirii, în care Ionică discută cu ofițerul hotărît să transforme școala satului în spital pentru răniți :

— Aici este școala satului, îi răspunse cu glas sfios băiatul. Ofițerul porunci ceva tîlmaciului.

— Unde este învățătorul ?

— Învățătorul este plecat pe front, dar locul i-l țin eu, fu răspunsul.

— Și ești destul de destoinic ?

— Voi face ce voi putea.

[4] *Revista copiilor și a tinerimei*, an. III, nr. 16, 26 aprilie 1919, p. 191.

Soldatul tălmăci și acest răspuns care plăcu [...]. Ofițerul începu să zîmbească. Dăscălușului prinseră a-i licări ochii ageri și a i se adînci cuta dintre sprîncene.

— Apoi, băiete, nouă ne trebuie școala să facem un spital pentru răniți [...].

Copilul își încordă puterile. Simțea parcă pe limba lui, apăsînd cu toată greutatea ei, școala întreagă pe care trebuia s-o scape.

Cuvintele abia se rupeau, ca niște stînci smulse dintr-un mal :

— Domnule ofițer, se rugă el tremurînd, vă vom arăta o casă cu mult mai bună pentru asta. Îndurați-vă și nu ne luați școala tocmai acum, cînd am început-o cu atîta trudă ! [...]

Ofițerul asculta din ce în ce mai uimit tălmăcirea noului răspuns. Pe chipu-i spelb trecu ca o lumină care i se coborî în suflet. Porunci copiilor să intre în clasă. Apoi scoase o hîrtie pe care scrise ceva, un cuvînt, ca să nu mai fie supărat de armatele în trecere și dînd-o băiatului îl mîngîie pe părul ciufulit de mîinile grosolane.

Se cunoștea că nu era neamț, după părerea celor care l-au văzut trebuie să fi fost slovac [...]. Apoi a privegheat pînă s-au împrăștiat soldații adunați acolo și numai în urmă s-a depărtat, uitîndu-se din cînd în cînd înapoi... [5].

Colaborarea lui V. Voiculescu la *Revista copiilor și a tinerimei* este o expresie a apropierii omului și artistului de gingășia vîrstei de aur a copilăriei, imortalizată în numeroase din poemele sale de tinerețe și în prozele *Viscolul, Căprioara din vis, Amintiri despre pescuit, Ciobănilă* etc.

„Nu mai puțin de șapte volume de versuri în mai bine de un sfert de veac de creație și de muncă eroică și continuă l-au dus pe Voiculescu la stăpînirea tot mai desăvîrșită a unei forme poetice personale și la făurirea unui univers liric propriu de o gravă și tulburător de nouă rezonanță interioară, fără echivalent în poezia noastră de ieri și de azi".

ION PILLAT

[5] *Revista copiilor și a tinerimei*, nr. 24, 3 octombrie 1920, p. 285.

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu"

Premianţii etapei judeţene a concursului, cu drept de participare la etapa finală de la Timişoara

ALBA. Clasa a IX-a : *Simona Feneşer,* Liceul Industrial Nr. 1, Cugir ; *Adriana Vinţan,* Liceul Industrial Nr. 1, Zlatna. Clasa a X-a : *Mihaela Boancăş, Mihaela Szappanyos,* Liceul Industrial Nr. 1, Cugir. Clasa a XI-a : *Maria Haţegan,* Liceul „Horia, Cloşca şi Crişan", Alba Iulia ; *Viorica Şerban,* Liceul Industrial Nr. 1, Cugir. Clasa a XII-a : Luminiţa Berţa, Eutalia Teompa, Liceul „Horia, Cloşca şi Crişan", Alba Iulia.

ARAD. Clasa a IX-a : *Cristina Belin,* Liceul Economic, Arad. Clasa a X-a : *Adriana Meszaros,* Liceul Industrial Nr. 8, Arad. Clasa a XI-a : *Florica Hornoi, Diana Lucaci,* Liceul Industrial Nr. 13, Arad ; *Laura Savu,* Liceul Industrial Nr. 9, Arad. Clasa a XII-a : *Daniela Flueraş,* Liceul Industrial Nr. 11, Arad.

BIHOR. Clasa a IX-a : *Lioara Bradu,* Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Ofelia Ciolac,* Liceul Pedagogic, Oradea ; *Liana Neaga,* Liceul Sanitar, Oradea. Clasa a X-a : *Adriana Botici,* Liceul Sanitar, Oradea ; *Anca Bradu, Liana Moldovan,* Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Felicia Stratone,* Liceul Sanitar, Oradea. Clasa a XI-a : *Anca Aladgem,* Liceul de Filologie-Istorie, Oradea. Clasa a XII-a : *Liliana Cora, Dacia Terme,* Liceul de Filologie-Istorie, Oradea.

BACĂU. Clasa a IX-a : *Alina Popovici,* Liceul Industrial Nr. 6, Bacău. Clasa a X-a : *Cristina Coteanu, Camelia Enea,* Liceul „V. Alecsandri", Bacău ; *Mihaela Ungureanu,* Liceul „G. Bacovia", Bacău. Clasa a XI-a : *Maria Cîrloanţă,* Liceul de Filologie-Istorie, Gheorghe Gheorghiu-Dej ; *Alina Croitoru,* Liceul Industrial Nr. 1, Bacău ; *Elena Moroşanu,* Liceul Pedagogic, Bacău. Clasa a XII-a : *Roxana Baroi,* Liceul „V. Alecsandri", Bacău ; *Lăcrămioara Lazăr,* Liceul Industrial Nr. 6, Bacău ; *Lavinia Şeitan,* Liceul Pedagogic, Bacău.

BISTRIŢA. Clasa a IX-a : *Teodora Mureşan, Dochia Sărmaş,* Liceul „G. Coşbuc", Năsăud. Clasa a X-a : *Cornelia Stoian,* Liceul Industrial Nr. 1, Bistriţa. Clasa a XI-a : *Mirela Baciu,* Liceul „L. Rebreanu", Bistriţa : *Simona Botean,* Liceul Industrial Beclean ; *Virginia Fetinca, Daniela Vrîncean,* Liceul „G. Coşbuc", Năsăud. Clasa a XII-a : *Doina Pintea,* Liceul Sanitar, Bistriţa.

BOTOŞANI. Clasa a IX-a : *Dana Simona Aniţei, Daniel Dumitru Dănilă,* Liceul „A. T. Laurian", Botoşani. Clasa a X-a : *Larisa Hoidrag, Camelia Răileanu,* Liceul Pedagogic, Botoşani. Clasa a XI-a : *Cristi Bădiliţă,* Liceul „A. T. Laurian", Botoşani ; *Nicoleta Elcu,* Liceul Pedagogic, Botoşani. Clasa a XII-a : *Doiniţa Adumitroaie,* Liceul Sanitar, Botoşani ; *Irina Pascaru,* Liceul „A. T. Laurian", Botoşani.

BRAŞOV. Clasa a IX-a : *Mircea Ciuculescu,* Liceul Industrial, Victoria ; *Iulia Haşdeu,* Liceul „A. Şaguna", Braşov ; *Marius Hermenean,* Liceul „Unirea", Braşov. Clasa a X-a : *Nicoleta Orlandea,* Liceul „Unirea", Braşov ; *Marcela Voicu,* Liceul „A. Şaguna", Braşov ; Clasa a XI-a : *Şerban Cornea,* Liceul „A. Şaguna", Braşov ; *Mircea Itul, Andreea Stoie,* Liceul „Unirea", Braşov. Clasa a XII-a : *Mirela Boroş,* Liceul Industrial Nr. 8, Braşov ; *Gabriela Dinu, Mihaela Pleşca,* Liceul „Unirea", Braşov.

BRĂILA. Clasa a IX-a : *Antonina Buruiană, Giana Florian,* Liceul Industrial Nr. 4, Brăila ; *Laura Sterian,* Liceul „Nicolae Bălcescu", Brăila. Clasa a X-a : *Monica Jianu,* Liceul „N. Bălcescu", Brăila. Clasa a XI-a : *Angelica Stăniloiu,* Liceul „N. Bălcescu", Brăila. Clasa a XII-a : *Luminița Radu,* Liceul „N. Bălcescu", Brăila ; *Adriana Stănescu,* Liceul Industrial Nr. 5, Brăila.

BUZĂU. Clasa a IX-a : *Alina Ermac, Alina Mavrodin, Alina Panait,* Liceul „B. P. Hasdeu", Buzău. Clasa a X-a : *Liliana Corbu,* Liceul Industrial Nr. 4, Buzău ; *Clara Mihai,* Liceul „M. Eminescu", Buzău ; *Alina Zamfir,* Liceul „B. P. Hasdeu", Buzău. Clasa a XI-a : *Simona Catrina,* Liceul „M. Eminescu", Buzău ; *Liliana Drăgan,* Liceul „Spiru Haret", Buzău. Clasa a XII-a : *Viorica Constantinescu, Daniela Popa,* Liceul „M. Eminescu", Buzău.

CARAȘ SEVERIN. Clasa a IX-a : *Sorina Drăgoi,* Liceul de Matematică-Fizică, Reșița ; *Nicoleta Mercea,* Liceul Pedagogic, Caransebeș. Clasa a X-a : *Emilia Ancuțici,* Liceul Economic, Reșița ; *Lavinia Smultea,* Liceul de Matematică-Fizică, Caransebeș. Clasa a XI-a : *Varinia Bojică, Cristina Lerch, Lavinia Lazăr,* Liceul de Matematică-Fizică, Reșița. Clasa a XII-a : *Aurora Nemeș,* Liceul Pedagogic, Caransebeș.

CLUJ. Clasa a IX-a : *Ligia Colan,* Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca ; *Diana Ilonca,* Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Cluj-Napoca ; *Călin Teutișan,* Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Cristina Trifan,* Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Cluj-Napoca ; Clasa a X-a : *Codruța Berinde,* Liceul Industrial, Cîmpia Turzii ; *Laura Pavel,* Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Mirela Popa,* Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; *Fiorella Traica,* Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca. Clasa a XI-a : *Maria Monica,* Liceul „Gh. Lazăr", Cluj-Napoca ; *Delia Mărincean,* Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; *Patricia Pârțoc,* Liceul Industrial, Cîmpia Turzii ; *Ariadna Rebreanu, Ioana Schipor,* Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca. Clasa a XII-a : *Andaluna Borcilă,* Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Doina Pârv,* Liceul „Mihai Viteazul", Turda.

CONSTANȚA. Clasa a IX-a : *Mădălina Cosmulescu,* Liceul „M. Eminescu", Constanța ; *Claudia Neagu, Iulia Șerban,* Liceul Pedagogic, Constanța. Clasa a X-a : *Cristina Constantin,* Liceul Pedagogic, Constanța ; *Daniela Furtună,* Liceul „M. Eminescu", Constanța ; *Angelica Lambru,* Liceul „Mircea cel Bătrîn", Constanța. Clasa a XI-a : *Camelia Feștean,* Liceul Pedagogic, Constanța ; *Mona Momescu,* Liceul „M. Eminescu", Constanța. Clasa a XII-a : *Adrian Andronic,* Liceul Industrial Nr. 6, Constanța ; *Diana Roșu,* Liceul Pedagogic, Constanța.

DOLJ. Clasa a IX-a : *Patricia Ciobanu,* Liceul „N. Bălcescu", Craiova. Clasa a X-a : *Carmen Pungaru,* Liceul Industrial Nr. 1, Craiova ; *Irina Vespan,* Liceul „N. Bălcescu", Craiova. Clasa a XI-a : *Diana Botescu,* Liceul de Filologie-Istorie, Craiova, *Adelina Gavrilă,* Liceul Industrial „Electroputere", Craiova ; *Monica Joița,* Liceul de Filologie-Istorie, Craiova. Clasa a XII-a : *Daniela Bechet,* Liceul „Frații Buzești", Craiova ; *Dana Ghenea,* Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Corina Ilariu, Virginia Sorescu,* Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Laura Tărăbic,* Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Stela Vilău,* Liceul de Filologie-Istorie, Craiova.

GALAȚI. Clasa a IX-a : *Dorina Bodea,* Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci ; *Adriana Zotescu,* Liceul „Vasile Alecsandri", Galați. Clasa a X-a : *Claudia Balotă,* Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci ; *Carmen Stoica,* Liceul „Vasile Alecsandri", Galați. Clasa a XI-a : *Mădălina Bădic,* Liceul „Vasile Alecsandri", Galați ; *Maricica Căluianu,* Liceul Industrial Nr. 1, Galați ; *Liliana Gîrnoață,* Liceul „Vasile Alecsandri", Galați. Clasa a XII-a : *Ecaterina Blindu,* Liceul Industrial Nr. 17, Galați ; *Violeta Chiscop,* Liceul Industrial Nr. 12, Galați ; *Ligia Penciu,* Liceul Pedagogic, Galați.

GIURGIU. Clasa a IX-a : *Alina Buligă, Mihaela Sîrbu, Cristina Şerban,* Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu. Clasa a X-a : *Izabela Dinică,* Liceul Industrial, Bolintin Vale ; *Cristina Hari,* Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu. Clasa a XI-a : *Cristina Miron,* Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu ; *Niculina Palea,* Liceul Industrial, Bolintin Vale. Clasa a XII-a : *Niculina Bălan,* Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu.

GORJ. Clasa a IX-a : *Lavinia Nedelcu,* Liceul Industrial, Motru ; *Adina Popescu,* Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu Jiu. Clasa a X-a : *Maria Miron,* Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu Jiu. Clasa a XI-a : *Daniela Clenciu,* Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu Jiu ; *Liliana Perescu,* Liceul Industrial Nr. 6, Tîrgu Jiu. Clasa a XII-a : *Claudia Calotă,* Liceul Industrial, Novaci ; *Corina Popa,* Liceul Industrial Nr. 6, Tîrgu Jiu.

HARGHITA. Clasa a IX-a : *Susana Laurenţiu,* Liceul Industrial Nr. 2, Topliţa ; *Ecaterina Tamas,* Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc. Clasa a X-a : *Mihaela Botezatu,* Liceul Economic, Gheorgheni. Clasa a XI-a : *Daniela Ligia Pop,* Liceul Industrial Nr. 2, Topliţa ; *Daiana Savuli,* Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc. Clasa a XII-a : *Liliana Prodan,* Liceul Pedagogic, Odorhei ; *Ilona Simon,* Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc ; *Klára Tankó,* Liceul Industrial Nr. 1, Odorhei.

IAŞI. Clasa a IX-a : *Rodiana Buiuc,* Liceul „C. Negruzzi", Iaşi ; *Florentina Eziru, Ana Lăbuş,* Liceul Sanitar, Iaşi ; *Nella Procopovici,* Liceul „C. Negruzzi", Iaşi. Clasa a X-a : *Irina Bobulescu, Laura Briotă,* Liceul „C. Negruzzi", Iaşi ; *Daniela Ivaşcu,* Liceul „Naţional", Iaşi. Clasa a XI-a : *Carmen Buruiană, Cristina Oboroceanu, Oana Toma,* Liceul „M. Eminescu", Iaşi. Clasa a XII-a : *Sergiu Ailenei, Monica Broos,* Liceul „M. Eminescu", Iaşi ; *Codruţa Gavril,* Liceul „C. Negruzzi", Iaşi ; *Maria Lăzărescu,* Liceul de Informatică, Iaşi.

MARAMUREŞ. Clasa a IX-a : *Corneliu Bîrle,* Liceul Sanitar, Baia Mare ; *Gabriela Frenţ,* Liceul „Gh. Şincai", Baia Mare ; *Stanca Gănescu,* Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Claudia Ghitun,* Liceul Industrial Nr. 4, Baia Mare. Clasa a X-a : *Cristina Achim,* Liceul Economic, Baia Mare ; *Liana Dârjan,* Liceul Industrial Nr. 8, Baia Mare ; *Mihaela Gliga,* Liceul „Gh. Şincai", Baia Mare. Clasa a XI-a : *Mirela Pop,* Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare. Clasa a XII-a : *Dorina Grebeniţă, Lia Pop,* Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare.

MEHEDINŢI. Clasa a IX-a : *Violeta Tăpuşan,* Liceul „Traian", Drobeta Turnu Severin. Clasa a X-a : *Mirela Bălţăţeanu,* Liceul Industrial, Strehaia ; *Rodica Mediceanu,* Liceul „Traian", Drobeta Turnu Severin ; *Claudia Mutaşcu,* Liceul Industrial, Strehaia. Clasa a XI-a : *Ionuţ Lupu,* Liceul Industrial Nr. 1, Drobeta Turnu Severin ; *Paşca Loredana,* Liceul „Traian", Drobeta Turnu Severin. Clasa a XII-a : *Angela Tucă,* Liceul „Traian", Drobeta Turnu Severin.

MUREŞ. Clasa a IX-a : *Oana Căluşeriu, Ana Cerghizan,* Liceul Industrial „Unirea", Tîrgu Mureş. Clasa a X-a : *Stelian Cismaş,* Liceul Industrial Nr. 1, Tîrnăveni ; *Lăcrămioara Marcan,* Liceul Industrial „Unirea", Tîrgu Mureş ; *Liliana Ţicudean,* Liceul Agroindustrial Sărmaşu. Clasa a XI-a : *Alina Cioancă, Corina Szenes,* Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureş. Clasa a XII-a : *Adela Ciulea,* Liceul „Bolyai Farkas", Tîrgu Mureş ; *Daniela Marian,* Liceul Industrial Nr. 1, Tîrnăveni ; *Rozalia Simo,* Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureş.

NEAMŢ. Clasa a IX-a : *Liliana Crivăţ,* Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ ; *Cristina Dascălu,* Liceul „Ştefan cel Mare", Tîrgu Neamţ. Clasa a X-a : *Elisabeta Felicia Constantinescu,* Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ ; *Otilia Chiuaru,* Liceul „Roman Vodă", Roman. Clasa a XI-a : *Nicoleta Micu,* Liceul Industrial, Bicaz ; *Cristina Milica,* Liceul „Roman Vodă", Roman. Clasa a XII-a : *Cristinel Mujdei, Daniela Mitrofan,* Liceul „Calistrat Hogaş", Piatra Neamţ ; *Nelu Palade,* Liceul Industrial Nr. 1, Piatra Neamţ ; *Mihaela Petrilă,* Liceul „Roman Vodă", Roman.

OLT. Clasa a IX-a : *Cecilia Ciortescu*, Liceul „I. Minulescu", Slatina ; *Otilia Ciorică*, Liceul Industrial Nr. 2, Balș ; *Sanda Oprișor*, Liceul „Radu Greceanu", Slatina ; *Valeriu Stancu*, Liceul Industrial Nr. 1, Slatina ; *Diana Tihu*, Liceul Industrial, Corabia ; *Cosmina Voinescu*, Liceul „I. Minulescu", Slatina. Clasa a XI-a : *Oana Bărbulescu*, Liceul „I. Minulescu", Slatina ; *Cristina Negrilă*, Liceul Industrial Nr. 2, Caracal.

PRAHOVA. Clasa a IX-a : *Daniela Bogdan*, Liceul Pedagogic, Ploiești ; *Loredana Filip*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploiești. Clasa a X-a : *Laura Simona Hanganu*, Liceul Industrial Nr. 4, Ploiești ; *Diana Nuțiu*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploiești ; *Roxana Purcărea*, Liceul „N. Iorga", Vălenii de Munte. Clasa a XI-a : *Gabriela Barnea*, Liceul Pedagogic, Ploiești ; *Daniela Bădeliță*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Claudia Mirela Borchină*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Aurelian Radu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești. Clasa a XII-a : *Gabriela Deaconu*, Liceul „C. D. Gherea", Ploiești ; *Lelia Delescu*, Liceul Industrial Nr. 4, Ploiești ; *Daniela Zeca*, Liceul „C. D. Gherea", Ploiești.

SATU MARE. Clasa a IX-a : *Georgeta Bărnuțiu*, Liceul Industrial Tășnad ; *Elenița Pasca*, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare ; *Noemi Sólyom*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu Mare. Clasa a X-a : *Monica Sasaran*, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare ; *Amalia Savinescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare. Clasa a XI-a : *Dorin Prunilă*, Liceul Industrial Nr. 6, Satu Mare ; *Rodica Turdeanu*, Liceul Sanitar, Satu Mare. Clasa a XII-a : *Maria Ster*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu Mare.

SĂLAJ. Clasa a IX-a : *Mirela Miclea*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău ; *Tamara Oțet*, Liceul Industrial, Jibou. Clasa a X-a : *Teodora Vale*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău. Clasa a XI-a : *Dorina Bulz*, *Ioana Costelaș*, Liceul de Filologie-Istorie, Șimleu ; *Crin Teodorescu*, Liceul Industrial Nr. 3, Zalău. Clasa a XII-a : *Voichița Rablău*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău ; *Monica Tăut*, Liceul de Filologie-Istorie, Șimleu.

SIBIU. Clasa a IX-a : *Doina Canciu*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Ileana Popa*, Liceul „O. Goga", Sibiu ; *Florina Suciu*, Liceul Sanitar, Sibiu. Clasa a X-a : *Elena Fleșeriu*, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu ; *Gabriela Lup*, Liceul Pedagogic, Sibiu ; *Daniela Morar*, Liceul Sanitar, Sibiu. Clasa a XI-a : *Mihaela Artimon*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Olga Munteanu*, Liceul Industrial Nr. 5, Sibiu ; *Rodica Tănase*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a XII-a : *Liliana Floca*, Liceul „A. Sever", Mediaș ; *Ana Moga*, Liceul „O. Goga", Sibiu ; *Rodica Suciu*, Liceul „St. L. Roth", Mediaș.

SUCEAVA. Clasa a IX-a : *Dana Ciubotaru*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava. Clasa a X-a : *Cecilia Bahrincean*, Liceul „E. Hurmuzachi", Rădăuți ; *Liana Dunea*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava ; *Gabriela Savinschi*, Liceul „Emil Bodnăraș", Suceava. Clasa a XI-a : *Carmen Dumitriu*, Liceul Industrial Nr. 3, Suceava ; *Corneliu Gașpar*, Liceul Agroindustrial, Rădăuți ; *Mihaela Herciu*, Liceul Industrial Nr. 4, Suceava ; *Tania Leonte*, Liceul „Emil Bodnăraș", Suceava ; *Leontina Lobodan*, Liceul „Nicu Gane", Fălticeni ; *Mirela Șlai*, Liceul Pedagogic, Suceava. Clasa a XII-a : *Carmen Guliciuc*, Liceul „Emil Bodnăraș", Suceava ; *Simona Sandiuc*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava.

TULCEA. Clasa a IX-a : *Anca Băluță*, *Monica Catrinescu*, *Angelica Mihalcea*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a X-a : *Vica Bordei-Verde*, Liceul Industrial, Măcin ; *Lăcrămioara Visterneanu*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a XI-a : *Atena Kander*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a XII-a : *Carmen Virginia Caragea*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Daniela Mocanu*, Liceul Industrial, Măcin.

VASLUI. Clasa a IX-a : *Ana Maria Darabană*, Liceul „Gh. Roșca Codreanu", Bîrlad ; *Mihaela Rotaru*, Liceul „Cuza Vodă", Huși ; *Gabriela Tindelea*, Liceul „M. Kogălniceanu", Vaslui. Clasa a X-a : *Cristina Luca*, Liceul „M. Kogălniceanu",

Vaslui ; *Carmen Tilea*, Liceul „Gh. Roşca Codreanu", Bîrlad. Clasa a XI-a : *Ana Cristina Lascăr*, Liceul „M. Kogălniceanu", Vaslui ; *Carmen Melniciuc*, Liceul Industrial Nr. 2, Bîrlad. Clasa a XII-a : *Anca Bleoju*, Liceul „Gh. Roşca Codreanu", Bîrlad ; *Adriana Chirvase*, Liceul Industrial Nr. 2, Bîrlad ; *Mioara Duliga*, Liceul „Cuza Vodă", Huşi ; *Carmen Modreanu*, Liceul Industrial Nr. 2, Bîrlad.

VÎLCEA. Clasa a IX-a : *Georgiana Dogaru*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea ; *Liliana Mohanu*, Liceul Industrial Nr. 3, Rîmnicu Vîlcea ; *Ana Luana Stoicea*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea. Clasa a X-a : *Ileana Comănescu*, Liceul Industrial Nr. 7, Rîmnicu Vîlcea. Clasa a XI-a : *Florin Davidescu*, Liceul de Matematică-Fizică, Rîmnicu Vîlcea. Clasa a XII-a : *Maria Bălănoiu*, Liceul de Matematică-Fizică, Rîmnicu Vîlcea ; *Elena Şoşoi*, Liceul Industrial Nr. 3, Rîmnicu Vîlcea.

VRANCEA. Clasa a IX-a : *Gina Bălănescu*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a X-a : *Anca Chirilă*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a XI-a : *Silvia Ofelia Barbu*, Liceul Economic, Focşani ; *Alina Cojocaru*, Liceul „Unirea", Focşani ; *Otilia Dragomir*, Liceul Industrial Adjud ; *Carmen Ion*, Liceul Economic, Focşani. Clasa a XII-a : *Luminiţa Tăbăcaru*, *Aurelia Voineag*, Liceul Economic, Focşani.

BUCUREŞTI. *Carmen Belcotă*, Liceul „N. Bălcescu" ; *Florica Clătişteanu*, Liceul „Gh. Şincai" ; *Diana Oana Ilica*, Liceul Industrial Nr. 36 ; *Ionuţ Radu Ionescu*, Liceul „N. Bălcescu" ; *Cosana Nicolae*, *Crenguţa Nicolae*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Amalia Niculaie*, Liceul Sanitar ; *Ohara Scarlet*, Liceul Pedagogic ; *Ioana Singureanu*, Liceul „N. Bălcescu" ; *Alina Suciu*, Liceul „Mihai Viteazul" ; *Irina Teodorescu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia". Clasa a X-a : *Mircea Bătănoiu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Ştefania Raluca Dincă*, Liceul Industrial Nr. 35 ; *Diana Flintaşu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Ana Valentina Florescu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Simona Manoliu*, *Mihaela Marinescu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1 ; *Dana Zamfir*, Liceul „Gh. Lazăr". Clasa a XI-a : *Violeta Barna*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Liana Birlă*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Corina Chelaru*, Liceul Pedagogic ; *Georgeta Drăghici*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Armand Frăsineanu*, Liceul „Nicolae Bălcescu" ; *Luminiţa Matei*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Codruţa Mihaela Moş*, Liceul „Mihai Viteazul" ; *Mihai Niculescu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1 ; *Anca Olteanu*, Liceul Pedagogic ; *Ana Maria Orosz*, Liceul „I. L. Caragiale" ; *Ileana Polovrogeanu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Cornelia Tiriş*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3. Clasa a XII-a : *Alexandru Baltag*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3 ; *Dana Dăscălescu*, Liceul „Gh. Şincai" ; *Gîrceag Diana*, Liceul Industrial Nr. 32 ; *Sorin Manole*, Liceul „Gh. Şincai" ; *Luiza Marinescu*, Liceul Pedagogic ; *Mona Negrea*, Liceul „D. Cantemir" ; *Minerva Ocolişan*, *Cristina Pîrvulescu*, *Mihaela Plătică*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Gabriela Preda*, Liceul Pedagogic ; *Adina Renţea*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1.

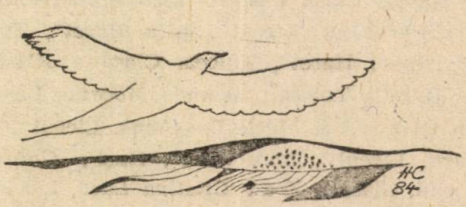

Din activitatea unui cerc literar

Prof. MIHAELA PLEȘA ANGHELESCU
Școala Generală Nr. 110, București

Cercul literar pentru clasele V—VIII din Școala Generală Nr. 110 datează din anul 1979. În momentul înființării acestui cerc am avut în vedere mai multe obiective, pornind de la ideea că acei care vor face parte din el vor trebui să fie elevi cu aptitudini pentru studierea și înțelegerea literaturii sau chiar dotați cu talent literar. În consecință, am încercat să alcătuiesc un cerc care să includă atît caracteristicile unui cenaclu literar, cît și notele specifice ale unui cerc de analiză literară.

Problema cea mai dificilă în asemenea cazuri este aceea de a realiza un climat comun, o ambianță și un limbaj de comunicare pentru dezbateri. Spre deosebire de un cerc literar sau un cenaclu al unor oameni de cultură, condițiile de apariție ale unui cerc școlar sînt deosebite. El nu se naște pentru a da, ca să spun așa, „o formă instituțională" unei stări de spirit și unei sensibilități comune preexistente apariției cercului. Dimpotrivă, el însuși e chemat să creeze o ambianță comună și atunci se pune problema modului cum să realizeze aceasta. Oricît de depărtate ar putea să pară aceste probleme de înființarea unui cerc școlar, trebuie să mărturisesc că asemenea gînduri m-au preocupat multă vreme și că nici astăzi, deși am căpătat o anume experiență, unele întrebări nu și-au găsit răspuns.

Simpla selecție (preferențială, dar nu și exclusivă) a elevilor din clasele în care eram profesor nu era o garanție a comunității de ambianță și limbaj. Veneau în acest cenaclu (sau cerc) elevi cu o pregătire și o cultură cu totul inegale : „talente native" cu lecturi și orizonturi de cultură reduse sau elevi cu lecturi multiple și destul de variate, dar, desigur, nesistematice. Ceea ce îi aducea aici (în afară de invitația făcută de mine) erau interese variate, mergînd de la simpla dorință de a vedea „cum e acolo" pînă la intenția (reală, după părerea mea) de a cunoaște mai multe despre literatură.

Prima, sau mai bine zis, primele întîlniri erau esențiale pentru bunul mers al cercului, cel puțin atîta vreme cît structura nu se schimba prin plecarea elevilor din clasa a VIII-a (altă problemă delicată a existenței cenaclului !). Vreau să spun că o funcționare satisfăcătoare a cercului nu se realizează numai prin găsirea unui numitor comun de natură „obiectivă", ci și prin trezirea unui interes și a unei curiozități unanime, care sînt subiective. Dacă acești parametri nu erau îndepliniți, membrii cercului erau pierduți. Din acest punct de vedere, am mizat pe ceea ce eu am socotit comun pentru toți, indiferent de vîrstă (care nu era impedimentul cel mai mare totuși) : curiozitatea de a afla ceva nou în legătură cu o personalitate literară de primă mărime. Exemplul îmi stătea la dispoziție : Eminescu și viața lui, în viziunea lui G. Călinescu. Prima ședință a fost, din acest punct de vedere, un succes și un eșec ; succes, deoarece „asistența" a fost desigur încîntată și a ascultat și cu satisfacție, și cu atenție prezentarea mea ; și eșec, pentru că, totuși, intenția mea nu era nici să îndrept preocupările elevilor către studiul vieții scriitorilor, și nici să mă transform într-un conferențiar cu prelegeri bilunare. A fost însă un început care mi-a clarificat o serie de atitudini de perspectivă și care, chiar dacă nu era exact ce îmi propusesem, îmi dădea oricum direcțiile pentru ceea ce era de îndreptat sau de construit mai departe.

Am încredințat, în consecință, sarcina de a descoperi amănunte noi despre viața lui Eminescu unuia dintre membrii cenaclului, care în ședința următoare

a făcut o prezentare amănunțită a capitolului despre perioada studiilor la Viena. Cum Călinescu îmbină într-un mod atît de expresiv detaliul anecdotic cu tendințele fundamentale de evoluție a unei vieți, prezentarea a plăcut din nou și s-a înfiripat chiar ceea ce mi-am dorit cel mai mult : un început de dialog, menit, firește, să aducă unele clarificări necesare în privința procedurii universitare germane din acea vreme, să contureze cîteva figuri de oameni de cultură din epocă. Am insistat mai mult asupra perioadei de început a cercului, deoarece a fost perioada cu cele mai multe probleme de rezolvat și de care depindea în bună măsură evoluția ulterioară.

Mă voi referi în continuare, într-un mod mai succint, la principalele realizări obținute în perioada acestor ani. Pornind de la informațiile oferite de monografia lui G. Călinescu, am urmărit în cîteva ședințe datele de apariție ale poeziilor lui Eminescu din manualele de literatură (operație ușoară o dată ce aveam la îndemînă o ediție) și am citit și alte poezii din același an (sau aceiași ani), încercînd să desprindem caracteristici comune. Ne-am oprit mai mult asupra poeziilor de inspirație folclorică — mai accesibile, fără îndoială — și am explicat ce îl apropie pe Eminescu, din punct de vedere artistic, de poezia populară (simbolul codrului, de exemplu). Ne-am străduit să demonstrăm că poezia de inspirație folclorică nu e o simplă adaptare ș.a.m.d.

„Universul Eminescu" a fost prospectat pe o perioadă de trei luni (deci cam șase ședințe).

Rîndurile de mai sus ar putea să dea impresia de studiu savant și arid. Deși tentația de a intra tot mai adînc în studiul operei era pentru mine foarte mare, nu i-am dat totuși frîu liber.

Nivelul de adîncime la care am ajuns era acela la care elevii înșiși au putut ajunge prin propria lor înțelegere și dirijați de mine. De altfel un principiu de care am ascultat tot timpul a fost schimbarea subiectului ori de cîte ori simțeam o senzație de saturație. Așa încît ordinea de zi a unei ședințe, deși în principiu fixată, era deschisă.

În cursul ședințelor „Eminescu", de exemplu, am intercalat lecturi de compoziții originale.

Am consacrat apoi o serie de teme studiului folclorului literar. Baza de plecare a fost, desigur, corpusul de texte din manual. O temă incitantă a fost aceea a legăturii dintre folclor și mitologie (greacă, mai ales). Am ascultat o lucrare care făcea o comparație între eroul de balade (Toma Alimoș) și eroii mitologiei grecești (Hercule, Tezeu, Ahile), citită de un elev care era, atunci, în clasa a VI-a (Horia Speteanu). Folosindu-mă de date din cartea lui V. I. Propp, *Rădăcinile istorice ale basmelor fantastice*, am discutat despre originile basmului și am arătat cum acțiunile basmului sînt legate la origine de anumite obiceiuri din societățile vechi. Privită cu superioară neîncredere de elevii mai mari, tema i-a captivat în cele din urmă pe toți. Am studiat apoi comparativ cîteva basme, descoperind trăsături comune, și am construit un basm combinînd temele din alte basme.

Am lăsat intenționat la urmă partea despre creația originală, poate și pentru că eu o consider partea mai puțin realizată din activitatea cercului. Cantitatea producțiilor din cerc nu este neglijată ; și nici diversitatea. S-a scris fabulă (Daniela Sulfineanu), proză lirică (Anca Teodorescu), proză fantastică (Camelia Jabă). Dintre acestea, cele mai notabile mi s-au părut prozele elevei Anca Teodorescu (care a obținut nota zece, în cîteva rînduri, la faza pe municipiu a olimpiadelor de limba și literatura română). Comentariile au fost uneori vii și pasionate ; indicațiile mele priveau mai ales forma, expresia, corectitudinea și au fost în mod preponderent critice. Ori de cîte ori am simțit o tendință de creație reală am căutat să o fac cunoscută celui ce o avea.

Ceea ce am arătat aici reprezintă cîteva aspecte mai semnificative atît în realizări, cît și în nerealizări, pe parcursul mai multor ani. Dacă, în acest răstimp, unele obiective au fost atinse, cîștigul e de partea tuturor celor ce asistau la întîlnirile noastre. In orice caz, faptul că ne-am creat un nucleu și o anume stabilitate de participare mă face să cred că măcar în anumite privințe interesul este trezit și dragostea de literatură cultivată.

„Științele și artele nu se toarnă în tipare, ci se formează și iau chip tot lucrînd la ele și șlefuindu-le de multe ori."

MONTAIGNE

Cenaclul literar „Liviu Rebreanu" din Tg.-Mureș

IOAN ȚIGHILIU

In urmă cu 39 de ani, cînd poetul Traian Dragoș, profesorii Iacob Timiș și Al. Munteanu au pus bazele unui cerc literar, numit „Mureșul", actul în sine constituia un pas modest, dar hotărît, pentru activitatea culturală și literară din Tg.-Mureș.

Una dintre realizările acestui cerc a fost repunerea plăcii comemorative pe frontispiciul actualului Anticariat din str. Kossuth Lajos, Nr. 14, care amintea de trecerea lui M. Eminescu prin Tîrgu-Mureș.

In 1953, la propunerea lui Traian Dragoș, cercul literar, devenit cenaclu, a acceptat patronajul ctitorului romanului românesc, Liviu Rebreanu.

Cenaclul literar „Liviu Rebreanu" se poate mîndri că a fost printre primele înființate în țara noastră după cel de al doilea război mondial.

Oameni de diferite profesii și vîrste, elevi și profesori, au trudit, mulți dintre ei reușind să se afirme în lumea literară. Amintim doar cîteva nume care, așa cum se spune în aviație, „au trecut la simplă comandă", devenind membri ai Uniunii Scriitorilor din R.S.R. Regretatul Romulus Guga, fost redactor-șef al revistei *Vatra*, care în „focul" discuțiilor din cenaclu și-a modificat un capitol din romanul *Nebunul și floarea*, poeta Mara Nicoară, scriitorul Mihai Sin, poetul Zeno Ghițulescu, criticul Serafim Duicu, prozatorul Virgil Gomboșiu și alții.

În anul centenarului cenaclul se află la a patra ediție a „Zilelor Rebreanu", manifestare de înalt prestigiu, și a doua ediție a concursului de poezie și proză, deschis tuturor celor care doresc să participe.

Multiplele acțiuni desfășurate în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României" i-au adus locul I pe țară și titlul de laureat la ultima ediție.

Cum cenaclul este format din oameni de bună-credință și capabili de creații literare deosebite, numai în ultimii ani, participînd la diferite concursuri literare, majoritatea membrilor au fost onorați cu premii.

Dintre cei care trudesc, mă simt obligat să menționez pe soții Rodica și Carol Puia, ambii profesori, dr. Edith Miclea, maistrul mecanic Ion Oltean, profesorii Ion Ilie Mileșan, Oliviu Marcu, Ion Găbudean, Victor Tămaș, Alexandru Munteanu (unul din ctitorii cenaclului), învățătoarele Dorina Pașca și Irina Moldovan, inginerul Ion Mărginean, foștii militari Constantin Basov, Virgil Ciurezu, bibliotecara Rodica Bodor, eleva Adina Cherben și mulți alții.

O noutate în activitatea acestui cenaclu este că avem și membri corespondenți, atît din localitate, cît și de prin alte localități, cum ar fi : arhitecta Ana-Maria Crișan (Tg.-Mureș), ziaristul Mihai Pauliuc (Onești), pilotul aviator Ion Crăciun (Tîrgoviște), cpt. av. (r) Eufimie Zaharcu (Brașov), c-dor. av. (r) Ion Ionescu (București) și alții.

Intre invitații de onoare la „Zilele Rebreanu" au fost : Niculae Gheran (editorul operei lui Liviu Rebreanu), Puia Florica Rebreanu (fiica scriitorului), prof. dr. doc. Al. Piru (șeful catedrei de literatură română de la Universitatea din București), scriitorii Radu Theodoru, Ioan Costea și alții.

Amintesc aici sprijinul dat în susținerea sesiunilor de comunicări și referate de către membrii corpului didactic din localitate : prof. Traian Dușa, cercetător dr. Silvia Urdea, conf. univ. dr. Periș Tereza Chereji, lector univ. dr. Serafim Duicu, cercetător științific și membru activ al cenaclului, cercetător dr. Valeriu Nițu, prof. dr. Ion Ilie Mileșan și mulți alții.

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Creanga de aur este o nouă ipostază a revistelor *Încercări* (1929), *Năzuințl* (1935), *Frămîntări* (1937) ale Liceului de Matematică-Fizică „George Bacovia" din Bacău. Numărul 2, 1984, își propune să reflecte, prin paginile sale (după afirmația prof. Cristina Ciurea, directoarea liceului), activitatea desfășurată în această merituoasă instituție de învățămînt în cinstea marilor evenimente ale anului respectiv, între care Congresul al XIII-lea al partidului și cea de a 40-a aniversare a lui August 1944. „Scrisă, în primul rînd, de elevii de azi și de ieri ai liceului", dar și de către profesori, revista *Creanga de aur*, coordonată de profesorul Gheorghe Neagu, se înfățișează ca o publicație matură, cu un conținut variat, consistent, care înregistrează, între altele, colaborări de prestigiu ale unor oameni de cultură și știință (prof. dr. docent Solomon Marcus, fost elev al liceului, prof. univ. dr. doc. Gheorghe Ivănescu, membru corespondent al Academiei, criticul literar Laurențiu Ulici, poetul Ovidiu Genaru — și el fost elev al școlii). Se acordă importanță adîncirii cunoașterii personalității și operei marelui poet, al cărui nume se află înscris pe frontispiciul liceului ; sînt prezentate o serie de noi apariții editoriale ; viața școlii este ilustrată printr-o suită de articole și informații (m-am bucurat astfel citind despre succesele deosebite ale elevilor acestui liceu la faza republicană a olimpiadelor pe discipline de învățămînt).

Creația literară — poezie și proză — ilustrată de nume ca Irina Lungu, Adrian Darabană, Ioana Lorelai Burduja, Mihaela Ilie, Ofelia Spulber, Laura Țent (poezie) și Gianina Simon (proză) demonstrează atenția deosebită ce i se acordă, selecția făcută de colectivul de redacție fiind edificatoare pentru promovarea unor încercări, ca și a unor adevărate izbînzi.

Tot din Bacău, menționăm o altă reușită : revista *Mugur alb* a Școlii Nr. 19. Numărul 2, 1984, „ediție specială" închinată sărbătoririi a 125 de ani de la înființarea acestei școli, adună un impresionant buchet de „saluturi", adresate elevilor și dascălilor de astăzi, de către foști elevi, printre care : prof. dr. Constantin Arseni, actorul Radu Beligan, prof. dr. docent Solomon Marcus, dirijorul și compozitorul Emanuel Elenescu, prozatorul Eugen Uricariu, poetul Ovidiu Genaru, căpitanul cosmonaut Dumitru Prunariu ș.a. Coordonată de profesorul Ioan Dănilă, revista *Mugur alb* ne întîmpină cu imaginea unei lumi fragede de gînduri și de sentimente, de căutări febrile, de aspirații luminoase și de împliniri — toate puse sub semnul unei munci temeinice, serioase. Impresionează, între altele, creația poetică, preocuparea pentru *limba română*, pentru punerea în valoare a „rădăcinilor" culturale și științifice ale acestei școli, pentru prezentul ei tumultuos.

Rămînînd pe plaiurile Moldovei, amintim alte două publicații : *Spre lumină*, foaie volantă a Liceului Național din Iași, dedicată Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, și *Valențe*, revista Liceului Nr. 2 din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Amîndouă se impun prin aleasă ținută științifică și literară, prin pasiunea care animă colectivele redacționale, prin prezentarea grafică reușită.

Preocupări este un „supliment editat de *Revista noastră*", cunoscuta publicație a Liceului „Unirea" din Focșani, pentru Liceul Industrial Nr. 1 din aceeași localitate. Numărul 13, 1984, care se deschide cu vibrante articole închinate Congresului al XIII-lea al partidului, cuprinde o varietate de materiale, ilustrînd viața acestei școli, preocupările și succesele elevilor, din rîndul cărora menționăm creațiile literare semnate de elevii Paula Dediu, Ion Apostu, Liliana Rîpan, Aurora Stan, Doina Popa Stoiciu.

„Revista de creație literar-artistică, tehnico-științifică și distractivă a elevilor Liceului Agroindustrial Țăndărei", *Interferențe*, o nouă apariție în domeniul presei școlare, este, în același timp, un succes prin ținută generală (tehnoredactare, grafică), prin conținutul variat, probînd o bună orientare către aspecte semnificative din viața școlii, ca și din viața politică, științifică, literară. Remarcăm secvențele lirice închinate patriei de către elevii Mariana și Mihaela Munteanu, Aneta Florescu, Codrin Sezciuc, ca și pe cele publicate în cadrul rubricii „Atelier literar-artistic" (poezie și proză, studii critice), unde apar și alte nume, între care : Florica Dumitrache, Ionuț Știucă, Alexandru Dobrin, Loredana Badea.

Am cercetat cu interes noi numere ale revistelor : *Orizonturi*, reprezentînd Liceul „Unirea" din Brașov, *Igitur*, a Liceului Industrial Nr. 7 din același oraș, *Lyceum* — a Liceului Industrial Nr. 1 din Tecuci, *Pasiuni*, a Școlii Nr. 4 din Cîmpulung Moldovenesc, *Muguri*, a Școlii Generale din Hotărani, județul Olt.

O revistă extrem de interesantă este *Abecedar poetic*, publicație a Școlii Nr. 117 din București. Primul număr — „litera A" — este dedicat Congresului al XIII-lea al P.C.R., iar al doilea — „litera B" — sărbătoririi a 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. și împlinirii a patru decenii de la victoria definitivă asupra fascismului. Coordonată (și redactată în mare măsură) de tînăra învățătoare Corina Voicu (care semnează și grafica — inspirată și mereu adecvată conținutului) și tehnoredactată de bibliotecara școlii, Sabina Dragomir, revista *Abecedar poetic* conturează un univers extrem de bogat și de seducător totodată, în care elevii și cadrele didactice se regăsesc cu preocupările lor de bază, cu aspirații și împliniri. Felicitînd școala pentru această inițiativă, urăm revistei succes, în continuare, în parcurgerea (și însușirea) întregului „alfabet... poetic" !

O mențiune specială pentru două antologii de poezie și proză premiate la faza națională a Concursului de creație literară pentru elevi „Tinere condeie", din cadrul ultimei ediții a Festivalului „Cîntarea României" : *Vis de pace*, editată de Consiliul Național al Organizației Pionierilor (antologie îngrijită, redactată și prefațată de profesorul și scriitorul Tudor Opriș), și *Excelsior*, antologia elevilor liceeni — poeți și prozatori —, carte apărută sub egida Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, redactor — Mihai Cetină. Ambele antologii conțin poezii și proze inspirate, consacrate patriei, partidului, păcii, copilăriei, tinereții, iubirii, ca și unele interesante proze științifico-fantastice.

În încheierea cronicii, remarcăm valoroasa antologie de poezii a cenaclului „Rază de luceafăr" al Școlii Nr. 2 din Slobozia, condus de profesorul Aurel Sefciuc, culegere apărută sub îngrijirea Consiliului Județean al Organizației Pionierilor Ialomița și a redacției ziarului *Tribuna Ialomiței*. Închinată celui de al XIII-lea Congres al partidului, antologia *Rază de luceafăr* impune atenției cititorului douăzeci și doi de copii-poeți, unii dintre ei adevărate talente (Iuliana Sibiceanu, Liliana Ganea, Mina Stanciu, Cristina Bordei).

BĂLCEȘTI (jud. Vîlcea)

Cercurile pe materii și în special cercul de creație literară reprezintă un mijloc important de dezvoltare a creativității tehnico-științifice și literar-artistice. In acest scop, respectînd principiul pedagogic al tratării diferențiate, cercul nostru implică în actul de creație pe toți elevii talentați din școală, ca membri ai cercului literar.

Activitățile organizate de cercul nostru urmăresc îmbogățirea informației elevilor cu unele noțiuni de teorie literară, stilistică și poetică. Aceasta se realizează atît prin ședințe în care se analizează opere valoroase din literatura noastră clasică și contemporană, cît și prin dezbateri cu privire la creațiile originale ale elevilor. Schimburile de experiență, colaborarea cu alte cercuri de creație și cenacluri din școli, din casele de cultură și de pionieri, întîlnirile cu scriitorii întregesc în mod util și agreabil activitatea cercului nostru.

Valorificarea celor mai reușite creații ale elevilor se realizează prin intermediul gazetelor de perete, al revistei școlii și mai ales în cadrul manifestărilor Festivalului Național „Cîntarea României" prin : concurs de creații originale, concurs de recitări din creația originală, matinee și seri de poezie, șezători literare.

Liceul Agroindustrial, Școala Generală din localitate și formațiile de elevi și pionieri din cadrul caselor de cultură și de pionieri din comună, angajate într-o susținută muncă de creație și de interpretare artistică în climatul efervescent creat de Festivalul Național „Cîntarea României", s-au situat, an de an, pe traiectoria mereu ascendentă a exigențelor actuale, cucerind mai multe premii și titluri de laureat. În felul acesta, activitatea din cercul de creație literară, conjugată cu cea a altor cercuri și formații artistice, a constituit un mijloc de firească mobilizare a forțelor și energiilor creatoare ale elevilor, o modalitate de înflorire și de afirmare a talentului lor, o dovadă a participării „tinerelor condeie" locale la explorarea și transfigurarea artistică a noilor realități ale satului românesc.

Prof. RODICA CÎRSTOIU
Școala Generală Bălcești

BUCUREȘTI

Intrat în al 18-lea an de existență, cenaclul „Săgetătorul", condus de prof. dr. Tudor Opriș, reunește cele mai reprezentative talente literare din liceele bucureștene și s-a făcut binecunoscut în Capitală și în țară prin antologia sa anuală, prin concursul de creație pe care l-a inițiat în 1967 și care îi poartă numele, prin neîntrerupta sa participare la taberele naționale de creație (1967—1978), prin colaborările frecvente în presă și la emisiunile de radioteleviziune, prin cei aproape 20 de scriitori și critici pe care i-a dat pînă acum literaturii tinere (Doina Uricariu, Ioana Crăciunescu, Bogdan Ulmu, Radu Șerban, Dinu Adam, Doina Doru, Mihai Coman, Irina Airinei, Irina Sturza, Florin Iaru, Gabriel Cheroiu etc.).

După o fermecătoare vacanță literară organizată de cenaclu la Herculane, unde s-au desfășurat activități atrăgătoare și utile, cei 60 de „săgetători" și-au

fixat ca obiectiv central pentru anul şcolar 1984—1985 să se prezinte cît mai bine la cea de-a XIII-a ediţie a concursului „Tinere condeie", inclus în Festivalul naţional „Cîntarea României". Schimbul intens de experienţă realizat în şedinţele de lucru săptămînale, participarea unor scriitori de notorietate care s-au întîlnit cu „săgetătorii", solicitarea cenaclului la emisiunile de radioteleviziune au constituit un valoros şi util antrenament artistic.

La faza judeţeană (faza pe Bucureşti) a acestui concurs toţi membrii cenaclului au luat parte alături de alte tinere condeie din liceele Capitalei.

Şi această ediţie a concursului a scos în evidenţă faptul că fiecare promoţie îşi are „vîrfurile" ei literare, speranţe autentice, capabile, printr-o cultivare perseverentă a talentului, de performanţe publicistice. Astfel, dintre poeţi, uşor de recunoscut după timbrul liric propriu, menţionăm pe *Marinescu Matei* de la Liceul Industrial „I. L. Caragiale", *Simionescu Daniela* de la Liceul Industrial „I. Creangă", *Rădulescu Bogdan, Cochia Elena, Haşieganu Carmina, Scărlătescu Anca, Iancu Felicia, Istrate Cristina* de la Liceul de Filologie-Istorie „Z. Kosmodemianskaia", *Sălişteanu Raluca, Voina Iulia, Loteanu Mircea, Herescu Ellen-Tana, Popescu Augustin, Niculae Denise* de la Liceul de Matematică-Fizică „Gheorghe Lazăr". Dintre prozatori calităţi deosebite manifestă *Secară Claudia, Popescu Radu-Mircea, Augustin Dana, Netea Corina, Catană Giusepina, Constantinescu Adrian* de la Liceul „Gh. Lazăr", *Ivan Simona* de la Liceul „Z. Kosmodemianskaia", *Mihai Roxana* de la Liceul Industrial „G. Coşbuc", *Stancu Roxana* de la Liceul de Matematică-Fizică „Mihai Viteazul" — o bună reporteră în devenire.

„Săgetătorii" aşteaptă cu firească emoţie confruntarea cu cei mai talentaţi colegi din ţară care va avea loc în mai-iunie şi pînă atunci pregătesc pentru tipar a XVI-a ediţie a antologiei „Săgetătorul" ce va apărea în acest an sub egida Comitetului Municipal U.T.C. Bucureşti şi a Inspectoratului Şcolar al Municipiului Bucureşti.

DANIELA SIMIONESCU
Liceul Industrial „I. Creangă"
Preşedinta cenaclului „Săgetătorul"

COSTEŞTI (jud. Argeş)

În cel de al doilea trimestru şcolar, cercul literar „Magda Isanos" din Liceul Industrial Costeşti — Argeş şi-a văzut deja îndeplinite în mare parte obiectivele înscrise în planul anual de muncă.

Prin tematica abordată în primul trimestru s-a urmărit atît cultivarea interesului pentru cunoaşterea fenomenului literar local, cît şi pentru cercetarea şi studierea artei cuvîntului în genere. Pornind de la importanţa pe care o are participarea unui număr sporit de elevi la şedinţele cercului literar, colectivul de catedră al profesorilor a dat o orientare mai largă activităţilor acestuia, concretizată în forme diversificate, cu o eficienţă educativă sporită.

Subliniem, în mod special, organizarea medalioanelor literare consacrate unor aniversări sau comemorări : *175 de ani de la naşterea poetului Vasile Cîrlova, 300 de ani de la moartea lui Pierre Corneille, 100 de ani de la premiera comediei „O scrisoare pierdută" de I. L. Caragiale, 200 de ani de la răscoala ţăranilor din Transilvania sub conducerea lui Horia, Cloşca şi Crişan, 100 de ani de la naşterea lui Vasile Voiculescu* ş.a. Cu ajutorul expunerii, lecturii, diafilmului, referatului,

fotomontajelor, hărților, albumelor, membrii cercului de literatură și colegii lor, invitați, și-au lărgit considerabil nivelul de informație biobibliografică asupra scriitorilor omagiați.

O acțiune deosebită a cercului nostru a fost întîlnirea cu Sergiu Nicolaescu, redactor-șef al revistei *Argeș*, și cu poetul Dan Rotaru, avînd ca temă viața literară în contextul înaltelor exigențe formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în *Raportul* prezentat la cel de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român.

O activitate utilă în cercul nostru literar este și susținerea spectacolelor de poezie și muzică cu versuri ale elevilor, sub genericul *Sub flamuri de lumină, Prin vers, te slăvim patrie*. Un obiectiv important al cercului de literatură „Magda Isanos" este studierea unor aspecte locale de limbă, folclor și literatură, materializată în cadrul a două teme : *Argeșul în spiritualitatea românească* și *Pe urmele scriitorilor argeșeni*. Observațiile făcute pe baza unor execursii pe traseul *Teiu—Valea Mare—Cîmpulung—Nămăiești*, precum și parcurgerea bibliografiei recomandate vor fi concretizate în referate și comunicări susținute în microsesiunile organizate în colaborare cu alte cercuri din școli și, apoi, în sesiunea științifică, faza pe liceu și faza județeană. Cercul pregătește două concursuri literare (*Recunoașteți versurile ?* Poezia în revistele literare în ultimele două luni ; *Eroii din piesele lui D. R. Popescu, Marin Sorescu* și procesul literar : *Este de vină Ella ?*). În toate ședințele de lucru se discută cîte un material de interes general publicat în *Limba și literatura română*. Acest lucru e posibil pentru că toți membrii cercului de literatură sînt cititori ai revistei.

Considerăm că rezultatele obținute pînă acum sînt rodnice, ele ne dau speranțe și ne obligă totodată să lărgim cadrul de stimulare și de manifestare a celor ce se pregătesc să devină cititori avizați de literatură.

Prof. DUMITRU ANGHEL

NIMIGEA (jud. Bistrița Năsăud)

Sărbătorim cu sufletul încărcat de emoție o sută de ani de la nașterea marelui romancier Liviu Rebreanu.

Sîntem mîndri că pașii lui Rebreanu au poposit de nenumărate ori și în comuna Nimigea în perioada cînd a funcționat aici ca ajutor de notar.

Pentru cunoașterea vieții lui Liviu Rebreanu, am organizat încă din anii trecuți excursii la Prislop — satul ce astăzi poartă numele romancierului. Am poposit și la „Cuibul visurilor", la Maierul îndrăgit atît de mult de cel mai mare copil al învățătorului Vasile Rebreanu.

Am cunoscut oameni și locuri legate de opera lui Rebreanu. Năsăudul, Jidovița ori Vărarea sînt localități care completează suita locurilor vizitate de elevii de la Școala Generală din Nimigea. Recent, catedra de limba română de la școala noastră împreună cu Casa Personalului Didactic Bistrița au organizat simpozionul *Liviu Rebreanu la Nimigea*. Au participat cadre didactice, elevi și săteni. Dintre invitați remarcăm participarea lui Tiberiu Rebreanu, fratele cel mai mic al scriitorului, care a prezentat *„Amintiri despre fratele meu"*. Alte comunicări : prof. *Octavian Ruleanu* (Năsăud) — „Gorila, un roman nedreptățit" ; prof. *Livia Petri* (Nimigea) — „Pe urmele lui Rebreanu la Nimigea" ; prof. *George Vasile Rațiu* (Bistrița) — „Liviu Rebreanu la Bistrița" ; *Olimpiu Nușfelean* (Bistrița) — „Actualitatea lui Liviu Rebreanu".

Prof. OVIDIU PETRI

Centenar Rebreanu

În acest an, la 27 noiembrie, se vor împlini 100 de ani de la nașterea celui mai mare romancier român. Centenarul prilejuiește un șir de acțiuni cultural-artistice, închinate vieții și operei sale, cu o largă participare a celor mai felurite categorii de iubitori ai creației rebreniene, între care critici și istorici literari, cadre universitare, profesori secundari, învățători și numeroși elevi.

În ultimele luni, au avut loc în orașele Bistrița, Năsăud, Timișoara și Pitești întruniri organizate sub auspiciile organelor locale de cultură și artă, cu sprijinul Societății de Științe Filologice. Recent, la Tîrgu-Mureș, am asistat la a IV-a ediție a „Zilelor Rebreanu", la care o contribuție deosebită au adus-o cadrele didactice din regiune. Simpozionul pe tema „Liviu Rebreanu la 100 de ani" s-a desfășurat în prezența prozatorului George Bălăiță, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, istoricului literar Niculae Gheran, exeget al operei lui Liviu Rebreanu, Ion Hangiu, secretarul Societății de Științe Filologice, prof. univ. dr. George Macovescu, poetului Nicolae Oancea și a scriitoarei Puia-Florica Rebreanu. O sesiune de referate și comunicări, desfășurate în două secțiuni, sub coordonarea criticilor și istoricilor literari G. Macovescu și N. Gheran, s-a remarcat prin valoarea interpretărilor critice. Se cuvine a aminti referatele : „Aspectul autoreferențial în romanul *Ion*" (Silvia Udrea) ; „Confluențe literare — *Tragedia omului* de I. Madách și *Adam și Eva* de Liviu Rebreanu" (Szilágyi Cecilia) ; „Monologul în nuvelele lui Liviu Rebreanu" (Eugenia Hentea) ; „Personajul feminin în opera lui Liviu Rebreanu" (Rodica Puia) ; „Rebreanu, gazetar" (Nedeea Burcă) ; „*Jurnalul* lui Liviu Rebreanu — un document moral și o revanșă postumă" (Serafim Duicu) ; „Legăturile lui Liviu Rebreanu cu teatrele și viața literară maghiară din România interbelică" (Tereza Periș-Chereji) ; „Liviu Rebreanu, omul, dedus prin critici literari" (Ioan Brățan) ; „Liviu Rebreanu, orizontul teoretic al scriitorului" (Ion Ilie Mileșan) ; „Mențiuni despre orientarea social-politică a lui Liviu Rebreanu" (Iulius Moldovan) ; „Note muzicologice la lectura lui Liviu Rebreanu" (Pavel Pușcaș).

Pentru tineri, o știre de ultimă oră : prin colaborarea editurilor „Albatros", „Dacia", „Eminescu", „Junimea" și „Minerva", se va publica, în acest an, o serie de zece volume, cuprinzînd creația integrală a lui Liviu Rebreanu, realizată într-o concepție grafică unitară și la prețuri accesibile maselor de cititori. Separat, „Cartea Românească" va tipări o ediție bibliofilă, cuprinzînd toate romanele lui Liviu Rebreanu. Între volumele omagiale închinate marelui romancier, monografia *Tînărul Rebreanu*, scrisă de Niculae Gheran, se adresează în mod deosebit elevilor și studenților, ca și „tinerilor de orice vîrstă", cum se menționează pe prima pagină a manuscrisului.

NICULAE PARASCHIV

VIOLETA MIHALCEA

S-a născut la 1 octombrie 1967. Este elevă la Liceul „Ion Minulescu" din Slatina și membră a cenaclului literar „Balada", al Casei de Cultură a municipiului Slatina. A publicat în ziarul *Oltul* și în revistele *Luceafărul* și *Flacăra*.

Copilărie

Din ochi în pumnii albi
cerul ne cade tot mai rotund.
În luciul de cîntec tîrziu al pietrelor
ne regăsim privirile răsfrînte.
Nimic nu se mai teme
de săgețile înfipte în stele,
de lacrimile noastre.
Poate numai liniștea
merelor din mîinile mamei
mai curge printre dimineţile
abandonate...

DORINA NEGRU

Este elevă la Liceul „Ștefan cel Mare" din Tîrgu-Neamț și membră a cenaclurilor „Nicolae Labiș" și „Ion Creangă". A obținut premiul I al Cenaclului „Ion Creangă", premiul I al Cenaclului „Nicolae Labiș" și alte premii la diverse concursuri de poezie. A publicat în ziarul *Ceahlăul* și în revista *Flacăra*.

Ultimul refugiu

Ultimul refugiu e-n inimă
un loc mai retras decît toate,
un loc unde plouă cu vise.

Poezia

Norii au coborît deasupra ierburilor.
Uneori poezia ne îndulcește singurătatea
și atunci vorbim cu norii, cu vîntul.

ANDREEA MALVINA MAFTEI
Şcoala Generală Nr. 30, Bucureşti

Florile

Florile albe, la margine de deal,
Florile albe, pe vîrf de munte,
Florile albe, în sufletul tău.

Florile roşii, în inimi îndrăgostite,
Florile roşii, trandafiri în floare.
Florile roşii, dragostea nemuririi.

Ţara de vis

FLORIN MARINOIU
Liceul Industrial Sadu

În spatele gîndurilor
Am văzut cum strălucea soarele
Pe un ram de lumină.

Acolo se leagănă apele...
Acolo îşi fac cuiburi
Clopotele tăcerii
Şi visurile
Ce-şi poartă aripile
La răscrucea norilor.

Acolo stă trează istoria...
Acolo e patria lacrimilor
Şi a călăreţilor daci
Născuţi din piatra munţilor.
Acolo pămîntul se-mpreună cu sîngele cailor.
Acolo e ţara de vis.

Grai românesc

MARIA GEORGETA BĂRNUŢIU
Liceul Industrial Tăşnad

Ecou de lan stelar
vibrează-n şoapte de april.
În hora ta s-au împletit floarea de mac
şi stejarii de azur.

OVIDIU FRÎNCULESCU
Dicționar morfosintactic al verbelor franceze
București, Editura Albatros, 1984, 832 p.

Editura Albatros, pe care o felicităm pentru inițiativă, a publicat la sfîrșitul anului trecut un excelent instrument de lucru pentru vorbitorul român care învață limba franceză, volumul de față permițîndu-i nu numai simpla stăpînire a construcțiilor verbale specifice, ci el îi asigură și capacitatea de a folosi și interpreta structurile fundamentale ale frazei franceze. Acestui obiectiv complex îi răspunde *Dicționarul morfosintactic al verbelor franceze*, carte care încununează o îndelungată preocupare și o evidentă pasiune a autorului față de problema abordată, relevîndu-ne, în același timp, evidenta sa vocație pedagogică.

Această vastă lucrare care tratează aproape 3.000 de verbe, în care efortul conceptualizării este solid, iar forma sa, omogenă și clară, se prezintă ca un model metodologic atît pentru elevi, cît și pentru profesori.

Astfel, trăsăturile semantice ale verbelor sînt surprinse de cititor în mod inductiv și implicit, plecînd de la frazele suport propuse de autor. Sîntem plăcut impresionați de împletirea armonioasă a frazelor de uz curent (limbă standard) cu fraze care aparțin unor scriitori francezi de prestigiu. Corpul ilustrativ mai are meritul că, pe lîngă menirea sa de a fixa formele gramaticale, întregește informația culturală românească, franceză și universală a oricărui cititor.

Elevul care ar întîmpina dificultăți în interpretarea sensului este ajutat de sinonimele de la sfîrșit.

Dar cel mai mare merit al dicționarului recent apărut constă în faptul că el prezintă compatibilitățile contextuale ale verbelor. Latitudinile combinatorii care determină distribuția unității verbale și tipurile de relații instituite între pivotul verbal și constituenții nominali care gravitează în jurul acestuia (subiect, complement) sînt științific și didactic prezentate în cadrul fiecărui articol.

Verbele sînt prezentate la infinitiv, în ordine alfabetică, cu menționarea grupei din care face parte și a verbului auxiliar cu care se conjugă. Urmează valoarea intranzitivă și cea tranzitivă, de două feluri : directă și indirectă, avînd și ele la rîndul lor două categorii : nume de persoană *(quelqu'un)* și de lucru *(quelque chose)*, calitatea fiecăreia depinzînd de poziția verbului, de prepozițiile folosite. La diateza activă sînt prezentate toate modurile personale, la diverse timpuri și persoane, în stil direct sau indirect, după care autorul a situat modurile nepersonale. Diateza pasivă a fost inclusă, după caz, fie în îmbinările de nume de persoană și de lucru, fie într-un alineat separat. Tot aici sînt menționate cîteva participii, unele din ele determinînd anumite restricții sintactice. În continuare, sînt înregistrate formele diatezei reflexive, unde se marchează și situațiile cînd se face sau nu acordul participiului trecut cu subiectul sau pronumele complement. În sfîrșit, sînt consemnate construcțiile impersonale. Sînt prezente aici aproape toate problemele puse de verbul francez, incluzînd natura termenilor predicativi, tranzitivitatea, prepoziții complementare, semantismul lor variabil și constantele care le condiționează. Să luăm un exemplu :

„HABITER (I — avoir)

Constr. absolue : J'habite 29, rue Hector Berlioz (j'y demeure).

~ **chez** qqn : Pendant les vacances Constance et Paul habitent *chez* leurs grands-parents.

~ qqch : Les Durand habitent la banlieue [ou *en* banlieue]. Ma famille habite un bel appartement [ou *dans* un bel appartement]. Mon ami Gérard habite le littoral [ou *sur* le littoral].

~ **à** + compl. lieu : J'habite *à* Bucarest [ou Bucarest]."

Un elev mai puțin inițiat în franceză nu va mai forma o frază greșită ca : „Ils habitent *à* leurs grands-parents", fiindcă află că în franceză, în fața numelor de persoană, prepoziției *la* din limba română îi corespunde franțuzescul *chez*. O persoană care posedă cunoștințe solide de limbă franceză și a învățat că este corect să spui „j'habite Paris, Bucarest" află că în franceza vorbită astăzi este frecvent folosită forma cu prepoziție : „j'habite *à* Paris, *à* Bucarest" etc.

Consultînd *Dicționarul morfosintactic al verbelor franceze*, orice cititor devine beneficiarul bogăției semantice și a multitudinilor de compatibilități contextuale ale verbului francez, putînd evita greșeli curente făcute sub presiunea limbii române, cum ar fi : „obéir *de* quelqu'un", „remercier *à* quelqu'un", „mentir quelqu'un" și multe altele.

Această lucrare, concepută ca un tratat despre verbul francez, cu o structură didactică bine gîndită și, deci, eficientă, are meritul de a înlătura o lacună în literatura noastră de specialitate, fiind un prețios instrument de lucru, în primul rînd pentru elevi, dar putem afirma justificat că ea era așteptată și de profesori și cercetători.

IULIA HAȘDEU

PETRE GHEORGHE BÎRLEA
Pe urmele lui Grigore Alexandrescu
București, Editura Sport-Turism, 1984, 247 p.

Menită să popularizeze, la o scară și într-o arie cît mai largă, drumurile străbătute de poetul și fabulistul generației pașoptiste, Grigore Alexandrescu, cartea lui Petre Gheorghe Bîrlea are — după cum el însuși mărturisește — și scopul de a stabili „modul în care gustul călătoriei s-a reflectat în opera sa".

Cea dintîi remarcă pe care o face însă cititorul, înainte de a desluși în ce măsură realitățile și evenimentele din timpul călătoriilor au avut o influență decisivă asupra unora dintre operele sale poetice, este aceea că omul Grigore Alexandrescu trăiește cu intensitate în paginile cărții, fiind el însuși în ipostaza de personaj literar, bine conturat, ale cărui întîmplări de viață, unele de un profund dramatism, impresionează puternic. Această trăsătură distinctivă a lucrării constituie primul dintre meritele sale, avînd darul să capteze definitiv interesul cititorului, să-i mențină trează, în permanență, curiozitatea. Fără îndoială că meritele cărții nu se limitează la atît. Autorul își aduce propria contribuție în sublinierea importanței pe care au avut-o călătoriile — ca mijloc de cunoaștere și cercetare directă a locurilor cu aureolă istorică, a monumentelor înălțate de generațiile anterioare pentru a glorifica, peste timp, faptele de eroism și de jertfă ale înaintașilor pentru apărarea gliei strămoșești. Este bine cunoscut faptul că, în urma vizitei lui Grigore Alexandrescu la mănăstirea Cozia, unde se află mormîntul legendarului erou de la Rovine, a luat naștere capodopera sa poetică : *Umbra lui Mircea. La Cozia.*

Contactul direct cu natura neîmblînzită a acelor locuri a exercitat o puternică înrîurire asupra poetului. „Aici apele Oltului, blînde în general, devin, la capătul defileului, mînioase, «spumegînd pe vîrfuri de piatră»", așa cum avea să noteze celebrul vizitator. Pe de altă parte, mănăstirea Cozia, monument de arhitectură medievală, unicat în această parte a Europei, flancată la nord și la vest de munți, iar la răsărit străjuită de Olt, adăpostind în pioasă liniște și tulburătoare frumusețe mormîntul bravului voievod care l-a zdrobit la Rovine, în 1394, pe cuceritorul lumii, Baiazid, a avut darul să aprindă scînteia inspirației creatoare, să stimuleze spiritul și aspirațiile romantice ale poetului care dă proporții fantastice *turlelor* mănăstirii și impetuozitate romantică *undelor* rîului, încărcînd astfel realitatea cu nimbul nemuritor al operei de artă :

Lumea e în așteptare... turnurile celenalte
Ca fantasme de mari veacuri pe eroii lor jălesc ;
Ș-ale valurilor mîndre generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadență îl izbesc.

Deschizător de drumuri în mai multe domenii ale literaturii, comparat adesea cu Voltaire, Boileau, La Fontaine, Young, Florian, Lamartine, Byron și alții, poetul Grigore Alexandrescu se impune în conștiința generațiilor, în primul rînd, prin poezia *Umbra lui Mircea. La Cozia*, considerată etalon al valorii estetice atinse de poet ; odă, pastel și meditație filozofică, a cărei geneză stă într-o organică legătură cu vestita călătorie a poetului, împreună cu prietenul său Ion Ghica, pe Valea Oltului. Poate că nașterea ei n-ar fi fost posibilă fără acea inedită excursie. Din această perspectivă, lucrarea lui Petre Gheorghe Bîrlea se înscrie ca una din contribuțiile meritorii sub raportul cunoașterii importanței raportului dintre realitate și ficțiune, dintre experiența directă și procesul creației, dintre sursele nemijlocite ale oricărei scrieri și mijloacele de potențare a imaginației.

Printr-o vastă documentare, lucrarea devine un argument, dintre cele mai convingătoare, care atestă importanța călătoriilor, a cunoașterii directe a locurilor și monumentelor istorice, a obiceiurilor și tradițiilor populare, a naturii patriei, pentru oricare vizitator, dar, mai ales, pentru omul de artă, pentru scriitor și poet. Sub acest aspect, cititorul de orice fel și, în mod cu totul aparte, cititorul-elev are posibilitatea să cunoască amănunte și aspecte din viața poetului Grigore Alexandrescu prin intermediul cărora să poată înțelege în mai mare măsură esența și mesajul operei acestuia.

AL. ANDREI

AL. HANȚĂ
O revistă așa cum a fost : „Contemporanul". 1881—1891
București, Editura Albatros, 1983, 227 p.

„Cu un profil cuprinzător, enciclopedic, «revista științifică și literară» *Contemporanul* (1881—1891) este, în continuare și în oarecare măsură, în opoziție cu *Convorbirile literare*, una dintre cele dintîi publicații românești interesate nu numai de ideologia culturii și democratizarea acesteia, ci și de introducerea unor concepte estetice noi, realist-pozitiviste, în orientarea creației literar-artistice.

Publicație în paginile căreia se materializează experiența spirituală a unui întreg secol, *Contemporanul*, prin noile puncte de vedere promovate, constituie temei pentru majoritatea noilor direcții și orientări literare pe care le cunoaște literatura română la pragul dintre două secole" (p. 265). Aceste precizări, pe cît de adevărate, pe atît de tranșante față de exegeții predecesori ai revistei, constituie axul de înțelegere și de evaluare a unui moment din istoria culturii românești, pe care Al. Hanță l-a explorat în aceeași măsură cu mijloacele istoricului literar, ideologului și sociologului. Cartea aceasta conține nu numai istoricul unei reviste și al unui curent, ci, totodată, geneza și evoluția mișcării socialiste românești de pînă la 1900, cu receptarea ideilor noi, marxiste, de ideologie, și democratizarea culturii, cu ecourile lor în spiritul public al epocii și cu mutațiile firești în mentalitatea generației de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. C. D. Gherea și alți tineri socialiști (Ioan Nădejde ș.a.), se afirmă în capitolul final, „au fertilizat climatul politic și intelectual al epocii" (p. 257).

Această generație, a fraților Nădejde și a lui C. Mille, a doctorului Russel și a altora care își căutau descendența în tradiția pașoptiștilor, se formează în jurul publicațiilor socialiste dinainte și după apariția *Contemporanului* (vezi cap. *În loc de încheiere. Contemporanul în epocă și posteritate*).

Dacă în capitolul introductiv, *Evoluția gîndirii noastre literare în sec. al XIX-lea. Momente și direcții*, e prezent istoricul literar, în următoarele două *(Programul revistei : Ideologie)*, ideologul și sociologul întocmesc un adevărat dosar al mișcării socialiste *(Concepția despre progresul social și cel artistic ; Apărarea consecventă a principiilor materialismului ; Țărănimea și proletariatul industrial)*, de la primele tentative de organizare la elaborarea programului, de la pătrunderea ideilor socialiste în mediul intelectual, muncitoresc și rural la consecințele acestora pe plan politic, ideologic, artistic. Dincolo de această „cronică" a vieții politice, Al. Hanță surprinde magistral influența pe planul conștiințelor a noilor idei socialiste, prin propagarea materialismului militant, a darwinismului și ateismului (cap. IV—VII : *Popularizarea cuceririlor științei moderne, știință și educație ; Istorie și filologie ; Folclor și etnografie ; Realismul și naturalismul — doctrina estetică a revistei*). De aceea, ni se pare motivată încadrarea curentului literar de la *Contemporanul* în buna tradiție a iluminismului și pașoptismului românesc.

Privite din această perspectivă, atît revista *Contemporanul* (1881—1891), cît și curentul iradiat de ea comportă un caracter complex, înglobînd în sfera lor de cuprindere știința și filozofia, politica și învățămîntul, *literatura* fiind, de asemenea, unul din elementele de fond. Tot atît de echilibrate și la obiect sînt aprecierile autorului despre polemicile purtate în paginile revistei, despre critica literară analistă promovată, cît și despre traducerile și literatura originală a *Contemporanului*.

O bibliografie selectivă asupra izvoarelor utilizate completează această utilă carte adresată și tinerilor din învățămîntul liceal.

DUMITRU ANGHEL

Curier

Răspundem în numărul de față scrisorilor primite la redacție pînă la data de 15 februarie a.c.

De la Școala Generală Nr. 9 din Călărași primim o seamă de poezii semnate de *Diana Constantin, Larisa Craia, Niculina Călin, Nicoleta Guță, Virgil Moise, Mădălina Moldoveanu, Sorin Ghiliciu, Ovidiu Pavelescu, Daniela Dogaru, Florin Dumbravă, Mihai Florea, Mirela Ghiliciu, Mihaela Valeriu, Iulia Vasile, Mirela Partian, Marin Florin, Dorina Gheorghe, Ovidiu Zainea, Claudia Georgiana Cataloi, Mirel Iosif, Dana Comănescu, Cerasela Lascu, Ionela Cioc, Norela Enescu, Camelia Nicolescu, Drăguța Avram, Liliana Mihaela Alecu, Gheorghe Bocioacă, Niculina Călin,* elevi în clasele V—VIII, care dovedesc sensibilitate și dragoste de carte. Multe versuri sînt melodioase, calde, sugestive. Semnele începutului sînt, în mod firesc poate, prezente peste tot. Vă urăm succes în continuare!

Interesante sînt și textele primite de la Liceul Industrial Nr. 4 din Brăila, semnate de *Roxana Panait, Armanda Filipine* și *Dan Gonciar*. Reținem două versuri: „În rădăcini, copacii au inimi / De frunze îmbrățișînd lumina" (Armanda Filipine).

Ioana Lulciuc, Dorohoi: prima condiție pe care trebuie s-o îndeplinească o poezie este să ne placă, spune marele poet și critic literar de limbă engleză T. S. Eliot. Cum este această poezie realizată — în formă fixă, cu prozodie clasică sau în vers liber — contează abia după îndeplinirea acestei condiții. Atunci vom începe să notăm cum fiecare cuvînt, fiecare figură prozodică sau stilistică contribuie la crearea efectului întregului poem asupra sensibilității cititorului. Oricum, discuția privitoare la legitimitatea folosirii versului liber de către un poet este sterilă. Doar s-a demonstrat de mult, prin operele atîtor poeți de geniu, că rima și structura ritmică regulată nu creează prin ele însele poezie și nu sînt obligatorii pentru exprimarea unor stări lirice. În privința tehnicii de interpretare a unei poezii citite — aceasta se deprinde încetul cu încetul. Cum acum sînteți, atît tu, cît și grupul de colegi în numele cărora ne scrii, în clasa a XII-a, cel mai bine este să o luați cu răbdare de la capăt, să citiți textele criticilor literari români și străini de seamă. O bună introducere în problematica interpretării poeziei moderne o oferă studiul lui Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne*.

Versuri delicate, izvorîte dintr-o imaginație bogată, ne trimite *Sevastița Mocanu*, elevă în clasa a VI-a la Școala Generală Nr. 2 din Slobozia, jud. Ialomița. Citățm poezia *Gînd de copil*, care, în ciuda imperfecțiunilor sale, arată înclinația poetei de a-și pune întrebări și a dezlega enigme: „O clipă / De s-ar opri pe loc / Pămîntul, s-ar topi / În năruire? / Florile-ar pieri / Și păsările mii și mii / Ar muri în fluturarea de gînduri. / Luna — îmbătrînită / Va pieri în adîncime. / Dar, în lumină, / Cu mintea mea nu pot pricepe / Cum va muri copilăria / Ca o corabie pe mare înghețînd încet".

Daniela Ouatu, Vaslui: scrisoarea ne-a făcut mare plăcere. Îți urăm succes în continuare.

„Prietenii poeziei" de la Școala Generală din Pîrjol, jud. Bacău — *Mirela Sandu, Luminița Lăcrămioara Lupașcu, Gabriela Manolache, Tincuța Horonceanu* —

trimit cîteva versuri care demonstrează seriozitatea preocupărilor lor literare. Îi sfătuim să citească și să scrie în continuare cît mai mult.

Magdalena Bratu, Ploiești : predilecția spre metaforizare atrage imediat atenția. Poezia ta abuzează însă de metafora genitivală, ca și de folosirea prea multor cuvinte abstracte, insuficient asimilate vibrațiilor interne ale ideilor poetice de transmis. Astfel, lectorul obosește citind mereu : „pîinea trecutului", „simbolul prezentului", „focul aștrilor", „aluatul viitorului", „mîinile muncii", „pietrele prezentului", „aromele soarelui", „unda mîinilor", „pîinile cerului" — toate în cuprinsul aceleiași scurte poezii. Dar acestea se pot corecta, prin multă muncă, prin lectură bogată. Ce este important sperăm să rămînă în continuare : înclinația ta reală spre poezie.

Sînt abia la început de drum și *Mihaela Alui Gheorghe* (din poezia sa citățm versuri frumoase : „Ascult / Cum cîntecul din stele / Se scurge pe pămînt / Prin gîndurile mele. // Uimită și tăcută / Mă pierd în Căi Lactee"), *Daia Ionescu*, *Nicoleta Lorena Savu*, *Gabriela Cozma*, *Larisa Vlad*, *Cristina Dascălu*, *Dinu Atodiresi*, *Valerica Vartic*, *Cătălin Bonteanu* și *Luminița Pavel*, membri ai cenaclului literar „Nicolae Labiș" de la Școala Generală Nr. 2 din Tîrgu-Neamț.

Daniel Olteanu, Bacău : versurile tale sînt pline de greșeli de ortografie. Elimină-le cît mai curînd, întrucît o anume vocație poetică se simte pulsînd în ceea ce scrii.

Domnica Coman, București : ai puter a de a descoperi valențele poetice ale celor mai neașteptate cuvinte. Deocamdată, însă, poeziile tale rămîn în faza de experiment inteligent.

Nicoleta Horniceanu din Tecuci versifică cu o impresionantă ușurință, muzicalitatea versurilor ei amintind nu o dată de cea a clasicilor poeziei românești. Așteptăm cu interes poeziile viitoare, în care ideea să primeze în fața formei.

Demne de atenție sînt și multe fragmente din poeziile trimise de *Claudia Băjenaru*, din Ploiești, *Cristina Tutoveanu* din Panciu, jud. Vrancea, *Roxana Pan-Trăilă* din Craiova, *Manuela Guțu* din Iași, *Sorin Vidan* din Drobeta Turnu-Severin, *Ion Florin Marinoiu* din Sadu, jud. Gorj, *Anca Ioana Moraru* din București, *Mariana Sandu*, *Mihaela Nechita* din Baia Mare, *Daniela Anda Visternicu* din Siret, jud. Suceava, *Maria Georgeta Bărnuțiu* din Tășnad, *Dorina Negru* din Tîrgu-Neamț, *Dora Deleanu* din Pitești, *Petrică Roibar* din Suceava, *Andrada Romanescu* din Pitești, *Mihaela Rădulescu* din Alexandria, jud. Teleorman, *Cristina Costin* din Roman, *Lidia Diana Visternicu* din Siret, jud. Suceava, *Emanuela Pîrvulescu* din Cîmpina, *Ingrid Elena Bosnea* din Ploiești, *Adelina Ceauș* din Ploiești, *V. Ardei* din Țăndărei, *Corina Negriu* din Brad.

Ne-au mai trimis încercări interesante următorii prieteni ai revistei noastre : *Daniel Roff* din Cluj-Napoca, *Constantin Savu* din Hurjuieni, jud. Suceava, *Dana Oprea* din București, *Corvin Neacșu* din Potcoava, jud. Olt, *Iuliana Alexandru* din Floru, jud. Olt, *Florentina Turcu* din Brăila, *Iuliana Ilie* din Buhuși, *Irina Trifan* din Roman, *Manuela* din Huși, *Lucica Radu* din Bîrla, jud. Argeș, *Bianca Anițulese* din Rădăuți, *Georgeta Teodora Moldovan* din Sighișoara, *Magda Dulamă* din Drobeta

Turnu-Severin, *Domnica Nela Botoşanu* din Bucureşti, *Violeta Carmen Băjan* din Tulcea, *Katty Rystoscu* din Bucureşti, *Aurelia Enache* din Ţigăneşti, jud. Argeş, *Gabriela* din Vaslui, *Mihaela Mălăianu* din Sadu, jud. Gorj, *Lucia Domino* din Giurgiu, *Doina Bordeianu* din Vatra Dornei, *Mihaela Gaşpar* din Timişoara, *Mihaela Paraschiv* din Vînju-Mare, jud. Mehedinţi, *Carmen Năstase* din Bucureşti, *Luminiţa Dorobăţ* din Brăila, *Anca* din Turnu-Măgurele, *Raluca Tăpciu* din Bucureşti, *Mihaela Constanţa Neacşu* din Constanţa, *Alina Bădoi* din Rîmnicu-Vîlcea, *Angela Carmen Dobrescu* din Tîrgu-Jiu, jud. Gorj, *Serafina Bînţu* din Moineşti, *Sanda Maria Oprişor* din Slatina, *Gabriela Barbu* din Giurgiu, *Monica B.* din Deva, *Elena Roncea* din Ţicleni, jud. Gorj, *Clara Cernat* din Iaşi, *Ariana Melania Bălaşa* din Craiova, *Venera Roxana Ghighilan* din Stejerei, jud. Gorj, *Iulian Boghiu* din Moineşti, *Ioana Carmen* din Piatra Neamţ, *Virginia Necula* din Buzău, *Angelica Uceanu* din Galaţi, *Laurenţiu Stoica* din Bucureşti, *Luminiţa Corina Anton* din Buzău, *Gabriela Boghiu* din Vaslui.

Încă stîngace sînt paginile în proză (unele — comentarii literare) trimise de *Paul Dan Savin* din Cluj-Napoca, *Lorelei, Marcel Tristan, Cornelia Duma* din Brad, *Emanuela Folea* din Brad, *Gabriela Jagăr* din Alexandria, *Cecilia Sîrbu* din Moineşti, jud. Bacău, *Florentina Turcu* din Brăila, *Liliana Dumitran* din Buzău şi *Dan Tudor* din Craiova.

Le urăm tuturor succes pe mai departe !

VASILE POENARU

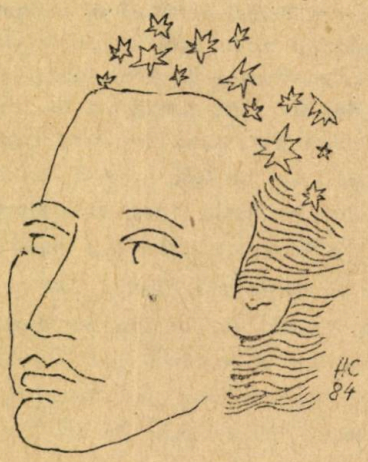

Anunţăm pe colaboratorii şi abonaţii noştri că noua adresă a revistei *Limba şi literatura română* şi a *Societăţii de Ştiinţe Filologice* este : *Bulevardul Schitul Măgureanu, nr. 1, sector 5, etaj III, Bucureşti (tel. 15.17.92).*

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ÎN ATENȚIA PROFESORILOR ȘI A ELEVILOR

Revista *Limba și literatura română* a publicat comentarii la următoarele texte prevăzute în programa clasei a VIII-a :

Patria, Zaharia Stancu, nr. 2/1979 și 1/1984
Țara. Poporul, Alexandru Vlahuță, nr. 3/1982
Dobrogea ! Dobrogea !, Geo Bogza, nr. 3/1977 și 3/1983
Miorița, nr. 3/1980 și 4/1982
Mai am un singur dor, M. Eminescu, nr. 2/1982
Vara, G. Coșbuc, nr. 2/1976 și 4/1982
Singur, C. Hogaș, nr. 1/1977 și 3/1981
Rapsodii de toamnă, G. Topîrceanu, nr. 4/1979
La Vulturi !, Gala Galaction, nr. 4/1976
Amintiri din copilărie (fragmente), I. Creangă, nr. 4/1975 și 2/1982
Vlaicu-Vodă, Al. Davila, nr. 1/1977 și 2/1984
*Neamul Șoimărești*lor (fragment), M. Sadoveanu, nr. 1/1979 și 1/1982
Plugarii, Octavian Goga, nr. 2/1983
Imn muncii, V. Voiculescu, nr. 1/1979 și 2/1984
Mări sub pustiuri, D.R. Popescu, nr. 2/1978
Comunistului, N. Labiș, nr. 4/1977
O oră din august, M. Preda, nr. 4/1980
Astfel, M. Sorescu, nr. 1/1977
Noi, Nichita Stănescu, nr. 2/1976

Se pot face comenzi colective (cel puțin 20 de exemplare) pentru nr. 4/1982.

De asemenea, se mai primesc comenzi colective (cel puțin 20 de exemplare) la vol. *Ortografie, ortoepie, punctuație* de G. Beldescu ; prețul unui exemplar : 15 lei.

Cei interesați se pot adresa redacției în scris sau la telefonul 15.17.92, orele 8—15.

ÎN ATENȚIA PROFESORILOR, A CONDUCERII LICEELOR, BIBLIOTECILOR ȘI A ALTOR INSTITUȚII DE CULTURĂ

La EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ a apărut:

1. BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ (cărți, 1831—1918, vol. I, literele A—C), elaborată de Biblioteca Academiei R. S. România și prefațată de Gabriel Strempel. Prețul unui exemplar: 126 de lei. Se primesc comenzi la S.S.F.

Urmează să apară la aceeași editură în 1985:

2. DICȚIONARUL PRESEI LITERARE ROMÂNEȘTI (periodice — ziare și reviste, 1790 — 1982) de I. Hangiu.

Dicționarul presei literare românești (D.P.L.R.) înregistrează peste 2000 de titluri de publicații periodice (ziare, reviste, anale, buletine și alte culegeri), apărute în perioada 1790—1982, prezentînd o imagine integrală a acestui domeniu de manifestare a spiritului de creație artistică și științifică a poporului român. El oferă cititorilor o mare cantitate de date inedite privind activitatea revuistică a scriitorilor și publiciștilor români sau din România. În dicționar sînt menționate: debuturi și colaborări, crezuri artistice, opere traduse și traducători, polemici, interviuri, necrologuri și alte informații literare, artistice și culturale. Toate acestea pot fi regăsite de cititori prin indici și trimiteri bibliografice. Prețul unui exemplar: 60 de lei. Se primesc abonamente la S.S.F. în sistemul practicat de revista *Limba și literatura română*.

Model

FIȘĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) . . . . . instituția, școala, (liceul) . . . . . din . . . . . am expediat prin mandat poștal, aviz de creditare sau dispoziție de plată nr. . . suma de . . lei, reprezentînd cv. abonamentelor. (Se completează titlul publicației și numărul abonamentelor.) . . . . . .

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.). . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Data

Semnătura

Lei 5

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

3
1985

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XIV, nr. 3 (iulie-septembrie), București, 1985

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu-Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, ION BUZAȘI (Blaj), ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MAC̆ARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), VIORICA NEBEL (Buzău), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, et. 3, sector V. cod 70626, București, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București sub comanda nr. 51 861

BIBLIOTECA „ASTRA"

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
ANUL XIV, NR. 3 (IULIE — SEPTEMBRIE), BUCUREŞTI, 1985

Sumar

Gramatică, vocabular

AL. GRAUR — Cuvinte greceşti 3
CEZAR TABARCEA — Limba română standard 4
ION DIACONESCU — Corelaţia sintactică 7

Stil, compoziţie

ION VASILE ŞERBAN — Critică, teorie şi istorie literară 11
CRISTINA IONESCU — Temă, motiv, idee în opera literară 13

Analize, sinteze

G. I. TOHĂNEANU — Despre odă 16
DOINA RAD — Calistrat Hogaş: „Singur" 19

Miscellanea

ANGELA ION — Centenar Victor Hugo (1802—1885) 22
GEORGE STERPU — Poemele homerice 24
NICULAE GHERAN — Un act de naştere (I) 29
GH. BULGĂR — Omagiu lui Gh. Eminescu la 90 de ani 31

Concursuri, examene

ctivităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu" (Timişoara şi Brăila, 15—19 aprilie 1985)
NGIU — Centenarul concursurilor şcolare. De la „Tinerimea română" la Concursul „M. Eminescu" 35
OREANU — Minunat prilej pentru educaţia patriotică 36
OCANU — Cinstire limbii române 37
ITRESCU-BUŞULENGA — Cuvînt la olimpiadă 39

CONSTANȚA BĂRBOI — Bilanț la Timișoara 40
DUMITRU SĂVULESCU — Olimpiada de la Brăila 41
SEVER URSA — Scrisoare din satul lui Rebreanu 43

Premianții etapei finale 44

Cenacluri, reviste

LUCIA BUDAI — Din activitatea cercurilor literare sătmărene 54
SABINA POPA — Cercul de folclor de la Școala Generală Nr. 1 din Blaj 54

De la corespondenții noștri 55

Tinere talente

RONALD GASPARIC — Definiție 58

Debut

ANDREI IOAN CAZACU — Ce frumoasă ești tu, țară ! 59
LUMINIȚA LĂCRĂMIOARA LUPAȘCU — Noaptea 59

Însemnări pe marginea cărților

Scriitori români despre limbă și stil. Antologie, introducere, comentarii, bibliografie și glosar de GH. BULGĂR. Prefață de PERPESSICIUS (Ion Gh. Grecu) ; MIHAIL SADOVEANU, *Hanu-Ancuței.* Tabel cronologic, prefață și note de ȘTEFAN BADEA (Cornel Munteanu) . . . 60

VASILE POENARU — Curier 62

Cuvinte greceşti

Acad. Al. GRAUR

În cîteva articole am afirmat că vocabularul, în cele mai multe limbi, devine cu timpul latin, pentru că termenii tehnici care se introduc în cele mai diverse specialităţi sînt, în marea lor majoritate, de origine latină. Dar trebuie să ţinem seamă şi de limba greacă, pentru că romanii au învăţat de la greci foarte multe lucruri şi, pentru a le denumi, au adoptat cuvintele greceşti, în mare parte cuvinte compuse.

În evul mediu, cînd în apusul Europei latina era folosită în învăţămînt, ca limbă de predare, se mai introduceau în latineşte cuvinte greceşti, aranjate aşa cum le-ar fi tratat romanii dacă le-ar fi adoptat în antichitate. Chiar şi acum se introduc mulţi termeni vechi greceşti (de exemplu *cosmonaut*), folosindu-se aceleaşi procedee.

În limba română apar multe cuvinte de origine grecească ; încă din antichitate vor fi intrat unele în limba dacilor, fie direct din greacă, fie prin intermediul vecinilor ; e probabil ca acestea să se fi păstrat în latina pe care au învăţat-o apoi dacii. Desigur, romanii au adus şi ei mulţi termeni greceşti. Apoi slavona, care s-a folosit multă vreme la noi în scris, conţinea cuvinte greceşti. Şi din apus ne-au venit, prin intelectualii noştri, elemente de vocabular greceşti. Spre sfîrşitul evului mediu, am avut legături directe cu grecii, iar limba lor, sub aspectul pe care îl luase atunci, a fost predată un timp la noi.

Pronunţarea grecească a fost transformată începînd încă din antichitate, dar în limba latină, în unele cazuri, s-a păstrat neatinsă, iar în altele, s-au produs schimbări, ceea ce înseamnă posibilitatea de a ne întîlni cu variante. În cele ce urmează, vom da cîteva exemple.

E lung a devenit în greceşte *i* ; aceasta ne explică de ce avem, pe de o parte, prin latină şi franceză, *metropolă, metropolitan* (scurtat, *metrou*), pe de altă parte, prin slavonă, din greaca mai nouă, pe *mitropolit : metropolis* a fost format în greaca veche din *meter* „mamă“ şi *polis* „oraş“.

Y se pronunţa în greaca mai veche *u*, apoi *ü* şi în cele din urmă *i* ; romanii nu-l aveau pe *ü*, astfel că scriau *y*, dar pronunţau *i*. Grecescul *martyros* a ajuns la noi, probabil înainte de romanizarea dacilor, sub forma *martur*, schimbat mai de curînd în *martor ;* romanii l-au adoptat mai tîrziu sub forma *martyr* (pronunţat cu *i*) şi cu înţelesul, dat de religia creştină, de „martor al lui Dumnezeu“, deci „martir“. Din francezul *martyr*, îl avem şi noi pe *martir* cu înţelesul nou.

În diftongi, *y* se pronunţa la început tot *u* : din grecescul *mauros* „negru, întunecat“, avem, prin limbile apusene, pe *maur ;* în greceşte, după altă vocală, *y* a ajuns să fie pronunţat *v* ; aşa se explică numele, luate direct din greaca modernă, *Mavrocordat, Mavrogheni*. Tot aşa *pseudes* „mincinos, fals“ ne-a venit din apus în cuvîntul *pseudonim* „nume fals“, care mai demult apărea sub forma *psevdonim*, luată direct din limba greacă.

B a devenit, de mult, în pronunţarea grecilor, *v* ; *barbaros*, care însemna „străin“ (e asemănător cu *bîlbîit* al nostru, pentru că străinii care vorbeau în limba lor nu puteau fi înţeleşi), a fost împrumutat în la-

tinește sub forma *barbarus* ; în limba română s-a introdus mai de mult forma nouă grecească, *várvar*, iar mai pe urmă s-a luat din franțuzește *barbár*, cu accentul mutat, pentru că e neologism și în franțuzește.

Litera *x* se pronunța în greaca veche *kh*, iar astăzi *h* ; romanii nu erau deprinși cu *kh*, așa că l-au transformat în c. De aceea avem unele variante în limba noastră, de exemplu mai demult se spunea *hronică* (luat din greaca modernă), iar acum se zice numai *cronică*, din latinește, prin intermediul francez.

Cu sufixul *-ema* se formează în grecește substantive (neutre), care denumesc rezultatul acțiunii ; în franțuzește, *-a* final s-a transformat în *-e*, care astăzi nu se mai pronunță, astfel că substantivele, terminate în consoană, au devenit masculine ; fie că au ajuns la noi direct din limba franceză, fie că prin intermediul altei limbi, de exemplu al rusei, rezultatul e că se termină în consoane și sînt neutre. Dar, pe de altă parte, ne-au venit și din latină și direct din greacă, terminate în vocală și deci sînt feminine. Astfel avem cîte două variante, una învechită și una actuală, de exemplu *problem* și *problemă* ; cîteodată cele două variante figurează în limba actuală, de exemplu *poem* și *poemă*.

În limba greacă s-a produs o asimilare de sonoritate : *mp* și *nt* au devenit *mb* și *nd*. Astfel, *lampa* a devenit *lamba*, iar numele de persoană *Konstantinos* a ajuns să fie pronunțat *Konstandinos*. Așa au ajuns la noi cuvîntul *lambă* și numele *Constandin*, înlocuite pînă la urmă cu *lampă* și *Constantin*, cele dintîi fiind considerate variante inculte.

Uneori, în cursul istoriei, s-a întîmplat un accident, ceea ce aduce în limba de azi variante : de exemplu, grecii ziceau *blastemeo* „a spune vorbe urîte" ; romanii au împrumutat cuvîntul, producînd o modificare nejustificată, sub forma *blastimare*, pe care noi am moștenit-o *(a blestema)*. Francezii au făcut apel la originalul grecesc și zic *blasphémer* ; noi zicem acum și *blasfemie* „defăimare a lucrurilor sfinte", fără ca vorbitorii să vadă vreo legătură cu *a blestema*.

Limba română standard

CEZAR TABARCEA
Universitatea din București

Iată un concept lingvistic pe care îl putem doar defini, dar niciodată nu-l vom putea exemplifica ! Oare nu chiar prin aceasta stîrnește interesul ? Mai ales că referirea la el, explicită sau implicită, este curentă, dacă nu chiar obligatorie, atunci cînd este vorba despre *stilurile* (sau *limbajele*) *funcționale* ale limbii române, care se studiază în școală și se studiază tocmai prin exemple : o scrisoare, o cerere, un text științific...

Înainte de a lămuri aceste paradoxuri, să explicăm cîțiva termeni pe care deja i-am folosit.

Mai întîi — *concept lingvistic*. Conform dicționarelor, care ne dau sensul comun al cuvîntului, trebuie să înțelegem prin *concept* o „idee generală" sau o „noțiune". Într-un domeniu științific însă, *conceptul* desemnează o noțiune de bază a construcției teoretice care descrie respectivul domeniu. Studiul variantelor limbii literare numite *stiluri* sau

limbaje aparține stilisticii funcționale, în cadrul căreia *limba standard* este un concept, firește, *lingvistic*, de vreme ce stilistica funcțională se încadrează în lingvistică.

Dar ce înseamnă *standard* ? Cuvîntul este înrudit în istoria sa cu *stindard* ! Căci, în franceza veche, *estendart* însemna exact „steagul", „flamura" purtată ca simbol în bătălii, ceea ce și astăzi se mai numește *étendard*. Cuvîntul a trecut apoi în engleză, unde cu timpul a început să însemne „element de referință", „reper invariabil", „tip". De aici, el a fost împrumutat ca neologism în multe limbi moderne, desemnînd o „normă", un „termen ideal de comparație" ; *metrul-standard*, *kilogramul-standard* (numite și *etalon*) reprezintă măsurile perfecte, de referință, pentru respectivele unități.

Însă metrul și kilogramul aparțin unor domenii concrete, fizice, măsurabile, pe cînd limba naturală este o realitate spirituală, abstractă, nerealizîndu-se decît prin vorbitorii ei, sub forma unor *mesaje* concrete alcătuite de aceștia care, desigur, modifică datele de bază ale structurii limbii potrivit împrejurărilor specifice fiecărui tip de comunicare, potrivit intențiilor lor, în sfîrșit, potrivit temperamentului și caracterului lor individual. Și atunci, mai putem, oare, exemplifica o limbă *standard* — care să reprezinte tocmai o *invariabilă* a limbii — de vreme ce orice mesaj este o variabilă în raport cu constanta reprezentată de sistem ?

Iată acum și o definiție extrasă din *Stilistica funcțională a limbii române*, vol. I, de acad. I. Coteanu (Editura Academiei R. S. România, 1973) ; „Sub numele de limbaj sau de limbă standard, sub cel de limbă uzuală, generală ori comună, de limbaj uzual, general sau comun, specialiștii au grupat adesea o serie de fapte și reguli lingvistice a căror principală caracteristică a fost considerată apariția lor la toți vorbitorii unui idiom în împrejurări obișnuite, «normale», «neafective». Cu această «unitate» s-au comparat apoi fenomenele rare, neobișnuite, presupunîndu-se că sînt abateri ori devieri de la standard" (p. 51). Lucrurile ar părea foarte simple. Dar autorul revine asupra acestui concept și asupra dificultăților pe care le ridică : „Procedeul este la prima vedere corect și, în orice caz, justificat de ideea că variațiile de exprimare trebuie raportate la o constantă lingvistică. Problema este însă cum se ajunge la determinarea constantei. Din acest punct de vedere, modul în care s-a stabilit limbajul standard nu ni se pare satisfăcător, pentru că nu s-a luat în considerație aspectul funcțional. Într-adevăr, într-un sistem în care celelalte limbaje (poetic, științific, administrativ, familial etc.) au o destinație clară și, în consecință, dau naștere la mesaje, «unitatea» standard nu se integrează la nivelul așteptat, ea nu servește un domeniu la fel de bine conturat ca celelalte și nici nu dă naștere la mesaje" (p. 51).

Ce concluzii se pot trage din cele expuse mai sus ?

În primul rînd, că avem nevoie de un limbaj „neutru" pentru a ne servi ca „termen de comparație" atunci cînd vorbim despre stilurile limbii, căci altfel nu ne-am putea da seama care sînt diferențele dintre un mesaj realizat în variantă științifică ori artistică referitor la o aceeași realitate pe care o putem exprima folosind numai elementele date ale structurii limbii.

În al doilea rînd, că acest limbaj — denumit în mod convențional *standard* — este „simțit" de noi toți, ca vorbitori ai limbii române, dar nu are un domeniu ce ar putea fi conturat din punct de vedere social-cultural, așa cum facem cu celelalte domenii cărora le corespunde un anumit stil funcțional (*stilul științific*, de exemplu, este folosit în mesajele

care se schimbă între oamenii de știință, cel *administrativ* — în comunicările cu caracter oficial etc.).

În al treilea rînd, că limbajul standard trebuie să fie cel mai apropiat de *normă*, de acel ansamblu de reguli instituite pe baza uzului general, care asigură unitatea, stabilitatea și folosirea corectă a limbii.

Deși nu putem exemplifica limbajul standard, putem să-i fixăm o serie de trăsături, tocmai pentru că noi înșine, folosindu-ne de limba română în împrejurări foarte diferite (numite și *contexte situaționale*), ne dăm seama cum adaptăm enunțurile noastre în funcție de aceste împrejurări.

Astfel, o trăsătură a limbajului standard ar fi în primul rînd absența oricărui element de expresivitate în alcătuirea mesajelor. Cum expresivitatea se realizează prin mijloace lingvistice, putem spune, bunăoară, că o propoziție care păstrează ordinea : *subiect — atribut — predicat — complement* este realizată pe o structură „standard". Imediat însă apar problemele, căci, deși o propoziție ca *Bidiviul focos zboară ca gîndul* are această structură, este limpede pentru oricine că ea nu e lipsită de expresivitate. De ce ? Pentru că alegerea cuvintelor plasate în structura considerată „neutră" a dus la o *metaforă*, ceea ce trimite imediat în domeniul artei, deci către stilul artistic.

Dar dacă am zice *Iutele cal galopează repede*, utilizînd așadar cuvinte mai apropiate de ceea ce ni se pare a fi „comun" ? Tot nu se poate spune că acest enunț este non-expresiv pentru că — știm cu toții — în limba română, adjectivul stă de obicei după substantivul determinat, iar antepunerea lui creează expresivitate ; nu este totuna dacă spunem *copil bun* și *bun copil* ! (semnul exclamării nu este întîmplător ; se poate observa cum inversarea ordinii provoacă și o modificare de intonație).

Să spunem atunci, pur și simplu, *Calul iute galopează repede*. Formulat astfel, mesajul nostru pare a fi cel mai aproape de un nivel „zero" al expresivității și subiectivității. Dar iată că, și în cazul acesta, ne putem întreba : oare ce înțelege cel care a formulat această apreciere prin „repede" ? Și astfel, delimitarea limbajului standard pare aproape imposibilă...

Totuși, este limpede pentru orice vorbitor al limbii române că o „medie" neafectată de intenții stilistice există. Faptul că în orice enunț, aparținînd oricărui stil al limbii, trebuie să existe un subiect și un predicat (chiar și presupunînd o poezie alcătuită numai din substantive nu înseamnă că un cititor nu caută să „inventeze" un predicat pentru acestea, încercînd să descopere semnificația textului respectiv) poate fi, de exemplu, un element al limbii standard. Faptul că anumite cuvinte se referă mai direct la obiectul pe care îl desemnează, decît altele care s-au metaforizat poate fi, de asemenea, un element al limbii standard. Dar cine ne poate da măsura exactă ?

Am putea recurge la un domeniu al matematicii : *statistica*. Cu ajutorul statisticii matematice putem stabili care anume cuvinte, forme gramaticale, structuri sintactice sînt mai *frecvente* într-un stil sau altul, cu condiția ca textele pe care se efectuează numărătoarea să fie bine alese. Eliminînd apoi situațiile limită (maximele și minimele) ne-am putea „apropia" de înțelegerea conceptului de limbaj standard.

Asemenea statistici s-au făcut pentru limba română. Desigur, ele au avut ca obiect texte aparținînd stilurilor funcționale, și nu limbajului standard pentru că — am văzut — acesta nu are mesaje particulare, dar

din ele se pot trage concluzii avantajoase şi pentru probleme care ne interesează.

Cînd cîte un elev se întreabă „la ce îmi foloseşte mie să învăţ limba română cînd eu vreau să mă fac inginer ?" ar putea să se gîndească şi la o problemă atît de depărtată de preocupările lui cum pare a fi cea a *limbii standard*. Căci problema există şi rămîne deschisă, iar rezolvarea ei presupune şi contribuţia matematicienilor. Dar matematicienii se folosesc astăzi de calculatoare, ceea ce înseamnă că mai intră în joc electroniştii şi informaticienii. Construcţia calculatoarelor moderne implică cunoştinţe solide de fizică şi chimie, implică participarea directă a tehnicienilor...

Aţi înţeles, desigur, ce vrem să spunem. În primul rînd, că studierea limbii materne este necesară tuturor, apoi, că problema *limbii române standard* — pe care, aici, am încercat mai degrabă s-o enunţăm decît s-o rezolvăm — este, în cadrul acestui studiu, una din cele mai complexe şi mai interesante.

Corelaţia sintactică

ION DIACONESCU
Universitatea din Bucureşti

1. La nivelul sintaxei, r e l a ţ i a este elementul de coeziune structurală, prin care se asigură legătura dintre unităţile constitutive ale unei propoziţii sau ale unei fraze. Dacă unităţile sintactice sînt de acelaşi fel din punct de vedere funcţional sau se află pe acelaşi plan, între ele se stabileşte o relaţie de c o o r d o n a r e : *El îşi petrece concediul l a m u n t e ş i l a m a r e ; A întîrziat p e n t r u c ă a p l o u a t ş i a b ă t u t v î n t u l ;* dacă unităţile sintactice nu se află pe acelaşi plan, prezenţa uneia depinzînd de prezenţa celeilalte, relaţia care se stabileşte între ele este de d e p e n d e n ţ ă sau de s u b o r d o n a r e : *N-a venit u n d e l - a m i n v i t a t.*

În actualizarea relaţiilor de coordonare şi de subordonare, o importanţă majoră capătă mijloacele de exprimare a lor : *flexiunea, prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale, conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale, pronumele sau adjectivele relative-interogative, adverbele relative-interogative, topica, parataxa, pauza şi intonaţia.* Sînt situaţii însă cînd un anumit mijloc de expresie nu are capacitatea necesară pentru a actualiza singur, fără echivoc, relaţia şi funcţia unei unităţi sintactice ; după cum sînt şi situaţii cînd mijlocul de expresie dispune de capacitatea necesară, dar vorbitorul vrea să evidenţieze spusele sale printr-o accentuare a conţinutului unităţii sintactice. Cele două situaţii sînt satisfăcute, atît în cadrul relaţiilor de coordonare, cît şi în al celor de subordonare mai ales, prin c o r e l a ţ i a s i n t a c t i c ă, adică prin anticiparea sau reluarea poziţiei determinantului — parte de propoziţie sau propoziţie — la nivelul unităţii regente. Mijloacele prin care se realizează corelaţia sintactică poartă numele de e l e m e n t e c o r e l a t i v e sau, mai simplu, c o r e l a t o r i (prin analogie cu e l e m e n t e d e r e l a ţ i e sau r e l a t o r i).

Au calitatea de c o r e l a t o r i unele *pronume demonstrative (a c e l a, a c e e a, a c e a s t a), nehotărîte (a t î t, a t î t a, a t î ţ i, a t î-*

tea, tot, toată, toți, toate), precum și unele *adverbe și locuțiuni adverbiale* (*atunci, acolo, așa, de aceea, totuși, cu toate acestea, în schimb, dimpotrivă, așa de, cu atît* și altele). Selecția și întrebuințarea lor sînt condiționate de trei factori : funcția sintactică a unității subordonate, relatorul cu care este marcată, și unele aspecte de ordin semantic. Astfel, o subiectivă poate fi reluată prin corelatorul *acela* dacă este introdusă prin relatorii *cine, care,* iar propoziția se realizează ca substitut de persoană : *Cine a învățat* acela *a luat notă mare ; Care a terminat* acela *poate pleca ;* prin corelatorul *aceasta (asta),* dacă este construită cu o conjuncție sau un adverb relativ-interogativ : *Că întîrzie asta mă neliniștește ; Cînd se va întoarce* aceasta *nu se știe ;* sau prin corelatorul *toți,* dacă este construită cu relatorul *cîți ; Cîți s-au prezentat* toți *au reușit.*

2. Corelația se manifestă ca procedeu de construcție sintactică atît în cadrul raporturilor de coordonare, cît și în al celor de subordonare, între părți de propoziție și între propoziții de același fel sau diferite. Însă domeniul cel mai întins de acțiune al corelației sintactice îl reprezintă *fraza de tip subordonator,* unde, mai mult decît în alte compartimente, se simte nevoia unor mărci suplimentare, care să dea o mai mare claritate sau expresivitate raportului de subordonare, mai cu seamă atunci cînd acesta este marcat printr-un relator plurifuncțional, deci nespecific : Abia *a intrat în casă, că a și început ploaia* (temporală inversă); Unde *ai fost, că nu te-am mai văzut de multă vreme ?* (cauzală inversă) ; *Calul că are patru picioare* și tot *se poticnește* (concesivă).

Un corelator, totdeauna, reia sau anticipează, la nivelul propoziției regente, funcția subordonatei ; de aceea, raportul dintre corelator și subordonată este, ca și în cazul apoziției, de coreferențialitate, în plan semantic (ambele se referă la același fapt sau obiect), și de independență, în plan sintactic. Corelatorul are un rol dezambiguizator, servind, prin specificul său, la identificare și definirea propozițiilor subordonate. Bunăoară, o subordonată introdusă prin conjuncțiile *că, dacă, să,* care poate fi repoziționată prin corelatorul *aceasta* (mai frecvent *asta*) în poziție de subiect față de verbul din regentă, va fi o subiectivă : *Că nu te interesează nimic* asta *e treaba ta ; Dacă mă asculți* asta *înseamnă că mă prețuiești ; Să înveți* asta *e datoria ta ;* repoziționată însă prin corelatorul adverbial *și tot,* subordonata va fi o concesivă : *Soarele că e soare,* și tot *are pete ; Să te juri pe orice,* și tot *nu te cred.* Așadar, corelatorul, pe lîngă funcția expresivă pe care o are ca marcă a insistenței vorbitorului, are și o funcție structurală, ca marcă distinctivă a raportului de subordonare, fără să introducă în structura propoziției regente o nouă funcție sintactică.

3. La nivelul frazei subordonatoare, corelația poate apărea ca proces obligatoriu sau facultativ, în raport cu trăsăturile relaționale și funcționale ale propoziției subordonate. Prezența obligatorie a corelației este reclamată de o serie de propoziții subordonate ai căror relatori, ca indici relaționali și funcționali, necesită o întărire. Se construiesc într-un sistem corelativ obligatoriu următoarele tipuri de subordonate :

a. Consecutivele : (totdeauna prin anticiparea corelatorului) : [*așa (atît) de... / încît, că, de*] : *Era așa de obosit că a adormit imediat ;* [*prea, destul de... / ca să*] : *E prea frumoasă ca să nu o cumpăr ; Învață* prea *bine ca să nu fie apreciat.*

b. Cauzalele introduse prin conjuncțiile nespecifice *(că, dacă, cînd)*, subordonate propozițiilor interogative retorice sau interogative directe în care pronumele și adverbele interogative au rolul de corelator : [*cine, care, ce, cît, unde, cînd, cum... / cînd dacă, că*] : *Cînd să mai vin, cînd sînt așa de ocupat? De ce te temi, dacă ai învățat totul? Unde ai umblat, că nu te-am mai văzut?*

c. Temporalele inverse cu *că* : [*nici nu, abia... / că*] : *Nici nu am intrat bine în casă, că a și început vîntul; Abia ațipisem, că au și început telefoanele să sune.*

d. Circumstanțialele de măsură progresivă : [*cu cît... / cu atît*] : *Cu cît se apropia, cu atît devenea mai nerăbdător ; [din ce... / de-aia] : Din ce creștea, de-aia se făcea mai înțelept.*

e. Concesivele construite cu relatori plurifuncționali : [*că, dacă, să... / și tot*]: *Fierul că-i fier și tot îl mănîncă rugina; Dacă l-ai asculta zi de zi și tot nu l-ai înțelege ; Să-i ridici și statuie și tot nu-ți va fi recunoscător.*

f. Cumulativele : [*după ce că, pe lîngă că, în afară că... / mai și*] : *După ce că e slab, mai și fumează ; Pe lîngă că nu învață, mai și lipsește.*

g. Circumstanțialele de excepție : [*în afară că, cu excepția că... / (altceva, altcineva, altundeva, altcumva, nimic, nu] : În afară că m-am plimbat, altceva nu am făcut.*

4. Cu corelatori *facultativi* se construiesc toate propozițiile subordonate, bineînțeles, cu excepția celor prezentate mai sus, pentru care corelația este obligatorie. Corelația, în acest caz, este impusă de intenția vorbitorului de a sublinia, prin anticipare sau reluare, conținutul subordonatei. De data aceasta, corelația are, în primul rînd, o *funcție expresivă*, și, în al doilea rînd, o *funcție structurală*. Selecția elementelor corelative, așa cum s-a arătat mai înainte, este condiționată de factori de natură relațională, funcțională și semantică.

a. Subordonatele subiective, predicative, atributive, completive directe și indirecte cunosc procesul corelației, de regulă, cînd precedă propoziția regentă, într-un sistem marcat prin patru corelatori, în funcție de diversitatea relatorilor din subordonată.

— [*cine, care* (substitut de persoană masculină)... / *acela* (popular *ăla*)] : *Cine a învățat acela a reușit ; Cui i-a dat aceluia i-a luat ; Pe care l-a trimis, pe acela l-a angajat ; Pe cine nu-l lași să moară acela nu te lasă să trăiești ;* în ultimul caz, corelatorul *acela*, în poziție de subiect față de verbul din regentă, probează funcția de subiectivă a subordonatei *Pe cine nu-l lași.*

— [*ce, ceea ce, care* (substitut de obiect)... / *aceea (aia)*] : *Ce mi-ai spus, aia am făcut ; Care a fost mai bună aceea a fost admisă ; Ce-ai devenit tu aia a devenit și el.*

— [*cît, cîtă, cîți, cîte... / atît, tot*] : *Cîți s-au prezentat la concurs toți au fost admiși ; Despre cîte mi-ai vorbit despre atîtea am să-ți vorbesc.*

— [*că, să, dacă, unde, cînd, cum, cine, care, ce, cît, ceea ce... / aceasta (asta)*] cînd în regentă este un verb *dicendi* sau *interrogandi* : *Că muncești bine asta se știe; Dacă a înțeles asta nu se știe; Cînd are examen asta nu mi-a spus ; Cine va cîștiga asta este întrebarea; Ce-i dau, la asta nu m-am gîndit.*

b. Circumstanțialele de loc : [*unde... / acolo, de unde... / de acolo, pînă unde... / pînă acolo*] : *Unde l-ai trimis, acolo s-a dus ; Pînă*

unde se întinde pădurea, până acolo *este hotarul* satului.

c. *Circumstanțialele de timp* [*cînd... / atunci, de cînd... / de atunci, pînă cînd... / pînă atunci*] : *Cînd vor pleca rîndunicile*, atunci *va veni toamna ; De cînd a apărut omul*, de atunci *pămîntul are un stăpîn.*

d. *Modale* : [*cum... / așa*] : *Cum îți vei așterne*, așa *vei* dormi.

e. *Cauzale* : [*pentru că, fiindcă, din cauză că... / de aceea (de-aia)*] : *Pentru că ai întîrziat*, de aceea *m-am supărat.*

f. *Finale* : [*să, ca să, pentru ca să... / de aceea*] : *Ca să te ajut*, de aceea *am venit.*

g. *Condiționale* : [*dacă... / atunci, în acest caz*] : *Dacă nu mai plouă*, atunci *vin.*

h. *Concesive* : [*deși, cu toate că, chiar dacă... / totuși, tot, cu toate acestea*] : *Deși nu l-am chemat, el* totuși *a venit.*

Se întîmplă însă ca elementul corelativ, plasat în finalul regentei, să apară în imediata vecinătate a relatorului : *Lucrează* acolo *unde îi place ; Scrie versuri* atunci *cînd este inspirat ; Se poartă așa cum a învățat ;* în acest caz, o eroare trebuie prevenită : să nu se ia corelatorul împreună cu relatorul în aceeași propoziție ; corelatorul face parte totdeauna din structura propoziției regente : *Lucrează* acolo / *unde îi place ; Se poartă* așa / *cum a învățat ; A înțeles* cu atît *mai mult / cu cît și explicația era clară.*

În concluzie, reținem că, în limba română actuală, corelația, la nivelul frazei subordonatoare, poate fi obligatorie sau facultativă ; de aici rezultă cele două funcții esențiale : *structurală*, ca modalitate de construcție, și *stilistică, expresivă*, ca modalitate de accentuare, de subliniere a conținutului unității subordonate, prin anticipare sau prin reluare.

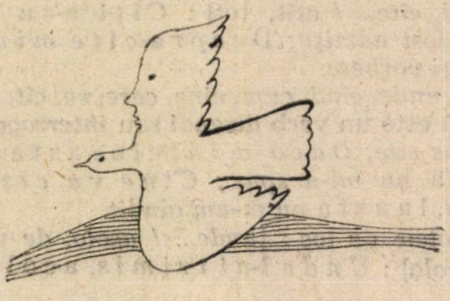

Critică, teorie și istorie literară

ION VASILE ȘERBAN
Universitatea din București

Produs al spiritului, formă a conștiinței sociale, literatura se impune ca obiect de studiu al științelor umane. Fenomen dintre cele mai complexe, a cărui simplă definire reprezintă un obstacol aproape de netrecut, literatura determină perspective numeroase și diverse de abordare, antrenînd în studiul său un număr apreciabil de discipline : estetica, istoria, sociologia, psihologia, lingvistica, semiotica etc. Între acestea se individualizează prin tradiție, dar îndeosebi pe temeiul interesului lor explicit pentru specificul literar *disciplinele fundamentale* ale studiului literaturii : critica, teoria și istoria literară, așezate împreună sub numele unui singur termen — acceptat de unii, blamat de alții — cel de *știință a literaturii*. Refuzul punea în evidență inadecvarea criteriilor științifice față de caracterul ambiguu, inefabil al operei literare, acuzînd deopotrivă tradiția pozitivistă de apropiere a studiului literar de științele naturii. Acceptarea termenului, în acest context, avea în vedere o înțelegere diferențiată a demersului științific, adaptat specificului structurilor literare, evidențiind însă necesitatea sistematizării cunoștințelor despre literatură, cît și întemeierea interpretării literare pe o intuiție orientată de criterii și categorii.

Accepția *literaturii* ca artă a limbajului și formă individualizată a spiritului, determinată deci de scopul și efectul estetic al structurilor ei, trebuie înțeleasă fie ca un ansamblu de procedee (particulare față de alte arte), fie ca totalitatea operelor literare, considerînd — de data aceasta — modul specific de existență și organizare al operei literare în opoziție cu alte tipuri de opere (tehnică, științifică, filozofică). Studiul sistematic al literaturii în acest înțeles de *producție* și *produs artistic* revine științei literaturii, celor trei discipline ce o constituie : critica, teoria și istoria literară.

Argumentul principal al acestei situări „împreună" și al considerării lor, în afara unei ierarhii, ca discipline literare fundamentale, are în vedere legătura strînsă dintre ele, reflectată în nenumărate *interferențe* și *intercondiționări* reciproce. Suprapunerea domeniilor corespunde unui amestec al interogațiilor, cît și al răspunsurilor proprii. Ceea ce le caracterizează, în primul rînd, este o subliniată *convergență*, încît — practic — distincția dintre ele e dificilă și poate fi socotită chiar ca inadmisibilă. Dovadă stă exemplul atîtor personalități a căror contribuție într-o disciplină sau alta nu poate fi evidențiată restrictiv decît printr-un accent în plus al activității lor. E dificil de spus dacă, de pildă, G. Călinescu a fost critic, istoric sau teoretician al literaturii, dar — mai ales — ni se pare inexact să i se tăgăduiască vreuna dintre aceste preocupări. Autor al monumentalei istorii a literaturii române „de la origini pînă în prezent", el oferă chiar în această carte analize critice memorabile, fără a mai aminti exegezele interpretative din *Opera lui Mihai Eminescu* ori din monografiile dedicate lui Creangă, Filimon, Alecsandri ; dar G. Călinescu este și autorul unui *curs de poezie*, al unor *principii de estetică*, iar cărțile lui cuprind reflecții teoretice substanțiale asupra romanului, nuvelei, asu-

pra unor concepte ca barocul, clasicismul, romantismul etc. Pentru cunoscătorii operei lui Tudor Vianu, o constantă a interesului pentru studiile de estetică literară (descrierea limbajului poetic, analiza și definirea procedeelor literare : metafora, simbolul, epitetul etc.) nu poate să nu fie observată ; dar Vianu este, totodată, primul exeget al poeziei lui Ion Barbu, autor — apoi — împreună cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu al unei istorii a literaturii române moderne. Și exemplele ar putea continua. Întrepătrunderea dintre critică, teorie și istorie literară reprezintă, pentru fiecare în parte, o notă definitorie.

Întemeiată pe această realitate evidentă, trăsătura distinctivă a celor trei discipline stă în raportul lor de *complementaritate.* O lectură critică autentică a operei literare este, în ultimă instanță, imposibilă în afara unui orizont istoric al literaturii și în lipsa unor noțiuni teoretice clarificate. Apoi, studiul trăsăturilor generale ale literaturii, al procedeelor și constantelor operei literare nu poate să nu țină seamă de evoluția istorică a literaturii și nu se poate dispensa de analiza critică particulară, așa cum o istorie a literaturii trebuie să fie orientată de criterii teoretice și trebuie să-și construiască viziunea integratoare pornind de la interpretarea operelor individuale. *Complementaritatea* criticii, teoriei și istoriei literare e, totodată, un argument pentru caracterul lor de *discipline fundamentale* ale literaturii ; ea sugerează faptul că descrierea exhaustivă a operei literare, cuprinderea ei completă — în sensul respectării condițiilor de caracterizare suficientă și necesară — nu se poate realiza decît prin intermediul demersurilor conjugate ale celor trei discipline. Opera refuză descrierea univocă a unui singur punct de vedere ; ea se descoperă doar în lumina concentrică a celor trei perspective. Întrepătrunderile, relațiile disciplinare reciproce nu sînt urmarea unei alegeri, ci condiții necesare. Opera literară cere, spre a fi deplin explicată și înțeleasă, efortul unit al criticii, teoriei și istoriei literare.

Delimitările în cadrul acestei unități de substanță, aproape imposibil de realizat practic, devin însă necesare din punct de vedere metodologic. Ele trebuie să pună în evidență, pe deasupra interdependenței caracteristice, individualitatea fiecărei discipline pentru a-i putea cunoaște și folosi conceptia, metodele, tehnica proprie de cercetare. Din unghi metodologic, ceea ce apropie atît de profund critica, teoria și istoria literară este existența obiectului unic — opera literară. Demersuri, finalități distincte se îndreaptă spre un obiect identic ; de aici trebuie să pornească orice încercare de a stabili statutul lor.

O ipoteză ni se oferă de la început ca fiind operatorie. Dacă teoria, critica, cît și istoria literară au un obiect identic, atunci deosebirea dintre ele se întemeiază pe particularitatea perspectivei asupra acestui obiect. Cu alte cuvinte, fiecare disciplină privește dintr-un alt unghi opera literară și descoperă o imagine caracteristică acesteia ; fiecare se interesează de literatură ca *producție* și *produs artistic,* dar fiecare — în acest context — înțelege altceva prin literatură. În funcție de modelul diferențiat sînt stabilite atît finalitatea abordării operei literare, cît și modalitățile ce se impun ca urmare a acestei opțiuni. Dificultatea distincțiilor, cît și importanța clarificării lor, derivă din faptul că deosebirile sînt deduse dintr-un ansamblu de asemănări și trebuie evidențiate într-un teritoriu comun.

Critica are ca obiect opera literară concretă, luată izolat, trăsăturile ei pertinente fiind unicitatea și originalitatea. Considerînd astfel opera, actul critic își propune să o înțeleagă, să-i descopere sensul, să-i justi-

fice existența irepetabilă. Efortul analitic și interpretativ — ca trăsături ale metodologiei critice, așezată sub semnul intuiției — strînge probe spre a se pronunța asupra valorii ei. În acest demers, istoria e pusă între paranteze, criticul situînd toate operele într-o ordine simultană, pe o orizontală ideală : Eminescu stă alături de Blaga, Arghezi este „contemporan" cu Dosoftei. Pentru critic, vorbind metaforic, imaginea literaturii ar fi aceea a bolții cerești, unde pe același orizont fiecare stea — asemenea operei — are locul ei singur și destinul ei propriu, eternitatea și strălucirea ei unică. Dimpotrivă, pentru istoric, literatura apare ca ordinea unei succesiuni de opere, el urmînd să propună o viziune integratoare și explicativă a evoluției sale. Considerat ca element înlăuntrul unui proces istoric determinat, fiecare operă comunică acum cu celelalte, avînd o semnificație ca parte a unei totalități succesiv constituită. Pentru istoricul literar interpretarea operei este numai premisa unei sinteze, iar judecata de valoare, doar condiția unei ierarhizări. Într-o dublă opoziție, față de critică și istorie, teoria literară acceptă ordinea simultană a literaturii, dar refuză caracterul concret și unic al operei literare. Teoreticianul literar caută nu elementele care disting și diferențiază poemele lui Blaga de cele ale lui Eminescu, originalitatea lui Ion Barbu față de noutatea lui Macedonski, ci tocmai acele elemente comune, generale, pe deasupra particularităților, care definesc condiția poemului ca operă literară. Pentru teoretician, literatura este o totalitate de criterii, categorii și norme care produc ori descriu operele literare ; obiectul lui e structura abstractă a fiecărui text concret, filigranul ascuns dincolo de opacitatea albă a foii de hîrtie.

Două opoziții fundamentale pot fi deduse acum, ca trăsături relevante ale distincțiilor disciplinare și, prin urmare, ca elemente în configurarea literaturii : raportul sincronic (simultan) / diacronic (istoric), pe de o parte, și acela dintre general (abstract) / individual (concret), pe de altă parte. Jocul relațiilor stabilite pe temeiul acestor opoziții individualizează statutul criticii, teoriei și istoriei literare ca discipline distincte și, totodată, complementare ale studiului literar, unite prin același obiect într-o știință a literaturii, dar diferențiate după scopul și modalitățile lor. Tocmai descrierea și evaluarea acestora va permite, în continuare, caracterizarea particulară a fiecărei discipline — a criticii, teoriei și istoriei literare.

Temă, motiv, idee în opera literară

Prof. CRISTINA IONESCU
București

Transfigurînd artistic realitatea, prin procedeul numit *ficțiune,* scriitorul devine creatorul unei *opere literare,* care reprezintă *o unitate indisolubilă între un conținut și o formă,* cu un *mesaj* transmis prin cuvinte structurate într-un *text cu valoare estetică.*

Conținutul operei literare îl formează *realitatea obiectivă transpusă subiectiv într-o imagine artistică.*

Un aspect dintre cele mai generale ale realității, surprins artistic în opera literară, constituie *tema* acesteia. Dar autorul unei opere literare nu preia cu exactitate și cu precizie matematică realitatea, ci o transfigurează, trecînd-o prin individualitatea și sensibilitatea sa. Aici intervine *ficțiunea,*

creație a imaginației, prin care scriitorul transformă realitatea din care s-a inspirat. La acest proces contribuie toate elementele componente ale personalității artistului (*structura psihică, formația, concepția despre lume și viață, aderarea la o anumită orientare artistică, experiența vieții* și *atitudinea lui față de realitatea prezentată*). Grăitoare este, în acest sens, *Scrisoarea III* de M. Eminescu, în care poetul condamnă politicianismul contemporan, falsul patriotism, din perspectiva valorilor istoriei naționale. Se concretizează astfel artistic o anumită realitate și crezul său estetic, izvorît din atitudinea sa față de realitatea obiectivă.

Se cunosc situații în care realitatea obiectivă se impune cu atîta tărie în operă, încît aceasta depășește concepția limitată a autorului și a momentului istoric. Balzac, de pildă, care nutrea simpatii față de burghezie și aristocrație, realizează o critică puternică la adresa lor în romanele cuprinse în *Comedia umană*.

Urmărind literatura în evoluția ei, observăm predilecția fiecărei epoci literare pentru anumite teme. *Tema destinului, vina tragică* sînt dominante în *antichitate*, ceea ce conferă tragism operelor lui Sofocle, Eschil, Euripide.

Renașterea abordează în forme variate *tema omului ideal*, iar *clasicismul, lupta dintre datorie și pasiune*, dintre *rațiune și sentimente*. Victoria rațiunii asupra sentimentelor este elementul care dă grandoare unor personaje ca Rodrigue din *Cidul* de P. Corneille.

Romantismul, prin cultivarea eroului excepțional, acționînd în împrejurări excepționale, dezvoltă frecvent tema *dramei geniului*, izvorîtă din incompatibilitatea de esență dintre el și lumea contemporană (*Cain* de G. G. Byron, *Moise* de A. de Vigny, *Demonul* de M. Lermontov, *Luceafărul* de M. Eminescu).

Tema dezumanizării prin arivism și goana după înavuțire este deseori abordată în realism (*Gobseck* de Balzac, *Moara cu noroc* de I. Slavici, *Hagi Tudose* de B. Șt. Delavrancea, *Enigma Otiliei* de G. Călinescu etc.).

Literatura română din anii socialismului cultivă teme ca : *patriotismul socialist* (*Patria* de N. Stănescu, *Muzeul satului* de M. Sorescu, *Comunistului* de N. Labiș etc.), *prefacerile revoluționare din societate și din conștiința omului* (*Șoseaua Nordului*, *Morometii*, *Ștafeta nevăzută* etc.), *elogiul adus omului, forței sale rationale* (*Cîntare omului* de T. Arghezi).

Modalitatea prin care tema se realizează în opera literară este *motivul*. Termenul de motiv derivă etimologic din participiul *motus* al verbului latin *movere* („a mișca"), semnificînd astfel rolul său în impulsionarea acțiunii, îndeplinit prin frecvența în cadrul operei și insistența cu care este subliniat. *Motivul* revine în momente diferite ale aceleiași opere, dobîndind de fiecare dată sensuri noi și culminînd în mesajul transmis de unitatea artistică. Motivul își schimbă coloratura în funcție de gen, specie, temă. În basme întîlnim motivul fraților învrăjbiți, al încercărilor la care este supus eroul, al aparenței înșelătoare, al naturii care îl sprijină pe erou, al binelui în lupta cu răul etc.

Poeții apelează des la motive reprezentînd situații (caracteristice genurilor liric, epic și dramatic). Motivul codrului este prezent în creația folclorică și cea cultă. În poezia populară *codrul* exprimă forța, vitalitatea, contrastul dintre viața efemeră a omului și perenitatea naturii. Cu aceleași valențe se încarcă motivul și în *Revedere* de M. Eminescu.

Creația eminesciană închide în universul ei bogat numeroase motive cu simboluri variate : teiul, plopul, floarea albastră, luna, cerul, stelele,

soarele, luceafărul, norii, cornul, buciumul, greierele, cerbul, carul, lacul, izvoarele, marea, oceanul, comuniunea om-natură, muzica sferelor, somnul, visul, demonul, îngerul, mortul frumos, dorul nemărginit, fortuna labilis, viața ca vis, identitatea indivizilor prin destinul morții, lumea, clipa suspendată între trecut și viitor etc.

Ca și în cazul temelor, în exprimarea motivelor, reținem anumite preferințe. Simboliștii manifestă predilecție pentru motive din lumea florilor, a muzicii, a parfumurilor, a esențelor, a lucrurilor și a numerelor. În universul lor liric apar : parcurile, grădinile, instrumente muzicale, tablouri celebre, nave, porturi, obiecte de lux și vestimentație (mănușa, paharul de cristal, oglinda etc.). Grăitor pentru viața tainică pe care o închid în ele lucrurile este *Rondelul lucrurilor* de Al. Macedonski : „Oh, lucrurile cum vorbesc, / Și în pace nu vor să te lase : / Bronz, catifea, lemn sau mătase / Prin grai aproape omenesc".

În simbolism imaginea artistică îmbină în sinestezie motive vizuale, auditive și olfactive: „O pictură parfumată cu vibrări de violet. / În vitrine, versuri de un nou poet, / În oraș suspină un vals din fanfară" *(Nervi de primăvară* de G. Bacovia). Anumite personaje devin motive, în opera literară, cînd dobîndesc o încărcătură simbolică, precum Prometeu *(Prometeu încătușat* de Eschil, *Prometeu descătușat* de P. B. Shelley, *Izgonirea lui Prometeu* de Al. A. Philippide), *Faust* (la C. Marlowe și J. W. Goethe), *Meșterul Manole* (în *Legenda Mănăstirii Argeșului* și *Meșterul Manole* de L. Blaga) sau *Zburătorul* (în *Descriptio Moldaviae* de D. Cantemir, *Zburătorul* de I. H. Rădulescu, *Călin (File din poveste)* de M. Eminescu).

Dintre motivele întîlnite în literatura universală și în literatura română, cele mai frecvente sînt : *„fortuna labilis"* (al „sorții schimbătoare") în *Glossa* de M. Eminescu ; *„carpe diem"* („trăiește clipa") la Horatius în *Oda I,* cartea I, *Faust* de J. W. Goethe, *Lacul* de A. de Lamartine ; „viața este vis" în *Scrisoarea I, Împărat și proletar* de M. Eminescu ; „lumea ca teatru" în *Cum vă place* de W. Shakespeare, *Glossă* de M. Eminescu.

Motivul central care se repetă într-o operă sau în totalitatea operei unui scriitor se numește *laitmotiv.* Termenul este transferat din muzică în literatură. În opera lui N. Labiș, copilăria, pădurea, izvorul, devin laitmotive. În creațiile epice și dramatice motivele sînt dezvoltate, particularizate și individualizate prin subiect („totalitatea acelorași motive în aceeași succesiune și legătură în care sînt date" în operă, B. Tomașevski). Subiectul este, în acest caz, un suport care susține edificiul operei.

Ideea unei opere literare înseamnă semnificația ei profundă. În *Moara,* de pildă, pornind de la tema morții, se desprinde ideea supremei comuniuni cu natura, care este o dominantă a psihologiei poporului nostru. În *Moromeții* de M. Preda, tema este viața satului tradițional, purtător al unei civilizații milenare, dar aflată într-un moment de crepuscul, din care se degajă ideea prăbușirii mitului că pămîntul generează fericirea, în condițiile în care, în viața satului, pătrund forțe noi.

Ceea ce dă valoare operei literare nu este însă nici tema, nici motivul, nici ideea, ci expresia artistică unică și irepetabilă. Iubirea, trecerea iremediabilă a timpului au fost tratate de numeroși poeți, dar nimeni altul nu le-a dat „învelișul" artistic inegalabil ca Eminescu, în versul său dăltuit din harul geniului, al nemuririi.

Despre odă

G. I. TOHĂNEANU
Universitatea din Timişoara

„*Moda* are o singură slăbiciune", afirmă un înţelept al lumii : „moare... tînără". În schimb — adăugăm noi — *oda* rămîne şi dăinuie. Tocmai de aceea rima eminesciană *mode* (acuzativ plural) — *ode* (genitiv singular) adună, la capăt de versuri — agravîndu-le, astfel, divergenţa semantică — aceste două neologisme foarte asemănătoare ca alcătuire sonoră. Citez din *Scrisoarea V* :

Ia întreab-o bunăoară,
Ş-o să-ţi spuie de panglice, de volane şi de *mode*,
Pe cînd inima ta bate-n ritmul sfînt al unei *ode*.

Dincolo de această originală alianţă rimică *(mode — ode)* — învederînd faptul, de mare însemnătate pentru cauza poeziei, că simpla „potrivire" a sunetelor, la sfîrşitul unităţilor metrice, poate susţine şi reliefa contrastul sensurilor — reţine îndelung atenţia expresia, cu sunet atît de „eminescian", *ritmul sfînt al unei ode*. Este răspicat formulată, aici, *sfinţenia*, adică neprihana, candoarea cîntării, căci, în greaca veche, *odé* înseamnă „cîntec, cîntare". Or, de la Homer pînă la Nicolae Labiş şi pînă în zariştea cea mai îndepărtată a viitorului, „cîntarea" este fiinţa însăşi a poeziei, care *sfîntă* este :

Eu curg întreg în acest *cîntec sfînt* :
Eu nu mai sînt, *e-un cîntec tot ce sînt*.

Elanul imnic, caracteristic în cel mai înalt grad *odei* — ca formă de „preamărire", de pildă : a patriei şi a eroilor ei — o aşază la însăşi temelia genului *liric*, în cadrul căruia se rînduiesc creaţiile poetice stăpînite de tălăzuirea îmbelşugată a simţirii. Prin acest aspect al său, *oda* se opune *baladei*, specie fundamentală a naraţiunii în versuri, cultivată cu precădere în poezia noastră de George Coşbuc, Şt. O. Iosif ; iar, în actualitatea imediată, de Ştefan Augustin Doinaş, Tudor George şi atîţia alţii.

Faza latină a speciei — după ce elinii o impuseseră prin Sappho, Alceu şi Pindar — este ilustrată de Horatius, dar odele lui se numesc, latineşte, *carmina*, cu un cuvînt *(carmen)* extras chiar din rădăcina verbului „cîntării" *(canere)*. Cea mai avîntată odă patriotică a lui Horatius este *Cîntecul secular (Carmen saeculare)*, din care citez strofa a treia, preamărind, prin invocarea soarelui, eternitatea Romei :

Soare hrănitor, care-aduci lumina
şi-o ascunzi apoi şi răsai acelaşi,
decît Roma tu să nu vezi cetate
alta mai mare !

În epoca Renaşterii *oda* sporeşte în strălucire datorită poetului francez Pierre de Ronsard (secolul al XVI-lea), iar în timpurile mai noi o cultivă poeţi de mărimea întîi ai literaturilor europene, cum sînt Hugo, Puşkin, Byron, Schiller. Este celebră, între altele, *Oda bucuriei (An die*

Freude) a acestuia din urmă, care i-a inspirat lui Beethoven acordurile finale — solemne și grave — din ultima sa simfonie (a IX-a).

În literatura noastră au scris ode, printre alții, Gr. Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Eminescu ; în ultimele decenii : Mihai Beniuc, Maria Banuș. În 1883 Alecsandri compune *Odă la statua lui Ștefan cel Mare*, poem „ocazional" (în sensul superior al cuvîntului), pentru că, în luna iunie a aceluiași an, avea să se dezvăluie, la Iași, „statua" zimbrului „sombru și regal". A participat și Mihai Eminescu. Citez ultima „octavă" a *Odei...*, sunînd pentru noi, românii de astăzi, atît de actual :

O ! Ștefane, românul crește
Văzîndu-te azi lîngă el.
Azi țara mîndră te primește
Purtînd coroană de oțel.
Tu, ce viteaz ai apărat-o,
Privește-o !... demnă-i s-o privești.
Independentă ai lăsat-o,
Independentă o găsești !

Tot *Odă...* se cheamă poezia închinată... *statuiei lui Mihai Viteazul*, înălțată, la București, în 1876. Iată cum vede bardul din Mircești pe făptuitorul primei Uniri :

August erou a cărui memorie augustă
Trecut-a peste seculi cu margine îngustă
Și s-a înscris în raze pe fruntea omenirei
Afară de domeniul uitării ș-a peirei !

Contemporan atîtor evenimente istorice din viața poporului nostru, Alecsandri închină *ostașilor români*, îndată după căderea Plevnei, o însuflețită *Odă...* străbătută de sevele ardente ale celui mai nobil patriotism :

O ! români, în fața voastră, colo-n tainica cea zare,
Vedeți voi o rază vie care-ncet, încet răsare,
Străbătînd prin umbra deasă de lungi seculi adunată ?
E voiosul fapt de ziuă mult dorită, mult visată,
E lumina renvierei, e luceafărul sperării,
E triumful luptei voastre, soarele neatîrnării !

Eminescu, însă, a scris *Odă (în metru antic)*, cea mai frumoasă poezie a liricii noastre. De la G. Călinescu încoace i se zice, cu deplină îndreptățire, și *Oda singurătății*. Alianța dintre „nemurire" și „însingurare" (vezi : *Luceafărul*) este consfințită astfel și pecetluită, poetic, pentru totdeauna :

Nu credeam să-nvăț a muri vreodată.
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.

*

Oda limbei române este una din poeziile bune ale lui Victor Eftimiu, dramaturg, publicist și poet minor, totuși ; de o retorică pe cît de înzorzo-

nată pe atît de rece, declamatorie și declarativă totodată, fără fiorul și cutremurul marilor noștri retori : Bălcescu și Russo ; Vasile Pârvan, Iorga și Geo Bogza. Introdus recent în programele și manualele școlare, textul nu are nevoie să fie reprodus aici. Eftimiu reformulează — dintr-o perspectivă poetică insuficient de clară, iar, ca expresie poetică, destul de modestă — o seamă de adevăruri scumpe cugetului și simțirii românești : *obîrșia latină* a limbii și a neamului nostru ; *vechimea* și, deopotrivă, *prospețimea* graiului strămoșesc, capabil să exprime, la fel de bine și de nuanțat, cea mai „naivă" și cea mai profund „filozofică" dintre viziunile lumii ; în sfîrșit, capacitatea pe care acest grai o are de a-i lega, între ei, nu numai pe *oamenii aceleiași generații*, ci și pe *coborîtorii și beneficiarii aceleiași istorii*. Dintr-o atare perspectivă, pornind de la crîmpeiul de vers *Carpații ne-au fost leagăn...*, mă văd nevoit să adaug ceea ce *Oda* lui Eftimiu nu avea dreptul să neglijeze.

Ca „Patrie a poetului" (Nichita Stănescu), limba noastră beneficiază de un privilegiu care o individualizează în chip fericit față de celelalte idiomuri neolatine : unitatea ei (relativă) pe tot cuprinsul țării. „De la munte pîn-la mare și la Dunărea albastră". Într-un articol publicat în *Timpul* Eminescu constată cu mîndrie : „Limba noastră e singura în Europa care se vorbește în același chip în toate părțile locuite de români". Cert este că unitatea lingvistică — remarcată, cultivată și stimulată de cărturarii luminați ai ultimelor aproape cinci veacuri — a fost o condiție esențială, un factor determinant și un îndemn stăruitor pe lungul și anevoiosul drum al Unirii celei Mari din 1918.

Leagăn al istoriei și al *Mioriței*, munții au avut, în viața poporului nostru, un rol hotărîtor. Sintetizînd, într-o propoziție cît o... bibliotecă, destinul unui neam, istoricul latin îi reazemă de Carpați pe cei ce trăiau pe aceste meleaguri : *Daci montibus inhaerentes* (sînt „Dacii înfipți în munți"). În mod aproape paradoxal, Carpații n-au constituit niciodată o piedică, un zid despărțitor pentru românii celor trei provincii, ba dimpotrivă, o largă și înaltă punte a dorului de întîmpinare, înlesnită de numeroasele „trecători" sau „pasuri".

Descrierea Transilvaniei, văzută de ochii înfrigurați ai lui Bălcescu de pe cele mai semețe creste ale țării, poemul lui Andrei Mureșanu, *O dimineață pe Surul*, *Oltul* lui Goga și al lui Geo Bogza sînt tot atîtea *simboluri ale „dorului" românesc împlinit*, turnat astăzi în arcul de beton al Transfăgărășanului. Cu exact o sută de ani înaintea Unirii celei Mari, dorul acesta mistuitor l-a îndemnat pe Gheorghe Lazăr din Avrig să treacă munții și să coboare în „Țară", așezînd temelii durabile școlii noastre la București, unde începuse, pentru ardeleni, să răsară soarele.

Ca „Patrie a poetului", graiul strămoșesc este *unul singur*, iar potrivit poetului între poeți, „iubirea de limbă, de datină și de popor" este „Izvorul întăritor al istoriei naționale". „Avuta, frumoasa și bărbata limbă românească" (Hasdeu), primul nostru mare poem (Blaga), stă mărturie trează puterilor creatoare ale cugetului și sufletului românesc, rostite, în primul rînd, prin limpezi cuvinte, forme gramaticale și fraze latine. Prin mijlocirea lor trimitem astăzi, în patru părți ale lumii, mesajul nostru ferm, care este acela al iubirii luminate de țară, al înțelegerii și al colaborării între popoare, al construcției pașnice și al omeniei.

Calistrat Hogaș: „Singur"

Prof. DOINA RAD
Școala Generală Nr. 17, Cluj-Napoca

1. Profilul scriitorului. Povestitor plin de farmec, aidoma tuturor scriitorilor moldoveni (Hogaș s-a născut la Tecuci), neobosit călător și iubitor al potecilor de munte, Calistrat Hogaș (1848—1917) ilustrează tradiția literaturii de călătorie, reprezentată la noi de Ion Codru Drăgușanu, Dinicu Golescu, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, iar în zilele noastre de Geo Bogza. Opera literară a lui Hogaș este constituită din *Amintiri dintr-o călătorie* și *În munții Neamțului* din care face parte fragmentul *Singur*.

2. Descrierea unei dimineți în munți. Fragmentul reprodus în manual începe cu descrierea unei dimineți în munți, dimineața fiind un moment privilegiat, des întîlnit în literatura lui Hogaș. Deșteptat după o noapte care i s-a părut scurtă cît o clipă, călătorul constată că soarele a fost mult mai harnic decît el, deoarece răsărise de mult, „se înălțase pe ceruri, în vîrful degetelor", de unde se uita pe furiș la drumețul ascuns în fundul unei peșteri. Întreaga natură se află încă în stare de somnolență, sugerată de „focul somnoros", de Pisicuța care mai „dormita", de vîntul care „nu-și părăsise încă culcușul său, spre a învia codrii adormiți", de stihiile care par „încremenite". „Liniște neturburată în cer și pretutindeni !", exclamă cel ce iese din „vizunie". Priveliștea care se înfățișează scriitorului este cuprinzătoare, panoramică, această trăsătură fiind interpretată de critica literară ca „o evadare din strîmtul orizont citadin și de risipire în nesfîrșit". Într-adevăr, călătorul cercetează cu privirea „deșertul înalt" și „văile adînci", „întinderea cerurilor pînă la cele mai depărtate margini ale sale". În altă ordine de idei, această priveliște grandioasă și solemnă este una statică, „măreția și sublimul fiind la Hogaș de esență statică" (Șerban Cioculescu). Grandiosul static amintește de prima secvență a poeziei *Vara* de George Coșbuc. Cîte o singură imagine auditivă întregește cele două tablouri : „cîntecele ciripitoare", la Coșbuc, și „gaia, cu țipet flămînd și ascuțit", la Hogaș. La ambii autori simțul vizual este puternic solicitat („priveam", „vedeam", respectiv „băgai de seamă", „cercetai cu privirea"). Hogaș surprinde astfel repaosul elementelor (codri, nori, vînt), relieful („deșert înalt", „văi adînci,", „de peste întărituri") sau culoarea (deșert „plin de lumină", „senin albastru și limpede", „aburi roșietici"). Cu toate că ziua era abia la început, „soarele totuși ardea cu putere și prevestea o adevărată zi de cuptor".

3. Descrierea unei zile fierbinți de vară. Ca și Coșbuc, Hogaș este o natură preponderent clasică, solară, și e firesc să-l intereseze „ora clasică", adică amiaza, momentul cînd soarele ajunge „în răscrucea cerurilor". Anunțată încă de dimineață, căldura devine „ucigător de arzătoare". Pentru a sugera impresia că se află „în gurile de flăcări ale Tartarului", autorul selectează o serie de cuvinte și expresii adecvate : „aburi roșietici", „lumină topită", „ploaie de foc mistuitor", „genune de flăcări", „întinderea scînteietoare", „valuri de aburi sclipitori „se topeau în văpaia înaltă a cerului aprins", „turbarea caniculară", „arșița miezului înflăcărat", „dinți de foc" etc. Altă modalitate de a sublinia „văpaia incendiului universal" este urmărirea reacțiilor unor elemente din regnul vegetal și animal : codrii uriași se zvîrcoleau neputincioși și țipau de usturime, greierul se retrăsese în umbra ocrotitoare a ierburilor, veverița „își mistuise

ființa sa în încheietura umbroasă a unei crengi aeriene", gaia nu mai spinteca văzduhurile, vîntul nu mai clătina frunza pădurilor, norii păreau încremeniți, neîndrăznind să mai brăzdeze „înălțimile aprinse ale împărăției focului". Această viziune apocaliptică aparține unui primitiv, dominat de puterea distructivă și de nestăvilit a naturii. Semnul cel mai evident al atitudinii primitiviste (identificarea sălașului de noapte cu o... „vizunie" fiind un amănunt exterior) este *animismul*. „Se știe că animismul este una din formele mentalității primitive : sălbaticul însuflețește toate obiectele și întreg universul meteorologic, mineral, vegetal și animal" — observa tot Șerban Cioculescu. Traducerea în plan literar a acestei sensibilități se face prin personificare : „soarele își ridicase de pe față zabranicul", „mîni colosale și nevăzute cerneau", „arșița... mușca cu dinți de foc" „vinele adînci ale lucrurilor", „codrii uriași, ca o mînă de vreascuri netrebnice, se zvîrcoleau" etc. Animismul mai este, în același timp, și „o proiecție a ideii de forță, care devine astfel mai palpabilă" (Pompiliu Constantinescu).

4. *Martor la „o epopee măreață și crîncenă"*. Sugestiv pentru harul de povestitor al lui Hogaș, pentru capacitatea sa de a exprima plastic mișcarea, episodul luptei dintre Pisicuța și „o muscă mare cu spetele lucitoare și verzii" ia proporții neobișnuite, colosale. Avem impresia că asistăm la încleștarea a două armate, vocabularul folosit pentru sugerarea bătăliei fiind cel al unui strateg militar : *luptă uriașă, strategie, a apăra, balistică, săgeți, plan de atac, a bate, citadelă, geniu strategic* etc. Marea aglomerare de verbe, frazele legate prin coordonare („ochea și prindea", „sorbea și își umfla", „țîșnea... și îi trebuia") susțin mișcarea, ritmul luptei. Desigur că disproporția enormă dintre cei doi adversari împinge imaginea pînă la caricatură și grotesc. De altfel, parodia, ironia sau autoironia (nu spune călătorul despre sălașul său că este... „sacrosant" ?) constituie o caracteristică a scrisului lui Hogaș. Este cazul să relevăm aici o altă trăsătură a literaturii sale : permanenta înclinație către enorm, către grandios. La Hogaș totul e colosal, lumea fiind privită parcă „printr-o lunetă marină" (G. Călinescu). Astfel, lupta dintre cei doi adversari e „uriașă" (în pasajul anterior întîlneam „mîni colosale", „codrii uriași"), iarba „înaltă", musca „mare". Cînd Pisicuța lua aer „își umfla pieptul său puternic cu jumătate din atmosfera pămîntească", iar aerul, o dată sorbit, „era înapoiat cerului sub forma ruptă și zguduitoare a unei furtunoase note de trombon". Aceeași Pisicuță își scutura cu atîta putere pielea de pe spate, „încît geniul strategic al tuturor mușteloor universului, la un loc, ar fi rămas neputincios față de cutremurul prăpăditor al spinării și al coastelor ei...". Notația ironică a scriitorului este că asistă la „o epopee măreață și crîncenă", el însuși asimilîndu-se cu „o altă zeitate antică". Această înclinație către hiperbolizare a fost interpretată ca o expresie a „homerismului" său, de proveniență cărturărească. Se poate afirma însă, cu deplin temei, că „sentimentul uriașescului" derivă nu numai din fabulosul homeric, ci și din basmele noastre populare, unde elementul „uriașesc" este puternic implicat (să ne gîndim numai la personaje ca Setilă, Flămînzilă sau Sfarmă-Piatră).

5. *Descrierea naturii dezlănțuite*. Anunțată încă de cu seară prin cîteva semne știute (tunete, fulgere, nori negri și grei), furtuna se dezlănțuie în curînd cu toată puterea. Momentul amintește de grandoarea epopeilor homerice, avînd dimensiuni apocaliptice, terifiante : uraganele umplură jgheaburile munților, viforul „șuiera, gemea și urla", fulgerele spintecau „întunecimile fioroase ale nopții înalte", pămîntul se cutremura

sîntem mereu captivaţi de amploarea acestei desfăşurări lirice, de extraordinara revărsare de versuri, imagini, cuvinte, antiteze şi spirale sintetizatoare, de acest torent de poezie neîntreruptă care antrenează imaginaţia cu o energie frenetică, de această retorică a nemăsuratului care măreşte şi dilată proporţiile, sîntem încă şi mai sensibili astăzi la caracterul meditativ şi interogativ al creaţiei hugoliene, pe care Charles Baudelaire îl descoperise în operele publicate de Victor Hugo în timpul exilului, *Les Châtiments* (1853), *Les Contemplations* (1856), *La Légende des Siècles* (prima serie, 1859) şi *Les Misérables* (1862).

Cu toate acestea, datorită contribuţiilor criticii hugoliene contemporane, unei evaluări mai juste a persistenţei unor teme majore şi a unor imagini recurente, apare cu claritate că identitatea poetică a lui Victor Hugo s-a constituit în decursul unei evoluţii, din care nici o etapă nu trebuie neglijată, că exerciţiul gîndirii este evident în culegerile lirice din deceniul 1830 — 1840 *(Les Feuilles d'automne, Les Chants du crépuscule, Les Voix intérieures, Les Rayons et les Ombres)*, care dezvăluie permanenţa unei interogaţii despre om, natură şi univers, prezenţa îndoielii filozofice. Extraordinarul poem *La Pente de la rêverie* (publicat în 1831 în volumul *Les Feuilles d'automne)* sau poeziile *À Albert Durer* sau *Pensar, dudar* (din volumul *Les Voix intérieures)*, anunţă marile creaţii din timpul exilului, poemele filozofice ca *Nox* şi *Lux* (din volumul *Les Châtiments), Melancholia, Magnitudo parvi* sau *À Villequier* (din volumul *Les Contemplations)*, sau marele poem *Le Satyre* (din volumul *La Légende des Siècles)*, „cel mai grandios poem francez", după Henri Peyre [3].

Profund impregnate de filozofie, operele scrise de Victor Hugo după marea criză provocată de pierderea fiicei sale preferate Léopoldine, înecată în Sena împreună cu soţul ei la 4 septembrie 1843, şi de dureroasa experienţă a exilului după lovitura de stat a lui Ludovic-Napoléon Bonaparte din 2 decembrie 1851, creaţiile din „vremea contemplaţiei" [4], vremea marilor întrebări despre destinul omului în lume, despre viaţă şi moarte, despre bine şi rău, dezvăluie şi o nouă concepţie despre poezie, chemată să exprime *misterul vieţii*, să descifreze, în stările simultane sub care se prezintă natura — formă, atitudine şi mişcare, lumină şi culoare, sunet şi armonie —, *universala analogie*, cum scria Baudelaire într-un celebru şi mereu actual articol publicat în 1861 [5].

Geniu universal, capabil să zugrăvească totul, palatele şi colibele, sentimentele de tandreţe şi cele de cruzime, afecţiunile limitate ale familiei şi mila universală, graţia vegetalului şi miracolele arhitecturii, Victor Hugo era pentru Baudelaire „un geniu fără frontiere".

Aceasta este şi imaginea noastră despre poetul care, în uimitoarea şi insolita lui carte *William Shakespeare* (1864), pe care o considera „manifestul literar al secolului al XIX-lea", s-a înscris el însuşi cu superbie în seria privilegiată a „geniilor aparţinînd poporului", alături de Homer, Eschil, Dante, Michelangelo şi Shakespeare, genii diverse, variate, antitetice, puternice şi misterioase ca Oceanul, cu care lui Victor Hugo i-a plăcut să se compare.

[3] Henri Peyre, *Qu'est-ce que le romantisme ?* Collection SUP, Presses universitaires de France, 1971, p. 159.

[4] Cf. Jean Gaudon, *Le Temps de la contemplation*, Paris, Flammarion, 1969.

[5] Charles Baudelaire, *Œuvres complètes*, Collection „Bibliothèque de la Pléiade", Paris, Gallimard, 1961, p. 701—713.

Poemele homerice

Prof. GEORGE STERPU
București

Cele două poeme, *Iliada* și *Odiseea*, ale divinului Homer, cum îl numește Aristofan, și-au păstrat un loc de frunte în literatura universală. S-au scris mii de cărți despre ele și se vor mai scrie în viitoarele milenii, fără să le epuizeze semnificația și valoarea artistică. Sute de generații s-au delectat și au găsit în ele răspunsuri la întrebări și probleme personale.

Despre Homer, autorul lor, s-a scris mult și contradictoriu. Unii au spus că nici nu a existat, alții că a trăit prin sec. al IX-lea î.e.n. Șapte orașe din Grecia îl revendică ; pare însă a fi trăit în insula Chios, unde a existat o familie sau o școală de rapsozi, numiți homerizi. Se crede a fi fost orb, după sensul numelui.

Despre poeme s-a spus că s-au constituit din diverse cîntece populare pe tema războiului cu Troia, care ar fi avut loc prin sec. al XII-lea sau al XI-lea î.e.n. Cercetători stăruitori din sec. al XIX-lea (Schliemann și alții) au descoperit Troia, săpînd pe colina Isarlîk, pe țărmul asiatic al nordului Mării Egee ; s-au găsit chiar mai multe straturi de sedimente, dovadă evidentă că Troia a existat și că a fost bîntuită de războaie.

Cauza războiului a fost probabil economică, dar poetul ia ca pretext o intrigă sentimentală. Paris, fiul lui Priam, regele Troiei, a răpit din Sparta pe preafrumoasa Elena, soția regelui Menelaos și multe bogății. Menelaos cere sprijin fratelui său Agamemnon, regele Micenei, să se răzbune. Apelează și la alți eroi greci, ca : Achile, Nestor, Ulise, Diomede, Aiax, Palamede. Se pregătește o mare expediție, cu o flotă de mii de corăbii și după multe peripeții se ajunge la Troia. Se dau lupte nedecise timp de aproape zece ani. Subiectul epopeii homerice *Iliada* (de la Ilios, întemeietorul cetății) se referă însă numai la o perioadă de 53 de zile, din anul ultim, cît a durat mînia lui Achile, cum arată poetul :

> Cîntă zeiță mînia ce-aprinse pe Achil Peleianul
> Patima crudă ce acheilor mii de amaruri aduse...

Ce se întîmplase ? O molimă decima oastea acheilor (grecilor) și preotul Calhas le spune că zeul Apolon e mînios pentru că Agamemnon nu a eliberat pe sclava Chriseis, fiica unui preot al său, acum roaba lui. Agamemnon acceptă, dar cere în schimb pe Briseis, sclava lui Achile și atunci :

> Crunt pe sub gene privind, răspunse șoimanul Achile
> Vai, ferecatule-n sfrunt și veșnic pornit pe cîștiguri...
> Tu, bețivan, tu, dulău făr'obraz, sperios ca și cerbul...

Achile e obligat însă să predea pe Briseis, dar se mînie cumplit, refuză să mai ia parte la lupte și se retrage în cortul său. Lipsa lui Achile dă curaj troienilor și grecii sînt respinși. Menelaos provoacă la luptă pe Paris și îl învinge, dar zeii îl salvează. Se duc tratative pentru înapoierea Elenei, dar fără succes. Ulise și Nestor sînt trimiși la Achile să-l împace și să revină la luptă, dar acesta refuză. Atunci Patrocle, cel mai bun prieten al lui Achile, îl roagă să-i împrumute armele și platoșa spre a-i speria pe troieni, care începuseră să dea foc corăbiilor grecești. Apariția lui Patrocle cu armura lui Achile bagă spaima în troieni, care se retrag spre

ziduri. În încăierare, Hector îl ucide pe Patrocle. Se dă o luptă acerbă pentru trupul lui Patrocle și armele lui Achile.

Moartea prietenului îl face pe Achile să uite de mînia lui și să reintre în luptă, cu arme noi, date de mama sa, zeița Thetis. Ca un pîrjol năprasnic, Achile face prăpăd în jurul lui. Se înfruntă cu Hector și, după o luptă crîncenă, sprijinit de zei, îl ucide. Leagă apoi trupul de carul său de luptă și-l tîrăște prin praf înconjurînd de trei ori cetatea. Peste noapte, Priam, tatăl lui Hector, vine la Achile cu mari daruri și-l roagă să-i predea cadavrul eroului pentru a fi înmormîntat cu cinstea cuvenită. Achile este înduioșat de jalea bătrînului și acceptă.

Dar luptele continuă cu înverșunare. O săgeată a lui Paris e îndreptată de zeul Apolon spre călcîiul lui Achile (singurul loc unde eroul era vulnerabil) și acesta își îndeplini destinul, murind tînăr, dar acoperit de glorie. Pentru trupul și armele eroului se dau lupte grele. Aiax reușește să aducă la corăbii trupul și armele eroului, căruia i se face o incinerare fastuoasă și e jelit 17 zile de toți grecii.

Pînă la urmă, cetatea este cucerită grație unei iscusite stratageme a lui Ulise. Acesta sfătui pe greci să construiască un uriaș cal de lemn, în care să se ascundă 300 de viteji. Conform planului, grecii se îmbarcă pe corăbii, părăsesc tabăra, lăsînd pe țărm „darul". A doua zi, troienii găsesc tabăra goală și se miră găsind acel cal. Hotărăsc să-l ducă în cetate. Preotul Laocoon le spune să nu aibă încredere în darurile grecilor, dar nu e ascultat. Calul e purtat cu ceremonie în cetate și are loc o mare petrecere de bucurie. Peste noapte însă, cînd toți dormeau, grecii ies din cal, deschid porțile pentru întreaga armată și prăpădul se abate asupra cetății. Orașul este prădat de toate bogățiile, bărbații uciși, femeile și copiii luați ca sclavi, casele pîrjolite. Dar și grecii victorioși au de îndurat multe necazuri la întoarcerea acasă, urmăriți de dușmănia zeilor favorabili troienilor.

Iliada este un poem al omului luptător *(homo bellicosus)* pentru glorie, pentru demnitate, onoare. Deși cuprinde multe scene de lupte pline de cruzime, *Iliada* este de fapt o operă antirăzboinică, deoarece are meritul de a ne trezi oroarea față de violență, dovadă că victoria nu e obținută prin confruntarea armelor, ci prin istețimea inteligenței umane.

Luptele din *Iliada* au loc pe cîmp deschis, om cu om, fiecare alegîndu-și un adversar pe măsura sa. Prima parte a luptei constă din laude și ocări, apoi unul aruncă o lance, celălalt un pietroi, cu succes sau fără. Iată cum începe lupta dintre Achile și Hector :

> Crunt după asta privind, [Achile] așa-l amenință pe Hector
> Vin mai încoa, dacă vrei ca năpasta pe loc să te-ajungă
> Clatină Hector din coif și nesperiat îi răspunde :
> Nu socoti, Peleiene, că ai să mă sperii cu gura
> Ca pe-un copil, că și eu mă pricep... la ocări și necuviințe.

În *Iliada*, oamenii și zeii sînt în strînsă legătură. Zeii nemuritori locuiau pe muntele Olimp, în palate mărețe, bucurîndu-se de toate plăcerile. Pentru distracție se amestecă în viața oamenilor, iau parte la luptele lor. Așa se explică de ce Achile ucide pe Hector, dar e ucis de Paris.

Eroii lui Homer reprezintă lumea greacă din perioada post-micenian, trecerea de la orînduirea gentilică la cea de democrație militară, cînd conducători militari, înzestrați cu inteligență, curaj, dîrzenie, dar și cu orgoliu, lăcomie, cruzime, se desprind din masa poporului formînd o nouă clasă. Eroii lui Homer sînt prezentați, în general, schematic, prin-

tr-un epitet caracterizator și definitoriu : Achile e iute de picior, iute la mînie, Ulise e iscusit, Nestor e înțelept, Aiax e viteaz etc. Pe parcurs, însă, acești eroi își dezvăluie o gamă bogată de însușiri, prin vorbele și faptele lor.

Achile, eroul central din *Iliada*, e tînăr, viteaz, puternic ; idealul lui este gloria, pe care o preferă unei vieți lungi și fericite, dar fără glorie ; nu se teme de nimeni și de nimic. Îl înfruntă pe Agamemnon, comandantul expediției, cînd se simte nedreptățit. Dar mînia și ambiția sînt depășite de forța sentimentului prieteniei. Cînd Patrocle e ucis, Achile reintră în luptă, ca „un leu sfîșietor", cum spune poetul. Și iarăși se lasă cuprins de compasiune cînd acceptă ca trupul lui Hector să fie dat bătrînului tată.

Hector, cel mai vrednic dintre fiii lui Priam, e înfățișat de poet ca simbol al bărbăției unui popor ce își apără patria. E viteaz, curajos, înțelept, cumpătat, iubitor de patrie, părinți, familie ; nici presimțirea că va muri nu-l face să șovăie. Bunul renume, demnitatea, conștiința datoriei împlinite îl animă pînă la ultima suflare.

Agamemnon și Menelaos sînt caracterizați prin epitetul de „păstori ai popoarelor", cu prestanță fizică, mîndri de bogăția și puterea lor.

Cîteva cuvinte acum despre altfel de eroi, ai sentimentului : Paris și Elena. Paris și-a atras ura Herei (soția lui Zeus) și a Palas-Atenei, cînd a acordat mărul de aur Afroditei, zeița frumuseții. Cu sprijinul acesteia a cucerit-o pe Elena (fiica lui Zeus) și a adus-o la Troia. Și Paris e viteaz, dar în fața amenințării lui Menelaos fuge acasă la soție, fără rușine. Se reabilitează însă ca viteaz cînd îl ucide pe Achile, spre a răzbuna pe Hector, dovadă că nu a pierdut total simțul onoarei și demnității.

Elena e fiica lui Zeus, deci are origine divină. Încă de mică se remarcă prin frumusețea ei. E pentru Menelaos o soție credincioasă, dar nu se poate opune puterii Afroditei cînd îl urmează pe Paris la Troia. Asistă la luptele dintre greci și troieni fără să se tulbure prea mult, considerîndu-le treburi de bărbați. Cînd însă Paris fuge din fața lui Menelaos, îl înfruntă :

> Mi-ai și venit din război, mai bine pereai tu acolo,
> Biete, răpus de acel care-mi fuse bărbat înainte...

Se întoarce apoi la Sparta cu Menelaos și redevine aceeași soție iubitoare și mereu frumoasă, cum o vede Telemac, fiul lui Ulise, atunci cînd se duce să se intereseze despre soarta tatălui său, care nu se întorsese încă acasă după atîția ani.

Dacă *Iliada* este poemul omului războinic, *Odiseea* e poemul omului curios *(homo curiosus)*, alt aspect fundamental al lui *homo sapiens*. Chiar dacă vom mai găsi și aici scene războinice, ele sînt secundare. Problema principală în *Odiseea* o constituie peregrinările lui Ulise, aproape încă 10 ani, după cei 10 petrecuți la Troia. Persecutat de zeii favorabili troienilor, în special de Poseidon, zeul mării, Ulise are de înfruntat multe pericole. Primele 8 cînturi din epopee se ocupă de peregrinările lui Telemac pe la cei întorși de la Troia, însoțit de Mentor, prietenul lui Ulise. Nestor,

la Pilos, nu-i poate spune nimic, dar Menelaos, la Sparta, îi spune că tatăl său trăiește și că se află captiv pe insula nimfei Calipso.

Pînă la urmă, Zeus se îndură de Ulise și trimite pe zeul Hermes să poruncească nimfei să-l elibereze pe Ulise. Acesta își face o plută cu care pornește din nou pe marea ostilă. Purtat de vînturi aprige, după cîteva zile e aruncat pe un țărm străin, aproape mort de oboseală. Dimineața e găsit adormit de gingașa Nausicaa, fiica regelui Alcinous al feacilor. Prudent și curtenitor, Ulise spune : „Te rog, domniță, în genunchi. Ești zînă / Ori muritoare ?" Tînăra fecioară, influențată de zeița Minerva, îi răspunde plină de bunăvoință :

Străine, nu pari om rău și nici lipsit de minte...
Dacă ești acum la noi în țară
Și în cetate, vei avea și haine
Și toate cele care se cuvine
Să aibă-un biet pribeag care se roagă.

Dus în fața regelui, e bine primit ; după normele ospeției, i se oferă un banchet, la care este invitat să spună cine e, de unde vine și ce vrea să facă mai departe. Ulise își povestește pățaniile din insula ciclopilor (uriași cu un singur ochi), din insula vrăjitoarei Circe, unde tovarășii săi sînt transformați în porci, cum a ajuns și în Infern (împărăția lui Hades), cum a reușit să scape trecînd pe lîngă insula Sirenelor, care atrăgeau pe marinari cu cîntece fermecătoare și-i omorau în chinuri, cum a trecut printre insulele Scila și Caribda, cum au pierit toți tovarășii lui.

Cu ajutorul feacilor, Ulise reușește să ajungă în țara sa, Itaca, unde mai are de luptat cu o ceată de pețitori ai soției sale, Penelopa, care îi risipeau averea și pe care soția îi ducea cu vorba, lucrînd la o țesătură ce nu se mai termina, pentru că era destrămată noaptea. Cu ajutorul lui Telemac, Ulise reușește să-i ucidă și să se bucure iarăși de liniștea căminului.

Cîteva elemente specifice *Odiseii* față de *Iliada* ar fi : *1.* Acțiunea se concentrează asupra lui Ulise în special. *2.* Prezintă o formă de conducere nouă, în țara feacilor, unde autoritatea regelui e limitată de un sfat și de o adunare a poporului ; toți sînt fericiți ca într-o utopie modernă. *3.* Pentru prima dată se conturează ideea răspunderii morale, a liberului arbitru în istoria culturii occidentale :

Cum oamenii pe zei îi tot defaimă
Și-nchipuie că de la noi vin toate
Necazurile lor, ci dînșii singuri
Cu-a lor păcate și-nrăiesc ursita.

Dacă în *Iliada* Ulise e doar „iscusitul", care face mari servicii grecilor, vădind uneori lăcomie (cînd ia armele lui Achile) sau invidie (discreditînd pe Palamede), în *Odiseea* el capătă o gamă largă de însușiri, apropiindu-se de omul modern. El manifestă un remarcabil simț al curiozității, o capacitate excepțională de a cerceta, de a înțelege și de a se adapta la o mare varietate de situații neprevăzute. El găsește o soluție la orice problemă i se pune, fie că e sechestrat de Circe, fie că e atras de

gingășia feciorelnicei Nausicaa, fie că e fermecat de cîntecul sirenelor, fie că e în peștera lui Polifem sau aruncat de pe un țărm la altul de valurile ostile, nemiloase, ale mării. Uneori, curiozitatea lui e temerară, depășind prudența ce-l caracterizează în general, cum e explorarea peșterii ciclopului sau vizita în Infern. Rapida adaptare la obiceiuri străine și moravuri neobișnuite, capacitatea de a-și cîștiga prieteni și ajutoare subliniază spontaneitatea și maleabilitatea spiritului său inventiv. Atașamentul față de patrie și de familie e iarăși o trăsătură pozitivă a caracterului său. Să mai notăm remarcabilul lui talent oratoric.

O mențiune merită neapărat Penelopa, rămasă pînă în zilele noastre model de soție credincioasă și devotată, dar și capabilă să înfrunte greutățile de administrare a bunurilor și de creștere a copilului și tentațiile pețitorilor care rîvneau nu atît, poate, la frumusețea, cît la averea ei.

Ca încadrare literară, *Iliada* și *Odiseea* sînt epopei și fac parte din genul epic. Sînt alcătuite din versuri lungi de 14 — 17 silabe, numite hexametri, totalizînd fiecare 24 de cînturi. Au fost imitate de romani (Vergiliu, *Eneida)* și de scriitori mai tîrzii (Fénelon, *Aventurile lui Telemac* și chiar de românul Ion Budai-Deleanu cu a sa *Țiganiada).*

Limba și stilul epopeilor homerice au avut o uriașă influență asupra literaturii europene : folosirea masivă a unor tipare stilistice ; epitetul plastic : *iute de picior, iscusit, înțelept, drept, cutremurul lumii* (Poseidon), de care am mai amintit. Comparațiile homerice exprimă grandiosul, urmăresc să impresioneze prin punerea în valoare a aspectelor de asemănare, anulînd diferențele, dar păstrînd simplitatea, naturalețea ; de ex. : „La dînșii Atride deodată / Se năpusti ca un leu". În general, caracterizarea personajelor se face cu mare economie, prin epitete ; găsim însă și unele portrete mai ample, ca acela al lui Tersit, prototipul de bufon pentru personajele grotești din comedia greacă de mai tîrziu :

> Spanchiu era el și olog ; mai avea dup-aceea și umeri
> Strîmbi, și la pieptu-i adușî stătea țuguiat peste umeri
> Creștetul lui și abia niște fire de păr pe la creștet.

Epopeile homerice au fost înregistrate în scris abia în a doua jumătate a sec. al VI-lea î.e.n., la Atena, din ordinul lui Pisistrate. Multe referiri la ele au intrat adînc în cultura universală. Iată numai cîteva, mai cunoscute : *mărul discordiei,* ca element de neînțelegere ; *călcîiul lui Achile,* în sensul de punct vulnerabil al cuiva ; *calul troian,* ca simbol al unei înșelătorii primejdioase ; *cîntecul sirenelor,* ca simbol al unei tentații atrăgătoare, dar ucigătoare ; *Scila și Caribda,* cu sensul că, ferindu-te de un rău, dai de unul mai mare ; *ciclopul Polifem,* ca simbol de monstru periculos ; *Mentor,* ca simbol al sfetnicului înțelept, care trebuie ascultat ; *pînza Penelopei,* cu sensul de istețime feminină menită a tergiversa la nesfîrșit înfăptuirea unui act spre a evita luarea unei hotărîri neplăcute.

Aceste rînduri doresc a fi doar jaloane care să trezească atenția și interesul tinerilor noștri cititori pentru cunoașterea celebrelor poeme și să-i îndemne a medita asupra comorilor de artă și de viață pe care le conțin.

Un act de naștere* (I)

NICULAE GHERAN

În matricola parohiei Târlișiua (din fosta dieceză Cluj-Gyula), ivirea pe lume a lui Liviu Rebreanu este înregistrată astfel :

„Nr. curent : *3*
Anul, luna, ziua nașterii : *1885, Noiemvre, 27*
Anul, luna, ziua botezului și miruirii : *1886, Ianuar, 13*
Numele și prenumele botezatului și miruitului :
Vasiliu Liviu Rebreanu
Locul nașterii, strada și nr. casei : *Târlișiua, No. 43*
Sexul : *bărbătesc*
Numele, comunele, religiunea și statul părinților, botezatului și miruitului : *Vasiliu cu Ludovica Rebreanu, adjunct notorial*
Numele și comunele nașilor și religiunea lor : *Augustin Sagyarto și fiica sa Lucreția* [1]
Preotul botezător și miruitor : *George Popp*
Moașa : Mann Anișca".

Pe băiat îl mai chema deci și Vasíliu (rostit în regiune și Vasílie, Văsălie). Era în tradiția familiilor ardelenești ca primul copil (băiat) să poarte și numele tatălui. Pe parcursul anilor, la preschimbarea actelor, acest prenume va dispare. În schimb, întregul „extras" va fi concurat de felurite variante în proză, mai toate înclinate spre romanțare. Unele din ele au ca punct de plecare o mărturisire a scriitorului, stîrnită de întrebarea unui ziarist :

„ — Sunteți superstițios ?

— Da, sunt foarte superstițios. Am toate superstițiile posibile. De exemplu, nu plec la drum marți, nu încep lucrul sîmbăta, numărul 7 nu mi-e favorabil — 13 în schimb îmi e simpatic — cum ies și văd un popă știu că mă așteaptă nenorocirea, după cum, dacă îmi iese un țigan, îmi pare bine. Cred în semne, în bătaia ochiului stîng, ochiului drept. Cred în visuri și caut să le explic. Superstițiile mele provin de la o întîmplare involuntară. Sunt născut într-o noapte — 27 noiembrie 1885 — cînd pămîntul s-a întîlnit cu resturile Cometei Bialla. În această noapte a fost cea mai formidabilă ploaie de stele. Îmi spunea tata că stetea pe prispă și că ploua cu stele cu adevărat, așa cum plouă cu apă. Mai tîrziu am controlat în Flammarion și, într-adevăr, am văzut că în seara în care m-am născut a fost o formidabilă ploaie de stele" [2].

Și-acum o variantă diluată pe aceeași temă :

„Toamna îndepărtată a anului 1885 a fost ploioasă și crudă pentru nordul Ardealului. Dar o noapte fusese totuși minunată... Era noaptea din 27 spre 28 noiembrie. Pe cerul senin licăreau mulțime de stele.

În inima satului Târlișiua, se găsea o căsuță umilă, care avea gemulețele luminate slab de flăcăruia unei lămpi de petrol. În patul din colț, o nevastă se

* Fragment din monografia în pregătire *Viața lui Liviu Rebreanu.*

[1] Augustin Sîgarteu era notar comunal în Agrieș (în matricolă numele este maghiarizat) ; fiica lui, Lucreția, se va numi și Silvășan, locuind în Ocna Dejului.

[2] Cf. Ioan Massof, *Liviu Rebreanu în intimitate*, în *Rampa*, XVI, nr. 4490, 2 ian. 1933, p. 1—2.

chinuia în durerile nașterii. Un tînăr blond, înalt și bine făcut, bărbatul femeii, călca nerăbdător cînd pe prispă, cînd înăuntru, înfrigurat.

Dinspre răsărit, o ploaie de stele răspîndi deodată o lumină uriașă... Era sfîrșitul cometei Bianca.

Impresionat, tînărul soț strigă : «Ludovico, afară plouă cu stele !» Peste cîteva minute, tînăra soție de dascăl era mama unui copil voinic, primul născut din cei treisprezece pe care îi va avea" [3].

Tot de la membrii familiei aflăm cîte ceva și despre primele discuții purtate în jurul noului născut :

„ — De ce-i atît de alb copilașul nostru, Ludovică ? Cum nevasta nu-i răspunse, adaose ca pentru sine : Gîndești că-i tăiat din marmură !

Bunica din Chiuza grăi cu adîncă convingere :

— Albeața asta îi semn de mare noroc, Văsălie.

— Om ales ! adaose moașa.

Apoi luă copilul și îl cîntări, exclamînd încîntată :

— Așa flăcău mai zic și eu ! Are 5 kilograme. Dumnezeu să vi-l țină și să aveți numai bucurii după urma lui.

Tata nu mai putea de mîndrie și își reluă feciorașul în brațe. Îl mai jucă o vreme, apoi se întoarse către masa de scris plină de registre și cărți, vîrî căpșorul copilului între rafturi și îi ură sentențios :

— Să ajungi vestit ca acei care au scris aceste cărți, măi băiete" [4].

Și — după cîte știm — băiatul l-a ascultat !

În ce mă privește, am fost întotdeauna reticent față de asemenea „amintiri", chiar dacă, împotriva voinței mele, îi nedreptățeam pe autorii lor. În situația dată, am preferat să mă întorc la scrisorile Ludovicăi Rebreanu, la cele trimise fiului ei în jurul datei de 27 noiembrie, între 1910 și 1943. Ludovica Rebreanu nu cocheta cu literatura, nu ținea să-și concureze odrasla. Era poate puțin geloasă că o țară întreagă îi sărbătorea fiul, fără ca ziariștii să amintească și ceva despre cea care adusese pe lume un om de ispravă. Citind ce scrie, nu poți să nu o crezi, nu doar fiindcă fusese „de față" la evenimentul narat de rudele ei, ci și pentru că *toate*, absolut toate variantele poveștilor ei — reluate adesea de-a lungul a 33 de ani, cît corespondează cu fiul din București — nu sînt contrafăcute, nu se contrazic. Spicuim din ele :

„Dragul meu !

În noaptea asta se împlinesc 44 de ani de cînd au tras clopotele într[-]o dungă, ca în vreme de primejdie, în Târlișiua, de s[-]au spăimîntat oamenii și a fost panică în tot satul, se se audă clopotele în mez de noapte. Acea faptă s[-]a făcut cînd a fost în primejde doauă viet de om și mai cu seamă acea ce se videa, o mamă chinuită 4 zile în durerile nașterii" [5].

Între altele, de reținut începutul scrisorii („în noaptea asta"). Coroborat cu datarea epistolei („26—27 noiemvre"), el este de natură să fixeze cu precizie momentul nașterii. Căci expresii de tipul : „noaptea zilei de 27 noiembrie" ; „noaptea din 27 spre 28 noiembrie" (evenimentul petre-

[3] Cf. Fanny Rebreanu, *Cu soțul meu*, 1963, p. 20—21.

[4] Cf. Tiberiu Rebreanu, *Viața scriitorului Liviu Rebreanu*, manuscris achiziționat de Biblioteca Centrală de Stat. Episodul va fi reluat în serialul *Merinde pentru calvarul gloriei. Evocare cu Tiberiu Rebreanu*, semnat de Aurelian Titu Dumitrescu în revista *Flacăra*, începînd cu nr. 7 (1543), din 15 febr. 1985.

[5] Fragment din scrisoarea Ludovicăi Rebreanu către Liviu Rebreanu, Aiud, 26—27 noiembrie 1929 (B.A.R., nr. 144 805).

cîndu-se *după* miezul nopții) te conduc spre schimbarea datei de naștere în 28 noiembrie 1885.

Ludovica Rebreanu adaugă și alte amănunte, ce vor reveni și ele pe parcursul anilor :

„Scumpul meu întîi născut !

Reminîndu-m în memorie acelea zile, acelea ceasuri și momente ce s[-]a scurs în atîța ani, mă adresez și eu aceluia care poate serbează ziua nașterii sale din 27 noiemvre în care împlinește 49 de ani.

Primește felicitările mele cu acea căldură cu care ți le adresează acea prin care ai venit în lume, în cap de noapte, între sunetele clopotelor de la Biserica din Târlișiua, și între șase suflete îndoioșate care privegheau pe o ființă tînără ce așteptau să vină un om în lume, și din acelea suflete un tată, o bunică, trei moașă de trei nații, una română, una jidană și una din vița lui Tarcon.

Din toț cît te așteptau numai eu am mai avut grație să trăiesc pînă ai ajuns la cinstea și numele nemuritor. Sărutîndu-te cu drag împreună cu pe scumpa ta soție

mama" [6]

În epistola trimisă fiului ei la împlinirea vîrstei de 53 de ani, Ludovica Rebreanu mai face o mențiune, menită să limpezească neclaritățile în privința datei de naștere (nu trebuie ignorat că, inițial, data nașterii apare într-un act de botez, eliberat la 13 ian. 1886, matricola parohiei putînd să conțină inevitabile erori). Mama romancierului precizează : „*27 Noiemvrie dimineața la 3 oare*, cînd în casa noastră a fost o nespusă bucurie că a sosit cel așteptat de multe zile" [7], „un nou numit și ales de Dumnezeu, ca să viețuiască și el aici pe pămînt și să facă și el ceva, ce Cel puternic a împărțit la toț cei ce ies în lume" [8].

Bisericoasă ca și Maria Herdelea din *Ion*, Ludovica Rebreanu nu se dezmințea defel în așezarea lucrurilor. Să-i reproșăm că, știind ce se petrece pe pămînt și în cer, uitase să amintească de „ploaia cu stele" din Târlișiua, de cometa „Bialla" (cum o numește băiatul) sau „Bianca" (cum o numește nora, Fanny) ? Să ne mulțumim, deocamdată, cu cele scrise de ea și să pornim în căutarea cometei.

Omagiu lui Gh. Eminescu la 90 de ani

GH. BULGĂR
Universitatea din București

Colonelul Gh. Eminescu, nepotul direct al poetului național, a împlinit la 1 iunie 1985 frumoasa vîrstă de 90 de ani, păstrîndu-și vigoarea, luciditatea, pasiunea literelor și, mai ales, stăruitoarea muncă de istoric și memorialist. A tipărit o vastă monografie *Napoleon*, 2 vol. (Editura Academiei, în curs de retipărire) și a depus la edituri alte două volume : unul consacrat *Revoluției Franceze* de la 1789, altul epocii lui Napoleon din anii gloriei sale militare : *De la Valmy la Waterloo*. Continuînd tradițiile familiei sale, în speță ale părintelui său, căp. Matei Eminescu, fratele mai mic al poetului, venerabilul nostru istoric și memorialist a acumulat un imens material de fapte privind trecutul nostru, istoria adevărată a ultimelor șapte decenii, a investigat alte arii ale trecutului, cum am spus, și continuă să sporească volumele

[6] Cf. scrisoarea Ludovicăi Rebreanu către Liviu Rebreanu, nedatată (B.A.R., nr. 144 815).

[7-8] Cf. scrisoarea Ludovicăi Rebreanu către Liviu Rebreanu, 1928 (B.A.R., nr. 144 818).

de memorii cu un condei alert și inspirat, cu acel scris fin care nu trădează deloc, nici în formă și nici mai ales în conținut, vîrsta autorului atîtor pagini unice în seria documentelor autentice asupra istoriei acestui secol.

Veteranul de la Mărășești anului 1917, printre foarte puținii care mai sînt în viață, are mai multe motive să privească înapoi cu mîndrie : a pus umărul la edificarea unității depline a acestei țări, în momentul culminant al istoriei noastre : 1 Decembrie 1918 ; a stat decenii la rînd neclintit, consecvent și demn în serviciul armatei, fără a renunța la studiul istoriei și la relațiile literare multiple pe care le avea, cum se poate vedea și din interviul de față. Niciodată nu s-a prevalat de numele ilustru al unchiului său pentru a obține avantaje ; dimpotrivă : cu o modestie excesivă, a acumulat știință și experiență, cercetînd sute de documente pentru a-și redacta cărțile citate ; nimic veleitar în domeniul publicării volumelor. La o vîrstă venerabilă, bilanțul se arată bogat abia în acești ani. A publicat puțin, fără a insista la porțile editurilor (multe neștiind aprecia încă adevărata valoare a unor cărți noi) ; mai ales a păstrat în adîncul memoriei fapte semnificative, trăite în acest secol sfîșiat de două războaie mondiale, pe care memorialistul inflexibil în judecarea valorilor și a oamenilor, în formularea adevărurilor, le-a trăit în tensiunea dramatică a confruntărilor directe, eroice, confirmînd tradiția militară și civică a familiei sale.

Gh. Eminescu este un martor pe deplin credibil al epocii lungi pe care a traversat-o de nouă decenii, conștient de povara numelui pe care îl purta, de datoriile și răspunderile ce-i reveneau ca unui martor demn și cu bună memorie a epocii sale. Cine l-a ascultat vorbind la Ipotești, la Iași, la Craiova sau la București, mai ales acum, la recenta sa sărbătorire, la Societatea de Științe Filologice (28 iunie 1985), a putut aprecia sinceritatea și precizia evocării, lirismul discret în fraza pură, de gravă sobrietate, chiar cînd e vorba de familia sa, de iluștrii săi predecesori, de legăturile poetului cu semenii săi, cu atît mai mult cu cît detaliile privesc experiența sa bogată, militară, și prieteniile literare atît de instructive, despre care uneori a mai vorbit cu multă discreție, chiar în paginile revistei *Limba și literatura română*. Alteori, s-a adresat tinerilor participanți la concursurile de limbă și literatură română care poartă numele unchiului său, Mihai Eminescu, întîlniri memorabile, în care elevii s-au putut apropia mai mult de tezaurul limbii și literaturii naționale, prin mărturiile unui vorbitor de mare prestigiu. Ascultătorii săi i-au apreciat la justa valoare erudiția și atașamentul afectiv pentru tot ce e valoros în tradițiile, literatura, cultura noastră. Există în vorba și scrisul acestui ilustru memorialist ceva din grandoarea ideii și a verbului eminescian, cu acel sacru respect pentru adevăr și cu modestia celui ce se știe stăpîn pe o moștenire admirabilă, unică, de ordin spiritual, îmbogățită cu propria-i experiență și înnobilată cu meditația lirică asupra valorilor care trebuie să rămînă fundamentul progresului nostru constant, fortificat mereu prin sporul culturii, cum spunea marele Eminescu, poetul și gazetarul, cînd scria în *Timpul*, acum mai bine de un secol : „Trebuie să fim un stat de cultură la gurile Dunării", o condiție esențială pentru a face din romanitatea noastră un puternic factor de creație și colaborare la nivel european, așa cum a fost în trecut.

Sentimentul acesta al unui destin istoric superior este viu în scrisul și în cuvîntările memorialistului nostru, sărbătorit acum la cei 90 de ani ai săi, purtați cu o deplină vigoare fizică și cu încă și mai mare prestanță sufletească, cu deplină forță a gîndirii și expresiei, ceea ce am admirat cu toții, cei prezenți la omagierea sa din iunie trecut. Cred că nu am greșit deloc atunci cînd am folosit în cuvîntul rostit sintagma de „venerabil memorialist", gîndindu-mă la accepția nobilă a etimologiei cuvîntului : *venerabil*, de la a *venera*, adică a înconjura pe cineva cu cea mai înaltă stimă. Acesta e tocmai sentimentul pentru nonagenarul Gh. Eminescu, sentiment care cuprinde și urările noastre cele mai calde de viață lungă, de sănătate

și putere de muncă pentru îmbogățirea culturii noastre cu noi volume, mai ales cu acele memorii de sute de pagini, în care se reflectă atîtea fapte semnificative pentru mai buna înțelegere a istoriei acestui secol. La mulți ani !

*

Iată dialogul nostru care a fost difuzat în ziua de 13 iunie a.c. la postul de radio București.

V-am ruga să ne relatați unele amănunte asupra începutului carierei dv. militare, avînd în vedere că sînteți aici, printre noi, mărturie vie a eroismului românesc de la Mărășești...

Am intrat în Școala Militară în toamna anului 1914, într-un moment cînd în jur-împrejurul hotarelor noastre se-nălțau vîlvătăile primului război mondial. În ziua de 1 iulie 1916 puneam pe umăr tresa de sublocotenent. În această zi, pentru prima oară severul nostru comandant de companie, căpitanul Mihail Gh. părea emoționat cînd în cuvîntarea de despărțire ne spunea : „Sînteți promoția chemată să nu vă mai întoarceți nici unul, și dacă în momentul despărțirii de voi ochii mei sînt seci de lacrimi e că n-am învățat a plînge". În entuziasmul nostru nu bănuiam cît de aproape de realitate avea să fie această profeție. Într-adevăr, peste o lună și jumătate, România intra în război și 118 dintre noi nu s-au mai întors. Nu știu cîți din miile de vizitatori ai Muzeului Militar au avut curiozitatea să se oprească în fața modestului monument aflat la intrarea în curtea Muzeului. Sînt acolo 118 bolovani de granit, legați între ei cu ciment, și la mijloc o placă de marmură pe care sînt dăltuite numele celor 118 sublocotenenți din promoția 1916, care au cimentat cu sîngele lor Unirea de la 1 Decembrie 1918.

Existau vechi tradiții militare, patriotice în familia dv. Tatăl dv. a luat parte la Războiul pentru Independență, dv., la cel de reîntregire. Cred că ați putea povesti multe despre aceste tradiții nobile...

Exista într-adevăr o tradiție, datorată evoluției istorice a poporului nostru. Tatăl meu, căpitanul Matei Eminescu, fratele mezin al poetului, a luat parte cu grad de sublocotenent la războiul din 1877—1878, fiind distins cu șase decorații pentru bravură dovedită în luptele de la Smîrdan și Plevna. Eu, tot cu gradul de sublocotenent, am participat la războiul din 1916—1918, la luptele din Dobrogea, la bătălia de pe Argeș și, cu Divizia a IX-a, la bătălia de la Mărășești. Cu prilejul comemorării a 50 de ani de la luptele glorioase de la Mărășești, Divizia a IX-a a primit denumirea de „Divizia a IX-a Mărășești", căci a fost cea mai încercată. Evocînd acest amănunt, socotesc că se cade să cinstim memoria marelui erou care a comandat această divizie, amintindu-i numele, generalul C. Scărișoreanu.

Care a fost momentul cel mai emoționant din timpul acestei bătălii în care oștirea noastră s-a acoperit de glorie ?

Aș vrea să încep cu un amănunt pe care am impresia că istoricii noștri nu l-au subliniat îndeajuns, și anume acela că bătălia de la Mărășești a fost cea mai mare din toată istoria noastră militară, dacă avem în vedere efectivele care au luat parte, mijloacele materiale aruncate de inamic în bătălie, numărul morților și al răniților, precum și durata ei. A fost cea mai dramatică, dacă ne gîndim la condițiile nefavorabile în care am fost siliți s-o angajăm, precum și la oscilațiile ei. A fost cea mai glorioasă, dacă ținem seama de consecințele ei, atît pe plan militar, cît și politic. Cîteva date comparative sînt, cred, edificatoare. Mica Românie de la

1877 a plătit Independența cu prețul a zece mii de morți și răniți. Aceeași mică Românie de la 1916 a plătit Unirea de la 1 Decembrie 1918 cu prețul a opt sute de mii de morți, invalizi și dispăruți. Numai în bătălia de la Mărășești, care a durat 13 zile, au căzut 29.800 de morți și răniți, adică de trei ori mai mulți decît în toată campania de la 1877, care a durat un an, trei luni și șapte zile. Să mai adăugăm că luptătorii de la 1877 n-au cunoscut nici ocupația străină, nici drama refugiului, nici flagelul tifosului exantematic. M-ați întrebat care a fost pentru mine cel mai emoționant moment în timpul bătăliei ? Fără îndoială, momentul cînd poetul Andrei Naum, comandantul meu de batalion, a căzut ca un erou la cîțiva pași de mine în ziua de 29 iulie. Comandam plutonul I din compania de mitraliere a batalionului. Conform ordinului lui Naum, eram pe punctul de a da comanda de deschidere a focului, cînd aud pe caporalul Bucur Ion strigînd : „ — L-a omorît pe domnul căpitan !". Am întors capul și l-am văzut pe Naum căzut cu fața în sus. A mai căscat o dată gura, ca omul care simte nevoie de aer și, cum spune poetul V. Alecsandri : „Un dorobanț e mai puțin sub soare".

Cu jertfe mari războiul s-a terminat glorios pentru noi... A urmat cea mai mare sărbătoare a istoriei noastre, poate ; vorbesc și eu ca un veteran de la Păuliș, deci din al doilea război mare, luptînd pe Mureș, unde școlile de ofițeri reunite în Detașamentul Păuliș au reeditat cu eroism fapta înaintașilor de la Mărășești, cu aceeași lozincă : Pe aici nu se trece ! *Deci, a urmat momentul glorios al Unirii de la 1 Decembrie 1918. Care a fost atmosfera atunci ? Ce amintiri vă leagă de acea zi mare ?*

Ar trebui recitită presa timpului pentru a avea o idee mai exactă a entuziasmului indescriptibil de atunci. În acea zi istorică, regimentul meu făcea de strajă la hotarele Moldovei lui Ștefan. Atunci am înțeles cît adevăr exprima Barbu Catargiu cînd anunța Unirea Principatelor, spunînd : „Sînt în viața oamenilor evenimente pe care limba omenească este în neputință de a exprima sentimentele ce le însoțesc și care mișcă inimile".

Ce amintiri păstrați despre personalitățile marcante ale acelei epoci eroice ?

A evoca cît de fugar amintiri despre personalitățile marcante, angajate în evenimentele care au dus la Unirea din 1918, este imposibil în răgazul pe care îl avem la dispoziție. Pe foarte mulți i-am cunoscut personal, pe alții i-am auzit vorbind. Cei care m-au impresionat mai mult au fost : Nicu Filipescu, Oct. Goga, Barbu Delavrancea, N. Iorga, generalul Averescu. Dar cel care m-a impresionat cel mai puternic a fost I. I. C. Brătianu...

Ce sentimente trăiți azi, ca nonagenar, la distanță de multe decenii de la Unirea din 1918 ?

În primul rînd, un sentiment de mîndrie de a fi aparținut „Generației de la 1916" ; în al doilea rînd, sentimentul certitudinii în viitorul glorios al neamului românesc, intrat într-o nouă fază istorică. De această nouă fază au a se învrednici cronicarii și rapsozii contemporani care vor putea, prin talentul lor, să-i cuprindă proporțiile, toate aspectele și întreaga semnificație istorică. Noi, cei care ne ducem, lăsăm moștenire generațiilor chemate să făurească lumea nouă acea iubire pentru pămîntul strămoșesc ce ne-a însuflețit la 1916 și spiritul de sacrificiu pentru care stau mărturie mormanele de oseminte din criptele de la Mărăști și Mărășești...

Activități în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României". Concursul de limba și literatura română „M. Eminescu" (Timișoara și Brăila, 15–19 aprilie 1985)

Centenarul concursurilor școlare. De la „Tinerimea Română" la Concursul „M. Eminescu"

I. HANGIU

Etapele finale ale concursurilor pe obiecte de învățămînt și pe meserii, organizate de Ministerul Educației și Învățămîntului, C.C. al U.T.C., Consiliul Național al Organizației Pionierilor și societățile științifice ale cadrelor didactice, s-au desfășurat în acest an avînd multiple semnificații legate de sărbătorirea a două decenii de la alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului și statului nostru, de Anul Internațional al Tineretului și de împlinirea unui secol de la organizarea primului concurs între elevi ai școlilor primare din București.

Festivitățile de la Timișoara și Brăila au fost onorate de conducerea Ministerului Educației și Învățămîntului, la Timișoara participînd ministrul Educației și Învățămîntului, tovarășul Ion Teoreanu, și la Brăila, adjunct al ministrului, tovarășa Rada Mocanu, precum și tovarășii Constanța Bărboi, director adjunct, și D. Săvulescu, inspector general. Societatea de Științe Filologice a fost reprezentată de secretarul societății, redactor-șef al revistei *Limba și literatura română*, și de colegi din redacție.

Pentru a marca acest eveniment important din viața școlii românești, Societatea de Științe Filologice a acordat tuturor participanților la edițiile finale de la Timișoara, Brăila și Baia Mare diploma jubiliară, a tipărit trei suplimente ale revistei (două la Timișoara și unul la Brăila), a oferit elevilor cărți, reviste și vol. VII al *Operelor* lui M. Eminescu și s-a îngrijit de elaborarea și editarea unui supliment special cu titlul *Centenarul concursurilor școlare. De la „Tinerimea Română" la Concursul „M. Eminescu"*. Suplimentul va fi trimis gratuit, prin inspectoratele școlare, tuturor elevilor premianți la ediția centenară.

În numărul de față al revistei noastre, reproducem, din suplimentele editate la Timișoara și Brăila, cuvîntările rostite de tovarășii Ion Teoreanu, Rada Mocanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constanța Bărboi și D. Săvulescu, precum și listele elevilor care au obținut premii și mențiuni, iar în suplimentul consacrat istoricului concursurilor școlare, cuvîntări și articole semnate de reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, de inspectori școlari și de invitați de onoare.

Adresăm și cu acest prilej felicitări elevilor și mulțumiri inspectoratelor școlare și profesorilor care au contribuit la realizarea în condiții excelente a edițiilor finale din anul marcat de centenarul concursurilor școlare din țara noastră.

„Copiii să nu învețe nimic pe de rost, ce n-au priceput pe deplin".

MIHAI EMINESCU

Minunat prilej pentru educația patriotică

ION TEOREANU
Ministrul Educației și Învățămîntului

Îmi revine misiunea plăcută de a participa la festivitatea de deschidere a actualei ediții a Concursului național de limba și literatura română „Mihai Eminescu" și a concursurilor interjudețene de limba și literatura maghiară și germană, care au loc în acest an la Timișoara și se desfășoară sub semnul întîmpinării unor mari evenimente politice cu profunde semnificații pentru istoria contemporană a patriei.

Din partea conducerii Ministerului Educației și Învățămîntului adresez tuturor participanților calde felicitări pentru reușita în această confruntare de vîrf, devenită tradițională pentru școala românească.

După cum vă este cunoscut, în acest an, olimpiadele școlare sînt dedicate împlinirii a 20 de ani de la cel de al IX-lea Congres al partidului — aniversare care coincide fericit cu realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ca președinte al țării, după recenta sa reînvestire în funcția supremă de partid, ca secretar general al partidului nostru. Olimpiadele școlare din acest an sînt, de asemenea, dedicate sărbătoririi a 40 de ani de la victoria asupra fascismului, eveniment cu adînci rezonanțe în conștiința omenirii, și împlinirii a 100 de ani de la primele concursuri școlare.

În perioada pe care, pe bună dreptate, o denumim „Epoca Ceaușescu", învățămîntul românesc a cunoscut profunde transformări revoluționare, atît în structură, cît și în conținut, a dobîndit noi dimensiuni calitative în procesul integrării sale cu producția, cercetarea și practica social-politică. S-a amplificat rolul școlii în educarea comunistă a tinerei generații, a crescut funcția formativ-politică a învățămîntului de toate gradele, în consens cu toate orientările și sarcinile reieșite din documentele programatice ale partidului nostru.

Este de datoria voastră, dragi elevi, de a nu vă cruța eforturile pentru a vă însuși temeinic valorile culturii naționale și universale, ideologia și politica partidului nostru, știința și tehnica modernă, fără de care nu puteți să vă aduceți contribuția, ca viitori muncitori și specialiști cu o înaltă calificare, la înfăptuirea măreților sarcini ce ne revin din documentele Congresului al XIII-lea al partidului. Alături de voi, se vor amplifica eforturile dascălilor voștri, ale noastre, ale tuturor.

După cum cunoașteți, proclamarea de către Adunarea Generală a O.N.U., la inițiativa țării noastre, a Anului Internațional al Tineretului, sub deviza „Participare, Dezvoltare, Pace", și marcarea în 1985 a acestui eveniment dau o strălucită expresie concepției profund umaniste a președintelui republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind locul și rolul tineretului în lumea contemporană. Potrivit acestei concepții, tînăra generație reprezintă o uriașă forță a progresului, a luptei pentru transformări înnoitoare în societate, în strînsă legătură cu opțiunile și problemele majore care confruntă popoarele, întreaga omenire.

Pornind de la adevărul subliniat permanent de secretarul general al partidului, că cea mai importantă resursă de care dispunem sînt oamenii, făuritori ai propriului lor destin, noi, slujitorii școlii, împreună cu organizațiile de pionieri și U.T.C., acordăm o atenție deosebită educării elevilor, fără deosebire de naționalitate, în spirit revoluționar, formării unei atitudini înaintate față de muncă și îndatoririle socialiste, stimulării perfecționării pregătirii profesionale și politico-ideologice, pe măsura exigențelor noii etape de dezvoltare pe care o parcurge poporul nostru.

Să subliniem faptul că, la faza pe țară a concursurilor liceale pe obiecte — română, matematică, fizică, chimie, biologie, limbi moderne, geografie, filozofie, economie politică, istorie ș.a. — participă în acest an 4.000 de elevi ; lor li se alătură încă 1.300 de elevi participanți la concursurile pe meserii : mecanică, electrotehnică, construcții, economic, de artă ș.a., precum și aproape 1.000 de cadre didactice de

toate specialitățile — ca profesori însoțitori sau membri ai comisiilor centrale. Participarea elevilor din ciclul gimnazial la concursurile de matematică, fizică, chimie, română este, de asemenea, foarte largă.

În aceste zile ale unei primăveri atît de mult așteptate, la Timișoara, vechi centru de învățămînt și cultură românească, ați avut posibilitatea nu numai să vă confruntați cunoștințele, ci și să cunoașteți frumusețea și măreția acestor meleaguri strămoșești, bogate în istorie trecută și prezentă, cu oameni minunați și harnici.

Ne facem o datorie de oaspeți, evidențiind rezultatele bune ale județului Timiș, de multe ori pe loc fruntaș, iar în ediția precedentă pe primul loc între județe, atît în ceea ce privește media generală, cît și în ceea ce privește numărul de premii obținute.

După cum bine se știe, concursul de limba și literatura română se înscrie sub numele lui Mihai Eminescu. Concursul este un minunat prilej de profundă educație patriotică. S-au adunat aici, la Timiș, cei mai talentați și mai bine pregătiți elevi la literatură. Ei nu sînt doar elevi ; sînt cei care vor duce mai departe literele românești, căci, fără îndoială, unii dintre ei vor deveni scriitori, istorici și critici literari, oameni de cultură ai patriei ; alții vor deveni profesori de literatură sau, chiar dacă vor opta pentru alte profesii, vor fi, neîndoielnic, cetățeni de elevată spiritualitate, cetățeni demni ai patriei lor socialiste, comuniști revoluționari.

În încheiere, vă doresc, dragi elevi, mult succes și putere de muncă în realizarea opțiunilor voastre profesionale, cu îndemnul de a vă pregăti perseverent pentru a contribui la înflorirea patriei noastre, la ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație.

Cinstire limbii române

RADA MOCANU
adjunct al ministrului Educației și Învățămîntului

Astăzi, la Brăila, una din porțile însemnate ale Dunării în drumul său spre „Marea cea mare" și spre lume, zonă a țării de unde s-au ridicat numeroși oameni de știință și cultură, care au adus contribuții remarcabile la patrimoniul vieții noastre spirituale, își dau întîlnire, într-o întrecere la învățătură de mare noblețe, elevii cei mai buni din clasele a VII-lea și a VIII-a la prima disciplină fundamentală a școlii noastre — limba și literatura română. Tot la Brăila, sînt prezenți, în cadrul unui concurs interjudețean, elevi ai claselor a VII-a și a VIII-a care, în conformitate cu prevederile Constituției țării noastre, au posibilitatea să învețe în limba lor maternă. Ei vor susține probele de concurs la limba și literatura maghiară și la limba și literatura germană.

În concepția partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, valorile culturii, ale științei, ale artei și literaturii au un rol activ în formarea personalității fiecărei generații, în lărgirea orizontului cunoașterii, în îmbogățirea vieții spirituale a poporului nostru. Fără cunoașterea temeinică a limbii române de către toți elevii, indiferent de naționalitate, este greu să se poată vorbi despre o viață spirituală bogată, de acces la valorile științei și ale culturii poporului nostru.

Indiferent ce meserie își vor alege elevii, de profesia pe care o vor exercita, limba română rămîne pentru întreaga generație un fundament al culturii, al instruirii ei, al educației multilaterale, o datorie cetățenească și patriotică.

Ca urmare a atenției cu care este înconjurată școala astăzi de conducerea partidului, de secretarul general, a sprijinului direct dat de tovarășa academician

dr. ing. Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, președinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, învățămîntul, „ca factor principal de cultură și civilizație", aduce o contribuție deosebită la progresul multilateral al patriei.

„În anii socialismului — arăta secretarul general al partidului la inaugurarea acestui an școlar și universitar — am creat un sistem modern de învățămînt, care cuprinde astăzi peste 25 la sută din populația țării și asigură o temeinică pregătire întregului nostru tineret, cadrele necesare pentru toate domeniile de activitate."

Reînvestirea celui mai iubit fiu al națiunii noastre, a patriotului și revoluționarului înflăcărat, personalitate proeminentă a vieții politice internaționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în înalta funcție de președinte al Republicii Socialiste România, constituie garanția fermă a dezvoltării și perfecționării continue a învățămîntului, științei și culturii, a înfloririi tuturor domeniilor de activitate, asigurării unui viitor fericit, demn, generațiilor viitoare.

O fericită coincidență face ca în acest an școlar să se împlinească și 100 de ani de la primele concursuri școlare inițiate de Societatea „Tinerimea Română" și ca tot în acest an să aibă loc, din inițiativa României, a secretarului general Nicolae Ceaușescu, adoptată de Organizația Națiunilor Unite, „Anul Internațional al Tineretului", sub deviza „Participare-Dezvoltare-Pace", eveniment care este marcat de numeroase manifestări politice, științifice și cultural-educative în întreaga lume. De asemenea, în curînd, poporul nostru va sărbători împlinirea a 40 de ani de la victoria asupra fascismului, eveniment cu adînci rezonanțe în conștiința omenirii.

Dragi elevi din toate județele țării sosiți aici la Brăila în această mult așteptată primăvară, aduceți cu voi, dincolo de rezultatele concursului, pe care le dorim cît mai bune, omagiul vostru limbii poporului nostru.

Concursul la care participați are ca emblemă pe marele nostru poet național, Mihai Eminescu, poetul genial și omul exemplar, model al conștiinței artistice românești, unul dintre marii creatori de poezie din întreaga lume.

Ajunși la această frumoasă vîrstă a preadolescenței, voi, cei mai buni elevi dintre cei mai buni, ați citit, în afară de textele literare din manuale, un număr însemnat de opere literare, de cărți. Pe unele vi le-am recomandat noi, prin programele școlare, spre altele v-au îndrumat profesorii sau părinții voștri, și nu mă îndoiesc că multe le-ați ales voi înșivă. Deși experiența voastră de lectură este redusă, nu se poate să nu fi fost captivați de lumea și de universul de gîndire și de simțire al cărților bune, să nu fi meditat în fața diverselor situații de viață create de scriitori, să nu fi participat, într-un fel sau altul, la dramele unor personaje, să nu vă fi exprimat, în sinea voastră, simpatia sau, dimpotrivă, antipatia pentru unele. Totodată, citind mereu, dacă se poate zilnic, un număr de pagini de literatură, vă îmbogățiți și vă perfecționați exprimarea, vă însușiți normele limbii literare, ale gramaticii, ale ortografiei și punctuației.

Iată de ce și cu acest prilej îi îndemnăm pe toți cei care trec prin școală să învețe și să citească cît mai bine, să citească mai mult, să învețe mai bine gramatica limbii române, nu pe de rost și prin memorări mecanice, ci prin dese exerciții orale și în scris ; să încerce să pătrundă ei înșiși înțelesul celor citite și să nu reproducă, asemenea unui aparat, explicațiile altora ; să povestească, să explice, să motiveze, să argumenteze, să demonstreze cu cuvintele lor, nu cu propoziții și fraze împrumutate, să se exprime cu limpezime și coerență.

Cadrelor didactice prezente la acest centenar al concursurilor școlare, tuturor profesorilor le adresăm chemarea ca lecția de limba și literatura română să devină una dintre cele mai plăcute și mai folositoare activități ale elevilor.

Vouă, dragi elevi, vă dorim să obțineți rezultate care să onoreze școlile de unde veniți, munca învățătorilor și a profesorilor voștri, să vă bucurați din plin de recunoscuta ospitalitate a brăilenilor, care vă asigură condiții nu numai să vă con-

fruntați cunoștințele, ci și să cunoașteți frumusețea și măreția acestor meleaguri strămoșești, bogate în istorie trecută și prezentă, cu oameni minunați și harnici, locuri marcate și aici de lupta poporului pentru apărarea ființei sale, pentru eliberarea națională și socială, pentru edificarea unei societăți socialiste înfloritoare.

Mulțumim în modul cel mai călduros gazdelor noastre ospitaliere — Comitetului Județean de Partid, tovarășului prim-secretar Anton Lungu, Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean și al municipiului Brăila, Inspectoratului Școlar Județean și Consiliului Județean al Organizației Pionierilor, directorilor de unități de învățămînt și altor instituții și organizații socialiste pentru condițiile asigurate în vederea desfășurării concursului, pentru eforturile făcute de a organiza prima olimpiadă școlară din istoria Brăilei, de a fi o bună gazdă, pentru programul cultural-educativ propus.

Cuvînt la olimpiadă

Prof. dr. docent ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA
membru corespondent al Academiei R.S.R.,
președintele comisiei centrale de concurs

Iată-ne acum la Timișoara, pregătiți pentru o nouă competiție, într-o altă ediție a Olimpiadei de literatură, cea de-a o suta, dacă am număra fără întreruperi de la 1885, anul de întemeiere a acestei întreceri a minții și a talentului în țara noastră, denumită pe atunci „Tinerimea Română".

Așadar, solemnitatea obișnuită pe care o acordăm evenimentului anual capătă plusul notabil de valoare al centenarului, înscriindu-se într-o tradiție cu nobile antecedente, dîndu-ne o bucurie și o mîndrie cu totul specială a participării. Ne reîntîlnim cu mulți tineri olimpici, specializați în literaturile română, maghiară și germană, le cunoaștem forțele și le apreciem consecvența în studiul umanistic. În cei cinci ani de concurs la care am fost martoră, de la Focșani, la Bistrița, de la Botoșani și Suceava și la Timișoara, am învățat să-i prețuim și-i simțim foarte aproape de preocupările noastre, ale colegilor lor mai vîrstnici. Și credem a vedea în constanța lor, fie că vin de la filologie-istorie, de la fizică, matematică ori de la licee industriale, rezultatul unui sigur instinct de cultură. Ei înțeleg, deoarece sînt, evident, mereu mai numeroși, că umanistica nu este Cenușăreasa științelor, cum din nefericire mai cred unii, ci știința și arta care ascut și dinamizează inteligența, iar mai presus de toate te învață meseria de a fi om. Nu ostenesc să repet acele vorbe aproape aforistice ale marelui medic umanist din secolul al XVI-lea, François Rabelais : „La science sans la conscience est la ruine de l'âme". Și conștiința se leagă indisolubil de umanistică, fixînd implicit marile idealuri de bine, frumos și adevăr, și asigurînd păstrarea severă și exigentă a valorilor umanității. Or, în cadrul culturii naționale a unui popor și în cadrul culturii universale a unei umanități fraterne, esențială pentru păstrarea echilibrului și identităților este menținerea scării ferme de valori, precum și conservarea însăși a valorilor. De aceea, interesul vostru tenace arătat limbilor, literaturilor, culturilor materne în general, este manifestarea pozitivă a dorinței de stăruire în această lume superioară a valorilor pe care le veți duce mai departe, cu suflete și mîini pline de pietate față de înaintași, cu o lucidă determinare a țelului înalt.

Cînd vă cerem pentru lucrările de concurs o limbă îngrijită, dacă s-ar putea, chiar elegantă, cînd am introdus, de la Botoșani, proba de analiză a unui text clasic la prima vedere, noi, ministerul și comisia centrală, am avut și avem în vedere mult mai mult decît o simplă sporire a rigorii concursului. Vrem ca mintea voastră ascuțită, fină lamă tînără, să se exercite asupra valorilor consacrate într-un fel

nou, proaspăt, neprevenit, scoţînd din ele ţîlcuri şi frumuseţi inedite, care să ne asigure că dialogul vostru cu aceste valori este fertil şi incitant, că vă deschide porţile de aur şi fildeş ale unor tainice tezaure destinate vouă şi celor ce vor veni după voi. Şi, fără accesul la aceste tezaure, civilizaţia şi cultura nu vor putea evolua, indiferent de cît de eficientă ar fi revoluţia tehnico-ştiinţifică.

Ce aşteptăm noi de la voi ? Ce aşteaptă forurile conducătoare ai căror reprezentanţi sînt între noi în chip cu totul simbolic ? Căci ministrul învăţămîntului, tovarăşul Ion Teoreanu, este de faţă şi-i mulţumim pentru această prezenţă prestigioasă, prima la olimpiada de literatură. Este de faţă primul-secretar al judeţului, tovarăşul Cornel Pacoste, şi ne onorează. Îi exprimăm, de asemenea, gratitudinea noastră. Deci, se aşteaptă mult de la voi, făclieri splendizi ai secolului al XXI-lea : o nouă şi modernă formă a minţii, în care să fuzioneze ştiinţele exacte şi cele umane, care să producă noi Baconi, Pascali, Leibnizi, spirite carteziene.

Să fie astăzi la Timişoara un început în acest sens nou al unei împămîntenite tradiţii. Supercivilizatul oraş de pe Bega ne-a primit cu o căldură şi în condiţii cu totul speciale, care augurează mult bine despre desfăşurarea concursului şi calitatea lui. Şi să nu uităm că ceea ce ne-a determinat să venim în acest an aici, în judeţul Timiş, a fost situarea cu strălucire a judeţului pe locul I pe ţară în rezultatele concursului de la Suceava. Şi acel rezultat n-a fost o întîmplare. În cadrul realizărilor judeţului, aşa de impresionant relatate aici de tovarăşul prim-secretar, învăţămîntul are o pondere dintre cele mai însemnate. Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului. Comisia centrală au relevat în numeroase rînduri strădania cadrelor didactice, organizarea superioară a procesului de învăţămînt, care izbutesc să dea culturii noastre pătrunzătoare minţi tinere, cuprinzătoare, gata să intre în cursa dezvoltării noastre naţionale, a progresului pe toate planurile.

Ţin să mulţumesc în mod special, în numele Comisiei centrale, conducerii judeţului pentru toată atmosfera pe care ştie s-o creeze prielnic în jurul concursului, inspectoratului judeţean pentru organizarea admirabilă, colegilor noştri, dascăli pasionaţi, dăruiţi cauzei învăţămîntului, pentru prezenţa lor de minte şi suflet. Şi mai cu seamă vă mulţumim vouă, tineri olimpici, pentru tinereţea voastră entuziastă, pentru primăvara cu care ne înconjuraţi şi în care simţim vibrînd tinereşte şi inimile noastre mai puţin tinere.

Înţelegeţi, dar, cît aşteptăm de la acest concurs pe care îl dorim viu, strălucit, la înălţimea locului unde ne aflăm, la înălţimea numelui pe care competiţia îl poartă, la înălţimea necesităţilor spirituale ale ţării noastre. Vă dorim izbîndă deplină în întrecerea olimpică, umanişti ai ţării !

Bilanţ la Timişoara...

Prof. dr. CONSTANŢA BĂRBOI
director adjunct în Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului

Orice bilanţ este şi un moment de emoţie. Aici, la Timişoara, la cea de a XXVIII-a ediţie a Concursului naţional de limba şi literatura română „Mihai Eminescu" şi la cea de a XVI-a ediţie a concursurilor interjudeţene de limba şi literatura maternă maghiară şi germană şi-au dat întîlnire peste 500 de elevi din toate judeţele ţării. Selecţionaţi din peste 300.000 de participanţi la fazele pe clasă sau pe şcoală şi 12.000 la faza judeţeană, urmăriţi cu interes de dascăli şi părinţi, încurajaţi de ospitalitatea cu totul deosebită a gazdelor noastre, au oferit probe de virtuozitate intelectuală şi de suflet.

Rezultatele bune obținute de elevii și, prin ei, de dascălii lor de la Timișoara prin care, la ultima ediție, au ocupat locul I în anul trecut, cu media cea mai mare, au constituit un stimulent pentru toți elevii țării. Mai mult, în orașul florilor și al tinereții, programul olimpicilor a căpătat noi valențe educative. Ne-am întîlnit cu titanul romanului românesc, la centenarul nașterii lui Liviu Rebreanu, cu poetul Nicolae Labiș la semicentenarul nașterii acestuia, ne-au încîntat minunatele spectacole ale Operei și Teatrului Național din Timișoara, ne-am confruntat într-o manifestare de înalt patriotism la Lugoj, ne-au fost gazde agreabile toate școlile timișorene.

Bucuria de a avea în mijlocul nostru pe primul-secretar al Comitetului Județean de Partid, tovarășul Cornel Pacoste, membru supleant al Comitetului Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, pe ministrul Educației și Învățămîntului, tovarășul Ion Teoreanu, și alte persoane oficiale reprezentînd organele de partid și de stat județene și municipale, ne-a dat și mai mult siguranța unor izbînzi. Organizatorii concursului, Ministerul Educației și Învățămîntului, Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, Societatea de Științe Filologice, împreună cu participanții — elevi, cadre didactice, comisie centrală — exprimă un sentiment de respect și mulțumire Inspectoratului Școlar Județean, tuturor dascălilor și elevilor, cărora le spunem că rezultatele acestei ediții sînt pe măsura ostenelii lor. Și nici nu putea să fie altfel, fiindcă contextul politic în care ne-am confruntat în acest an are semnificații majore. Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de președinte al R. S. România ne dă garanția că școala noastră românească se va bucura de aceleași aprecieri și prețioase îndemnuri.

Așadar, la Timișoara, concursurile, desfășurate sub patronajul celui mai mare poet român, Mihai Eminescu, au adus multe premii și mențiuni, dar și concluzii valoroase pentru mai buna pregătire a elevilor, pentru o participare mai responsabilă a dascălilor, a organelor de învățămînt.

Mă fac mesagerul celor care au primit premii, mulțumind, în numele lor, tuturor inspectoratelor școlare, liceelor, instituțiilor de artă și cultură, întreprinderilor. De asemenea mulțumesc Societății de Științe Filologice din R. S. România, pentru contribuția la organizarea și desfășurarea celei de a XXVIII-a ediții a concursului, care a marcat aici la Timișoara, la Brăila și la Baia Mare împlinirea a 100 de ani de la primul concurs între elevi din școlile primare bucureștene, tipărind suplimente ale revistei *Limba și literatura română*, oferind diplome de participant la ediția jubiliară, cărți și exemplare din vol. VII al *Operelor* lui M. Eminescu.

Inițiativa Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Județului Timiș de a acorda premii, participarea artiștilor plastici, între care Ștefan Popa, a scriitorilor și a altor creatori de valori culturale au încurajat eforturile elevilor și au stimulat rezultatele bune. Liceul de Filologie-Istorie din Timișoara, liceu unde s-au desfășurat concursurile noastre, a oferit și de data aceasta, așa cum a mai făcut-o de atîtea ori, bucuria unei organizări cu totul deosebite, ceea ce a asigurat un cadru potrivit pentru rezultate superioare.

După Suceava și Timișoara să obținem rezultate cel puțin la fel de bune, spre binele limbii și literaturii române !

Olimpiada de la Brăila

Prof. DUMITRU SĂVULESCU
inspector general în M.E.I.

Etapa finală a Concursului de limba română „Mihai Eminescu" pentru clasele a VII-a și a VIII-a a arătat pregătirea superioară a elevilor participanți, în comparație cu cele două ediții anterioare (Satu-Mare și Alba Iulia). Astfel, din cei 503 elevi ai celor două clase, 247 au obținut medii între 10 și 8, ceea ce înseamnă 49,10% și 393, de la 10 la 7, adică 78,13%. Afirmația de mai sus se întemeiază și pe media generală realizată pe țară : 7,66, precum și pe faptul că nici un elev n-a fost notat sub 5.

Aprecierea loturilor de elevi prezentați de județe s-ar putea face pe baza a două criterii : numărul premiilor și al mențiunilor în raport cu numărul elevilor participanți, pe de o parte, și media lotului celor două clase, pe de altă parte. După primul criteriu, pe primele locuri se situează, în ordine, județele : Vrancea, Arad, Brăila, Timiș, Suceava, Dolj, Neamț, Iași, Sibiu, municipiul București, iar după cel de al doilea criteriu județele : Brăila, Vrancea, Caraș-Severin, Dolj, Iași.

Fără excepție, profesorii care au participat la corectare și-au exprimat satisfacția, în general, față de conținutul și forma lucrărilor, pentru cunoașterea, înțelegerea și valorificarea textelor literare din perspectiva subiectelor formulate ; stăpînirea gramaticii elementare și capacitatea de a o aplica în situații noi ; însușirea deprinderilor elementare de redactare (așezarea în pagină, scrierea titlului, folosirea alineatelor, a citatelor) ; ordinea și disciplina scrisului ; dezvoltarea ideilor într-o succesiune logică : realizarea echilibrului necesar între părțile unei compuneri ; puține greșeli de ortografie etc.

Prin formularea subiectelor s-a urmărit ca elevii să facă dovada că și-au însușit depline cunoștințe de limba română, în spiritul programelor școlare, pornindu-se de la ideea că acest concurs nu este o întrecere în domeniul creației de poezie și de proză.

La clasa a VIII-a a fost inclusă, între subiecte, o probă inedită : „Citiți o dată sau de mai multe ori poezia *Ridică-te* de Nichita Stănescu și explicați, în cîteva fraze, semnificația ultimei strofe". S-a pornit de la constatarea că mulți elevi vin la concursuri școlare și examene cu comentarii literare învățate pe de rost. Or, proba de mai sus și-a propus să verifice în ce măsură elevii, după opt ani de școală, sînt capabili să desprindă ei înșiși, în mod independent, înțelesul fundamental al unui text, accesibil vîrstei lor.

S-a avut în vedere unul dintre obiectivele prevăzute de programa școlară în cadrul lecturii literare, și anume pregătirea elevilor în scopul înțelegerii semnificațiilor principale ale operelor literare studiate, a mesajului acestora, a valorilor morale, civice și patriotice, ilustrate artistic în opera literară, potrivit nivelului de cultură și de lectură al elevilor, experienței lor de viață. Foarte multe răspunsuri arată o maturitate de gîndire, un grad ridicat de sensibilitate artistică, de receptare a poeziei, surprinzătoare pentru vîrsta de 14 ani. Vom publica, într-un număr viitor al revistei, astfel de răspunsuri.

La gramatică, precum și la celelalte domenii ale studiului limbii române, subiectele au vizat capacitatea dobîndită de elevi în utilizarea cunoștințelor în situații noi, gradul de stăpînire a noțiunilor și categoriilor gramaticale.

Chiar la nivelul unui asemenea gen de concurs se semnalează unele lipsuri care privesc pregătirea elevilor în şcoală : introduceri lungi, obositoare, uneori învăţate dinainte ca fiind bune pentru orice subiect de literatură ; metaforismul unor construcţii şi balastul verbal, consecinţe ale insuficientei supravegheri a exprimării scrise, ale practicii didactice neadecvate, ale înţelegerii concursului ca o demonstrare a talentelor ; folosirea unor structuri de fraze memorate, dar neînţelese, abuzul de termeni neologici care să epateze ; incoerenţă în redactare ; abuz de citate.

Există, la unii elevi, şi părerea că valoarea unei compuneri este direct proporţională cu numărul de pagini redactate.

Scrisoare din satul lui Rebreanu

Prof. SEVER URSA
Şcoala Generală Maieru, jud. Bistriţa-Năsăud

Brăila legendară ne-a adunat, dragi participanţi la Concursul de literatură „M. Eminescu", întocmai cum Dunărea îşi adună apele ţării. Aţi adus cu voi bătăile inimii întregului cuprins românesc la această sărbătoare din grădina limbii române, aici, în vatra de dor şi de patimă a lui Panait Istrati.

Din „Cuibul visurilor", Maierul Bistriţei Năsăudului, vă scriem cu mîndrie că actuala ediţie a concursului vostru are loc şi sub semnul aniversării centenarului naşterii lui Liviu Rebreanu, ctitorul romanului românesc modern.

Aici, la poalele Ineului, „cel cu zăpadă eternă", a învăţat să scrie şi să citească acela care avea să dăruiască literaturii noastre cărţi nemuritoare : *Ion*, *Pădurea spînzuraţilor*, *Răscoala*. Satul străvechi îşi reprimea şcolarul „după treizeci de ani de zbuciumări" şi-i oferea, în nopţi de august, ospitalitatea caldă cuvenită marii sale trude din amiaza-i creatoare. Înainte de a fi fost al ţării întregi şi apoi al cititorilor de peste mări şi ţări, Rebreanu a fost mai întîi al nostru, al tîrlişiuanilor, al măierenilor, al năsăudenilor. Poate că nimeni înainte de noi, fiii acestui străvechi leagăn de simţire transilvană, nu se bucură mai mult de cinstirea pe care azi i-o aduce o ţară întreagă.

Copilăria din noi nu dispare niciodată, aşa cum ne-au spus-o Rebreanu şi Istrati. „De Maieru se leagă toată copilăria mea şi toate amintirile asupra primului contact cu lumea exterioară... În Maieru am trăit cele mai frumoase şi mai fericite zile ale vieţii mele." Ca printr-o înţelegere tainică, Panait Istrati, fiul Dunării şi al Bărăganului, făcea aceeaşi mărturisire de credinţă despre locurile obîrşiei sale : „Aşa am regăsit Brăila copilăriei mele. De fapt, m-am regăsit pe mine. Şi pentru aceasta — adică pentru tot ce înseamnă viaţă — Brăila mi-e suficientă. Ea este toată umanitatea".

În ţinutul brăilean sînt încă vii ecourile sărbătoririi centenarului marelui înaintaş al acestor locuri, iar pe meleagurile bistriţene se pregăteşte, după cuviinţă, sărbătorirea celui ce „a umplut văzduhul românesc cu munţi de piatră aspră".

Regretul şi nostalgia cu care şi-au evocat anii dimineţii vîrstei aceşti mari prozatori nu pot fi egalate decît de întrebarea pururi tutelară a Luceafărului :

„Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot ?"

Aşadar, veţi fi bineveniţi în satul răsfăţat cu dulce metaforă, „Cuibul visurilor". Veţi înţelege o dată mai mult că între plaiul fetei pădurarului şi meleagul Chirei Chiralinei există o comuniune, graţie căreia dispare depărtarea geografică.

Cu gîndul la aceşti mari scriitori şi sub oblăduirea geniului lui Eminescu, fie ca din condeiele voastre, încă firave, să ţîşnească în viitor noi rezerve de frumuseţe.

Premianții etapei finale

Limba și literatura română

CLASA a VII-a

Premiul I : *Ioana Cheţani*, Şcoala Nr. 4, Tîrnăveni, jud. Mureş.
Premiul II : *Lavinia Lefterache*, Şcoala Nr. 29, Brăila.
Premiul III : *Adriana Radu*, Şcoala Nr. 8, Deva.

Menţiuni : *Roxana Albu*, Iaşi ; *Eduard Andrei*, Constanţa ; *Elena Camelia Antohe*, Bacău ; *Laura Mădălina Anton*, Slatina ; *Ioana Antoniu*, Brăila ; *Florica Baniciu*, Brăila ; *Silvana Bîrsan*, Ploieşti ; *Claudia Botezatu*, Bacău ; *Raluca Brumariu*, Iaşi ; *Corina Buceag*, Vaslui ; *Mariana Bucur*, Ploieşti ; *Marius Bujoreanu*, Vaslui ; *Isabela Burda*, Drăgăşani, jud. Vîlcea ; *Daniela Burlacu*, Bacău ; *Claudia Buzoianu*, Suceava ; *Monica Calenic*, Tulcea ; *Andrei Caretnic*, Bucureşti ; *Ovidiu Căvăjdan*, Arad ; *Raluca Celac*, Brăila ; *Mirela Cioacă*, Botoşani ; *Andreea Ciobanu*, Lugoj, jud. Timiş ; *Mihaela Ciuciu*, Brăila ; *Diana Cimpeanu*, Alba Iulia ; *Mirela Codreanu*, Focşani ; *Daniela Coman*, Brăila ; *Mihaela Constantin*, Focşani ; *Ancuţa Contraşiu*, Zalău ; *Daniela Cosma*, Arad ; *Bogdan Cristescu*, Ploieşti ; *Mădălina Cringu*, Constanţa ; *Răzvan Curcă*, Suceava ; *Carmen Damian*, Rîmnicu-Sărat, jud. Buzău ; *Elena Iulia Darie*, Bîrlad, jud. Vaslui ; *Loredana David*, Baia Mare ; *Lucia Corina Dima*, Iaşi ; *Mihaela Dinculescu*, Călăraşi ; *Gina Diniţă*, Gugeşti, jud. Vrancea ; *Viorica Dinu*, Slobozia ; *Maria Sabina Draga*, Bucureşti ; *Anca Dragomir*, Bucureşti ; *Corina Dusceac*, Suceava ; *Mihaela Enache*, Roman, jud. Neamţ ; *Ion Fircea*, Reşiţa ; *Cristina Florea*, Baia Mare ; *Adina Forga*, Timişoara ; *Cristina Franţ*, Suceava ; *Corina Frăţilă*, Sibiu ; *Oana Georoceanu*, Cluj-Napoca ; *Adina Gheorghe*, Bistriţa ; *Simona Guşatu*, Moldova Nouă, jud. Caraş-Severin ; *Anca Iliescu*, Buftea ; *Geanina Iliescu*, Botoşani ; *Gabriela Iordăchescu*, Buzău ; *Otilia Istrate*, Brăila ; *Daniela Ivaşcu*, Cluj-Napoca ; *Anelise Lascu*, Rîmnicu-Sărat, jud. Buzău ; *Iuliana Leonte*, Constanţa ; *Alina Macaşoi*, Alexandria ; *Lăcrămioara Manole*, Galaţi ; *Maria Cristina Marinescu*, Bucureşti ; *Anca Irinel Marinică*, Bucureşti ; *Dan Mazilu*, Iaşi ; *Brînduşa Mircea*, Bucureşti ; *Luminiţa Mîrza*, Roman, jud. Neamţ ; *Cătălin Moise*, Brăila ; *Anca Moţ*, Oradea ; *Rita Munteanu*, Suceava ; *Mihaela Neacşu*, Constanţa ; *Andreea Negruţ*, Tîrnăveni, jud. Mureş ; *Daniela Niculescu*, Tîrgovişte ; *Maria Niculescu*, Craiova ; *Daniela Simona Oprea*, Lupeni, jud. Hunedoara ; *Nicolae Oprescu*, Alexandria ; *Daniela Palade*, Paşcani, jud. Iaşi ; *Cristina Pană*, Bucureşti, *Ioana Papaianopol*, Bucureşti ; *Adriana Paşcanu*, Suceava ; *Margareta Pavel*, Zalău ; *Roxana Pătraşcu*, Turnu-Măgurele, jud. Teleorman ; *Nicoleta Pătruţ*, Bacău ; *Andreea Piţigoi*, Rîmnicu-Vîlcea ; *M. Pîrlitescu*, Iaşi ; *Raluca Pîrvu*, Bucureşti ; *Alexandrina Plăianu*, Cluj-Napoca ; *Ligia Popa*, Focşani ; *Oana Popa*, Iaşi ; *Cristian Popescu*, Craiova ; *Mihaela Popescu*, Buzău ; *Mariana Popovici*, Galaţi ; *Andruţa Preda*, Timişoara ; *Arina Preda*, Slobozia ; *Mihaela Protopopescu*, Turnu-Măgurele, jud. Teleorman ; *Anita Rareş*, Ploieşti ; *Vlad Rădulescu*, Iaşi ; *Alina Rogobete*, Drăgăşani, jud. Vîlcea ; *Anca Roman*, Sîntana, jud. Arad ; *Brînduşa Rotaru*, Botoşani ; *Radu Roşioru*, Piteşti ; *Monica Ruse*, Bacău ; *Mircea Eliade Rusu*, Rădăuţi ; *Alexandra Sava*, Braşov ; *Gabriela Savu*, Ploieşti ; *Horea Secară*, Oradea ; *Mirela Şelegan*, Sibiu ; *Adrian Stanciu*, Gh. Gheorghiu-Dej, jud. Bacău ; *Despa Andreea Stanciu*, Bucureşti ; *Elena Corina Stanciu*, Roman ; *Sorana Stancu*, Craiova ; *Mihai Stoian*, Baia Mare ; *Alexandru Stoican*, Tîrgovişte ; *Irina Stoicescu*, Piteşti ; *Daniela Strusevici*, Craiova ; *Marinela Săurăşan*, Cluj-Napoca ; *Amalia Suhani*, Suceava ; *Corina Şerban*, Mediaş, jud. Sibiu ; *Simona Şerbu*, Blaj, jud. Alba ; *Ileana Ştefănescu*, Piteşti ; *Sorin Ovidiu Ştefănescu*, Piteşti ; *Maria Taiachim*, Bucureşti ; *Antonela Tiproc*, Baia Mare ; *Ramona Trinc*, Arad ;

Sorina Ungureanu, Brăila ; *Mădălina Uzunov*, Constanța ; *Adriana Vasile*, Reșița ; *Anca Vicoleanu*, Bacău ; *Mihai Vîlceanu*, Craiova ; *Anca Vlădescu*, Focșani ; *Adela Luiza Zamfir*, Tulcea.

CLASA a VIII-a

Premiul I : *Ana Fruntelată*, Școala Nr. 201, București.

Premiul II : *Gabriela Levițchi*, Școala Nr. 3, Suceava.

Premiul III : *Mihaela Avrămuț*, Liceul „Național", Iași.

Menționi : *Roxana Albuț*, Oradea ; *Cătălina Anichiței*, Suceava ; *Ana Maria Artimon*, Suceava ; *Mihaela Atan*, Tulcea ; *Camelia Avîrvarei*, Botoșani ; *Adrian Baboi*, Buzău ; *Aurora Balea*, Buzău ; *Mihaela Bădoiu*, Găești, jud. Dîmbovița ; *Alina Roberta Becheru*, Piatra Olt, jud. Olt ; *Dana Benciu*, Lăpușel, jud. Maramureș ; *George Bozocea*, Brașov ; *Adriana Bulibașa*, Pitești ; *Mihaela Bureța*, Craiova ; *Elena Buzdugan*, Deva ; *Carmen Buznă*, Craiova ; *Diana Campan Fatyol*, Arad ; *Mădălina Catană*, Galați ; *Anca Beatrice Căliman*, Piatra Neamț ; *Alexandra Chetreanu*, Brașov, *Gabriela Chiriloaie*, Galați ; *Adela Ciortuz*, Reșița ; *Bogdan Cismaș*, Arad ; *Catrinel Ciurea*, Focșani ; *Thea Cizmaș*, Lugoj, jud. Timiș ; *Oana Cîmpeanu*, Brăila ; *Elisabeta Coteață*, București ; *Ligia Loreta Cristea*, Timișoara ; *Laura Iulia Cristogel*, Iași ; *Mircea Crîșmăreanu*, Iași ; *Anca Diana David*, Sibiu ; *Gabriela Dorgai*, Satu-Mare ; *Gabriela Doru*, Ploiești ; *Andreea Dragomirescu*, București ; *Mona Ileana Drăghicescu*, Craiova ; *Daciana Dura*, Petroșani, jud. Hunedoara ; *Aurora Eminovici*, Tecuci ; *Daniela Enache*, Vaslui ; *Irina Fedeleș*, Piatra Neamț ; *Simona Eugenia Filip*, Brăila ; *Ofelia Floricel*, Drăgășani, jud. Vîlcea ; *Ioana Ruxandra Fruntelată*, București ; *Magdalena Gheorghe*, Pitești ; *Corina Gioadă*, Drăgășani, jud. Vîlcea ; *Nicoleta Grama*, Reșița ; *Angelica Grădinaru*, Iași ; *Bianca Hlihor*, Cluj-Napoca ; *Gianina Mariana Ilinca*, Craiova, *Alexandra Ioachim*, București, *Sanda Jurju*, Baia de Arieș, jud. Alba ; *Gabriela Kurta*, Deva ; *Anca Lepădatu*, Drobeta Turnu-Severin ; *Gabriela Lupașcu*, Ploiești ; *Daniela Lupu*, Piatra Neamț ; *Mihaela Lupu*, Suceava ; *Ramona Medan*, Baia Mare ; *Mirel Mera*, Tîrgu-Mureș ; *Luminița Mihailov*, Brăila, *Elena Mocanu*, Suceava ; *Lidia Mocanu*, Roman, jud. Neamț ; *Dana Moholea*, Arad ; *Laura Moisă*, Cluj-Napoca ; *Luminița Moisă*, Focșani ; *Cristela Elena Moldoveanu*, Constanța ; *Simona Moți*, Timișoara ; *Mihaela Mușat*, Constanța ; *Valentin Naumescu*, Rîmnicu-Vîlcea ; *Otilia Obreja*, Tîrgu-Neamț, jud. Neamț ; *Vlad Olaru*, București ; *Anca Pandel*, Tulcea, *Daniela Parcel*, Slatina ; *Maria Pavel*, Bîrlad ; *Carmen Pătrașcu*, Timișoara ; *Marina Păunescu*, Satu-Mare ; *Laura Petculescu*, Pitești ; *Lăcrămioara Petre*, Brăila ; *Laura Poantă*, Cluj-Napoca ; *Ligia Podoreanu*, Buzău ; *Mihaela Plămadă*, Timișoara ; *Claudia Pop*, Arad ; *Mihaela Popescu*, Ploiești ; *Camelia Potîrnichi*, Piatra Neamț ; *Roxana Răchițeanu*, București ; *Elena Salabaș*, Craiova ; *Irina Sonea*, Bacău ; *Andruța Stan*, Ploiești ; *Mihaela Stănilă*, București ; *Adina Stîngu*, Reșița ; *Florin Stoleriu*, Iași ; *Daniela Șerban*, Buzău ; *Eugenia Șerbulea*, Oltenița, jud. Călărași ; *Ștefania Corina Ștefan*, Oradea ; *Alina Tănase*, Ploiești ; *Cristina Tănase*, Brașov ; *Livia Tătar*, Roman, jud. Neamț ; *Dorina Timar*, Bistrița ; *Ingrid Tiron*, Tecuci ; *Anca Toderașcu*, Iași ; *Lidia Todor*, Caransebeș, jud. Caraș-Severin ; *Crina Tomulescu*, Focșani ; *Maria Trincă*, Tîrgu-Jiu ; *Lucian Tripon*, Reșița ; *Irina Tudor*, București ; *Luminița Tudor*, Pitești ; *Daniela Turbatu*, Sibiu ; *Raluca Ungureanu*, Constanța ; *Mihaela Vlad*, Călărași ; *Irina Vrabie*, Focșani ; *Elena Zaharia*, București, *Loredana Zaharia*, Slobozia ; *Coralia Zăinescu*, Slobozia ; *Dacian Zugravu*, Sibiu.

Licee de filologie-istorie, pedagogice și de artă

CLASA a IX-a

Premiul I : *Lioara Bradu*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Manuela Polexe*, Liceul Pedagogic, Cîmpulung Muscel, jud. Argeș.

Premiul II : *Iulia Șerban*, Liceul Pedagogic, Constanța.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Daniela Bogdan*, Liceul Pedagogic, Ploiești.

Premiul III : *Nicoleta Toma*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Teodora Mureșan*, Liceul „G. Coșbuc", Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud.

Mențiuni : *Monica Bîrsan*, Timișoara ; *Nicoleta Mircea*, Caransebeș, jud. Caraș-Severin ; *Cosana Nicolae*, București ; *Scarlet Ohara*, București, *Călin Teutișan*, Cluj-Napoca.

CLASA a X-a

Premiul I : *Alexandra Ciocârlie*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Laura Pavel*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca.

Premiul II : *Diana Flintașu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", București.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Ana Florescu*, Liceul de Filologie-Istorie, București.

Premiul III : *Gabriela Cssutor*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Anca Bradu*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea.

Premii speciale : *Ramona Borza*, Liceul „Unirea", Brașov ; *Mariana Duvlea*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Larisa Hoidrag*, Liceul Pedagogic, Botoșani, *Nicoleta Orlandea*, Liceul „Unirea", Brașov.

Mențiuni : *Camelia Răileanu*, Botoșani ; *Gabriela Savischi*, Suceava.

CLASA a XI-a

Premiul I : *Ariadna Rebreanu*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Diana Botescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova.

Premiul II : *Ondina Bleier*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Liliana Drăgan*, Liceul Pedagogic, Buzău.

Premiul III : *Diana Coman*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Mihai Niculescu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1, București ; *Ioana Schipor*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Monica Joița*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova.

Premii speciale : *Anca Aladgem*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Silvia Barbu*, Liceul Economic, Focșani ; *Corina Chelaru*, Liceul Pedagogic, București ; *Viorica Constantinescu*, Liceul „Mihai Eminescu", Buzău ; *Ioana Costelaș*, Liceul Șimleul Silvaniei, jud. Sălaj ; Georgeta Drăghici, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", București ; *Nicoleta Elcu*, Liceul Pedagogic, Petroșani, jud. Hunedoara ; *Iuliana Făgărășan*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Camelia Fețeanu*, Liceul Pedagogic, Constanța ; *Carmen Ion*, Liceul Economic, Focșani ; *Luminița Matei*, Liceul

de Filologie-Istorie Nr. 1, București ; *Cristina Oboroceanu*, Liceul „Mihai Eminescu", Iași ; *Anca Olteanu*, Liceul Pedagogic, București ; *Ileana Polovrăgeanu*, Liceul de Filologie-Istorie Nr. 1, București ; *Mirela Pop*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Monica Maria Pop*, Liceul Pedagogic, Cluj-Napoca ; *Denisa Popescu*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești ; *Daiana Savuli*, Liceul de Filologie-Istorie, Miercurea Ciuc ; *Andreea Stroie*, Liceul „Unirea", Brașov ; *Corina Szenes*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu-Mureș ; *Gabriela Șerban*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara.

Menționi : *Violeta Barna*, București ; *Gabriela Barnea*, Ploiești ; *Simona Catrina*, Buzău ; *Rosana Daniela Daia*, Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna ; *Florica Hornoi*, Arad ; *Lavinia Lazăr*, Reșița ; *Tania Leonte*, Suceava ; *Mirela Șlai*, Suceava ; *Mioara Tudosin*, Deva ; *Daniela Vrîncean*, Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud.

CLASA a XII-a

Premiul I : *Virginia Sorescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Dorina Popescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara.

Premiul II : *Dorina Grebeniță*, Liceul de Filologie-Istorie, Baia Mare.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Monica Bross*, Liceul „M. Eminescu", Iași.

Premiul III : *Minerva Ocolișan*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", București.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Luiza Marinescu*, Liceul Pedagogic, București.

Premii speciale : *Sergiu Ailenei*, Liceul „M. Eminescu", Iași ; *Camelia Bistriceanu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Andaluna Borcilă*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Viorica Constantinescu*, Liceul „M. Eminescu", Buzău ; *Gabriela Deaconu*, Liceul „C. Dobrogeanu-Gherea", Ploiești ; *Gabriela Dinu*, Liceul „Unirea", Brașov ; *Dorina Grebeniță*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Carmen Guliciuc*, Liceul „E. Bodnăraș", Suceava ; *Corina Ilariu*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Daniela Mihăilă*, Liceul Pedagogic, Timișoara ; *Liliana Mocanu*, Liceul Economic, Focșani ; *Cristinel Mujdei*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț ; *Cristina Pîrvulescu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", București ; *Mihaela Plătică*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", București, *Mihaela Pleșca*, Liceul „Unirea", Brașov ; *Lia Pop*, Liceul Industrial Nr. 9, Baia Mare ; *Daniela Popa*, Liceul „M. Eminescu", Buzău ; *Gabriela Preda*, Liceul Pedagogic, București ; *Lucia Robitu*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Rozalia Simo*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu-Mureș ; *Monica Tăut*, Liceul „Simion Bărnuțiu", Șimleul Silvaniei, jud. Sălaj ; *Stela Vilău*, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Daniela Zeca*, Liceul „C. Dobrogeanu-Gherea", Ploiești.

Menționi : *Ana Moga*, Sibiu ; *Adina Rentea*, București ; *Luminița Tăbăcaru*, Focșani ; *Meluța Tiță*, Cîmpulung Muscel, jud. Argeș ; *Aurelia Voineag*, Focșani.

Licee industriale, de matematică-fizică și alte profiluri

CLASA a IX-a

Premiul I : *Rodiana Buiuc*, Liceul „C. Negruzzi", Iași.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Ligia Colan*, Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca.

Premiul II : *Florentina Ezeru*, Liceul Sanitar, Iași ; *Gabriela Frenț*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare ; *Ana Cristina Lăbuș*, Liceul Sanitar, Iași.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Patricia Ciobanu*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova.

Premiul III : *Liliana Crivăț*, Liceul „Petru Rareș", Piatra Neamț.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Dorina Bodea*, Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci, jud. Galați.

Premii speciale : *Carmen Belcotă*, Liceul „N. Bălcescu", București ; *Corneliu Bîrlea*, Liceul Sanitar, Baia Mare ; *Antonina Buruiană*, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila ; *Ioan Buteanu*, Liceul „N. Bălcescu", Cluj-Napoca ; *Monica Catrinescu*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Oana Căluşeriu*, Liceul „Unirea", Tîrgu-Mureș ; *Anca Cerchizan*, Liceul „Unirea", Tîrgu-Mureș ; *Cosmin Chița*, Liceul „Avram Iancu", Brad, jud. Hunedoara ; *Dana Ciubotaru*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava ; *Gina Cojocaru*, Liceul „Al. I. Cuza", Alexandria, jud. Teleorman ; *Daniela Dănilă*, Liceul „A. T. Laurian", Botoșani ; *Zincuța Diaconescu*, Liceul „Unirea" Turnu-Măgurele, jud. Teleorman ; *Alina Ermac*, Liceul „B. P. Hasdeu", Buzău ; *Loredana Filip*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploiești ; *Viorica Halea*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești ; *Iulia Hașdeu*, Liceul „A. Șaguna", Brașov ; *Diana Oana Ilica*, Liceul Industrial Nr. 36, București, *Ionuț Ionescu*, Liceul „N. Bălcescu", București ; *Cristian Man*, Liceul Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna ; *Oana Mateoiu*, Liceul „Dinicu Golescu", Cîmpulung Muscel, jud. Argeș ; *Georgeta Mitrache*, „Liceul „I. Minulescu", Slatina ; *Codruța Nicolescu*, Liceul Sanitar, Timișoara ; *Daniela Niculescu*, Liceul „Al. I. Cuza", Alexandria, jud. Teleorman ; *Violeta Oprean*, Liceul „Al. I. Cuza", jud. Teleorman ; *Sanda Oprișor*, Liceul „Radu Greceanu", Slatina ; *Tamara Oțet*, Liceul Industrial Jibou, jud. Sălaj ; *Ileana Popa*, Liceul „O. Goga", Sibiu ; *Alina Popovici*, Liceul „Lucrețiu Pătrășcanu", Bacău ; *Nella Procopovici*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Oana Savin*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște ; *Crina Stănescu*, Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia ; *Laura Sterian*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila ; *Daniela Stoica*, Liceul „N. Bălcescu", Călărași, *Diana Tihu*, Liceul Industrial Corabia, jud. Olt ; *Leontina Tompea*, Liceul „C. D. Loga", Timișoara ; *Ionica Voicu*, Liceul Agroindustrial, Slobozia.

Mențiuni : *Simona Aniței*, Botoșani ; *Doina Canciu*, Sibiu ; *Mircea Ciuculescu*, Victoria, jud. Brașov ; *Cristina Dascălu*, Piatra Neamț ; *Claudia Ghițun*, Baia Mare ; *Angelica Mihalcea*, Tulcea ; *Claudia Neagu*, Constanța ; *Mihaela Popescu*, Tîrgoviște ; *Noemi Sólyom*, Satu-Mare ; *Alina Suciu*, București ; *Adriana Zotescu*, Galați.

CLASA a X-a

Premiul I : *Raluca Dincă*, Liceul Industrial Nr. 35, București.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Dona Mihaela Zamfir*, Liceul „Gh. Lazăr", București ;

Premiul II : *Liana Dârjan*, Liceul Industrial Nr. 8, Baia Mare ; *Diana Dunea*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava ; *Mihaela Marinescu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, București ; *Lăcrămioara Mărcan*, Liceul „Unirea", Tîrgu-Mureș ; *Fiorella Traica*, Liceul „E. Racoviță", Cluj-Napoca ; *Lăcrămioara Visterneanu*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ;

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Elena Fleșeriu*, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu.

Premiul III : *Mirela Bălțățeanu*, Liceul Industrial Strehaia, jud. Mehedinți ; *Codruța Berinde*, Liceul Industrial Cîmpia Turzii, jud. Cluj ;

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Mircea Bătănoiu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, București.

Premii speciale : *Cristina Achim*, Liceul Economic, Baia Mare ; *Claudia Balotă*, Liceul Industrial Nr. 1, Tecuci, jud. Galați ; *Cecilia Bahrîncean*, Liceul

„E. Hurmuzachi", Rădăuți, jud. Suceava ; *Irina Bobulescu*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Adriana Botici*, Liceul Sanitar, Oradea ; *Laura Briota*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Adriana Cismaș*, Liceul Industrial Tîrnăveni, jud. Mureș ; *Cristina Coteanu*, Liceul „V. Alecsandri", Bacău ; *Diana Cristea*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște ; *Simina Danciu*, Liceul „C. D. Loga", Timișoara ; *Camelia Enea*, Liceul „V. Alecsandri", Bacău ; *Daniela Fîntîneanu*, Liceul Industrial Nr. 1, Timișoara ; *Daniela Furtună*, Liceul „M. Eminescu", Constanța ; *Angelica Lambru*, Liceul „Mircea cel Bătrîn", Constanța ; *Cristina Luca*, Liceul „M. Kogălniceanu", Vaslui ; *Maria Miron*, Liceul „T. Vladimirescu", Tîrgu-Jiu ; *Diana Moldovan*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea ; *Daniela Morar*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Daniela Niță*, Liceul „N. Bălcescu", Pitești ; *Diana Nuțiu*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploiești ; *Daniela Otu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara ; *Mirela Popa*, Liceul „Mihai Viteazul", Turda, jud. Cluj ; *Gabriela Popescu*, Liceul „Unirea", Turnu-Măgurele, jud. Teleorman ; *Rodica Riza*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Amalia Săvinescu*, Liceul de Filologie-Istorie, Satu-Mare ; *Monica Săsărean*, Liceul „M. Eminescu", Satu-Mare ; *Lavinia Smultea*, Liceul de Matematică-Fizică, Caransebeș, jud. Caraș-Severin ; *Beatrix Szabo*, Liceul „C. D. Loga", Timișoara, *Mihaela Ungureanu*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Marcela Elena Voicu*, Liceul „A. Șaguna", Brașov.

Mențiuni : *Liliana Gabriela Badea*, Timișoara ; *Nicoleta Mirela Biriescu*, Timișoara ; *Mihaela Gliga*, Baia Mare ; *Daniela Morar*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Felicia Stratone*, Oradea ; *Irina Vespan*, Craiova ; *Alina Zamfir*, Buzău.

CLASA a XI-a

Premiul I : *Luminița Metea*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Oana Bărbulescu*, Liceul „I. Minulescu", Slatina.

Premiul II : *Rodica Șerban*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Simona Constantinovici*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara.

Premiul III : *Elena Lazăr*, Liceul Sanitar, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Aurelian Benone Radu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești.

Premii speciale : *Anca Denisa Alecu*, Liceul de Matematică-Fizică, Slobozia ; *Mihaela Artimon*, Liceul Sanitar, Sibiu ; *Daniela Bădeliță*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Mădălina Bădic*, Liceul „V. Alecsandri", Galați ; *Cristi Bădiliță*, Liceul „A. T. Laurian", Botoșani ; *Liliana Bîrlă*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, București ; *Claudia Borchină*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; *Simona Botean*, Liceul Industrial Beclean, jud. Bistrița-Năsăud ; *Carmen Buruiană*, Liceul „M. Eminescu", Iași ; *Alina Cioanca*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu-Mureș ; *Daniela Clenciu* Liceul „T. Vladimirescu", Tîrgu-Jiu ; *Șerban Andrei Cornea*, Liceul „Andrei Șaguna", Brașov ; *Otilia Dragomir*, Liceul Industrial Adjud, jud. Vrancea ; *Carmen Dumitriu*, Liceul Industrial nr. 3, Suceava ; *Luminița Eremia*, Liceul „N. Bălcescu", Pitești ; *Armand Frăsineanu*, Liceul „N. Bălcescu", București ; *Corneliu Gașpar*, Liceul Agroindustrial, Rădăuți, jud. Suceava ; *Adelina Gavrilă*, Liceul „Electroputere", Craiova ; *Laura Gheorghiu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara ; *Liliana Gîrneață*, Liceul „V. Alecsandri", Galați ; *Mihaela Herciu*, Liceul Industrial Nr. 4, Suceava ; *Cristina Lerh*, Liceul de Matematică-Fizică, Reșița, jud. Caraș-Severin ; *Leontina Lobodan*, Liceul „Nicu Gane", Fălticeni, jud. Suceava ; *Delia Mărincean*, Liceul „Mihai Viteazul", Turda, jud. Cluj ; *Nicoleta Micu*, Liceul Industrial Nr. 1, Bicaz, jud. Neamț ; *Cristina Milica*, Liceul „Roman Vodă", Roman, jud. Neamț ; *Adina Mincu*, Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna ; *Mona Momescu*, Liceul „M. Eminescu", Constanța ; *Daniela Moraru*, Liceul „Dinicu Go-

lescu", Cîmpulung Muscel, jud. Argeș ; *Codruța Mihaela Moș*, Liceul „Mihai Viteazul", București ; *Cristina Negrilă*, Liceul Industrial Nr. 2, Caracal, jud. Olt ; *Codruța Nicolescu*, Liceul Sanitar, Timișoara ; *Patricia Pârțioc*, Liceul Industrial Cîmpia Turzii, jud. Cluj ; *Anca Platcu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște ; *Daniela Ligia Pop*, Liceul Industrial Nr. 2, Topliță, jud. Harghita ; *Laura Andreea Savu*, Liceul Industrial Nr. 9, Arad ; *Angelica Stăniloiu*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila ; *Crin Theodorescu*, Liceul Industrial Nr. 3, Zalău ; *Cornelia Tîriș*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, București.

Menționi : *Mirela Baciu*, Bistrița ; *Daniela Marcela Chira*, Oltenița, jud. Călărași ; *Luminița Filip*, Timișoara ; *Olga Munteanu*, Sibiu ; *Laura Nicolescu*, Turnu-Măgurele, jud. Teleorman ; *Ana Maria Oros*, București ; *Rodica Tudoran*, Satu-Mare.

CLASA a XII-a

Premiul I : *Alexandru Baltag*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, București.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Roxana Baroi*, Liceul „V. Alecsandri", Bacău.

Premiul II : *Cristian Nițulescu*, Liceul „Unirea", Turnu-Măgurele, jud. Teleorman.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Anca Bleoju*, Liceul „Gh. Roșca Codreanu", Bîrlad, jud. Vaslui.

Premiul III : *Minodora Roșoi*, Liceul Industrial Nr. 2, Turnu-Măgurele, jud. Teleorman.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Simona Bădoiu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște.

Premii speciale : *Adriana Andronic*, Liceul Industrial Nr. 6, Constanța ; *Nicoleta Bălan*, Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu ; *Luminița Berta*, Liceul „Horia, Cloșca și Crișan", Alba Iulia ; *Daniel Boriceanu*, Liceul Industrial „Întorsura Buzăului", jud. Covasna ; *Mirela Boroș*, Liceul Industrial Nr. 8, Brașov ; *Carmen Caragea*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; *Adriana Chirvasă*, Liceul Industrial Nr. 2, Bîrlad, jud. Vaslui ; *Adela Ciulea*, Liceul „Bolyai Farcaș", Tîrgu-Mureș ; *Dana Dăscălescu*, Liceul „Gh. Șincai", București ; *Lelia Delescu*, Liceul Industrial Nr. 4, Ploiești ; *Liliana Floca*, Liceul „Axente Sever", Mediaș, jud. Sibiu ; *Daniela Fluieraș*, Liceul Industrial Nr. 11, Arad ; *Rodica Frenț*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare ; *Diana Garceac*, Liceul Industrial Nr. 32, București ; *Codruța Gavril*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Mihaela Ilie*, Liceul „G. Bacovia", Bacău ; *Ana Ivanciov*, Liceul Industrial Nr. 1, Timișoara ; *Lăcrămioara Lazăr*, Liceul „Lucrețiu Pătrășcanu", Bacău ; *Sorin Manole*, Liceul „Gh. Șincai", București ; *Daniela Marian*, Liceul Industrial Nr. 1, Tîrnăveni, jud. Mureș ; *Liliana Marin*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești ; *Daniela Mocanu*, Liceul Industrial Măcin, jud. Tulcea ; *Carmen Modreanu*, Liceul Industrial Nr. 2, Bîrlad, jud. Vaslui ; *Constanța Neagu*, Liceul Sanitar, Pitești ; *Cristina Necula*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște ; *Nelu Palade*, Liceul Industrial Nr. 1, Piatra Neamț ; *Doina Pârv*, Liceul „Mihai Viteazul", Turda, jud. Cluj ; *Mihaela Petrilă*, Liceul „Roman Vodă", Roman ; *Diana Pintea*, Liceul Sanitar, Bistrița ; *Georgeta Popa*, Liceul Industrial Nr. 2, Slobozia ; *Voichița Rablău*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău ; *Aida Sandiuc*, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava ; *Ilona Simon*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc ; *Bogdana Sîrb*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara ; *Simona Sora*, Liceul Sanitar, Hunedoara ; *Adriana Stănescu*, Liceul Industrial Nr. 5, Brăila ; *Elena Șoșoi*, Liceul Industrial Nr. 3, Rîmnicu-Vîlcea ; *Mirela Ștefan*, Liceul Industrial Nr. 2, Călărași ; *Luana Tărăbîc*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova.

Menționi : *Claudia Caloță*, Novaci, jud. Gorj ; *Violeta Ghiscop*, Galați ; *Adrian Davidoiu*, Tîrgoviște ; *Liliana Ganea*, Slobozia ; *Dan Ghenea*, Craiova ; *Mihai*

Mărculescu, București ; *Irina Pascaru*, Botoșani ; *Luminița Radu*, Brăila ; *Eutalia Teompa*, Alba Iulia ; *Mihaela Torumba*, Timișoara.

Limba și literatura maghiară

CLASA a IX-a

Premiul I. Premiul special „Ifjumunkás". Premiul special al Teatrului Maghiar de Stat Timișoara : *Pável Monika*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Lázár Erika*, Liceul Industrial Nr. 1, Satu-Mare.

Premiul II : *Varga Erzsebet*, Liceul Industrial Nr. 5, Oradea.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Bogács Nóra*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc.

Premiul III. Premiul special „Igáz Szó" : *Bencze Annamária*, Liceul „Unirea", Brașov.

Premiul special al C.C. al U.T.C. Premiul special „Utunk" : *Balázs Csilla*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu-Mare.

Premii speciale : *Ban Robert*, Liceul Economic, Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna ; *Juhász Tünde*, Liceul Industrial Nr. 3, Miercurea Ciuc ; *Lepedus István*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu-Mare ; *Péli Kamilla*, Liceul Economic, Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna ; *Sipós Annamária*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Cluj-Napoca ; *Sipós Enikó*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara.

Mențiuni : *Cseke Gyöngyvér*, Baia Mare ; *Dohor Eva*, Timișoara ; *Fakesch Borbala*, Tîrgu-Mureș ; *Mauzer Erika*, Timișoara ; *Maria Pop*, Liceul Industrial Nr. 33, București.

CLASA a X-a

Premiul I. Premiul special „Uj Elet" : *Kerckes Izabella*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc.

Premiul special al C.C. al U.T.C. Premiul special „Ifjumunkás" ; *Markó Atilla*, Liceul „Unirea", Brașov.

Premiul II al C.C. al U.T.C. Premiul special „Igáz Szó" : *Moldován-Rokk Melinda*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca.

Premiul III al C.C. al U.T.C. Premiul special al Teatrului Maghiar de Stat Timișoara : *Benö Attila*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu-Mureș.

Premii speciale : *Antal Margit*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara ; *Dobos Hajnal*, Liceul Industrial Nr. 8, Baia Mare ; *Körös Katalin*, Liceul Economic, Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna ; *Nagy Tünde Ilona*, Liceul Industrial Nr. 8, Baia Mare ; *Sárközi Zsuzsánna*, Liceul Economic, Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna ; *Szilágyi Andreea*, Liceul de Filologie-Istorie, Oradea.

CLASA a XI-a

Premiul I. Premiul special „Ifjumunkás" : *Bodrogi Erikö*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Cluj-Napoca.

Premiul special al C.C. al U.T.C. Premiile speciale „Uj Élet" și „A Hét" : *Székey Imola*, Liceul Industrial Sovata, jud. Mureș.

Premiul II : *Török Dalma*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc.

Premiul special al C.C. al U.T.C. Premiul special „Igáz Szó" ; *Bogdan Daniela*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu-Mare.

Premiul III : *Bologh Katalin*, Liceul Industrial Nr. 5, Oradea.

Premiul special al C.C. al U.T.C. Premiul special „Nyirk" : *Lengyel Timea*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu-Mureș.

Premii speciale : *Borbély Melinda*, Liceul Pedagogic Odorheiu-Secuiesc ; *Cseh Emese*, Liceul Industrial Nr. 5, Satu-Mare ; *Kálmán Katalin*, Liceul Agroindustrial Miercurea Nirajului, jud. Mureș ; *Kisgyörgy Réka*, Liceul Industrial Nr. 2, Covasna ; *Kui Tünde*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău ; *Sántha Attila*, Liceul Industrial Nr. 3, Tîrgu-Secuiesc, jud. Covasna ; *Sepsi Ildikó*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara ; *Szekernyés Gyöngyvér*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara ; *Szigety Tünde*, Liceul Industrial Nr. 2, Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna ; *Vida Gabor*, Liceul Industrial Nr. 11, Arad.

Menționi : *Király András*, Aiud, jud. Alba ; *Páll Klára*, Timișoara ; *Molnár József*, Mediaș, jud. Sibiu.

CLASA a XII-a

Premiul I. Premiul special „Ifjumunkás". Premiul special „Juventus" : *Kovács Attila*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. Premii speciale : „Korunk" și „Utunk" : *Hodor Adèl*, Liceul de Filologie-Istorie Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna.

Premiul II : *Nemes Gizella*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. Premiul special „Uj Elet" : *Daróczi Enikó*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu-Mureș.

Premiul III : *Kovács Eva*, Liceul de Matematică-Fizică, Zalău.

Premiul III : Premiul special „Igáz Szó" : *Balint Fazekas Krisztina*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 3, Cluj-Napoca.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Fazekas Ibolya*, Liceul Industrial Crasna, jud. Covasna.

Premii speciale : *Gellér Andreea*, Liceul „I. Slavici", Arad ; *Horvát Erika*, Liceul Industrial Nr. 5, Oradea ; *Kiss Aniké*, Liceul Agroindustrial, Miercurea Nirajului, jud. Mureș ; *Kovács Enikö*, Liceul Industrial Nr. 5, Oradea ; *Portik Annamária*, Liceul de Matematică-Fizică, Miercurea Ciuc ; *Szabó Evá*, Liceul de Matematică-Fizică, Sfîntu-Gheorghe, jud. Covasna : *Török Laszló*, Liceul Industrial Huedin, jud. Cluj ; *Tóth Melinda*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Timișoara ; *Ugron Levente*, Liceul „Unirea", Brașov.

Limba și literatura germană

CLASA a IX-a

Premiul I și Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Eva Maria Binder*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Sibiu.

Premiul II : *Magda Lia Bloos*, Liceul Industrial Nr. 34, București.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Tudor Birsan*, Liceul Industrial Nr. 34, București.

Premiul III : *Christine Sava*, Liceul „Nikolaus Lenau", Timișoara.

Menționi: *Hanna Hess*, Timișoara ; *Marianne Christine Probsdorfer*, Sebeș, jud. Alba.

CLASA a X-a

Premiul I : *Martin Schullerus*, Liceul de Matematică-Fizică, Sibiu.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Gerhard Müler*, Liceul Industrial Nr. 34, București.

Premiul II : *Karin Decker*, Liceul „N. Lenau", Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Klaus Peter Boltres*, Liceul „J. Honterus", Brașov.

Premiul III : *Adrian Andreica*, Liceul „N. Lenau", Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Mihaela Sîrbu*, Liceul Industrial Nr. 34, București.

CLASA a XI-a

Premiul I : *Bärbel Schuller*, Liceul „J. Honterus", Brașov.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Ligia Băieșan*, Liceul „N. Lenau", Timișoara.

Premiul II : *Heike Schult*, Liceul „N. Lenau", Timișoara.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Josefine Siberstein*, Liceul de Matematică-Fizică, Sibiu.

Premiul III : *Peter-Hans Artz*, Liceul „J. Haltrich", Sighișoara, jud. Mureș.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Elisabeth Schullerus*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Sibiu.

Menționi : *Eva Kiss*, Sighișoara, jud. Mureș ; *Gabriela Messer*, Arad ; *Sigrid Petri*, Jimbolia.

CLASA a XII-a

Premiul I și Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Edith Szegedi*, Liceul de Filologie-Istorie „J. Honterus", Brașov.

Premiul II : *Susanne Schuller*, Liceul de Filologie-Istorie „J. Honterus", Brașov.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Astrid Schmidt*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Sibiu, *Astrid Lux*, Liceul „N. Lenau", Timișoara.

Premiul III : *Hans Menning*, Liceul Industrial „J. Haltrich", Sighișoara, jud. Mureș.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Eva Herbert László*, Liceul Industrial „G. Coșbuc", Cluj-Napoca.

Menționi : *Hanno Höfer*, București ; *Gerda Manherz*, Timișoara.

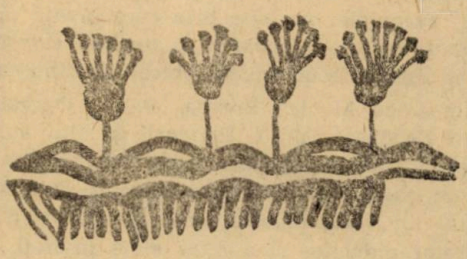

Din activitatea cercurilor literare sătmărene

Cu ocazia centenarului nașterii scriitorului Mateiu I. Caragiale, autorul romanului *Crații de Curtea-veche*, cercurile literare de la Liceul Industrial Nr. 6 din Satu-Mare au organizat o sesiune de comunicări și referate.

În fața unui numeros public, elevii Daniela Toduț (cl. a XII-a C), Marilena Boitor (cl. a IX-a B), Victoriția Pintea (cl. a IX-a B), Alina Lăzăruțiu (cl. a XI-a A) au prezentat în intervențiile lor opera și personalitatea scriitorului Mateiu I. Caragiale.

Cu același prilej, elevele Laura Ionescu (cl. a XII-a A), Maria Bulgaru (cl. a XII-a A), Sanda Moldovan (cl. a XII-a A), Daniela Vezentan (cl. a X-a G) și Mirela Hotea (cl. a X-a B) au recitat din opera poetică a lui Mateiu I. Caragiale.

Iubitorii de literatură din școală au participat și la medalionul literar „Mateiu I. Caragiale" — organizat de Inspectoratul Școlar Județean Satu-Mare, filiala Societății de Științe Filologice Satu-Mare și Casa Personalului Didactic, medalion la care și-au dat concursul scriitorul Adrian Popescu, redactor la revista *Steaua*, profesorii Nae Antonescu, Silvia Hart și Paul Hărăguș.

În prezent, elevii din liceul nostru se pregătesc să sărbătorească prin medalioane literare, simpozioane, vizite la case memoriale, sesiuni de comunicări și referate pe Liviu Rebreanu, creatorul romanului românesc modern, și pe Nicolae Labiș, deschizător de drum în lirica românească postbelică.

Prof. LUCIA BUDAI
Liceul Industrial Nr. 6, Satu-Mare

Cercul de folclor de la Școala Generală Nr. 1 din Blaj

Cercul de folclor de la Școala Generală Nr. 1, Blaj, înființat în urmă cu doi ani, a atras un număr mare de elevi care participă cu multă pasiune și interes la ședințele organizate, pentru că, așa cum mărturisesc, de fiecare dată reușesc să descopere noi frumuseți în creația poporului nostru.

Împreună cu profesorul Ion Brad urmăresc să dezvolt în rîndul elevilor noștri interesul pentru cunoașterea valorilor spirituale locale și să le formez deprinderi de culegere corectă a folclorului din zona Tîrnavelor.

Sub directa noastră îndrumare, membrii cercului întreprind la sfîrșit de săptămînă și în timpul vacanțelor anchete prin care învață să noteze cu exactitate informațiile primite, date despre informator și numele culegătorului, să încadreze creația în specie, cum să ancheteze un anumit obicei utilizînd chestionarul.

Cîțiva elevi inimoși ca Monica Borcea, Alina Oprean, Ovidiu Sîncelean, Gheorghe Avram, Alin Benchea, Emilia Handaric și alții au reușit pînă acum să adune un bogat material care însumează specii variate din toate genurile : strigături, bocete, cîntece de leagăn, doine, balade, obiceiuri de peste an și cele inspirate din marile evenimente din viața omului, precum și poezia lor. La ședințele de cerc, în prezența cadrelor didactice și a altor elevi invitați, au fost citite lucrări în care au fost prelucrate informațiile culese.

Între acestea s-au remarcat lucrările elevilor : Alina Oprean, „Șezătoarea din Crăciunelul de Jos" ; Alin Benchea, „Strigături de joc și nuntă din Lupu" ; Monica

Borcea, „Referiri pe marginea unui bocet din Pănade" ; Corina Boancheș, „Cîteva dintre obiceiurile primăverii și verii din Roșia de Secaș" ; Gheorghe Avram, „Sîlitul în Lupu", Carmen Trif, „Asemănări și deosebiri între *Balada lui Gruia* culeasă din Pănade și *Novac și corbul*".

În cinstea Conferinței Naționale a Organizației Pionierilor, membrii cercului de folclor vor organiza o sesiune de comunicări la care vor fi invitați toți elevii claselor a V-a — a VIII-a, precum și cadre didactice, valorificînd informațiile pe care le vom culege în anchetele din vacanța de primăvară. Pe lîngă cercul de folclor conduc împreună cu același coleg ansamblul folcloric, ai cărui componenți sînt tot membri ai cercului de folclor. Elevii noștri au obținut locul I la etapa orășenească și zonală a Festivalului Național „Cîntarea României", concurînd la 24 III 1985 pe scena Casei de Cultură a Sindicatelor din Alba-Iulia împreună cu alți colegi din județ, în cadrul etapei județene.

Prof. SABINA POPA
Școala Generală Nr. 1, Blaj

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

BRĂILA

Brăila a primit cu emoție și bucurie cinstea de a organiza în acest an Concursul de limbă și literatură română „Mihai Eminescu" — etapa republicană — și Concursul interjudețean de limbă maternă (maghiară și germană) pentru elevii claselor a VII-a și a VIII-a.

Cea de a XXVIII-a ediție a marcat centenarul concursurilor școlare din țara noastră, transformînd orașul nostru într-o veritabilă capitală a iubitorilor de frumos și adevăr exprimate sincer în dulcele grai al neamului nostru.

După emoțiile concursului, ne-am preocupat să oferim elevilor și profesorilor însoțitori posibilitatea de a cunoaște o parte din realizările Brăilei de azi. În timp ce comisia centrală a concursului stăruia cu atenție și interes asupra lucrărilor scrise, elevii au putut vizita orașul și împrejurimile sale.

Cetate de Bărăgan și cetate de Dunăre, Brăila și-a deschis larg bulevardele pornite de la o Dunăre la altă Dunăre, primindu-și cu drag oaspeții. În Piața V. I. Lenin, aceștia au vizitat Muzeul Brăilei, înființat în 1881, a cărui secție de istorie înfățișează într-o concepție grafică și plastică modernă numeroase dovezi materiale și spirituale din zona Brăilei. În aceeași piață se află și Teatrul Dramatic „Maria Filotti" ; de curînd restaurat, o adevărată operă de artă, care cuprinde o sală de spectacole în stil baroc cu o bogată decorație interioară, cu cupola și frontonul pictate, și o sală studio, unde au asistat la spectacolul *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale. În această zonă a orașului s-au mai putut vedea : Ceasul monumental (1909) cu patru cadrane corespunzătoare străzilor principale ce pornesc din piață, Biblioteca „Panait Istrati" cu un fond de cărți de 280.000 de volume. În Grădina Publică a orașului au fost vizitate Expoziția permanentă „Panait Istrati" și Expoziția memorială Dumitru Panaitescu Perpessicius. Au mai fost vizitate punctul muzeistic „Baldovinești lui Panait Istrati", stațiunea balneoclimaterică Lacu-Sărat, unități de învățămînt și unități economice.

La Clubul muncitoresc — Progresul — pionierii s-au întîlnit cu scriitori brăileni. O parte dintre elevii prezenți la olimpiadă au participat la concursul de

recitări „Omagiu Independenței", punînd în valoare, cu deosebit talent, virtuți interpretative și adîncă simțire. Cei mai buni dintre cei mai buni au participat la o fază finală a concursului care a premers festivitatea de închidere a concursului.

Cu speranța că Brăila a reușit să fie o gazdă bună pentru oaspeții săi dragi, ne face plăcere să ne reamintim cuvintele tovarășului academician Ion Coteanu, președintele comisiei de concurs, rostite la festivitatea de închidere : „La revedere, Brăila ! Gazdă iubită, să trăiești și să-nflorești ! Întîlnirea cu tine nu o vom uita niciodată !".

Prof. DUMITRU BARĂU
Școala Generală Nr. 23, Brăila

BUCUREȘTI

La Concursul internațional cu tema *Cum văd eu Turcia*, la care au participat tineri din 42 de țări, Clara Simona Bucan de la Liceul de Artă „N. Tonitza" din București a obținut un important premiu.

Cu greu se poate imagina bucuria ce s-a revărsat pe fața de cuceritoare modestie a Simonei Bucan, cea mai tînără dintre concurenți (17 ani), dublată de satisfacția de a-și vedea rodul muncii răsplătit cu lauri, în clipele în care i s-au adus la cunoștință rezultatul concursului și vestea că reprezentanți ai artelor din Turcia — statul ce a inițiat concursul — o invitau să participe personal la festivitatea de premiere ce urma să aibă loc la Ankara. Și astfel Simonei Bucan i s-a oferit prilejul de a vedea direct ceea ce tema concursului i-a impus să vadă cu ochii minții, cu imaginația.

Talentul și munca perseverentă, dar, adăugăm noi, colegii ei de clasă, și calitățile ei umane explică succesul cu totul remarcabil al concurentei noastre.

În micul album, cuprinzînd reproducerile lucrărilor premiate, album pe coperta căruia se poate admira, reprodusă fotografic, chiar propunerea de afiș a Simonei sînt exprimate simbolic și cîteva din gîndurile ei.

Talentul colegei noastre a adus Liceului de Artă „N. Tonitza" și culorilor patriei o nouă și importantă victorie.

OANA LAURIC
Liceul de Artă „N. Tonitza"

CURTEA DE ARGEȘ

În vacanța de primăvară a acestui an școlar, sub îndrumarea tovarășilor profesori de limba română Ioana Barbu și Liviu Groza, elevii școlii noastre au organizat o excursie avînd ca obiectiv vizitarea „Complexului monumental Mateiaș" și a caselor memoriale ale scriitorilor George Topîrceanu și Liviu Rebreanu.

A fost un foarte bun prilej de a lua contact cu istoria și literatura „la ea acasă". Ne-au impresionat în mod deosebit faptele de vitejie ale eroilor neamului, imortalizate în imagini-document și opere de artă expuse în incinta „Complexului monumental Mateiaș", renovat de curînd. Am păstrat un moment de reculegere ca semn al recunoștinței pe care o purtăm celor care s-au jertfit pe cîmpul de luptă pentru fericirea patriei.

La Nămăiești, la „Casa Memorială George Topîrceanu", am putut afla numeroase detalii interesante despre viața și opera autorului *Rapsodiilor de toamnă*.

Aici, ne-am putut da seama că unele dintre poeziile scrise de George Topîrceanu sînt inspirate din atmosfera acestor încîntătoare locuri. Lucruri noi, interesante și folositoare am aflat și la „Casa Memorială Liviu Rebreanu" din apropierea orașului Pitești. Cu emoție am păsit pragul casei în care Liviu Rebreanu a creat opere nemuritoare, adevărate „coloane de granit" ale literaturii române.

Excursia a trezit în noi sentimentul de prețuire a valorilor istorice, culturale și literare ale poporului nostru și îndemnul de a citi cît mai mult din inestimabilul tezaur al literaturii române.

CLAUDIA DRAGOMIR
Școala Generală Nr. 5, Curtea de Argeș

MAIERU (jud. Bistrița-Năsăud)

Sub semnul omagierii marelui romancier Liviu Rebreanu pe plaiurile năsăudene, duminică, 3 martie 1985, Maierul, „Cuibul visurilor sale", a trăit momente deosebite.

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Bistrița-Năsăud și Societatea de Științe Filologice au organizat, cu prilejul închiderii festive a „Lunii cărții la sate", un ciclu de manifestări cultural-educative și artistice desfășurate la Muzeul Memorial „Liviu Rebreanu" din Năsăud (Prislop) și la căminul cultural din Maieru.

La aceste manifestări omagiale au fost prezenți tovarășii Radu Constantinescu, director în Consiliul Culturii și Educației Socialiste, prof. dr. I. Hangiu, secretarul Societății de Științe Filologice din Republica Socialistă România, prof. univ. dr. Ion Vlad de la Universitatea din Cluj-Napoca, Niculae Gheran, cunoscut editor al operei lui Liviu Rebreanu, Liviu Petrescu, critic literar, Stelian Cîrstean, Radu Levîrdă, din partea Centralei Editoriale, Atanasie Lupu de la Biblioteca Centrală de Stat, precum și reprezentanți ai unor organe județene de învățămînt și cultură.

La Maieru a fost vizitat muzeul sătesc, unde ghizii, elevi în clasa a V-a, au dat explicații și au fost felicitați cu căldură de către distinșii vizitatori. În sala arhiplină a Căminului cultural, au luat cuvîntul : prof.. Sever Ursa, președintele Societății Culturale „Liviu Rebreanu", care a prezentat volumul al II-lea al jurnalului lui Rebreanu, Niculae Gheran și Ion Hangiu, care, în cuvinte emoționante, au evocat momente din viața lui Liviu Rebreanu și au apreciat interesul locuitorilor acestor meleaguri pentru pregătirea centenarului ctitorului romanului românesc.

Manifestarea s-a încheiat cu un frumos spectacol folcloric prezentat în cinstea oaspeților și în amintirea aceluia care și-a iubit fierbinte satul, leagănul copilăriei, pe care l-a numit metaforic „Cuibul visurilor".

DANA HORDOAN și MARIA BORȘ
Școala Generală Maieru

TÎRGU-OCNA (jud. Bacău)

În orașul Tg.-Ocna, județul Bacău, a fost organizată de către Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă, Comitetul Județean Bacău al U.T.C., Consiliul Educației Politice și Culturii Socialiste și de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al orașului Tg.-Ocna a V-a ediție a *Săptămînii cultural-complexe „Omagiu eroilor"*.

Această amplă manifestare a fost dedicată în acest an celei de a 64-a aniversări a partidului, Zilei Independenței României, împlinirii a patru decenii de la victoria asupra fascismului și a douăzeci de ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R.

Manifestarea a inclus și sesiunea științifică de referate și comunicări cu tema „Educarea materialist-științifică și revoluționar-patriotică a elevilor", organizată de către Inspectoratul Școlar Județean Bacău, Casa Personalului Didactic Bacău și Comitetul Orășenesc Tg.-Ocna al Educației Politice și Culturii Socialiste. Sesiunea și-a desfășurat activitatea în ședință plenară și apoi pe secțiuni. În ședința plenară tovarășul profesor Miluță Bortă — inspector școlar general-adjunct al Inspectoratului Școlar Județean Bacău a prezentat comunicarea *Coordonate teoretico-metodologice ale educației umanist-revoluționare a elevilor.*

Pe secțiuni, au prezentat comunicări : învățătoarea Sorina Gîtu, Școala Doftana, învățătoarea Maria Andronic, Școala Doftana, prof. Alexandrina Mihoci, Școala Nr. 1, Tîrgu-Ocna, prof. Manda Goța, Școala Nr. 4, Tîrgu-Ocna, prof. Mariana Mișcoci, Liceul Industrial Tîrgu-Ocna.

La această manifestare științifică au participat peste 300 de cadre didactice din orașele Tg.-Ocna, Slănic-Moldova și comunele învecinate.

Discuțiile purtate pe marginea acestor materiale au scos în evidență contribuția cadrelor didactice la realizarea educației materialist-științifice și revoluționar-patriotice a elevilor.

Prof. ALEXANDRINA MIHOCI
Școala Generală Nr. 1, Tîrgu-Ocna

TINERE TALENTE

RONALD GASPARIC

S-a născut la 23 martie 1970, la Brăila. Este elev la Liceul „N. Iorga" din aceeași localitate. A fost premiat la mai multe ediții ale concursului de creație „Autori — copiii" și a publicat în ziarul județean *Înainte*, în *Analele Brăilei*, *Cronica* și *Amfiteatru*.

Definiție

Razele
Sînt soarta luminii
Și cerul, ideea ei despre viață
Pasăre a existenței
Cînd eu nu sînt
Decît trilul ei
În întuneric.

Ce frumoasă eşti tu, ţară!

ANDREI IOAN CAZACU
Şcoala Generală Nr. 76, Bucureşti

În grădina dinspre drum
Floarea fumegă parfum
Şi-a venit o ciocîrlie
Să ne cînte tot ce ştie.
Ceru-albastru se îngînă
În apa de la fîntînă
Şi îl bem de-o săptămînă
Toată noaptea, de la stele,
Cade rouă de mărgele.

Ce frumoasă eşti tu, ţară !
Cînd pătrunzi în primăvară
Pe urme de căprioară !

Munţii tăi ştirbiţi de lună
Cu văzduhul se cunună
Rîul cîntă şi răsună.

Dac-aş fi şi eu un greier
Aş porni să te cutreier
De cu zori şi pînă-n seară
Cu vioara subsuoară
Aş dormi pe cîmpul mare
Sprijinit de vreo cicoare
Dar nu pot pleca departe
Că sînt mic şi nu se poate
Stau şi te citesc din carte.

Noaptea

LUMINIŢA LĂCRĂMIOARA LUPAŞCU
Şcoala Generală Pîrjol, jud. Bacău

Noaptea ne uneşte cu nemărginirea
Ce s-a pierdut pe cărările nesfîrşitului,
Ne apropie de misterioasele tăceri
Topite în întuneric.

Noaptea este-un tărîm de linişte,
În care ţi se pare că nu se-ntîmplă nimic,
Unde cuvintele se joacă
Indescifrabil, cu nu şi da.

Scriitori români despre limbă și stil

Antologie, introducere, comentarii, bibliografie și glosar de GH. BULGĂR. Prefață de PERPESSICIUS.

Ediția a II-a, revăzută și adăugită
București, Editura Albatros, 1984, 236 p.

Limba a constituit, din cele mai vechi timpuri, suportul esențial al înțelegerii în conviețuirea umană, iar pentru cărturari — o comoară inepuizabilă a unui popor. Aportul oamenilor de cultură la „creșterea limbii românești" este ilustrat de autorul antologiei prin texte selectate din opere reprezentative, începînd cu cronicari și pînă la scriitorii contemporani.

Cartea se deschide cu un *Argument*, în care se precizează : „Antologia de față [...] reflectă într-o sinteză instructivă relațiile multiple dintre cultură și limbă în toate direcțiile progresului unui popor" (p. V). Pentru a răspunde acestui deziderat, Gh. Bulgăr a selectat, cronologic, texte din operele a 68 de cărturari români (cronicari, istorici, scriitori, lingviști, critici și istorici literari), dînd posibilitatea lectorului să urmărească opiniile acestora despre limbă de-a lungul a patru secole.

Introducerea, *Limbă, cultură, istorie* (p. XVI—XXVI), care precedă textele, relevă unitatea acestor „trei noțiuni fundamentale pentru un popor" (p. XVI) și rezumă etapele istorice ale formării poporului și limbii române, autorul considerînd că, la apariția *Scrisorii lui Neacșu*, „cultura noastră avea o tradiție umanistă de nivel european" (p. XVIII). Principalele momente și acte de cultură — scrierile religioase, traducerile, cărțile tipărite în românește începînd cu secolul al XVI-lea, cărțile laice, apariția școlilor românești, realizările secolelor al XIX-lea și al XX-lea — au contribuit la dezvoltarea culturii și limbii românești.

Epoca cronicarilor Grigore Ureche, Miron Costin, Stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir este succint prezentată în *Cronicarii despre originea și specificul limbii* (p. 1—3), unde găsim și bibliografia referitoare la aceștia.

În *Studiul și cultivarea limbii în centrul activității Școlii Ardelene* (p 9—15), autorul înfățișează realitățile social-politice și culturale din secolul al XVIII-lea, operele de seamă ale învățaților Școlii Ardelene și contribuția acestora la tezaurul culturii naționale. Activitatea și scrierile cărturarilor ardeleni au constituit „în același timp forme eficace ale luptei politice și sociale pentru emancipare și progres..." (p. 13).

Scriitorii epocii moderne despre problemele limbii române (p. 26—32) sintetizează activitatea pe tărîmul culturii, literaturii și limbii scrise a cărturarilor munteni și moldoveni de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Autorul relevă faptul că Văcărești „urmăresc aducerea literaturii și limbii noastre în curentul de idei noi, de rafinament artistic, care sintetiza valori strălucite ale clasicismului și înnoirii pozitive ale artei poetice europene" (p. 26).

Începutul epocii moderne este discutat în *Problemele limbii literare de la Heliade la Unirea Principatelor* (p. 44—50). Sînt prezentate evenimentele istorice (Revoluția lui Tudor Vladimirescu și pacea de la Adrianopole) care au contribuit la progresul țărilor române și principalele monumente de cultură (*Gramatica* lui Heliade, *Curierul românesc*, *Albina românească*, *Dacia literară* ș.a.), precum și figurile proeminente ale culturii românești care și-au adus contribuția, prin operele și activitatea lor, la modernizarea limbii, „animați de nobile sentimente patriotice, într-un chip tot mai solidar și mai dinamic, dornici de progres, atașați față de cultura și limba națională" (p. 47).

Limba literară în epoca Junimii (p.71—76) este o chintesență a momentului cultural datorat societății Junimea și revistei *Convorbiri literare*, care „a fost o tribună de afirmare a marilor talente, dar și o tribună a dezbaterilor literare și filologice pentru normă și frumusețea

scrisului" (p. 72). Este evidențiat aportul marilor personalități ale epocii : „Deși adversari pe tărîmul convingerilor social-politice, al doctrinelor literare și estetice, Maiorescu și Hasdeu, Alecsandri și Cipariu, Eminescu și Macedonski s-au întîlnit adesea pe tărîm filologic, pentru a orienta limba spre țeluri expresive, fertile, moderne, ei înșiși scriind o limbă clasică, originală și expresivă, exemplară sub toate raporturile" (p. 74).

Contribuția învățaților din secolul nostru la cultivarea limbii române este sintetizată în paragrafele : *Creșterea limbii românești în secolul nostru* (p. 129—133) și *Inițiative și realizări contemporane* (p. 160—164).

Bibliografia selectivă (p. 226—228) completează bibliografia problemelor de limbă discutate în cadrul fiecărui studiu.

De asemenea, *Glosarul* constituie un auxiliar prețios pentru înțelegerea exactă a conținutului textelor selectate.

Elaborarea introducerilor sintetice și, mai ales, selectarea textelor au solicitat autorului antologiei un mare volum de muncă, dar produc și satisfacția de a fi pus la îndemîna cititorilor „o carte de înalte delectări și de mult folos" (Perpessicius).

ION GH. GRECU

MIHAIL SADOVEANU
Hanu-Ancuței
Tabel cronologic, prefață și note de
ȘTEFAN BADEA
București, Editura Albatros, 1985, 192 p.

O viziune amplă și unitară a narațiunilor din ciclul *Hanu-Ancuței* al lui Sadoveanu ne oferă Ștefan Badea în cartea ce apare în colecția „Texte comentate". Autorul se străduiește să adapteze demersul critic scopului didactic, încercînd să dea și o unitate de ansamblu studiului. Studiul se organizează pe structuri care unesc grupuri din povestirile ciclului. Viziunea lui Ștefan Badea este cea a unui competent profesor care-și îndrumă elevii de la general la particular, la demersul critic pe text, apoi la concluzii selectate din referințe critice.

Prefața favorizează pătrunderea lectorului neavizat în universul hanului, ca motiv presadovenian : de la Caragiale și Slavici la I. Al. Brătescu-Voinești pînă la scrierile lui Sadoveanu. Concluzia amplă și convingătoare sintetizează afirmațiile autorului : „...hanul sadovenian se constituie treptat într-un spațiu cu totul aparte, care închide în sine o lume, un univers și o istorie" *(Prefață)*. Privit ca spațiu al întîmplărilor, poveștilor și amintirilor, hanul capătă simboluri fenomenologice, el existînd prin sufletul Ancuței și prin cadrul de petrecere. Autorul studiului evidențiază „arta cuvîntului", valorile stilistice ale limbajului. Modalitățile artistice redau o lume, un timp, exploatează toate posibilitățile limbii, Sadoveanu dovedindu-se un maestru al folosirii și îmbogățirii ei. Cele trei viziuni demonstrate de Ștefan Badea, *epicul*, *liricul* și *dramaticul* fac din „faptele narative" aduse la han o povestire în serie, cu schimbări de roluri narative. Demonstrația grăitoare din a doua parte a studiului pornește de la premisa că ne aflăm în fața unei opere de mare finețe și modernitate. Concluzia revendică ideea existenței unei opere unitare : „cele nouă istorisiri se dovedesc puternic și multiplu corelate [...] datorită spațiului coordonator și unificator, timpului comun și identificării povestitorilor cu protagoniștii și martorii întîmplărilor evocate", constituind „o operă unitară (nicidecum o culegere de povestiri)".

Analizele de text și din aparatul critic cuprind atît interpretări fenomenologice, trimițînd și la alte opere sadoveniene, cît și explicații stilistice, lexicale, respectîndu-se aceeași viziune unitară. De exemplu, prezența comisului Ioniță care-și amînă povestirea, el fiind mai degrabă un ascultător-tezaur și un element de relație între episoade ; sau schimbul de roluri narative, povestitor/ascultător, cu identificarea rolului de protagonist în persoana Zahariei Fîntînaru și a liței Salomia.

Unele observații puteau fi mai atent formulate. Există o oarecare ezitare în argumentare, o inconsecvență între afirmațiile din prefață și cele din note. Bună-

oară, în *Prefață*, comparația este considerată „cel mai des utilizat procedeu de către evocator și, în egală măsură, de către povestitor", pentru ca apoi să se constate că sînt „destul de rare comparațiile la care apelează vorbitorii" (p. 51). Iar comparația e considerată *procedeu* (!). Ar fi fost indicată și o anume unitate de viziune și de limbaj în abordarea statutului de povestitor. Nuanțele de *povestitor-evocator, personaj-narator, povestitor-erou, narator-scenarist* impun o clarificare care să evite echivocul.

Dincolo însă de aceste ușoare ezitări, studiul lui Ștefan Badea rămîne un util ghid în lumea destul de nebuloasă a povestirilor de la *Hanu-Ancuței*, un studiu care pune în valoare opera „unică", lăsată de Sadoveanu.

CORNEL MUNTEANU

Curier

Scrisorile asupra cărora ne concentrăm atenția în rîndurile ce urmează au sosit la redacție pînă la data de 25 mai 1985.

Bianca Mureșanu din Ploiești : frumoase notații fugare ale unei structuri sufletești pline de imaginație și energie. Expresia capătă adesea reflexe ale poeziei lui Nichita Stănescu : „Trec prin tine ca printr-o clepsidră / Din care fur o secundă, / O adun cu ochii mei, cu buzele, / Cu genunchii și cu gleznele. / Pași de grîu... / Pădure de secunde secerate / Și făcute pîine." Mai ai încă pînă să-ți descoperi adevărata voce. Încearcă să-ți formezi capacitatea de a controla sentimentul liric pe un spațiu mai larg.

Corina Elena Ivanov din Tulcea : supralicitezi metafora sau relația de determinare, iar uneori chiar în mod stîngaci, cu prea multe cuvinte de legătură (conjuncții, prepoziții sau pronume relative) : *„Nostalgie veselă :* Picturi rupestre-mi trec prin suflet / ca printr-o pînză de păianjen și / se scufundă-n asfințit / de păduri tropicale / cu ploi pieptănate de / gînduri feline ce aleargă pe / tabla de șah care / își strînge una cîte una / clipele gălăgioase / ferindu-mi sufletul / de ieri." Dincolo de stîngăcii, se simte însă respirația poeziei. Exersează-te o vreme și în structuri prozodice fixe, pentru a căpăta mai multă disciplină.

Andrada Romanescu din Pitești : mi-a reținut atenția cea mai scurtă din poeziile trimise, care este și cel mai riguros modelată : *„Primăvară :* Primăvară, / ca o felie de pepene / din care mușcă soarele. / Primăvară, / ca zvîcnetul libelulei / prin flori de cais. / Primăvară, / ca ecoul pașilor unei copile / într-o pădure de ghiocei." În *Anotimpuri* (cea mai slabă) sînt prea multe repetiții inutile de cuvinte, care nu fac decît să obosească lectorul. Poți trage singură concluzii în privința celorlalte poezii. Ai talent. Mai scrie-ne.

Anya Mirianys din Tulcea : versurile tale amintesc de poeziile suprarealiste de bună calitate, fiind îmbibate de acea reverie cu deschideri filozofice pe care o cultivă, de exemplu, Jean Paul-Sartre. De altminteri, amintești numele poetului printre cei pe care îi citești des. Nu ai încă un stil propriu. Încearcă să ți-l formezi, concentrîndu-te mai ales asupra a *ceea ce ai de spus.*

Eva Ștefania R. din Miercurea-Ciuc : mecanismul de alcătuire a poeziei tale este paralelismul sintactic, dublat firesc de repetiția de cuvinte și urmat de cîte o formulare... apodictică. Îmbogățește-ți registrul stilistic. Caută să controlezi mai îndeaproape ritmurile versurilor, muzica subtilă și sugestivă a cuvintelor fiind una din marile surse de incantație poetică.

Vasile Andrei, din Țăndărei : saltul făcut este evident, dar încă nu poți supune total materia poetică decît pe spații mici. Citez poezia *Metamorfoză :* „Frumoaso, / O să te pun înaintea mea / Pe roată / Ca o amforă crudă. / Între palmele mele vii / De cuvinte, / Trupul tău / Va deveni poezie." Către această materialitate a imaginilor și energie a verbului trebuie să evoluezi.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Raluca Cosmin din Gheorghe Gheorghiu-Dej, județul Bacău : poezii scurte, cu imagini tăioase, violente, al căror efect se echilibrează uneori printr-o prozodie voit reținută, domoală. Impresia este de mare luciditate, dar și de dinamitare a sentimentelor. În același timp — de originalitate. Poezia care mi-a plăcut cel mai mult e dintre cele mai puțin elaborate însă : „*Despărțire* : Larma încă plăcută / a șinghelui prin palmele tale / sărută urma albă / aproape uscată / de pe pleoape. / Tăcerea mea a spart / risul tău amorf în cioburi. / Cuvintele nu fisurează absența. / Lasă-mi bucuria de-a iubi / această ultimă plecare din tine." Succes pe mai departe.

Carmen Viorica Antoniu din Galați : o vocație poetică certă, oscilînd între sobrietate și ironie subtilă : „*Eternitate* : Manole, / Sărută valul verde de lacrimi ! / Sînt ochii Anei. / Manole, / Sărută altarul patimii tale ! / Sînt buzele Anei. / Manole, / Sărută-ți turlele creației ! / Sînt obrajii Anei. / Așa e jocul, Manole ! / Începe. De-acum / Te-ntorci acasă. / Ai cîștigat ! / Ana te așteaptă / Mîndră". Poezia „Bilanț" pornește de la o idee interesantă, dar e insuficient realizată. Mai scrie.

Violeta Elena Stogrea din Rădăuți, județul Suceava : mai rotunjită este *Transformare* : „Am simțit un val / între pleoape / și am simțit / cum plîng... // Lacrimile mării / s-au prelins / în sufletul meu / și s-au contopit / cu lacrimile respirației. // Și-am devenit / marea... / eternă și candidă mare..." Am tăiat din text cîteva cuvinte al căror înțeles era deja cuprins, în mod sugestiv și deci mai eficient, în celelalte (de ex. *trist* etc.). Frumoase sînt și *Vis* și *Zarzărul iubirii*. Celelalte nu cuprind aceeași tensiune lirică.

O cantitate impresionantă de versuri și cîteva compuneri am primit de la Școala Generală Nr. 9 din Călărași, scrise de elevi din clasele V—VIII : *Tincuța Bucur, Ionela Cioc, Ovidiu Zainea, Ovidiu Pavelescu, Dorina Gheorghe, Geanina Pîrvulescu, Valeria Mihalcea, Ilona Mihai, Mirel Iosif, Mirela Ghiliciu, Niculina Călin, Virgil Moise, Liliana Mihaela Alecu, Daniela Bratu, Iulia Vasile, Iuliana Enciu, Diana Constantin, Carmen Gheorghe, Norela Enescu, Daniela Dogaru, Mădălina Moldoveanu, Luminița Popa, Mirela Herea, Cerasela Lascu, Georgiana Cataloi, Mădălina Moldoveanu, Adina Datcu.* Toți acești copii au o sensibilitate deosebită, o înzestrare intelectuală impresionantă și preocupări frumoase. Temele, uneori și imaginile, sînt comune. De aceea aș dori ca fiecare să-și caute drumul propriu, să scrie potrivit nevoilor interioare, nu numaidecît la îndemnul altora, și să trimită personal versurile pe adresa redacției noastre.

Gina Mihalache din Gheorghe Gheorghiu-Dej, județul Bacău sugerează ca „în cuprinsul revistei să alcătuiți o rubrică în care să precizați cum poate un elev progresa în arta poeziei și care sînt tainele descoperirii de cuvinte frumoase." Ideea e atrăgătoare și pentru cel ce semnează *Curierul* revistei (deși nu este lucrul cel mai ușor de realizat !), și a fost de altminteri exprimată, în diverse moduri, și de alți corespondenți ai noștri. Voi discuta propunerea cu redactorul-șef Ion Hangiu. Versurile tale surprind printr-o bogată imagistică. Stîngăciile se pot pune pe seama vîrstei (ești numai în clasa a VII-a).

Carla Elvira Gelenszki din Sighetul Marmației : *Tablou de seară* și *Mister* sînt sugestive și te caracterizează prin stil. Citez pe prima : „Ochii serii / în poala primăverii / s-au așezat. / / În lacrimi stelare / nălucirile somnului / izvorăsc din coapsa silabei. / / Mii de fîntîni / dispar în penumbră / la căpătîiul lunii. / E noapte... / adoarme printre crengi / acuarela cuvîntului." Deși unele imagini sînt banale — „ochii serii", „lacrimi stelare" —, tonul gingaș și acuratețea penelului salvează „tabloul". Mai așteptăm.

Un răspuns mai detaliat, pe care nu-l putem insera aici din lipsă de spațiu, merită și următorii prieteni ai noștri : *Mona T.* din Suceava, *Maria Hortolomei* din Huși, județul Vaslui, *Nicoleta Maftei* din Constanța, trei membri ai cenaclului literar „Marin Iancu Nicolae" al Liceului Agroindustrial Răducăneni, județul Iași *(Gabriela*

Băhnăreanu, *Constantin Birlescu*, *Ion Radu*), *Margo Feraru* din Brăila, *Georgiana Karina Wild* din Tîrgu-Mureș, *Tincuța Horonceanu* din Pîrjol, județul Bacău, trei membri ai cenaclului literar de la Liceul Agroindustrial Iași (*Gelu Vatră*, *Iuliana Nechita*, *Mihaela Bulai*), *Carmen Ionescu* din Urziceni, județul Ialomița (care ne-a trimis cîteva poeme în proză), *Daniela Păun* din Piatra Olt, *Luminița Lăcrămioara Lupașcu* din Pîrjol, județul Bacău, *Simona Nicoleta Lazăr* din Bacău, *Daniela Bunea* din Sibiu, *Valentina Ursan* din Arbore, județul Suceava, *Marius B.* din Ploiești, frații *Donald Gasparic* și *Ronald Gasparic* din Brăila, *Mariana Prodan* din Mînjești, județul Iași, *Gabriela Manolache* din Pîrjol, județul Bacău, *Claudia Acsinte* din Brăila, *Elisabeta Traian* din Iași, *Jeanina Georgeta T.* din Rîmnicu-Vîlcea, *Manuela Radu* din Oțelu-Roșu, județul Caraș-Severin, *Corina-Gabriela Tudor* și *Rosina Baciu* din Curtea de Argeș, *Magdalena Bratu* din Ploiești, *Eva Ștefania Rözsler* din Miercurea-Ciuc, *Maria Rusu* din Suceava, trei membri ai cenaclului „Visătorii" al C.P.S.P. Întorsura-Buzăului, județul Covasna (*Oana Soficu*, *Rodica Rățulea*, *Alina Brutcă*). Să sperăm că unii dintre ei, cei mai buni, își vor găsi numele în cuprinsul revistei, la rubricile „Debut" sau „Tinere talente". Dacă nu în acest număr, în următoarele..

Interesante prin unele imagini, îmbinări de cuvinte, de versuri sau prin versificație sînt și poeziile trimise de *Bogdan Hobai* din București, *Zena-Maria Paterău* din Timișoara, *Gabriela Opriș* din Sibiu, *Málnási Izabella* din Toplița, județul Harghita, *Iulia-Corina Trifu* din Dej, *Camelia Luchiacenco* din Galați, *Dorina Oțălaș* din Galați, *Diana Dosoftei* din Vatra Dornei, județul Suceava, *Gabriela Popescu* din Brăila, *Simona Noaghiul* din Suceava, *Luminița Dabija* din Hociungi, județul Neamț, *Iuliana Marinela Nițulescu* din Drăgășani, *Nicoleta Iacob* din Miercurea-Ciuc, *Gabriela Mustață* din Piatra Olt, *Grațiela Drăgan* din Fundulea, județul Călărași, *Liliana Zugun* din Constanța, *Loredana Floroni* din Hațeg, *Mariana Dobrin* din Pogana, județul Vaslui, *Rita Sava* din Mihail Kogălniceanu, județul Constanța, *Rodica Pădurariu* din Deva, *Sabin Gherman* din Zau de Cîmpie, județul Mureș, *Aurelia Riza* din Bădeni, județul Sălaj, *Carmen Curelaru* din Bacău, *Elena Purice* din Constanța, *Loredana Irina Csutak* din Buzău, *Daniela Dămătîrcă* din Roman, județul Neamț, *Tiberiu Oancea* din Brad, județul Hunedoara, *Doris Diana Filip* din Timișoara, *Costeluș Onofrei* din Vaslui, *Amalia Voiculescu* din Timișoara, *Ioan Siberiu Romeo Mera* din Gura Humorului, județul Suceava, *Elena Vlad* din Călărași, *Grigore Ciurea* din Telești, județul Gorj, *Carmina Lungu* din Horezu, *Dragoș Simbotin* din București, *Iuliana Buican* din Cornățel, județul Argeș, *Mariana Carmen Dumitru* din Găvănești, *Florin Marius Însurățelu* din Ionășeni, județul Botoșani, *Rodica Cheharu* din Vîrtoapele, județul Teleorman, *Anemona Diac* din Iași, *Maria Hălăciugă* din Farcașa, județul Neamț, *Carmen Frese* din Timișoara, *Rodica Nițu* din Comani, județul Olt, *Maria Belibon Cotos* din Vicov de Sus, *Nicoleta Turcu* din Brăila, *Dana Oprea* din București, *Niculina Birsan* și *Venera Roxana Ghighilon* din Stejerei, *Daniela Goloman* din Baia Mare, *Aronel Paul Stoichițoiu* din Craiova, *Mihaela Irimia* din Iași, *Mirela Șinca* din Cluj-Napoca, *Valerica Gheorghiță* din Rîmnicu-Sărat, *Ghiocel Zahiu* din Buzău, *Iuliana Buican* din Cornățel, județul Argeș, *Dora Deleanu* din Pitești, *Mariana Marinescu* din Cornățel, județul Argeș, *Otilia Dimitriu* din Blaj, județul Alba, *Rita Rovănescu* din Bals, județul Olt, *Liviu Adrian Neacșu* din București, *Petrina Armie* din Brad, județul Hunedoara, *Mariana Condeescu* din Tîrgu-Jiu, *Daniela Cornelia Turcu* din Bîrlad, județul Vaslui, *Mihai Șubă* din Iași.

Ne-au trimis meritorii încercări în proză (care încă nu sînt de publicat) următorii : *Cecilia Sîrbu* din Moinești, județul Bacău, *Rodica Vîrgolici* din Tecuci, județul Galați, *Serenela Ghițeanu* din Ploiești, *Ovidia* (?), *Aurora Balica* din Zemeș, județul Bacău.

Vă rugăm insistent să scrieți citeț, să vă semnați corect scrisorile, să indicați numele și adresa atît în colțul din dreapta sus al primei pagini, cît și după fiecare poezie în parte.

VASILE POENARU

În atenţia cititorilor

La Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică a apărut *Bibliografia românească modernă*, 1831 — 1918, vol. I, A — C (126 de lei exemplarul), lucrare de interes naţional elaborată de Biblioteca Academiei R. S. România şi editată cu sprijinul Societăţii de Ştiinţe Filologice. S.S.F. mai primeşte comenzi (tirajul în librării fiind epuizat), în condiţiile prevăzute alăturat (vezi verso), şi înscrieri pentru vol. al II-lea, aflat în fază de pregătire pentru tipar.

La aceeaşi editură urmează să apară pînă la sfîrşitul anului *Dicţionarul presei literare româneşti* (periodice : ziare şi reviste, 1790—1982) de I. Hangiu, lucrare care înregistrează peste 2000 de titluri de publicaţii periodice, prezentînd o imagine integrală a acestui domeniu de manifestare a spiritului de creaţie artistică şi ştiinţifică a poporului român. Pentru a-şi asigura achiziţionarea dicţionarului, inspectoratele şcolare, bibliotecile judeţene sau municipale şi alte instituţii de cultură pot trimite comenzi pe adresa S.S.F. (preţul unui exemplar : 60 de lei ; pentru abonamente colective, plata se poate face şi prin virament).

În curînd, S.S.F. va publica vol. prof. univ. B. Cazacu, *Limba română literară*, culegere de studii şi articole reunind atît contribuţii teoretice din perspectiva metodelor de cercetare tradiţionale şi moderne, cît şi analize de text din operele scriitorilor clasici şi contemporani (preţul unui exemplar : 15 lei).

A apărut *Centenarul concursurilor şcolare. De la „Tinerimea Română" la Concursul „M. Eminescu"* de I. Hangiu, supliment al revistei care se difuzează gratuit tuturor participanţilor la etapa finală din acest an. La cerere, redacţia oferă exemplare (gratuite) abonaţilor la publicaţiile S.S.F.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, sector V, cod. 70626, București, tel. 15 17 92

ÎN ATENȚIA PROFESORILOR ȘI A ELEVILOR

Pentru a contribui la perfecționarea învățământului filologic de toate gradele, S.S.F. va edita în anul 1986 :

1. *Limba și literatura română* (4 numere, 20 de lei abonamentul) ; revista publică articole în legătură cu procesul instructiv-educativ ;

2. *Limbă și literatură* (4 volume, 60 de lei abonamentul) ; culegere de articole (limbă și stil, istorie și critică literară, analize de text, didactică modernă, perfecționare, grade etc.) ;

3. *Limbile moderne în școală* (2 volume, 35 de lei abonamentul) ; culegere de articole (unele în limbile engleză, franceză, germană și rusă) privind didactica modernă a limbilor.

4. *Buletinul S.S.F. pe anul 1986* (1 vol.) ; se difuzează gratuit membrilor S.S.F. și profesorilor titulari de comandă care realizează direct la S.S.F. abonamente colective.

Comenzile *(abonamentele colective)* — de la 20 de abonamente la revista *Limba și literatura română* și cel puțin 5 abonamente la culegerile *Limbă și literatură* și *Limbile moderne în școală* — se difuzează de către S.S.F. direct abonaților. Se consideră abonați pentru anul 1986 profesorii care vor trimite (expedia), pînă la 31 decembrie 1985, cv. publicațiilor dorite (prin mandat poștal sau aviz de creditare în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5, la C.E.C., Filiala sector 5, Calea Victoriei, nr. 7, București, și cîte o *fișă de comandă pentru fiecare titlu de publicație*, conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis pe adresa S.S.F., Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, sector V, cod. 70626, București.

Abonamentele individuale la revista elevilor și la culegerile pentru profesori **se fac numai prin factorii poștali**, conform **Catalogului presei.**

Model

FIȘĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) _____ instituția (școala, liceul) _____ din _____ am expediat mandat poștal sau aviz de creditare nr. _____ suma de _____ lei, reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1986. (Se completează titlul publicației și numărul abonamentelor.) _____

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.).

_____

_____

Data _____ Semnătura _____

Lei 5

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

4

1985

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XIV, nr. 4 (octombrie-decembrie), București, 1985

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu-Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, ION BUZAȘI (Blaj), ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), VIORICA NEBEL (Buzău), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de Științe Filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, et. 3, sector V. cod 79.664, București, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București sub comanda nr. 31 858

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
ANUL XIV, NR. 4 (OCTOMBRIE — DECEMBRIE), BUCUREŞTI, 1985

Sumar

Gramatică, vocabular

GR. BRĂNCUŞ — Îndrumări în analiza morfologică 3
RODICA-LIGIA ŞERBAN — Precizări privind analiza sintactică 5
MARINA RĂDULESCU — Observaţii în legătură cu sintaxa verbului „a părea" 8

Stil, compoziţie

VASILE POENARU — Comentariul literar 11
IULIAN GHIŢĂ — Compoziţii cu caracter oratoric (II) 13
VALERIU SANDOVICI — Barbu Ştefănescu Delavrancea — orator . . . 16

Analize, sinteze

ION ROTARU — Momentul Nicolae Labiş 19
ION VASILE ŞERBAN — Schiţa (cu aplicaţie la „Bacalaureat" de I. L. Caragiale) 23
MIRCEA MIHAILOVICI — Mihai Eminescu : „Călin (File din poveste)" . 26
MIHAELA PLEŞA ANGHELESCU — G. Topârceanu : „Rapsodii de toamnă" 28
MARIA TOMA, LIDIA ŢUGULAN — „Povestea Vrancei" 32

Miscellanea

NICULAE GHERAN — În căutarea cometei (II) 34
AL. ROMAN — Aniversarea fraţilor Grimm 38
BOGDAN HÂNCU — Sofocle : „Antigona" 41

Concursuri, examene

Din lucrările laureaţilor Concursului „M. Eminescu", ediţia centenară 1985. 44

Programa-cadru a Concursului de limba şi literatura română „M. Eminescu" 49

Cenacluri, reviste

MARIETA MIRIANIDA RĂDOI — Din activitatea cenaclului „Zburătorul" în anul şcolar 1984—1985 50

De la corespondenții noștri 52

Tinere talente

CĂTĂLIN BĂJENARU — Dorință, Comoara deșertului 55
MARIETA MIRIANIDA RĂDOI — Întoarcerea 56

Debut

MARIA HERȚA — Pace 57
ANA MARIA AMARIȚEI — Univers 57

Însemnări pe marginea cărților

DAN SMĂNTĂNESCU, *Drumurile lui Ion Neculce* (Ion Buzași) ; ION DODU BĂLAN, *Ioan Slavici sau roata de la carul mare* (Petre Gheorghe Bîrlea) ; VALENTIN CIUCĂ, *Pe urmele lui Nicolae Tonitza* (Gică Rafael Merticaru) ; ION COTEANU, *Stilistica funcțională a limbii române, II, Limbajul poeziei culte* (Rodica Zafiu) 58

VASILE POENARU — Curier 62

Îndrumări în analiza morfologică

GR. BRÂNCUȘ
Universitatea din București

E un lucru bine știut că în analiza gramaticală completă a unui text aspectul morfologic este mai simplu și, totodată, mai exact și mai precis decît cel sintactic. Caracterizarea morfologică a unui cuvînt se face, de regulă, fără echivoc, căci există criterii gramaticale sigure pentru identificarea claselor și categoriilor morfologice. Elevii deprind ușor sistemul de opoziții care funcționează în morfologie, precum și seriile de mărci prin care se exprimă aceste opoziții și, în general, toate variațiile flexionare. De regulă, morfologia nu implică interpretări ambigue ; așa-zisele „nuanțe" cu care operăm deseori în analiza sintactică, mai ales, a tipurilor de circumstanțiale, sînt excluse din cîmpul morfologiei. Această calitate de domeniu riguros științific al morfologiei determină însă pe mulți elevi să treacă „mai repede" peste descrierea morfologică a cuvintelor, dînd, în schimb, importanță maximă relațiilor dintre cuvinte, sintaxei textului. De aici, în mod firesc, rezultă anumite carențe ale analizei morfologice ; în astfel de situații, ea riscă să rămînă incompletă și chiar să se încarce de erori.

În cele ce urmează vom discuta cîteva dintre dificultățile de interpretare morfologică întîlnite mai frecvent în analizele efectuate de elevi, arătînd, în același timp, procedeele prin care se pot evita greșelile de analiză. Vom avea în vedere chestiuni care se cuprind într-o analiză gramaticală elementară.

1. O confuzie frecventă se face între cazurile genitiv și dativ, mai ales în contextele în care genitivul nu este precedat de articolul *al, a, ai, ale : casa vecinului, băiatul vecinului ; ofer vecinului.* Ca să evităm confuzia, trebuie să ținem seama de faptul că aceste două cazuri, prin care se exprimă părți secundare de propoziție (atributul și complementul), se deosebesc ușor după felul cuvintelor cu care se grupează în propoziție și pe care le determină : numele în genitiv se grupează cu un substantiv articulat *(casa* vecinului), iar cel în dativ este cerut, de obicei, de un verb *(dau* elevului) sau, mai rar, de un adjectiv *(credincios* patriei). Foarte rar, în limba populară, dativul poate însoți și un substantiv, care, spre deosebire de situația genitivului, este nearticulat, ca în exemplul : *soră mamei mele.*

Prin urmare, ca să distingem ușor cele două cazuri omonime, e recomandabil să avem în vedere caracteristicile morfologice ale termenului regent.

2. Vocativul, fiind izolat în propoziție, nu are funcție sintactică ; rolul lui este, cel mult, de a atrage atenția asupra unei părți de propoziție. Deci e greșit să se spună, cum auzim deseori, că substantivul în vocativ poate îndeplini funcția de subiect al unui verb la imperativ. Cînd zicem : *Copii, ieșiți în recreație !* vocativul *copii* nu este subiect al imperativului *ieșiți ;* subiectul este inclus în forma verbului, el se subînțelege ca pronume în nominativ de persoana a II-a plural. Acordul între imperativ și vocativ este

numai aparent, pentru că aceeași formă cazuală a substantivului poate figura și în alte structuri sintactice. În fraza : *Dacă nu sînteți cuminți, vă pedepsesc, copii,* vocativul numai aparent este complement direct, căci în realitate această funcție e îndeplinită de pronumele *vă.*

Reținem, așadar, că vocativul, neavînd nici o funcție sintactică, nu o are nici pe aceea de subiect al unui verb la imperativ.

3. Știm că formele de articol nehotărît *un, o* sînt identice cu acelea de numeral și de adjectiv pronominal nehotărît. Cum distingem corect cele trei valori ale lui *un, o* ? Cel mai potrivit este să ținem seamă de opozițiile posibile. Cînd sînt articole, *un, o* (la plural *niște)* intră în opoziție, în cadrul unei fraze, cu un articol hotărît, ca în exemplul : „A fost odată *un moș* și *o babă ; baba* avea o găină și *moșul* un cocoș".

Ca adjectiv nehotărît, *un, o* (la plural *unii, unele)* pot apărea în opoziție cu *alt(ă), altul, alta,* din aceeași clasă pronominală : *Un elev* se joacă și *altul* citește. A apărut întîi o *pasăre,* apoi *alta* și *alta,* pînă s-a format stolul.

Cînd *un, o* sînt numerale, opoziția se realizează cu *doi, două* (sau cu alt numeral) : Eu am cumpărat *un* covrig, iar Ionel, *doi.*

4. Cînd se explică gradele de comparație ale adjectivelor sau ale adverbelor, de obicei se ignoră morfologia elementelor prin care se exprimă, în mod analitic, comparația. Aceste elemente sînt : *(a)* adverbe și locuțiuni adverbiale : *mai, puțin, foarte, prea, tare, mult ; la fel de, tot așa de, tot atît de ; (b)* prepoziții și locuțiuni prepoziționale : *decît, ca, de, dintre, din ; față de, în comparație cu, în raport cu ; (c)* articolul adjectival *cel* (la superlativul relativ), invariabil la adverbe, dar variabil după persoană, număr și caz la adjective. În propoziția : Ionel este *cel mai* cuminte *dintre* toți, observăm un articol, un adverb și o prepoziție.

Deci, în toate formele comparației, articolul *cel* și adverbele și locuțiunile adverbiale privesc o însușire a termenului care *se compară,* iar prepozițiile și locuțiunile prepoziționale se referă la termenul *cu care se compară.*

5. Verbele care se termină la infinitiv în *-ea* aparțin conjugării a II-a, ca de exemplu : *a cădea, a părea, a putea, a ședea, a tăcea, a vedea* etc. La infinitivul lung, devenit de multă vreme substantiv, terminația este *-ére,* cu accentul pe prima silabă : *cădére, părére, putére* etc. Se observă că diftongul *ea,* propriu formei scurte de infinitiv *(a cădea, a părea),* devine vocală simplă în forma lungă a acestui mod : *cădere, părere* etc. Amintim aceste lucruri, pe care elevii le învață ușor, ca să atragem atenția asupra unui grup restrîns de verbe terminate tot în *-ea, -ére* la infinitiv, dar care nu țin de conjugarea a II-a. E cazul verbelor cu radicalul terminat în *-che* sau *-ghe : a împerechea, a îngenunchea, a înmănunchea, a întortochea, a deochea, a veghea, a priveghea, a supraveghea.* Adevărata terminație (mai exact, sufix) de infinitiv a acestor verbe este *-a,* nu *-ea,* ceea ce înseamnă că ele sînt de conjugarea I. Ca să nu greșim, ne orientăm după participiu : *deocheat, îngenuncheat, privegheat,* caracterizat, prin *-at,* ca la verbele de conjugarea I. Cele de conjugarea a II-a au participiul în *-ut : căzut, părut, văzut* etc., nici unul în *-at.*

Există numeroase alte probleme pe care le ridică analiza morfologică a textului. Intenția noastră nu a fost de a le epuiza, ci de a dovedi, cu cîteva exemple, că, în analiza gramaticală, latura morfologică a cuvintelor, considerată chiar la nivel elementar, trebuie abordată cu toată grija.

Precizări privind analiza sintactică

Prof. RODICA-LIGIA ŞERBAN
Şcoala Generală Nr. 87, Bucureşti

Analiza sintactică a unei fraze începe, obligatoriu, cu sublinierea predicatelor, numerotarea acestora şi precizarea felului lor. Pentru evitarea unor erori în stabilirea raporturilor dintre propoziţiile respective — mai ales în cazul subordonatelor subiective, predicative şi completive directe, care răspund la întrebarea *ce ?* — vom avea în vedere :

A. *Calitatea termenului regent*

— *verb copulativ* (predicat nominal incomplet) în regenta p r e d i c a t i v e i.

Ex. : *(a)* „Mi-au ucis pe Grue, pavăza şi braţul meu !
P. N. inc. P. N.
Mă pricepi ! *Fii...* 1 / *ce-a fost Grue !* 2 /
(Al. Davila, *Vlaicu-Vodă)*

1. prop. principală ; *2.* prop. subordonată p r e d i c a t i v ă.

P.N. inc.
(b) „Capul lui de girafă înfipt în aer *părea* 1/ că
P.V.
scrutează orizontul“ 2/
(M. Preda, *O oră din august)*

1. prop. principală ; *2.* prop. subordonată p r e d i c a t i v ă.

— *verb sau construcţie verbală cu valoare impersonală* (predicat verbal sau nominal) în regenta s u b i e c t i v e i.

P.V. P.V.
Ex. : *(a)* „Mi *se pare* 1/ că la Curtea-ţi *nu se ştie* 2/ ce *se cade*
Unui sol trimis de craiul...“ 3/
(Al. Davila, *Vlaicu-Vodă)*

1. prop. principală ; *2.* prop. subordonată s u b i e c t i v ă ; *3.* prop. subordonată s u b i e c t i v ă.

P. V. P. V.
(b) „...*umblu* pe munte de la 15 ani, 1/ şi rar mi-*a fost dat* 2/
P.V.
să văd o faptă atît de frumoasă“ 3/
(Compuneri libere, p. 66)

1. prop. principală ; *2.* prop. principală ; 3. prop. subordonată s u b i e c t i v ă.

P.N. P.V.
(c) „*Nu-i bine* 1/ *să te aştepte* fetele“ 2/
(D. R. Popescu, *Mări sub pustiuri)*

1. prop. principală ; *2.* prop. subordonată s u b i e c t i v ă.

— *verb tranzitiv* (predicat numai verbal) în regenta c o m p l e t i v e i d i r e c t e.

P.V. P.V.
Ex. : „*Se cuvine...* 1/ *să arătăm* 2/ că sfîrşitul văduvei lui Irimia-Vodă
P.N.
a fost cel mai nenorocit...“ 3 /
(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor)*

1. prop. principală ; 2. prop. subordonată subiectivă ; 3. prop. subordonată completivă directă.

Observaţii. *1.* Regenta propoziţiei predicative are subiect, exprimat sau inclus : „Capul părea...", „Tu fii...", pe cînd regenta propoziţiei subiective nu are niciodată subiect, fie inclus, fie subînţeles.

2. Verbele şi construcţiile cu valoare impersonală — termen regent pentru subordonata subiectivă — sînt şi unipersonale, avînd formă de persoana a III-a singular.

P.V. P.V.

Ex. : *Ne convine* 1/ *să plecăm acum* 2/

P.V. P.V.

Vă *place* 1/ *să călătoriţi* cu vaporul ? 2/

1. prop. principală ; *2.* prop. subordonată subiectivă.

Ca formă, *a conveni* şi *a plăcea,* regentele celor două subiective, sînt unipersonale, păstrîndu-şi neschimbată forma, indiferent de persoana pronumelui cu care se asociază *(îmi convine, îţi convine, îi convine).*

3. Verbul *a fi* nu este niciodată tranzitiv, nu admite, deci, nici complement direct, nici subordonată completivă directă. El poate fi termen regent numai pentru subordonatele subiectivă şi predicativă, formînd ca regent al subiectivei un predicat verbal — cu valoare impersonală —, iar ca regent al predicativei, un predicat nominal incomplet.

B. *Acordul, în cadrul propoziţiei, între predicat şi subiect, în număr şi persoană*

Ex. : „Aşa crime nu se cade să rămînă ne-nfierate..."

(Al. Davila, *Vlaicu-Vodă)*

Substantivul *crime* — numărul plural — nu poate fi subiect pe lîngă predicatul *nu se cade* — singular, care are, evident, valoare impersonală. Deci, delimitarea corectă se va face astfel :

P.V. P.N.

Aşa crime 1/ *nu se cade* 2/ *să rămînă ne-nfierate.* 1/

1. prop. subordonată subiectivă ; 2. prop. principală,

substantivul *crime* găsindu-şi locul în propoziţia în care se află predicatul *să rămînă ne-nfierate,* în raport cu care are rol sintactic de subiect.

Observaţie. În nenumărate cazuri, cuvinte alăturate verbului sau construcţiei verbale impersonale nu aparţin sintactic propoziţiei regente, ci se subordonează predicatului din propoziţia subiectivă. În exemplul :

„Prea mult n-avea rost să se îndepărteze de oraş"

(D. R. Popescu, *Mări sub pustiuri)*

prea mult are ca termen regent verbul *să se îndepărteze,* şi nu expresia impersonală *n-avea rost,* ceea ce impune următorul mod de delimitare :

Prea mult 1/ *n-avea rost* 2/ *să se îndepărteze* de oraş 1/

1. prop. subordonată subiectivă ; 2. prop. principală.

C. *Contragerea propoziţiei subordonate în parte de propoziţie*

Ex. : 1. „Se temea s-o privească în faţă"

(D. R. Popescu, *Mări sub pustiuri)*

Se temea *de ea* (compl. indirect).

2. Ne convine să plecăm acum

Ne convine *plecarea* (subiect)

Ne convin *plecările* (subiect).

Acordul se realizează evident între predicat şi subiect.

Concluzie : în analiza unei fraze, subliniem predicatele, precizăm felul acestora, marcăm apoi elementele joncţionale (de legătură), ţinînd seama de raporturile sintactice dintre cuvintele care intră în alcătuirea fiecărei propoziţii şi apoi trecem la identificarea felului fiecărei propoziţii. În această etapă avem în vedere :

(a) sensul propoziţiei, precizarea pe care o aduce în comunicarea realizată la nivelul frazei ;

(b) întrebarea la care răspunde şi

(c) termenul la care se raportează.

Nu putem neglija nici unul din cele trei criterii amintite.

În anumite situaţii, acelaşi text admite două interpretări sintactice. În astfel de cazuri, important este să fim consecvenţi cu analiza de ansamblu şi să ne motivăm gramatical opţiunea pentru o variantă sau alta. Astfel, textul :

„Or fi multe poate-n lume
Cîte n-au ajuns la noi,
Dar noi ştim ce ne-nvăţară
Cei ce-au fost, şi cînd rostim
Vorba sfîntă «neam şi ţară»
Noi, străine, tresărim."

(G. Coşbuc, *Cîntec*)

admite două variante de interpretare :

P.V.
I. „*Or fi* multe poate-n lume [1]/
P.V.
Cîte n-au ajuns la noi, [2]/
P.V. P.V.
Dar noi *ştim* [3]/ *ce ne-nvăţară*" [4]/...

1. prop. principală ; *2.* prop. subordonată atributivă (termenul regent *multe*) ; *3.* prop. principală ; *4.* prop. subordonată completivă directă etc.

P.N.
II. „*Or fi multe* poate-n lume [1]/
P.V.
Cîte n-au ajuns la noi [2]/
P.V.
Dar noi *ştim...*" [3]/

1. prop. principală ; *2.* prop. subordonată subiectivă (cu rol de subiect pe lîngă predicatul *or fi multe)* ; *3.* prop. principală...

Prima variantă de interpretare admite ca în propoziţia principală regentă să apară un predicat verbal, pronumele *multe* funcţionînd, în consecinţă, ca parte de propoziţie de sine stătătoare şi anume ca subiect al propoziţiei. Numai în această situaţie e posibilă interpretarea subordonatei ca atributivă pe lîngă regentul pronominal *multe.*

A doua variantă de interpretare, la fel de corectă, impune considerarea predicatului din propoziţia principală regentă ca predicat nominal, în care pronumele *multe* funcţionează ca nume predicativ. În acest caz, subordonata devine subiectivă, iar forma de plural a verbului copulativ *(or fi)* se justifică prin „acordul" semantic cu propoziţia subiectivă „Cîte n-au ajuns la noi".

Observații în legătură cu sintaxa verbului „a părea"

MARINA RĂDULESCU
Institutul de Lingvistică, București

În lucrările care nu au în vedere partea de propoziție numită „element predicativ suplimentar", cum ar fi gramaticile școlare, ca și alte lucrări destinate elevilor, de exemplu cartea Ștefaniei Popescu, *Gramatica practică a limbii române cu o culegere de exerciții* (Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983) sau *Sinteze de limba română*, coordonator Theodor Hristea (Editura Albatros, București, 1984), verbul *a părea* este încadrat în clasa verbelor copulative, alături de *a fi, a deveni, a se face, a ieși, a ajunge, a însemna, a rămîne* etc., cu precizarea că, spre deosebire de *a deveni*, care este copulativ în orice situație, celelalte verbe menționate sînt uneori copulative, alteori predicative. Despre verbul *a părea* se spune că este nepredicativ (deci copulativ) la diateza activă, de ex. : *Acesta pare mai bun*, dar este predicativ ca reflexiv impersonal, de ex. : *Se pare / că a înțeles* (cf. Ștefania Popescu, *lucr. cit.*, p. 213).

Numai distincția formală — activ/reflexiv (impersonal) — nu poate fi însă un criteriu de delimitare clară a funcției copulative de cea predicativă a verbului *a părea*, pentru că, pe de o parte, verbul *a părea* apare și în forma activă cu valoare impersonală și funcție predicativă, de ex. :

(1) *Pare / că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă.*

(Eminescu) ;

(2) *În privighetori să-mi pară /*
Glasul Linei că-l ascult.

(Coșbuc)

și, pe de altă parte, verbul *a părea* are valoare personală, funcționînd ca verb copulativ, și în formă reflexivă (în limba veche și în limbajul poetic, dar și în limba literară standard), de ex. :

(3) *Totul se pare în neclintire.*

(Bolliac) ;

(4) *Un român muncind la soare,*
Falnic, rumân, plin de viață, se părea și el o floare.

(Hasdeu)

(5) *Orice așteptare s-ar părea*
Deșartă.

(Blaga) ;

(6) *Să-i spună Otiliei / ce se vorbea despre ea / i se părea inutil și jignitor.*

(Călinescu) ;

(7) *Mi se păruse un artist.*

(Eug. Barbu).

(Exemplele (1)-(7) sînt din DLR, s.v. *părea* [1].)

De aceea, pentru a delimita situațiile cu *a părea* copulativ de cele cu *a părea* predicativ, va trebui să ținem seama nu de forma activă sau reflexivă, ci de opoziția personal/impersonal, în funcție de care putem spune că : (a) de cîte ori verbul a *părea* a r e s u b i e c t (deci are valoare personală) în propoziția din care face parte, el funcționează ca v e r b c o p u l a t i v și (b) de cîte ori verbul *a părea* n u a r e s u b i e c t (deci are valoare impersonală) în propoziția din care face parte, el funcționează ca v e r b p r e d i c a t i v, cerînd (ca și *trebuie, se cuvine* etc.) o propoziție subiectivă.

Așadar, în limba română contemporană standard, *a părea* este copulativ în următoarele tipuri de propoziții (și în frazele dezvoltate din ele) :

(8) *Tu (îmi, îi* etc.) *p a r i o e n i g m ă.*

(8') *Tu (îmi, îi* etc.) *p a r i/c e ț i-a m s p u s.*

(9) *Tu (îmi, îi* etc.) *p a r i a f i o e n i g m ă.*

(9') *Tu (îmi, îi* etc.) *p a r i/s ă f i i o e n i g m ă.*

(10) *Trecătorii (îmi, îți* etc.) *p a r a s e g r ă b i.*

(10') *Trecătorii (îmi, îți* etc.) *p a r/ s ă s e g r ă b e a s c ă.*

(11) *Elevul (îmi, îți* etc.) *p a r e s i l i t o r.*

(11') *Elevul (îmi, îți* etc.) *p a r e/ c u m a m b ă n u i t.*

(11'') *Elevul (îmi, îți* etc.) *p a r e/s ă f i e s i l i t o r.*

(12) *Elevii mi (ți, i* etc.) *s e p a r s i l i t o r i.*

(12') *Elevii mi (ți, i* etc.) *s e p a r/ c u m m i-a i s p u s.*

După cum se poate constata, ca verb copulativ *a părea* are întotdeauna subiect și se folosește, în propoziție sau în frază

a) la forma activă, la toate persoanele, fiind *uneori* însoțit de un pronume personal în dativ — ca în enunțurile (8)-(11) și

b) la forma reflexivă, numai la persoana a III-a, fiind *întotdeauna* însoțit de un pronume personal în dativ — ca în enunțul (12). În frazele (8')-(12') propozițiile subordonate, introduse prin *ce, cum* sau *să*, sînt predicative.

Verbul *a părea* este predicativ în următoarele tipuri de enunțuri (numai fraze) :

(13) *P a r e/că nu știi.*

(14) *Îmi (îți, îi* etc.) *p a r e/că nu știi.*

(15) *S e p a r e / că elevul este silitor.*

(16) *Elevul / s e p a r e / că este silitor.*

(17) *Așa / s e p a r e / că stau lucrurile :*

(18) *Mi (ți, i* etc.) *s e p a r e / că elevii sînt silitori.*

(19) *Elevul / mi (ți, i* etc.) *s e p a r e / că n-a înțeles.*

Ca verb predicativ, *a părea* nu are subiect în propoziția din care face parte și se folosește numai în frază, fie cu forma activă — ca în enunțurile (13) și (14) —, fie cu forma reflexivă — ca în enunțurile (15)-(19) —, întotdeauna la persoana a III-a singular, cu sens impersonal, fiind uneori însoțit de un pronume personal în dativ. Propoziția subordonată din toate aceste fraze, introdusă prin *că*, este subiectivă.

În concluzie, cînd verbul *a părea* se folosește în forma reflexivă *se pare,* neînsoțită de un pronume personal în dativ — formă cu un sens impersonal foarte puternic, ca și *se cuvine, se poate, se zice* etc. —, el este întotdeauna predicativ (predicat verbal) și cere o propoziție subiectivă ; cînd verbul *a părea* se folosește în forma activă *pare,* uneori însoțită de un pronume personal în dativ *îmi* (*îți, îi* etc.) *pare* sau cînd se folosește în forma reflexivă însoțită de un pronume personal în dativ *mi* (*ți, i* etc.) *se pare,* el funcționează fie ca verb copulativ (predicat nominal), dacă are subiect, fie ca verb predicativ impersonal (predicat verbal), dacă nu are subiect.

*
* *

Verbul *a părea* intră și în componența locuțiunilor verbale *a-i părea bine (de ceva)* „a se bucura (de ceva)", *a-i părea rău (de ceva, după ceva)* „a regreta", de ex. :

Îmi pare bine de cunoștință.
Îți pare bine / că am venit.
Bine-ți pare / să fii singur ?
Îi pare rău după ea.
Ne pare rău / că a plecat.
Vă pare rău / să plecați.

În enunțuri de acest tip, predicatul verbal este exprimat prin locuțiunile subliniate și nu există subiect gramatical, deoarece respectivele locuțiuni verbale nu admit subiecte, ca și locuțiunea verbală *a nu-i păsa (de ceva)* ; propoziția subordonată introdusă prin *că* sau *să* reprezintă dezvoltarea complementului indirect *(de, după ceva)* și este, deci, completivă indirectă.

Enunțurile cu predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală, de tipul celor discutate mai sus, nu trebuie confundate cu unele ca *Îmi pare bine scris romanul* sau *Îmi pare rău de gură acest om,* unde *pare* este copulativ și formează, împreună cu numele predicativ *scris* (exprimat prin verb la participiu), respectiv *rău de gură* (exprimat prin locuțiune adjectivală), predicate nominale.

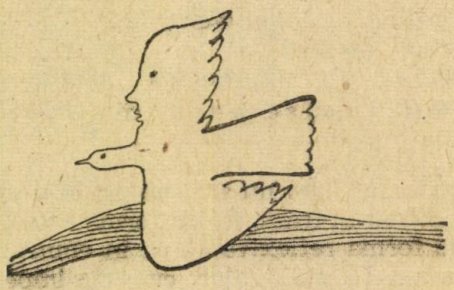

Comentariul literar

VASILE POENARU

Exprimarea în scris (după anumite reguli ordonatoare și folosind un vocabular adecvat) a gîndurilor și a reacțiilor noastre afective după lectura unei opere literare poate reprezenta un comentariu literar. Acest tip de compunere se mai numește și altfel : „prezentarea" unei opere literare ; „analiza literară" a unei opere etc. Cum însă „prezentarea" este un termen destul de imprecis și implică o atitudine obiectivă, oarecum rece și distanțată față de opera literară în discuție, iar cuvîntul „analiză" sugerează că operațiunea de *sinteză* ar fi inutilă în cursul redactării textului (ceea ce este fals), termenul de „comentariu", mai elastic și mai sugestiv, ni se pare a fi de preferat.

Elevul trebuie să știe de la bun început că există nenumărate modalități de organizare a unui comentariu. El însuși poate inventa, sau alcătui, o „rețetă" proprie, cît mai adecvată gîndirii și personalității sale. Totodată însă, este necesar să-i fie limpede că un comentariu nu se realizează prin simpla înșiruire a unor propoziții admirative sau descriptive. Ca și alte compuneri, și comentariul literar se bazează pe o structură bine conturată, coerentă, clară, oglindind o gîndire critică articulată și o sensibilitate aleasă. Pentru crearea unei căi proprii, este bine ca elevul să țină seama mai întîi de planul de lucru și de recomandările profesorului. Noi înșine vom încerca să oferim, în rîndurile de mai jos, cîteva sugestii, care însă în nici un caz nu trebuie considerate a fi singurele posibile.

Alcătuirea unui bun comentariu literar începe în mod firesc prin... citirea operei literare. O singură citire se dovedește însă insuficientă. Și, mai ales, prima citire nu se va face cu gîndul la comentariu. Ea va fi relaxată, plăcută, cu un efort redus, pentru a determina acea experiență personală unitară — interferență între carte și mintea cititorului — pe care o dorește însuși autorul cărții. Încercarea de a lua notițe și a structura eseul încă de la prima lectură poate (desigur, nu avem aici în vedere cazul specialistului, al criticului literar) să ducă la o fragmentare sau subțiere a experienței la care ne-am referit mai sus. Abia la a doua sau a treia lectură (se pot face mai multe ; în cazul analizării unui poem, acesta se va citi de mai multe ori și cel puțin o dată cu voce tare, pentru descifrarea efectului prozodic asupra întregului), elevul va pune pe hîrtie cîte o idee, va copia un fragment relevant sau altul pentru a-l cita și explica îndeaproape.

Opera literară este mult mai importantă pentru scrierea comentariului decît orice studiu critic pe marginea ei. Lucrul acesta este ignorat adesea de elevi. Or, textul unei bune compuneri nu va cuprinde pur și simplu ideile inteligente ale altora, ci va oglindi propria opinie, propria viziune și reacție a elevului. Desigur, fondul personal de idei se îmbogățește mult prin confruntarea cu alte minți, prin însușirea unei bune tehnici de lectură, printr-un îndelungat exercițiu al scrisului. Iar introducerea unui citat dintr-un text critic poate arunca o lumină revelatoare asupra uneia sau alteia din opiniile celui ce scrie compunerea. Dar dacă, din lipsă

de timp, avem de ales între studierea operei și citirea unor pagini de critică, e obligatoriu să ne oprim la cea dintîi.

Cînd notele și extrasele vor fi gata, pasul următor îl reprezintă ordonarea acestora și alcătuirea unui plan de lucru. Chiar dacă planul nu va fi scris pe hîrtie în detaliu — cazul ideal —, trebuie schițat măcar în minte, pentru ca atunci cînd scriem să știm încotro ne îndreptăm, unde și de ce vom introduce cutare idee sau citat etc.

Orice plan se bazează pe două principii ușor de reținut ; *unul* — compunerea noastră trebuie să aibă introducere, cuprins și încheiere și *doi* — cuprinsul trebuie să rezulte în mod necesar din introducere și, printr-o serie de paragrafe legate între ele, să-l conducă pe cititor pas cu pas, de-a lungul unei argumentări articulate, către concluziile exprimate în încheiere. Cele două cerințe, deși obligatorii, dau o libertate foarte mare, permițînd o varietate infinită de detaliate planuri de idei.

Structura unui comentariu literar ar putea să arate astfel : În introducere vom arăta de ce anume ne ocupăm și care sînt motivele pentru care considerăm că opera literară în discuție are importanța ei în contextul mai larg al creației autorului. Tot aici sau în primul paragraf al cuprinsului, prezentăm în cîteva cuvinte subiectul operei literare respective sau imaginea generală pe care ne-am format-o noi despre el. De exemplu, despre *Luceafărul* lui Mihai Eminescu vom spune că dezbate problematica destinului omului de geniu în societate printr-o complexă poveste de dragoste. Mai apoi, vom prezenta, succint, în trei-patru paragrafe, elementele esențiale ale conținutului. Dacă opera literară are o componentă epică, rezumăm întîmplările și introducem în cîteva cuvinte personajele ; dacă avem a face cu o poezie lirică, urmărim ideile, sugestiile, tablourile importante pentru înțelegerea reacției noastre în fața textului respectiv. Urmează apoi o generalizare care trebuie să rezulte în mod firesc din exercițiul analitic de mai înainte ; aceasta — un paragraf cît mai scurt — va exprima *mesajul central* sau *fundamental* al operei, adică mobilul profund (așa cum ni-l imaginăm noi în calitate de cititori) al producerii acelei opere sau ce idei, principii ori convingeri morale sau filozofice l-au determinat pe autor să plăsmuiască lumea fictivă cu care noi am luat contact.

Pînă în acel moment ne vom fi ocupat de *ce* transmite opera ; vom începe apoi să arătăm *cum* transmite ea ideile discutate ; la ce arsenal de mijloace stilistice apelează autorul și, mai ales, ce funcție îi conferă el fiecăruia dintre acestea. Cînd ajungem în acest punct, trebuie să avem în vedere faptul că într-o operă literară legătura dintre formă și conținut este indisolubilă (disocierea celor două în cadrul comentariului fiind făcută numai din motive metodologice) și, de aceea, fiecare figură de compoziție sau de stil mai des întîlnită va fi privită prin prisma plusului pe care îl aduce ea la înțelegerea mesajului fundamental al creației. Această parte a comentariului este cea mai importantă și ei trebuie să-i acordăm cea mai mare atenție și spațiul cel mai întins. Aici vom relua din altă perspectivă elementele esențiale de conținut, urmărind tot timpul relațiile dintre ele, semnificațiile lor profunde și particularizarea mesajului central la diversele nivele ale operei — de la arhitectura generală pînă la nivelul sintagmelor, al cuvintelor și, în cazul poeziilor, pînă la nivelul prozodic. Într-un număr viitor al revistei vom insista tocmai asupra elementelor pe care trebuie să le avem în vedere pentru realizarea acestui fragment din comentariul literar.

Analiza modului în care se realizează efectiv transmiterea mesajului central al operei ne va conduce la încheierea lucrării — alt moment de sinteză, în care facem o apreciere asupra forței de sugestie a întregului, asupra gradului în care scriitorul stăpînește mijloacele sale de expresie, asupra stilului etc.

În cursul lucrării noastre trebuie să avem tot timpul grijă de *claritatea, concizia, corectitudinea* și *coerența* propriului nostru stil ; pentru că textul nostru va oglindi nu numai opera literară, ci și imaginea propriei noastre individualități. Scriind, nu putem ascunde nici o fațetă a personalității noastre. Tocmai de aceea, scrisul este una dintre cele mai dificile — dar și mai frumoase — ocupații ale omului.

Compoziții cu caracter oratoric (II)

Prof. IULIAN GHIȚĂ
Liceul Industrial Nr. 13, București

1. *Vorbirea nuanțată*, varietatea, culoarea, puterea de a capta interesul auditoriului și de a emoționa se obțin prin întrebuințarea cu măsură a unor *figuri de cuvînt, figuri de gîndire* și *figuri gramaticale*, care sînt prezentate în diferite lucrări de stilistică (*Studii de stilistică* de T. Vianu ; *Mica enciclopedie a figurilor de stil* de Gh. N. Dragomirescu ; *Arta de a scrie și de a vorbi în public* de I. Biberi și altele), dintre care menționăm cîteva : *comparația, metafora, metonimia, sinecdoca, hiperbola, litota* (atenuarea intenționată : „zăbovește un minut"), *alegoria, antonomaza* (înlocuirea unui nume prin epitetul său : „Eminescu — luceafărul poeziei românești"), *simbolul, interogația* și *invocația retorică, exclamația, imprecația* sau *blestemul, prozopopeea* sau *personificarea, apostrofa* (adresarea către o persoană prezentă sau absentă cu o întrebare, o afirmație sau o exclamație, expresie a unei emoții puternice : „Acolo v-ați pus averea, tinerețele la stos... / Ce a scos din voi Apusul cînd nimic nu e de scos ?"), *deprecația* (o apostrofă sub forma unei rugăminți : „O, marmură, aibi milă de ochi-mi rugători !"), *ironia, dubitația* (simularea îndoielii pentru a anticipa eventualele obiecții, ezitarea între mai multe hotărîri), *dialogismul, aluzia, reticența* (întreruperea intenționată a enunțului pentru a-l lăsa pe interlocutor să presupună cuvintele mai dure), *suspensia* (întreruperea pentru a stîrni curiozitatea și apoi completarea cu o afirmație surprinzătoare), *inversiunea, elipsa, antiteza, anafora, epifora, asyndeton* (renunțarea la conjuncții într-o frază), *polisyndeton* (repetarea aceleiași conjuncții), *emfaza* (sublinierea unor cuvinte prin intonație solemnă), *oximoron* (evocarea în aceeași sintagmă a unor însușiri contradictorii : „Ele sar în bulgări fluizi..."), *epitropa* (raționament dovedind caracterul fals al unei premise propuse de adversar), *antilogie* (echilibru între judecăți opuse : „Nu spera și nu ai teamă..."), *paradox* (enunțarea unei idei aparent contrare adevărului : „La început, pe cînd ființă nu era, nici neființă..."), etc. Asemenea *mijloace lingvistice, procedee stilistice și de logică* se folosesc, în mod diferit, în toate compozițiile oratorice.

2. Dintre *tipurile de compoziții oratorice* prevăzute de programa și manualele de liceu, ne vom referi numai la cîteva, considerate a avea unele elemente și caracteristici mai deosebite :

2. 1. *Intervenția* este o compoziție orală, concisă, prezentată în cadrul unei dezbateri libere pe o temă dată (culturală, științifică, ideologică), în prezența unui auditoriu interesat, în care se exprimă un punct de vedere personal, motivat cu argumente clare și convingătoare. *Caracteristici și cerințe* obligatorii pentru o bună intervenție sînt :

(a) să exprime un punct de vedere personal, original, referitor doar la un anumit aspect sau la o idee din tema abordată în cadrul dezbaterii ;

(b) să fie formulată concis și foarte clar, să respecte calitățile generale ale stilului privind corectitudinea exprimării, proprietatea termenilor, claritatea, concizia și precizia ;

(c) să fie la obiect, adică să nu conțină idei colaterale, fără legătură cu tema dezbaterii ; să emită o singură opinie, argumentată concis ;

(d) structura să corespundă unui plan clar : o introducere foarte scurtă, în care vorbitorul să încadreze intervenția lui în contextul opiniilor dezbătute, apoi formularea clară a opiniei personale, urmată de argumente și contraargumente, iar în încheiere — o concluzie sintetică, lapidară.

2. 2. *Alocuțiunea* este o compoziție orală, scurtă, ocazională, de obicei spontană, rostită cu prilejul unui eveniment festiv, care exprimă cîteva idei cu o încărcătură afectivă deosebită. *Cerințele* unei bune alocuțiuni sînt :

(a) să conțină idei adecvate momentului, evenimentului (aniversare, festivitate de absolvire a școlii etc.) ;

(b) să exprime un sentiment, o trăire afectivă, bazîndu-se pe argumente logice, dar și pe sinceritatea trăirii emoționale a evenimentului ;

(c) să nu se abată de la subiectul propus, adică să nu facă digresiuni, să exprime exact, prin alegerea celor mai calde și mai adecvate cuvinte și expresii, starea emoțională a vorbitorului ;

(d) să aibă o notă de solemnitate, uneori oficială, alteori degajată (ceea ce se realizează prin expresiile folosite, prin debitul rostirii, accentele și pauzele afective) ;

(e) structura unei alocuțiuni cuprinde : o formulă de adresare, introducerea care arată importanța și semnificația evenimentului, cuprinsul în care sînt expuse ideile, impresiile, sentimentele trăite în momentul respectiv ; încheierea exprimă mulțumiri, urări, felicitări, angajamente etc., în funcție de natura evenimentului.

În practica vieții sociale, în publicistică, *alocuțiunea* mai apare și sub numele de *cuvînt* sau *salut* la o adunare, consfătuire sau la un congres.

2. 3. *Toastul* este o compoziție oratorică foarte scurtă, prin care se exprimă urări, cu prilejul unei mese festive, în cinstea cuiva. *Caracteristici* principale sînt :

(a) toastul începe cu o formulă care servește drept titlu și care sugerează înalta considerație și stimă a vorbitorului față de persoana căreia se adresează ;

(b) toastul e prilejuit de o masă festivă, organizată la aniversarea unei personalități din viața socială, politică, științifică ; uneori se rostesc toasturi la masa festivă ocazionată de o căsătorie, la sărbătorirea unei pensionări etc., avînd o notă mai familiară și o încărcătură afectivă deosebită ;

(c) conținutul toastului trebuie să apară ca o manifestare spontană a ideilor și sentimentelor, într-o exprimare caldă ; în formula de încheiere se transmit felicitări, urări de sănătate și succes în muncă, de viață îndelungată și fericire, în cuvinte și expresii pline de sinceritate și afecțiune ;

(d) structura conține : o introducere succintă în care se prezintă evenimentul respectiv ; cuprinsul constă într-un scurt elogiu adus calităților celui sărbătorit ; încheierea exprimă urările și felicitările adresate, în formule oficiale sau familiare, potrivite situației și cadrului în care se desfășoară evenimentul.

2. 4. Discursul este o compoziție oratorică prin care se susține sau se dovedește, argumentat, în fața unui auditoriu, o problemă sau o temă. În funcție de natura temelor, a subiectelor tratate, a împrejurărilor, *discursurile* (sau cuvîntările, cum mai sînt numite) pot fi : *politice, științifice, culturale, solemne* (discurs academic : de recepție, de răspuns), *ocazionale* etc. Din categoria cuvîntărilor cu caracter academic fac parte și *conferința, lecția publică* sau *prelegerea.*

Cerințele și caracteristicile discursului sînt determinate de tema și tipul de discurs, în funcție de care variază atît conținutul și structura, cît și forma, mijloacele de realizare și limbajul folosit.

(a) Orice discurs este precedat de o temeinică pregătire, pe baza unui plan logic, judicios întocmit, precum și a cerințelor impuse de etapele parcurse sub numele de *invenție, dispoziție* și *elocuție.*

(b) Discursul are, de obicei, *o structură precisă* (introducere, dezvoltare, perorație) cu elemente de conținut foarte bine definite și delimitate logic, iar *limbajul* este *specific* (clar, corect, dar și bogat, nuanțat, expresiv).

(c) Introducerea unui discurs are *trei secvențe : exordiul, propoziția* și *diviziunea.*

Exordiul este începutul, partea prin care oratorul ia contact cu publicul și încearcă să cîștige bunăvoința acestuia și interesul față de problema pe care o va aborda. Exordiul poate fi de mai multe feluri : *exordiu simplu* (o introducere cu fraze simple și emoționante care să atragă atenția auditorului) ; *exordiu ex abrupto* (o patetică adresare, cu interogații și exclamații retorice, atacîndu-se brusc, cu mare putere problema pentru care este chemat publicul ; de ex., *Îndemn la Unire,* discurs rostit de Vasile Boerescu, în ziua de 24 Ianuarie 1859, la București) ; *exordiu insinuant* (o introducere generală, aluzivă, cu oarecare ironie și imprecizie) ; *exordiu dezvoltat* (o prezentare detaliată a condițiilor și a motivelor discursului ; de ex., *Discurs în cestiunea legii rurale,* rostit de Mihail Kogălniceanu în anul 1864).

Propoziția sau tema o constituie anunțarea cauzei pe care o susține oratorul, iar în situația că subiectul este complex se anunță și punctele mai importante ale acestuia.

Diviziunea este clarificarea subiectului, prezentîndu-se planul de idei cu toate elementele, organizarea materialului faptic eșalonat logic și progresiv (de ex., *Progresul ideii de pace,* discurs rostit de Nicolae Titulescu, în 1930, la Universitatea din Cambridge, vezi manualul pentru clasa a XII-a, p. 260).

(d) Dezvoltarea sau tratarea constituie partea centrală a unui discurs și cuprinde mai multe secvențe : *narațiunea oratorică,* în care se expune detaliat tema (subiectul) sau teza susținută ; *confirmarea,* în care oratorul prezintă probele înlănțuite logic ; *amplificarea retorică,* adică dezvoltarea argumentelor pentru susținerea ideilor și a tezei ; uneori există și o ultimă secvență numită *respingerea obiecțiilor* reale sau posibile ale adversarului (de ex., celebrul discurs rostit de Barbu Ștefănescu Delavrancea, în anul 1902, la procesul intentat lui C. A. Ionescu-Caion, care îl acuzase pe

I. L. Caragiale că ar fi plagiat drama *Năpasta*, vezi manualul pentru clasa a XII-a, p. 263).

(e) Peroraţia sau încheierea conţine două părţi : *un scurt rezumat* al subiectului şi prezentarea concluziilor ; *o peroraţie* în care oratorul, folosind o exprimare înflăcărată *(patetică)*, urmăreşte să atingă punctul cel mai înalt al sensibilizării auditoriului şi să convingă pe toţi de justeţea tezei sale. Un exemplu concludent îl constituie finalul discursului lui Mihail Kogălniceanu rostit la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza :

„O, Doamne, mare şi frumoasă îţi este misiunea ! Convenţiunea din 7 (19) august ne însemnează o epocă nouă şi Măria Ta eşti chemat să o deschizi. Fii, dar, omul epocii ; fă ca legea să înlocuiască arbitrariul ; fă ca legea să fie blîndă, fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toţi domnii trecuţi au fost nepăsători sau răi. Nu uita că, dacă cincizeci de deputaţi te-am ales domn, însă ai să domneşti peste milioane de oameni ; fă, dar, ca domnia ta să fie cu totul de pace şi de dreptate, împacă pasiunile şi urile dintre noi şi introdu în mijlocul nostru strămoşeasca frăţie !"

3. În *concluzie*, compoziţiile cu caracter oratoric au elemente de conţinut şi cerinţe specifice privind structura lor, dar mai ales se deosebesc prin mijloacele lingvistice şi extralingvistice, pe care elevii de liceu trebuie să le însuşească temeinic, prin diferite tipuri de exerciţii şi compoziţii, iniţiindu-se în arta retoricii, a elocinţei, pentru a se pregăti pentru viaţă, pentru a şti să vorbească frumos, nuanţat şi expresiv, pentru a-şi argumenta logic opiniile şi ideile lor în diferite probleme şi domenii de activitate.

Barbu Ştefănescu Delavrancea – orator

Prof. VALERIU SANDOVICI
Şcoala Generală Dolheştii Mari, judeţul Suceava

Timpul a aşternut un val de linişte asupra titanului care şi-a revărsat elocinţa străbătută de surprinzătoare imagini ce ţîşneau cu atîta abundenţă şi spontaneitate dintr-un suflet de artist. B. Şt. Delavrancea a fost unul dintre cei mai mari oratori pe care i-a dat neamul românesc.

Ales membru al Academiei Române, Delavrancea îşi rosteşte în 1913 discursul de recepţie, *Din estetica poeziei populare*, sinteză a cercetărilor sale anterioare despre folclor şi vibrant omagiu adus geniului creator al poporului. Premisa discursului era demonstrarea caracterului colectiv, anonim, al producţiilor populare, pe care Delavrancea îl stabileşte cu precizie prin fixarea unor trăsături ce atestă transmisibilitatea : verbul pentru strîngerea şi reţinerea acţiunii, alegerea timpurilor care uşurau rima şi asonanţa, construcţiile tipice, perechile de rime şi versuri care se rechemau între ele, repetiţia mnemotehnică :

„Poezia este exprimarea artistică a unei acţiuni, fie acţiune obiectivă, fie acţiune subiectivă. Acţiunea, în primul rînd, se arată prin verbe. Şi este ştiut că omul care a fost martor la un eveniment poate uita numele şi vîrsta persoanelor, înfăţişarea lor, data întîmplării, dar ceea ce îi rămîne adînc însemnat în amintirea lui este acţiunea petrecută, care constituie evenimentul în sine. Şi cel mai însemnat mijloc mnemotehnic al poeziei populare stă în reducerea ei la esenţialul acţiunii, la verb." [1]

[1] *Din estetica poeziei populare, Discurs rostit la 22 mai (4 iunie) 1913, în şedinţă solemnă*, Bucureşti, 1913, Socec, I. C. Sfetea.

Delavrancea utilizează drept criteriu de apreciere a frumosului preceptele lui Lessing asupra deosebirilor dintre artele succesive și cele simultane, considerînd obligatorie necesitatea respectării legilor de construcție specifice ale poeziei și picturii. În cadrul acestei scheme sînt prezentate observații analitice de reală subtilitate și incontestabilă valoare. Încercînd să ne convingă că teza din Laocoon a fost instinctiv respectată de poporul român, prin evitarea descriptivismului în poezie, prin surprinderea frumosului natural doar în cîteva note caracteristice, Delavrancea sesizează că unul din principalele mijloace de creație este condensarea impresiei vii, redusă la o formulă concisă, lapidară, care, prin concentrare, posedă o deosebită forță de sugestie :

„Domnilor, poporul român instinctiv a priceput că, într-o poemă, o descripție amănunțită ar fi un nonsens și pentru că poezia ar fi neputincioasă de a reproduce un tablou din natură, și pentru că ar tărăgăni acțiunea, scopul de căpetenie al ei. El s-a mulțumit cu cîteva note dominante, cu cîteva semne caracteristice, cu o sinteză vie și puternică". [2]

Delavrancea avea un farmec personal care-l individualiza pregnant printre oamenii politici ai timpului. El se considera, metaforic vorbind, legatar al unor veacuri întregi, care glăsuiau prin el ; avea un cult pentru popor și nimeni n-a înțeles, mai bine ca el, sufletul și adîncimea simțirii acestuia. De aceea, un discurs ca *Pmînt și drepturi* conține pagini de vibrantă poezie mesianică, într-un stil solemn-confesiv, electrizant pentru auditoriu :

„Eu nu pot să uit că sînt copilul țăranului clăcaș împroprietărit la '64. Nu pot să uit ceea ce am învățat de la cei mai mari dascăli ai mei, de la părinți : basmele, cîntecele, obiceiurile, limba aceasta, comoară de limbă unde se găsesc bogățiile cu duiumul, în care mi-am spus durerea și dorul și-am încercat să mă apropii de un ideal ce s-a depărtat treptat cu pașii făcuți înspre dînsul. Strămunii mei se pierd în haosul iobagilor, suferind cu ceilalți țărani deopotrivă și lipsa, și foamea, și năvălirile. [...] Sînt din ei, sînt ai lor, sînt al lor fără să vreau. Sînt al țăranilor ! Îi iubesc fatal. De ei mă leagă suferințele moșilor și strămoșilor mei. În mine se adună suferințele veacurilor trecute și ies la iveală și le dau în clipa aceasta graiul pe care li-l pot da !" [3]

Delavrancea s-a distins prin stilul său colorat și prin fraza plină de armonie, prin cadența ritmului, prin plasticitatea imaginilor.

Caracterul lui Delavrancea era asemenea mării, în veșnica ei mișcare. El s-a oțelit în goana după adevăr și dreptate. Lui Delavrancea i-a revenit nobila misiune de a lupta cu adversarii lui I. L. Caragiale, acuzat de plagiat de către C. A. Ionescu-Caion. Oratorul apăra opera unui mare scriitor, combătînd cu argumente calomniile și evidențiind personalitatea marelui dramaturg :

„Un popor întreg admiră pe Caragiale... Admirațiunea trece peste Carpați. Bunul lui nume trece peste hotarele neamului românesc. Și pe acest om să-l acuzi, sprijinit de falsuri, că operile sînt jafuri literare ? Dar, asta însemnează a izbi în credința, în admirațiunea și în fala românilor ! Și ce s-ar fi întîmplat dacă criticul impostor n-ar fi fost prins ? Ce s-ar fi întîmplat dacă nu am fi adunat noi această

[2] *Ibidem.*

[3] Barbu Delavrancea, *Pămînt și drepturi.* Discurs ținut în ședința Camerei de la 9 iunie 1917, Iași, Tip. „Dacia și D. Iliescu", 1917, p. 8—9.

mulțime de probe ? O mîndrie a țării ar fi fost vestejită, nu numai Caragiale înfierat ! Și ce ideé și-ar fi făcut străinii de noi, românii ? Că sîntem un popor care ne sărbătorim pungașii, că gloriile noastre se întemeiază pe jaf, că geniul nostru este o rușine, că n-am avea nici conștiință, nici demnitate !" [4]

Invitat de președintele Societății „Tinerimea Română" la Ateneul Român din Capitală, în ziua de 24 ianuarie 1915, să le vorbească elevilor participanți la concursuri, Delavrancea rostește un înflăcărat discurs despre *Patrie și patriotism.* El adresează asistenței o întrebare la care răspunde :

„Copii, ce e patria, ce e patriotismul ? Ce este acest sentiment care răscolește toate puterile din om și, în anumite clipe, îl ridică mai presus de existența lui și-l face să moară de bună voie pentru liniștea și mărirea unor urmași pe care nu-i cunoaște și nu-l vor cunoaște ?

Patria este înlăuntrul nostru și o ducem cu noi peste țări și peste mări, și numai cînd sîntem departe și în singurătate ne trec fiori amintindu-ne de unde ne-am rupt, și nu găsim mîngîiere decît în restriște și în lacrămi. Patria nu e pămîntul pe care trăim din întîmplare, ci numai pămîntul plămădit cu sîngele și întărit cu oasele înaintașilor noștri." [5]

Al. Vlahuță era cuprins de admirație în fața sufletului puternic al lui Delavrancea, patriotul convins care a contribuit, cu talentul său oratoric, la crearea unei opinii publice :

„Trupeș, voinic, frumos, adus puțin de spate, ca și cum l-ar apăsa povara propriilor lui gînduri — de sub coama-i bogată care-ncepea a cărunți, privește în lumea de-afară ce pare a-l interesa din ce în ce mai puțin, cu liniștea puterei care nu cunoaște hotar ; plina bărbăție a talentului, focul oțelitor al vremii și frămîntarea gîndurilor au dat înfățișării lui acea mîndrie potolită, aproape melancolică, a omului cu adevărat superior, pe care nimic din deșertăciunile vieții noastre nu-l mai atinge ; de altfel, și mișcarea aceea domoală, învăluită în nu știu ce mister, înfiorarea aceea pe care-o împrăștia din toată ființa lui, cînd se ridică la tribună să vorbească, îi dă din gravitatea și măreția imperială a leului". [6]

Imaginea vulcanului închis vremelnic anticipa pe aceea a temperamentului vijelios, năvalnic, cu care s-a înscris Delavrancea atît în memoria contemporanilor, cît și în analele istoriei noastre politice și culturale.

Delavrancea presăra cu mînă largă florile stilului ales, radia o căldură rară, comunicativitate, avea gradația retorică fără preocupare de rețete clasice, creînd drumuri de urmat prin intuiția-i admirabilă. Se impunea și învingea. Fără să cadă în bombastic și să rătăcească miezul adevărului într-o puzderie de fraze inutile, adîncul analist al sufletului omenesc pătrundea, dezlega, limpezea, mergea pas cu pas prin labirint, pășea sigur și purta torța puternic luminoasă.

Talentul său oratoric s-a manifestat în Parlament, în întruniri publice, în dezbaterile chestiunii naționale, care agitau opinia publică între anii 1894 și 1916, la bara instanțelor judiciare, la Curtea cu juri, în apărarea inocenților. Discursurile sale sînt modele ale genului oratoric.

---

[4] *Pledoaria lui Delavrancea înaintea curții cu jurați din județul Ilfov, în ședința de la 11 martie 1902*, Biblioteca marilor procese, I, nr. 4—5, mai-iulie 1924, p. 71, București, Editura Curierul judiciar.

[5] Vezi textul integral al discursului *Patrie și patriotism*, în suplimentul *Centenarul concursurilor școlare. De la „Tinerimea Română" la Concursul „M. Eminescu"*, București, Societatea de Științe Filologice, 1985, p. 42—46.

[6] Vezi *Universul*, an. XXVII, 1909, nr. 324, 24 noiembrie, p. 1.

Momentul Nicolae Labiș

ION ROTARU
Universitatea din București

Aproape tot ce s-a scris mai valoros în poezia și în proza noastră de după Eliberare a apărut *după* ivirea lui Nicolae Labiș, chiar dacă printre confrați s-au aflat scriitori mai în vîrstă decît autorul volumului de poezii *Primele iubiri* (tipărit în 1956), unii dintre ei consacrați încă din epoca interbelică. Întîmplarea norocoasă a făcut ca fiul unor învățători dintr-un sat de la poalele obcinei Stînișoara, lîngă Fălticenii lui Sadoveanu și Lovinescu, nu departe de Humulești lui Creangă (cu care poetul era înrudit prin strămoșii dinspre mamă, originară din Topolița), să răsară un mare talent, manifestat timpuriu și aproape deplin, numai pînă la 21 de ani, cît i-a fost dat să trăiască. E drept însă, de altă parte, că nu opera lui Labiș — oricît de valoroasă — a fost cauza adîncă, reală a momentului de cotitură, reintrarea în albia-i firească a fenomenului artei cuvîntului românesc, ci, precum se știe, un întreg concurs de împrejurări istorice. Și, pentru că acest moment trebuia să poarte un nume, altul mai nimerit decît acela al lui Nicolae Labiș nu putem afla deocamdată.

Legat prin toate fibrele ființei sale de spațiul moldav natal, de codrii și de apele munților, de sălbăticiunile pădurii, de atîtea amintiri sadoveniene, Labiș ne apare totodată ca un spirit deosebit de liber în a se adapta freamătului Capitalei (după ce debutase la 15 ani, în ziarul *Zori noi* din Suceava și fusese descoperit cu uimire de literații ieșeni), devenind repede „mesagerul", „animatorul" ușoarei atmosfere de insurecție de la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București. Avea, relatează colegii de generație, un chip de a fi, de a recita și de a compune versuri atît de natural, de dezinvolt și nevinovat, încît cucerea de îndată pe toată lumea. Venirea în București a fost, fără îndoială, hotărîtoare pentru decantările spiritului lui Labiș și dezlănțuirea atît de precoce a talentului, condiționată neapărat de reluarea (după dogmatismul proletcultist de pînă atunci) a tradiției interbelice, de aprofundarea operei lui Eminescu, de *sinteza* (unică în felul ei și de neconceput la altcineva) dintre moldoveanul Sadoveanu și oltean-bucureșteanul Arghezi, ba chiar cu... antiarghezianul, ermeticul și balcanicul Ion Barbu.

Primele iubiri sînt, după însești aprecierile poetului, o „viziune candid infantilică", oglindind epoca imediat de după război. Poemul-cheie, admirat de toți, *Moartea căprioarei*, reprezintă tragedia inefabilă petrecută în sufletul unui copil care asistă cu ochi măriți la prăbușirea unei lumi mirifice din necesități brutal prozaice, de foametea și seceta care au urmat războiului. Discursiv, prea lung, subiectiv vorbind, poemul se impune totuși cu mare forță, prin chiar naturalețea înșiruirii cuvintelor. Nu vom putea ști niciodată foarte exact cîtă *știință* a cîntării prin cuvinte și cîtă ingenuă spontaneitate, fior venit de dincolo de condiția umană imediată, ca într-un ritual în care destinul poruncește gesturile, sînt potrivite în aceste versuri scrise de un poet la vîrsta de numai 18 ani :

„Cu foşnet vestejit răsuflă valea. / Ce-ngrozitoare înserare pluteşte-n univers ! / Pe zare curge sînge şi pieptul mi-i roşu, de parcă / Mîinile pline de sînge pe piept mi le-am şters. / / Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineţii, / Şi stelele uimite clipiră printre ele. / Vai, cum aş vrea să nu mai vii, să nu mai vii, / Frumoasă jertfă a pădurii mele ! [...] Dar văile vuiră. Căzută în genunchi / Îşi ridicase capul, îl clătină spre stele, / Îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă / Fugare roiuri negre de mărgele. / O pasăre albastră zvîcnise dintre ramuri, / Şi viaţa căprioarei spre zările tîrzii / Zburase lin, cu ţipăt, ca păsările toamna / Cînd lasă cuiburi sure şi pustii".

Cum se vede foarte limpede, frazarea atacă subiectul absolut direct, fără ocolişuri artificiale şi fără scrupule de formă, prozodice (aici Arghezi pare a-şi spune, mai mult decît oricare dintre înaintaşi, cuvîntul), emoţia rămîne mereu fundamentală, ca la Eminescu. Impresia e că poetul aşterne dintr-o dată versurile pe hîrtie, după oarecare frămîntare mentală, fără multă caznă, variante, reluări, lustruiri calofile, muzicalizări artificioase. De aici provin, în *Primele iubiri* mai cu seamă, lungimile discursive care pot să nu mai placă azi, dar şi strălucitele izbînzi, neatinse de mulţi dintre urmaşi. De pildă, acest fragment din *Comunistului*, unde, o dată mişcat din loc, fluxul liric pendulează energic pe cîteva abstracţiuni devenite extraordinar de concrete :

„Bucurie, durere, în tine se-mbină — / Blîndă lumină — tăioasă lumină — / Naltă vibraţie împrăştie-n fire / Şi pentru creştere, şi pentru pieire. / Vibraţie — pentru zidiri de granit, / Vibraţie pentru visare / Inimă, lacrimă, floare, / Pentru greşeală, pentru păcat, / Pentru copil şi bărbat, / Pentru speranţă vibraţie, / Pentru-ale dansului ritmuri şi graţie / Pentru dansul de flăcări şi roţi — / Nimic pentru tine, tot pentru toţi".

Lucrul ce dă de gîndit mult istoricului literar şi criticului este modul cum neologismul se asimilează perfect în contextul melodiei lirice. Surprinde (sîntem înainte de Nichita Stănescu şi Marin Sorescu !) mai ales siguranţa de sine, naturaleţea totală, într-o serie întreagă de fragmente, precum şi acesta, extras din poemul ce dă titlul volumului :

„Izvoarele s-au luminat şi sună / Oglinzile ritmîndu-şi-le-n dans, / Şi brazii mei vuiesc fără furtună / Într-un ameţitor, sonor balans, / În vii vibrează struguri străvezii — / Cristalurile cîntecelor grele — / Şi stropi scăpărători de melodii / Ca roua nasc în ierburile mele. / Eu curg întreg în acest cîntec sfînt : / Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt".

Prin comparaţie cu *Primele iubiri*, cel de al doilea volum, *Lupta cu inerţia*, apărut postum, urma să răspundă unor grave şi complicate probleme. Vîrsta copilăriei trece, poetul dă semnele răspunderii în faţa timpului şi a generaţiei sale, în faţa necesităţii urnirii din loc, a înlăturării vechiului, a rutinei. Acum discursivităţile infantil-juvenile, oricît de suave, sînt înlăturate, contrase în sintagme lirice ca de efigie, păstrînd însă fluiditatea discursului. Iată acest fragment din poemul *Vîrsta de bronz* — cu un posibil punct de plecare în răscolitoarea imagine rodiniană — manifestul unei generaţii, lucid, îndrăzneţ în versificarea numai aparent dură :

„Prietenii mei, traiul ni-i tot mai matur, / Deşi sîntem la vîrsta poeziei lui Rimbaud Arthur. / Ne-am plictisit de snobism, pînă şi de plictis, / Ochiul raţiunii ne urmăreşte pururi deschis, / Romanţele sentimentale de multă vreme ne fac haz. / Vedem luna sferică, aridă, reală, / Fără ochi şi obraz şi fără beteală".

Excepțional, prin lirismul absolut pur, în imagini luate din imediatul prozaic, aparent, este acest imn închinat mîndriei și libertății de a gîndi :

„Fiecare dintre noi a sărutat mîndria pe față / Cu buze fierbinți și subțiri. / Nimeni dintre noi nu-și pleacă fruntea semeață / Decît în fața robinetului, / Și fiecare are multe amintiri".

Piesele de rezistență din *Lupta cu inerția*, rivalizînd cu tot ce s-a scris mai bun în întreaga noastră poezie de după Eliberare, sînt : *Confesiuni, Biografie, Dans, Omul comun, Baladă, Marină, Pierderile, Lui Marx, Arthur Rimbaud, François Villon, Miorița* și alte cîteva. Mărturisirea clară, precisă, absolut directă, fără ocolișuri ambigue, derularea uimitor de firească a propozițiilor, cu menținerea fluxului poetic exact la limita cerută de melodia cuvintelor, ritmarea frazei în perfect acord cu emoția ce se cere comunicată pe fibrele cele mai viguroase ale limbii naționale sînt fără pereche :

„Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună ; / Plinului pîntec așa îi cînta într-o noapte cu lună. / Trăsnete reci de furtună vedea cum în zare detună [...] / Ea mă vedea cum în șa voi sălta împreună / Cu îndrăzneața fecioară-a pămîntului brună, / Și-n goană nebună vedea de pe-atunci cum răsună / Tropotul lung și mereu al galopului meu. / Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună, [...] Dar nu știa de pe-atunci că în mine-o să pună / Suflet prea grav și răsunet prea slab, că adună / Abur de vis și de boală ce-ar fi să răpună / Tropotul lung și mereu al galopului meu" *(Biografie)*.

Versuri precum acestea nu se scriau aproape deloc prin 1955—1956. *Lui Marx* arată îndrăzneli care puneau pe gînduri, se zice, pe redactorii de odinioară de la *Gazeta literară* :

„Nu știu cum pot să se joace poeții cu-aceste / Rime ale traiului nostru prezent și concret, / Trist îi observ, aruncîndu-mi privirile peste / Invizibilul meu epolet. / Marx, mi-amintesc și acuma de tine, / Zburdai cu puștanul în cîrcă, și-n creierul tău / Gînduri în timpul acesta treceau în dulbine, / Să limpezească pe veacuri lumina de hău".

La oricare, inclusiv la „cei mari", mult prea experimentați, precum Beniuc, Arghezi chiar (ceva mai tîrziu, după reintrarea în arenă), atacarea unor asemenea teme ducea de cele mai multe ori la generalități reci, uscate. Labiș își apropie în chipul cel mai natural-poetic imaginea genialului întemeietor al gîndirii care stă la baza construirii lumii noi, cu o candoare fermecătoare, dar și cu o mare siguranță în același timp :

„Cînd dorm petalele uitate și triste, candorile, / Cînd surde convulsii cutremură lumea, cînd orele / Fug biciuite de vești în sălbatecă larmă, / Cînd gîndul se plimbă-agitat și nu poate s-adoarmă, / Cînd liniștea-i spartă sub cizme și țipă și moare, / Mă gîndesc la bărbatul cu fruntea de un alb luminos, / Cu barbă imensă și sură tăiată-n curbare..." *(ibidem)*.

La mijloc intră *o asumare* gravă și cumva copilărească-frumoasă, în același timp — cauza principală a degajării emoției care subjugă — în a se simți părtaș egal la *visul* marelui om, în a asocia ideile aspre, de fier, ale secolului, cu flori, cu armonii, cu limpezimi, pe care unul dintre ai noștri,

un român, le face să „lunece", să „pulseze" lîngă urechea și sub ochiul încordat, mărit, al cititorului :

„Marx, mi-amintesc de un vis ce-i al tău și al meu. / N-o să te supere cînd am să spun că-i al tău și al meu. / Tu ai visat c-au să spună cu toții : e al tău și al meu ; / Să fie aspirate de flori minunate candorile / Gîndul să urce-n înalt, la popasuri s-adoarmă, / Pulsul să sune normal și să lunece orele / În armonioasă și limpede larmă" *(ibidem)*.

Altă temă, cîntată de mulți așa-ziși poeți înainte de Labiș, mai de fiecare dată în versuri schematice, convenționale, „de serviciu", o întîlnim în poezia *Partidului*. Lui Labiș îi izbutește pentru că, printr-o misterioasă intuiție de artist, nu numai că *știe* să se ferească, dar și poate *s-o facă*, de metaforele fade, de convenționalismul ucigător, de ceea ce numea, cu suprem dispreț, „poezia limfatică". „Mirarea", șocul încercat de cititor constau în a descoperi asociate aici „lumina ideală" a lui Dante, o dată cu „scumpa-i simbolică femeie". Cine ar fi crezut că se poate ? Și totuși :

„Lumina ideală cînd Dante contemplase / Călăuzit de scumpa-i simbolică femeie, / Cuvîntul i se stinse și mîna lui sculptase / al treilea pîlc și ultim de stele-n epopee. / Umplînd cu vii popoare abstractele genuni / spre-a se-ndruma prin ele la sferele divine, / el n-a primit din partea supremei viziuni / de-a o-ncape întreagă în terține [...] Aceasta-i marea-ți forță : faci clopot de argint / din inimile noastre, ori tunuri pe crenele, / din aliaj în care eu recunosc distinct / părinții mei, iubirea și visurile mele [...] Sînt oameni căror viața le-a dat înalte premii, / medalii sunătoare, cu clinchet argintiu. / Eu unu-mi cresc, tovarăș cu clocotul poemei, / Totalul vis — ostașul lui să fiu" *(Partidului)*.

Trăirea intensă, arderile interioare care îl contopeau cu cei din juru-i, cu prietenii, cu evenimentele capitale ale epocii, îi dădeau conștiința și îndreptățirea perfectă de a se considera „spiritul adîncurilor". Distanțarea îi devenea tot atît de necesară ca și apropierea de oameni, pentru a scoate din adîncuri însumări nepieritoare :

„Eu sînt spiritul adîncurilor, / Trăiesc în altă lume decît voi, / În lumea alcoolurilor tari, / Acolo unde numai frunzele / Amăgitoarei neputințî sînt veștede. / Din cînd în cînd / Mă urc în lumea voastră / În nopți grozav de liniștite și senine / Și-atunci aprind mari focuri / Și zămislesc comori / Uimindu-vă pe cei ce mă-nțelegeți" *(Sînt spiritul adîncurilor)*.

Text trufaș, desigur, contrabalansat printr-o extrem de lucidă și mare demnitate omenească și de artist, în cele cîteva versuri, ultimele cu aer ușor sibilinic, dictate pe patul de moarte :

„Pasărea cu clonț de rubin / S-a răzbunat, iat-o s-a răzbunat. / Nu pot s-o mîngîi. / M-a străvit / Pasărea cu clonț de rubin. / / Iar mîine / Puii păsării cu clonț de rubin, / Ciugulind prin țărînă, / Vor găsi poate / Urmele poetului Nicolae Labiș / Care va rămîne o amintire frumoasă...".

Am reprodus doar un mic fragment revelator în sensul a ceea ce bănuim că ar fi fost drumul devenirii poeziei lui Nicolae Labiș, un poet de prima mărime al epocii noastre și, mai ales, poetul prin care, în planul istoriei literare, se explică ceea ce numim „explozia lirică" din dece-

niile al șaptelea și al optulea, premergătorul lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu și mulți alții, pînă la Mircea Dinescu și ceilalți care-i înconjură și le urmează, dînd strălucire artei cuvîntului românesc în această a doua jumătate a secolului în care ne aflăm.

Dacă un accident absurd nu i-ar fi curmat firul vieții abia trecut de pragul adolescenței, dacă trăia, Nicolae Labiș ar fi împlinit 50 de ani la 2 decembrie 1985.

Schița (cu aplicație la „Bacalaureat" de I. L. Caragiale)

ION VASILE ȘERBAN
Universitatea din București

I. L. Caragiale, îndeosebi prozatorul, este printre primii mentori ai lecturii noastre. Generații de elevi au învățat „să citească" literatură în paginile cu întîmplări hazlii din *Dl. Goe* ori din *Vizită*, pentru ca apoi să poată descoperi fascinantul univers comic din opere ca *Justiție*, *Telegrame*, *Căldură mare* sau *Bacalaureat*. Ultima dintre ele, după cum ne sugerează și titlul, surprinde — tematic — moravurile școlii, la fel ca *Lanțul slăbiciunilor* și *Un pedagog de școală nouă*. Anecdota ei poate fi rezumată în cîteva rînduri : Doamna Caliopi Georgescu, mama unui băiat din ultima clasă de liceu, roagă pe un bun prieten să intervină la profesorul de filozofie pentru a schimba o notă de trei într-un șase necesar promovării bacalaureatului ; ceea ce se și întîmplă. Modalitatea de alcătuire a operei poate fi însă relevată numai printr-o lectură analitică a textului, în forma lui dată, de neschimbat.

Relatarea faptelor începe direct, fără nici o introducere, naratorul vorbind la persoana întîi, deci ca participant la desfășurarea lor. Reținem stilul concis, aproape eliptic, prezentarea personajelor numai prin raporturile dintre ele și o descriere a situației care creează un suspans : graba d-nei Caliopi și scopul necunoscut al vizitei matinale. Dialogul care urmează, cu schimb precipitat de replici, produce o tensiune conflictuală între somațiile repetate ale mamei și reticența timidă a naratorului. O dată dezlegată enigma vizitei, convorbirea devine mai calmă, întreruptă și de o paranteză narativă care explică motivele intervenției. Introducînd în relatarea aparent neutră cuvintele interlocutoarei sale, naratorul ia distanță față de ea, lăsînd să se întrevadă și un zîmbet ironic. Cîteva date noi completează caracterizarea d-nei Caliopi, sugerînd statutul ei social. Pertractările dintre narator și mamă, laitmotivul invitației de a urca în trăsură readuc tensiunea în dialog și pregătesc declanșarea acțiunii : „călătoria" pînă la profesorul de filozofie este prezentată ca o adevărată cavalcadă. Discuția naratorului cu profesorul are toate trăsăturile unui punct culminant ; pledoaria lui pare să împrumute logica în suferință a doamnei Caliopi, așa încît reluarea — în continuare — a propriilor ei cuvinte nu mai surprinde, doar aduce la suprafață ironia subtextuală. Deznodămîntul, realizat prin obținerea promisiunii de promovare, se prelungește — pentru cititor — într-un dialog menit să lumineze tot absurdul situației : „Le dă șase la Morală, pentru că toți sînt de familie bună".

Finalul este însă altul. Trecerea frauduloasă a bacalaureatului prilejuiește o masă sărbătorească, iar replica de la sfîrșit a d-nei Georgescu înlătură iluzia caracterului întîmplător al situației povestite : „Uf !... am scăpat ! Am dat și bacalaureatul ăsta !"

Analiza făcută ne permite să observăm că — în pofida noutății anecdotei, a originalității compoziționale și de stil — textul lui Caragiale e asemănător cu multe opere ale scriitorului, cît și cu altele din literatura română ori universală. Analogia ne este sugerată de cîteva elemente principale ale alcătuirii lui : *povestitorul, narațiunea, povestea, personajele.* Recunoaștem în ele trăsăturile fundamentale ale unui model, caracteristic acelor opere care aparțin *genului epic.* În opera epică, cititorul descoperă totdeauna o *lume* (o succesiune de fapte, de întîmplări, de situații la care participă niște *oameni*) prin intermediul unui *narator* care *povestește. Bacalaureat* este, deci, o operă epică.

Această determinare teoretică este corectă, dar nu și suficientă. Asemănarea presupusă de noi, pe temeiul modelului epic, cu — de pildă — *Neamul Șoimărești*lor ori *Mări sub pustiuri* pare totuși contrazisă în momentul cînd încercăm să interpretăm prezența specifică a elementelor epice fundamentale în textul lui Caragiale.

Să observăm întîi că *lumea* din *Bacalaureat* este foarte simplă și sumară, numai un fragment ; măsurată în timp, ni se prezintă ca un instantaneu ; delimitată în spațiu, se înfățișează ca un aspect de viață. Nu avem imaginea panoramică, larg desfășurată în ani din *Neamul Șoimăreștilor*, nici cel puțin existența frămîntată de cîteva zile din *Mări sub pustiuri. Lumea* din *Bacalaureat* nu se constituie dintr-un șir de întîmplări, ci dintr-o singură întîmplare, și nici nu reprezintă o succesiune variată de situații. În acest cadru limitat, desfășurarea epică e restrînsă deopotrivă în spațiu și timp, iar trecerea de la o situație la alta nu face nici un ocol și nu presupune nici o complicație.

Un statut special au și personajele în *Bacalaureat.* În chip firesc, numărul lor e foarte redus, dar specifică este — în primul rînd — lipsa individualității fizice și caracterologice. Comparația cu Tudor Șoimaru, ori chiar cu acel „Beethoven" al lui D. R. Popescu, prins numai în cîteva linii, poate releva cu ușurință diferența. Personajele din *Bacalaureat* își afirmă prezența numai ca părți ale structurii faptice ; ele există în măsura în care participă la *întîmplare.* Specificul lor constă în lipsa densității, atît a concreteții fizionomice, cît și a adîncimii psihologice ; ele sînt ca fișele unui joc mecanic, siluete în alb și negru care, introduse într-un anume loc și moment, declanșează o mișcare. Sînt oameni fără rotunjime, cu o stare civilă determinată (cel mult de grup social ori de categorie profesională), dar care nu resimt — ceea ce i se întîmplă și cititorului — acest deficit ca deficiență. În *Bacalaureat*, personajele nu au valoare proprie, individualizîndu-se doar atît cît e nevoie ca să justifice prezența lor în situațiile date.

În ceea ce privește narațiunea, frapează aceleași aspecte ale simplității. În primul rînd, economia informațiilor : lipsesc cu totul parantezele descriptive, situarea spațială are mai curînd aspectul unei scheme decît al unui desen, reperele temporale sînt doar simple jaloane ale desfășurării. Povestirea înaintează fără ocoluri, fără opriri, atentă numai la fapte, prezentate și ele concis, ca într-un rezumat. Naratorul urmărește detaliile, dar nu spre a da substanță lumii sale, ci numai ca să prindă cît mai precis mișcarea epică. Acesta pare a fi și rostul intercalării dialogurilor. Substituirea „reprezentării" în locul povestirii ține de economia timpului narativ, mai sigur de raportul acestuia cu exactitatea comunicării. Curgerea lentă

a narațiunii din *Neamul Șoimărești̦lor*, cu numeroase digresiuni, cu întoarceri în timp și cu anticipări, pune mai bine în evidență caracterul sumar al povestirii din *Bacalaureat*. De aici concizia exprimării, funcționalitatea subliniată a fiecărui cuvînt. De asemenea, gesturile nu sînt notate spre a completa cuvintele, ci spre a le înlocui ; chiar tăcerile sînt puse să vorbească, pentru ca povestea să se spună cît mai scurt și mai repede. În *Bacalaureat*, narațiunea este în întregime aservită faptelor.

Povestitorul, la rîndul lui, este produsul acestei povestiri care îl are ca autor. Determinarea e reciprocă. Postura proprie de participant la *întîmplare* are două consecințe : autorizează verosimilitatea faptelor trăite și înlătură posibilitatea lărgirii cîmpului de observație dincolo de ele. Atît ca personaj, cît și ca povestitor, el se limitează strict la exigențele funcției. Nu are „omniscienta" naratorului din *Mări sub pustiuri* și nici plăcerea de a se asculta a povestitorului din *Neamul Șoimăreștilor*. Nu e nici curios, nici foarte serviabil, în nici un caz mai mult decît trebuie. Spune tot ce e nevoie, cu o știință a conciziei și cu o relevantă acuitate a observației, dovedindu-se un bun „meșteșugar" în reproducerea precisă a detaliilor. El își spune *povestea* de pe poziția unui program de economie a mijloacelor, de concizie a spunerii. Naratorul din *Bacalaureat* e un miniaturist.

De fapt, toate aceste particularizări ale elementelor epice fundamentale din *Bacalaureat* se conformează dimensiunii textului caragialian, întins doar pe trei-patru pagini obișnuite de carte. Ca indiciu cantitativ, lungimea textului ar putea fi considerată fără importanță, ceea ce e mai mult o aparență și o grabă de apreciere. Restrîngerea faptică și simplitatea situațiilor, imaginea „plată" a personajelor, concizia narativă nu pot să nu fie corelate cu întinderea operei. Indiciul dimensiunii este esențial prin consecințele lui calitative, fiind responsabil de alcătuirea specifică a lumii epice.

La rîndul lui, acest mod particular de „alcătuire a lumii" explică și justifică posibilitatea ca modelului operei epice (genului) să-i poată fi subsumate alte tipuri de operă, desigur cu o sferă de cuprindere mai restrînsă. Astfel, modelul reliefat de analiza trăsăturilor caracteristice unei opere ca *Bacalaureat* se numește schiță.

Schița este opera epică de cea mai mică întindere, alcătuind prin narațiune o „lume" cu caracter fragmentar, înfățișată ca o singură întîmplare (sau ca un tot restrîns de fapte), într-o succesiune scurtă și simplă de situații configurate de o compoziție bine închegată, implicînd doar participarea unui personaj (sau al unui număr limitat), lipsit în mod obișnuit de profunzime caracterologică, în care naratorul folosește un stil concis, cu puține notații descriptive ori dezvoltări colaterale, avînd întotdeauna un final distinct, menit să dea o semnificație mai largă episodului relatat.

Termenul de *schiță* provine din limbajul artelor plastice, unde desemnează conturarea schematică, în linii generale și caracteristice a unui subiect ; termenul literar preia noțiunea și o localizează în planul construcției epice. În teoria literară nu are o circulație universală nici ca termen, nici ca un concept bine determinat (însemnînd îndeobște o povestire mai scurtă). În literatura română *schița* are un statut precizat și o tradiție de autoritate (datorată neîndoielnic lui Caragiale care i-a creat reputația) ; unii prozatori ca I. A. Bassarabescu, Emil Gârleanu, I. Al. Brătescu-Voinești și-au cîștigat un loc în istoria literară mai ales ca autori de schițe. Schița nu lipsește însă nici din opera unor mari scriitori ca Rebreanu, Sadoveanu, Agârbiceanu ș.a., rămînînd un gen deosebit de viu și în literatura contemporană.

Mihai Eminescu: „Călin (File din poveste)“

Prof. MIRCEA MIHAILOVICI
Şcoala Generală Nr. 2, Reşiţa

Pornind de la concepţia că „o literatură trainică“, în stare „să ne placă nouă şi să fie originală pentru alţii, nu se poate întemeia decît pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradiţiile, obiceiurile şi istoria lui, pe geniul lui“ [1], Mihai Eminescu a considerat folclorul ca o sursă inepuizabilă de inspiraţie pentru literatura cultă. Din bogatul material cules de poet în timpul peregrinărilor prin ţară s-au născut multe din creaţiile sale de o valoare deosebită pentru cultura românească, printre ele numărîndu-se şi *Călin (File din poveste)*, strălucită sinteză a gîndirii poetice eminesciene.

Apărut în *Convorbiri literare* la 1 noiembrie 1876, poemul *Călin (File din poveste)* îşi are izvorul în basmul *Călin Nebunul*, din care poetul păstrează un singur episod, şi anume întîlnirea lui Călin cu fata de împărat în bordeiul din pădure, unde aceasta trăia în singurătate, fiind izgonită de tatăl ei. În rest, poemul este o creaţie profund originală, rod al unei elaborări îndelungate, chintesenţă a geniului marelui poet de la Ipoteşti.

Modificînd în mod creator motivul popular al Zburătorului, Eminescu imaginează un Făt-Frumos care este însufleţit în toate acţiunile sale de dragoste faţă de fata de împărat. Poemul înfăţişează o frumoasă poveste de iubire, în care puritatea sentimentelor celor doi tineri biruie, pînă la sfîrşit, nefericirea.

Compoziţional, *Călin (File din poveste)* are opt episoade, firul logic al acţiunii fiind mai mult sugerat decît realizat prin povestire, ceea ce permite cititorului să-şi dea frîu liber imaginaţiei. Atmosfera tristă, încărcată, din primele părţi ale poemului este înlocuită în ultima cu o atmosferă senină, exuberantă, plină de viaţă.

Fragmentul final (reprodus şi în manual) începe cu prezentarea cadrului natural în care are loc nunta, acest eveniment important din viaţa lui Călin şi a fetei de împărat, Eminescu realizînd o pagină inegalabilă de descriere poetică, cel mai realizat pastel din întreaga noastră literatură. Codrul nu este doar un element care să întregească atmosfera, ci un mijloc de evidenţiere a sentimentelor umane. El participă activ la epilogul fericit al întîmplărilor prin care au trecut cei doi îndrăgostiţi. Întregul decor este cel de sărbătoare a naturii, care trăieşte, alături de tineri, bucuria împlinirii iubirii fără de prihană. Pădurea este prezentată metaforic, fiind, pe rînd, „de aramă“, „de argint“, iar văzduhul „tămîiet“. Alături de acest epitet apare şi epitetul „mîndru“, frecvent întîlnit în poezia eminesciană. Personificarea trunchiurilor de copaci, care „poartă suflete sub coajă“ şi „suspină“, amplifică participarea codrului la evenimentele prezentate :

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ş-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lîngă isvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămîiet ;
Pare-că şi trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.

[1] M. Eminescu, *Notiţe bibliografice*, în *Timpul*, 8 mai 1880.

Freamătul pădurii se face atît de intens simțit, încît poetul desluşeşte o infinitate de nuanțe de culori, forme şi sunete pe care le redă cu ajutorul epitetelor şi al personificărilor :

Iar prin *mîndrul* întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare *zdrumicate* peste pietre licurind ;
Ele trec cu *harnici* unde şi suspină-n flori *molatic*,
Cînd coboară-n ropot *dulce* din tăpşanul *prăvălatic*,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuibar rotind de ape, peste care luna zace.

Metaforele „bulgări fluizi" şi „cuibar rotind de ape" întregesc frumusețea de neegalat a codrului, expresia „luna zace" amplificînd atmosfera de pace, de liniște. Peisajul este populat de o mulțime de fluturi şi de roiuri de albine, care „curg în rîuri sclipitoare peste flori de miere pline". Pe malul lacului (element romantic adesea întîlnit în poezia eminesciană), „care-n tremur somnoros şi lin se zbate", se găseşte „o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate", unde se vor aşeza cei ce „au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese". Epitetul „gingaş", care va fi reluat în versurile următoare, este primul element lexical ce prefigurează memorabilul portret al fetei de împărat. Fiecare vers care urmează aduce o nouă trăsătură, pînă cînd în fața cititorului apare o tînără de o frumusețe fără seamăn, o Ileană Cosînzeană cu „stea în frunte". Chipul fetei de împărat, prezentat de Eminescu, reprezintă idealul de frumusețe al poetului :

Îi foşnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Fața-i roşie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii ;
La pămînt mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are-n păru-i şi o stea în frunte poartă.

Epitetul „albă" sugerează puritatea sufletească a fetei, iar comparația „fața-i roşie ca mărul" şi epitetul „umezi", fericirea ce o cuprinde atunci cînd îşi vede realizat visul vieții.

Atmosfera de basm este întregită prin prezentarea nuntaşilor, „Feți-frumoşi cu păr de aur, zmei cu solzii de oțele, / Cititorii cei de zodii şi şăgalnicul Pepele". Cu o undă de ironie este prezentat socrul mare, în realizarea portretului acestuia Eminescu utilizînd unele arhaisme şi forme regionale („schiptru", „pagii", „şede") :

Iată craiul, socru mare, rezemat în jilț cu spată,
El pe capu-i poartă mitră şi-i cu barba pieptenată ;
Țapăn, drept, cu schiptru-n mînă, şede-n perine de puf,
Şi cu crengi îl apăr pagii de muscuțe şi zăduf...

După tradiția populară, acesta îi invită pe meseni să-şi ocupe locurile, „cum li-s anii, cum li-i rangul", la locul de cinste aşezînd pe „Nunul mare, mîndrul soare, şi pe nună, mîndra lună". Ca şi în basme, elementele naturii sînt personificate, ele participînd la ospăț. Fericirea lui Călin şi a fetei de împărat este întregită de atmosfera nunții, de veselia nuntaşilor atunci cînd „Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul".

Zgomotul auzit de invitați este prologul unei alte nunți, ce se alătură celei prezentate anterior : convoiul nupțial al minusculelor ființe care trec

peste podul din pînză de paianjen. Prin defilarea gîzelor, participante la nunta fluturelui cu „mireasa viorică", tabloul devine de o grație inegalabilă, iar măiestria poetului atinge cele mai înalte culmi ale artei cuvîntului.

Bazat pe personificare, finalul poemului aduce în fața cititorului alaiul deschis de puricii „cu potcoave de oțel" și de bondarul care „somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cîntec". Din alai mai fac parte harnicele albine, cariul, „meșter faur", fluturii, „șăgalnici și berbanți", țînțarii, „lăutarii", și lăcustele ce trag „o cojiță de alună" în care șade „un mire flutur", așteptat cu nerăbdare, în spatele ușii, de aleasa inimii. Atmosfera de bună dispoziție și voioșie culminează cu „misiunea diplomatică" a greierului :

Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,
Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătînd din pinten ;
El tușește, își încheie haina plină de șireturi :
— Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături".

O asemenea nuntă aduce în poem „o notă de umor și veselie, cum se potrivește de minune unei sărbători domnești" [2]. Cele două evenimente, nunta lui Călin și cea a gîzelor, deși fantastice, se desfășoară după tipicul nunților țărănești. Limbajul folosit de „personaje" îl transpune pe cititor din lumea basmului în lumea reală. Regionalismele folosite („colb", „tăpșan", „răstoace"), locuțiunea verbală „ține hangul" și forma verbală „împlu", specifice vorbirii populare, sînt sugestive în acest sens.

Fermecătoarea poveste de dragoste dintre Călin și fata de împărat, păstrînd punctul de contact inițial cu folclorul, atinge, sub pana inegalabilă a „luceafărului" literaturii noastre, cele mai înalte culmi ale poeziei, înscriindu-se în sfera operelor de o inestimabilă valoare pentru cultura românească și universală.

G. Topârceanu: „Rapsodii de toamnă"

Prof. MIHAELA PLEȘA ANGHELESCU
Școala Generală Nr. 110, București

1. Poezia a apărut în volumul *Balade vesele și triste*, constituind o operă reprezentativă pentru Topârceanu. În această rapsodie regăsim efectele parodice și umoristice, dominante în lirica sa.

2. Ne aflăm în fața unui „poem lung", fapt mai puțin obișnuit pentru ambianța lirică a epocii, în care este preferat de obicei „genul concentrat" (spre pildă, lirica simbolistă sau poemele neotradiționaliste care continuă pastelul). Pentru Topârceanu faptul nu este ieșit din comun : tiparul din *Rapsodii de toamnă* este același în creații ca *Balada munților*, *Rapsodii de vară* etc.

Poezia cuprinde cinci tablouri care surprind diverse secvențe din viața naturii în apropierea venirii toamnei. Prima observație referitoare la text privește *mecanismul compozițional*, altfel spus principiile de alcătuire ale acestuia. O asemenea chestiune antrenează alta, și anume problema *coeziunii textului*, adică a unității sale ca întreg. Fiecare „tablou"

[2] Tudor Vianu, *Poezia lui Eminescu*, București, 1930, p. 99.

este, la rîndul său, compus din mai multe secvențe. În prima strofă, de exemplu, apar două imagini ale naturii :

A trecut întîi o boare
Pe deasupra viilor

Și-a furat de prin ponoare
Puful păpădiilor.

Acest mod de alcătuire a fiecărui tablou, des întîlnit pe parcursul poeziei, ne permite să vorbim despre secvență ca despre *unitatea compozițională minimală*. Exemplu de secvențe :

Lișițele-ncep să strige
Ca de mama focului

Cocostîrci pe catalige
Vin la fața locului.

Între gîze fără frică
Se rencep idilele

Mai tîrziu, o coțofană
Fără ocupație
A adus o veste-n goană
Și-a făcut senzație.

Secvența este, deci, o imagine cu un anumit grad de independență (deoarece ea poate fi izolată de context), construită din două sau patru versuri și avînd un caracter relativ unitar. Pentru a forma un tot, e necesar ca între secvențe să existe relații care să asigure coeziunea fiecărui tablou și, în final, coeziunea textului în ansamblu.

Relațiile posibile dintre secvențe sînt de trei feluri : *(a) relații de independență* : secvența A poate să apară fără secvența B și invers : de pildă, secvența : „Lișițele-ncep să strige / Ca de mama focului" este independentă de : „Cocostîrci pe catalige / Vin la fața locului", pentru că nimic nu arată necesitatea ca prima să impună apariția celei de a doua sau invers ;

(b) relații de dependență : A depinde de B, dar nu și invers ; de exemplu, secvența : „Un lăstun în frac apare / Sus pe-un vîrf de trestie" face dependentă de ea secvența : „Ca să ție-o cuvîntare / În această chestie" ; într-adevăr, ultima nu poate apărea singură (dependența este aici de natură sintactică) ;

(c) relații de interdependență : A depinde de B și B depinde de A :

A trecut întîi o boare
Pe deasupra viilor
Și-a furat de prin ponoare
Puful păpădiilor.

Acest mecanism al coerenței tablourilor implică un al doilea, al cărui rost este de a asigura tablourilor o anume coeziune. Mecanismul se ba-

zează pe două principii : pe stilistica timpurilor verbale și pe procedeul gradației. Succesiunea timpurilor verbale este importantă pentru poem, căci ea exprimă apropierea progresivă a misteriosului personaj. Poezia debutează cu folosirea timpului perfect compus : „A trecut întîi o boare / / .../ Și-a furat de prin ponoare..." Timpul folosit în continuare este perfectul simplu : „Un salcîm privi-nspre munte..." Marea majoritate a celorlalte verbe sînt la timpul prezent. Apariția toamnei e subliniată prin utilizarea unei interjecții verbale care îl plasează pe cititor într-o strictă simultaneitate cu evenimentul descris : „Iat-o !... Sus în deal, la strungă / [...] S-a ivit pe culme Toamna".

Al doilea principiu constă în prezentarea graduală a panicii vietăților : de la simple zvonuri la discuții și, în cele din urmă, la o alarmă generală.

În ce constă relevanța acestor două mecanisme de coeziune textuală ne vom da seama analizînd natura lor. Coeziunea tablourilor este realizată pe baze lingvistice, mai precis sintactice și semantice. De exemplu, dependența celor două secvențe din strofa :

Un lăstun în frac apare
Sus, pe-un vîrf de trestie
Ca să ție-o cuvîntare
În această chestie

decurge din dependența subordonatei finale față de propoziția regentă. Pe de altă parte, în cel de al treilea tablou, dependența secvențelor 2, 3, 4 (care sînt chiar strofele 2, 3 și 4) de secvența întîi este impusă de referirea la *flori* :

Florile-n grădini s-agită.
Peste straturi, dalia,
Ca o doamnă din elită
Își îndreaptă talia.

Atît primul tip de coeziune, cît și cel de al doilea (coeziunea tablourilor) nu caracterizează forma discursului liric, ci, dimpotrivă, formele epicului și, desigur, formele discursului narativ. Deci observația principală pe care o putem desprinde de aici este următoarea : procedeele compoziționale utilizate de Topârceanu îl situează la o distanță considerabilă de sfera poeziei lirice și, în special, de modurile lirice contemporane cu el.

Această observație prezintă interes din două puncte de vedere : din unghiul receptării poeziei sale și din unghiul lui Topârceanu în poezia românească.

În ceea ce privește receptarea operei sale de către marele public, relevarea naturii coeziunii textuale oferă o parțială explicație a popularității sale. Un poem care face uz de procedee compoziționale adecvate prozei narative este mult mai deschis cititorului mediu de poezie decît un poem în care coeziunea se realizează la nivelul unor imperceptibile (aproape) mecanisme morfologice, cum e cazul cu elegia *Mai am un singur dor*, de pildă. „Narativitatea" poemelor lui Topârceanu este o explicație a faptului că e socotit un poet accesibil.

Cît despre descendența artistică, Topârceanu se situează în linia baladei istorice a lui Bolintineanu sau Alecsandri, a *Cîntecelor de vitejie* ale lui Coșbuc. Observația privește desigur mecanismele compoziționale, și nu temele poeziilor.

Există însă o justificare a adoptării principiilor de compoziție respective și ea se descoperă din chiar titlul poeziei. Aceasta este o *rapsodie*, adică un cîntec epic vorbind despre fapte și evenimente exemplare. Aici intervine originalitatea lui Topârceanu, care modifică datele clasice ale unei specii artistice. Originalitatea constă în parodierea modelului și vom urmări modul în care acesta este „compromis".

Ceea ce este caracteristic în producerea efectului parodic sînt următoarele două elemente :

(a) perspectiva comunitar-umană asupra naturii ;

(b) mozaicul limbajului.

Natura este o temă de inspirație lirică prin indiferența, măreția și infinitatea sa. Dar Topârceanu transformă natura în societate și operează astfel o reducție a infinitului la finit.

Pentru a realiza aceasta el introduce *comunicarea* acolo unde ea în fapt lipsește, *reacția afectivă* acolo unde nu aflăm decît indiferență și *structurile comunitare* acolo unde există haosul deplin al individualității. Comunicarea comportă patru forme principale : *vestea* sau *zvonul* (cotofana, cioara, plopii, răsurile), *discursul* (lăstunul), *discuția familiară* (petuniile, molia, buruienile) și... *bîrfa* (mătrăguna cu brusturele).

Reacția afectivă se materializează în *senzație* (curiozitate superficială legată de un eveniment cu semnificații trecătoare), *insultă*, *idilă* și *panică*. Iar structurile comunitare sînt *Siguranța*, *poliția*, *adunarea politică*, și, desigur, *căsătoria*.

Cum este această comunitate se poate vedea cu maximă precizie : ea este de tip *citadin*, fiindcă numai acolo există o opinie publică sensibilă la senzație, exprimîndu-se zgomotos și plebeu în adunări politice ; în oraș există dispoziția pentru reacția afectivă obținută imediat — panica, alarma — și numai marile convulsii citadine fac necesară intervenția Siguranței.

Efectul obținut de Topârceanu este prin urmare și mai puternic, reducția e încă mai severă : natura infinită nu e redusă numai la un model oarecare al finitului, ci la acel model care are ca principale trăsături efemerul și superficialitatea. Ne găsim astfel în preajma uneia dintre cele mai radicale demitizări a naturii ca temă lirică și e interesant de observat cum revolta (benignă încă la Topârceanu) va deveni la avangardiști forma unică și ostentativă de expresie artistică.

Această atitudine e susținută prin mozaicul limbajului. Frecvența înaltă a neologismului, care nu întîmplător este neologismul jurnalistic (*ocupație*, *senzație*, *panică*, *stranie*, *chestie*, *constituție* etc.) se îmbină cu expresia colocvială, cu clișeul sau cu vorbirea directă : *cică*, *mama focului*, *fața locului*, *„Ce ne facem fetelor ?"*, *„Uf ! ce lume, soro dragă !"*.

În concluzie, valoarea poeziei lui Topârceanu rezultă din tensiunea dintre mecanisme compoziționale inadecvate genului liric și din compromiterea lor prin limbaj și reducție tipologică (infinit — finit, natură — societate, natură — oraș).

„Povestea Vrancei"

Prof. MARIA TOMA
Prof. LIDIA ȚUGULAN
Liceul Pedagogic, Deva

Din mulțimea de domnitori care s-au perindat la tronul Moldovei și al Țării Românești, memoria populară i-a păstrat doar pe cei care s-au dovedit a fi iubitori de dreptate, oameni cu suflet mare, blînzi și înțelegători față de nevoile mulțimii.

Două mari figuri istorice sînt în special subiectul multor legende : Ștefan cel Mare și Cuza-Vodă. Această preferință se explică prin probele adînci ale gîndului, inimii și faptei cu care poporul s-a obișnuit să-și măsoare fiii.

Un număr de legende despre Ștefan cel Mare, care circulau prin viu grai, au fost adunate de cunoscutul cronicar Ion Neculce în *O samă de cuvinte*, iar altele, datorită interesului față de creațiile populare promovat de curentul *Daciei literare*, au fost păstrate în culegerile folcloriștilor noștri din secolul trecut.

Legenda toponimică și cu caracter istoric *Povestea Vrancei* sau *a Vrîncioaiei* captivează interesul prin faptul că domnul Moldovei, Ștefan cel Mare, apare în postura unui om obișnuit, care se apropie de oamenii simpli cu toată căldura, prietenia și încrederea.

În urma unei lupte pierdute din cauza asaltului turcesc copleșitor, „Voievodul, amărît în suflet de această pierdere, fugise din fața puhoiului vrăjmaș, ca să nu fie prins și, rătăcind singur prin munți, a ajuns pe valea Putnei". Cutreierînd prin codrii Vrancei, care „stăpîneau mai peste tot și abia unde și unde cîte un pîlc de case se găseau înșiruite și ascunse pe la poalele pădurilor", Ștefan ajunge, către asfințitul soarelui, la casa Vrîncioaiei. Bătrîna, care torcea pe prispa casei, îl primește cu bucurie și căldură pe drumețul obosit, neștiind că acesta este domnitorul :

„Baba, fără să mai facă vorbă multă, puse masa și îi dete străinului să îmbuce lapte cu mămăligă și brînză de oi, repezindu-se apoi la coșar de așează armăsarul la iesle. Cînd se înapoie în casă, găsi pe străin culcat. Se așezase pe o laviță, așa îmbrăcat cu sarica cum se afla și ațipise [...] Tot uitîndu-se așa cu luare-aminte, bătrîna observă că voinicul purta haine ostășești de domn, cusute cu fireturi și aur pe sub sarica greoaie de lînă de oaie..."

Bătrîna deduce că străinul „nu poate să fie altul decît Ștefan-Vodă, domnul Moldovei, despre care auzise că fusese învins de turci într-o bătălie, că oastea i-a fost risipită și alungată, iar el s-a retras în munți."

Cu istețimea și înțelepciunea ei, Vrîncioaia își dă seama că domnul are nevoie de oaste. Dă fuga la stîna din vale, unde erau cei șapte feciori ai ei, toți voinici și vînjoși, și-i îndeamnă să răscolească tot ținutul Vrancei și să-i strîngă pe toți voinicii în jurul lui Ștefan pentru a-i alunga pe turci din țară.

Cu plăieșii Vrancei și înconjurat de flăcăii Vrîncioaiei, care „se luptau ca niște lei, lovind în dreapta și în stînga tigvele păgîne care cădeau ca bostanii, înroșind pămîntul", Ștefan cel Mare alungă puhoiul dușman și eliberează țara. Ca răsplată pentru curajul, devotamentul, dragostea lor față de pămîntul țării și față de domn, Ștefan dăruiește celor șapte frați cei

șapte munți ai Vrancei, cu văile și ponoarele lor, să-i stăpînească din neam în neam — cu actul de danie semnat de domn. De atunci fiecare munte poartă numele fiilor Vrîncioaiei.

Legenda pune accentul pe politica internă a domnului de a-și sprijini puterea pe oamenii din popor, răsplătindu-i după faptele lor, făcîndu-i răzeși și din răzeși ridicîndu-i la ranguri boierești, dacă rămîneau credincioși țării și domnului, în vreme de pace și război.

Valoarea educativă a legendei este legată de bunătatea și ospitalitatea Vrîncioaiei, de dragostea sa față de țara Moldovei cotropită de turci, de înțelepciunea cu care vine în ajutorul domnului și mai ales de curajul, abnegația și dăruirea generoasă a fiilor în lupta pentru apărarea patriei. Mai presus de dragostea maternă, Vrîncioaia pune dragostea de glie, pe al cărei altar este gata să-și sacrifice fiii. Faptele ei impresionează pe voievod, care-i mulțumește astfel : „Să trăiești, mătușă Tudora, și Dumnezeu să-ți dea sănătate pentru sprijinul și dragostea de țară ce arăți". Astfel, feciorii Vrîncioaiei rămîn pilde vii de abnegație, curaj, patriotism, luptîndu-se alături de domn, ca leii, înroșind pămîntul Moldovei cu sîngele dușmanilor.

Legenda îl înfățișează pe acest mare și iubit domnitor ca foarte apropiat de oamenii din popor, răspîndind în jurul lui căldură, omenie și recunoștință : vorba lui este vorba omului simplu, ceea ce îl face înțeles și iubit ; portul lui este portul omului din popor. Poartă sarică din lînă de oaie, ca orice țăran cînd pleacă la drum ; hainele ostășești de domn, cusute cu fireturi de aur, ce se vedeau de sub sarică, sînt elemente ce țin de culoarea istorică a epocii.

Încărcată de semnificații, legenda transmite informații și despre modul de viață al oamenilor de la munte. Toți sînt ciobani care-și pasc oile „prin golurile și poienile munților", harnici, gospodari, cu case cu prispă și acareturi (coșar), iar în casă cele necesare, un străin fiind bine primit oricînd și ospătat cu brînză, lapte și mămăligă. Limba folosită este vie, curgătoare și colorată cu cîteva arhaisme și regionalisme, sugerînd atmosfera epocii lui Ștefan cel Mare.

Pe lîngă caracterul ei istoric, legenda aceasta „explică" denumirea dată satelor de la poalele munților Vrancei : Bodești, Spirești, Negrilești, Bîrsești, Spulber, Păulești, Nistorești prin numele celor șapte feciori ai Vrîncioaiei (de aici caracterul toponimic al legendei).

Fapte literare vii, legendele folclorice — ca toate materialele creației populare — au ajuns să poarte semnele distincte ale epocilor prin care au trecut, ale timpului în care au fost culese.

„Patriei nu-i poate fi totuna, măcar ce feliu de creștere vor primi mădulările următoare".

(Gheorghe Lazăr)

În căutarea cometei (II)*

NICULAE GHERAN

Cine, dacă nu ziarele, ne-ar putea minți mai bine în privința celor petrecute la 27 noiembrie 1885 ? Era firesc să le răsfoim, oprindu-ne, cînd și cînd, în dreptul unor titluri și fotografii, știri și articole, grave sau zeflemitoare, lăudînd și huiduind, după plac sau interes, aceiași oameni ai zilei, aceleași fapte grandioase sau penibile — petrecute nu arareori în aceeași zi. Între tot și nimic, lectura te fură, uitînd de unde ai plecat și, mai ales, unde vrei să ajungi. O clipă ești nedumerit din pricina nepotrivirii datelor din frontispiciul ziarelor ; la București, ca în tot vechiul regat, se folosea calendarul iulian (după care nașterea lui Liviu Rebreanu a avut loc la 15 nov. 1885), iar în Transilvania se adoptase mai de mult calendarul gregorian (ceea ce face ca data de 27 nov. să se afle înscrisă, dintotdeauna, pe actele de stare civilă ale scriitorului).

Cum, prin forța împrejurărilor, ziarul de azi este mai totdeauna oglinda zilei de ieri, am deschis cîteva colecții de periodice în dreptul datei de 28 noiembrie (respectiv 16 nov. 1885, stil vechi, în regat). Surpriză : tocmai în această zi, la București apare cotidianul *Epoca*, avîndu-l ca prim-redactor pe Barbu Ștefănescu Delavrancea. Gazetarul avea pe atunci 27 de ani și abia devenise autorul unui volum de proză *(Sultănica*, 1885). Încă de la primele lui rînduri, articolul-program ne scutește de investigații ulterioare, pentru fixarea unui cadru istoric :

„Străbatem o epocă de corupțiune și de scepticism. Un om, cu o ambițiune nemărginită, înzestrat, într-un chip extraordinar, cu toate calitățile cari pot produce amăgirea, s-a furișat la putere, a pus mîna pe țară prin surprindere și o stăpînește prin corupțiune și prin frică. Și de atunci, în loc să trăim sub regimul reprezentativ, în loc să avem o monarhie constituțională, avem voința unui singur om care dispune, după plac, de interesele și destinele țării. El s-a înconjurat de o seamă de oameni lipsiți de moralitate, dar cutezători, cărora, în schimbul unei supuneri fără margini, le-a dat exploatarea țării, fără control. Și într-o țară de funcționarism, cei mai mulți tac de frică să nu-și piarză pînea... familiilor." [1]

Între tinerii semnatari (altminteri conservatori, după ce unii dintre ei au frecventat mișcarea socialistă), aflăm și numele unui alt scriitor : Alexandru Vlahuță, avînd și el tot 27 de ani. (Primele lui cărți vor apărea abia în anii următori : *Nuvele*, 1886 ; *Poezii*, 1887.)

Cu privirea ațintită la numele lui Delavrancea și Vlahuță, uităm de „ploaia cu stele" din Tîrlișiua anului 1885, cu gîndul la altă constelație. Trăia pe atunci Mihai Eminescu ; număra 35 de ani și era subbibliotecar

* Fragmente din monografia *Viața lui Liviu Rebreanu*. Vezi și fragmentul *Un act de naștere*, apărut în nr. 2/1985.

[1] Cf. *Cuvînt către cititori*, în *Epoca*, I, nr. 1, sîmbătă 16 nov. 1885 (stil vechi), p. 1. Articolul-program mai este semnat de : Alecu A. Balș, C. G. Costa-Foru, A. Chiriac, Nicolae Gr. Filipescu, Șt. Gane, Leon Ghika, Gr. Goilav, I. N. Iancovescu, I. M. Kostake Epureanu, I. Miclescu, E. Mavrocordat, C. P. Olănescu, C. Popescu, N. Popescu (Ploiești), Gr. G. Peucescu, Al. Ulubeanu, Zaharia Chiriac (Focșani) și I. Dumitriu (Giurgiu).

la Iași, avînd o sănătate incertă. Cuvîntul și-l spusese însă (cu doi ani în urmă, apăruse *Luceafărul*). În același an 1885, se reeditau *Poezii*-le sale, volum alcătuit și prefațat de Titu Maiorescu (prima ediție apăruse în dec. 1883, în zilele cînd Poetul, cu mintea încețoșată, se afla în spital). Tot pe-atunci, trăia Caragiale ; avea 33 de ani și era în plină vigoare artistică. Cu un an în urmă, i se pusese în scenă *O scrisoare pierdută*, iar acum, în 1885, *D-ale carnavalului*. Precedat de asemenea aștri, era în firea lucrurilor ca Rebreanu să se îndrepte mai tîrziu spre proză. El va prefera să lase grija poeziei pe seama lui Titu Herdelea, în dramaturgie încercîndu-și doar puterile, cu riscul, inevitabil, de a suporta comparații — nu totdeauna favorabile — cu marele înaintaș. (Astfel, un cronicar spiritual ne asigură că de vom căuta mai bine în *Plicul* lui Rebreanu vom da de urma *Scrisorii pierdute* de Caragiale). În proză „concurența" era mai mică, deși nu lesnicioasă. Cu două decenii în urmă, se mai aflau în viață Costache Negruzzi (1808—1868) și Nicolae Filimon (1819—1865), amîndoi trăind în memoria urmașilor prin opere capitale, stîlpi de rezistență ai viitoarelor edificii : nuvela istorică *Alexandru Lăpușneanul* (1840) și romanul *Ciocoii vechi și noi* (1862).

Ioan Slavici (în 1885 avea 37 de ani) și Duiliu Zamfirescu (27 de ani) încă nu-și publicaseră operele lor fundamentale. Primul — călit în gazetăria politică pentru emanciparea națională a românilor din Transilvania — era doar autorul unor promițătoare povestiri (*Novele din popor*, 1881 ; *Pădureanca*, 1884), al doilea avînd numele înscris pe un volum de versuri (*Fără titlu*, 1883) și pe un roman (*În fața vieții*, 1884), ambele condamnate la uitare. Operele lor reprezentative vor apărea abia peste cîțiva ani : romanul *Mara* (în revistă la 1894, în volum la 1906) și „ciclul Comăneștenilor" (tipărit între 1898 și 1911). La 1885, se puteau citi în schimb poveștile lui Creangă, scrise cu ani în urmă și tipărite în volume (1890 și 1892) abia după moartea autorului (1889).

Firește, enumerarea cîtorva scriitori și a unor opere nu-și propune să reflecte constelația literară a vremii. Cu atît mai mult cu cît, la 1885, lumina unor aștri era încă vie. Atunci mai trăiau Ion Ghica (fiind ministrul României la Londra), Mihail Kogălniceanu (în 1887 va fi ales președintele Academiei Române), Vasile Alecsandri (ministrul României la Paris), Alexandru Odobescu (lucrînd atunci la studiul privind *Tezaurul de la Pietroasa*), B. P. Hasdeu (pregătind monumentalul *Etymologicum Magnum Romaniae*), toți afirmați cu mult timp în urmă. Viitorii confrați ai lui Rebreanu, dacă nu erau în fașă — precum Mateiu Caragiale și Mihail Sorbul, născuți în același an cu băiatul din Tîrlișiua — se jucau prin ogradă. Pe atunci, Mihail Sadoveanu avea, ca și Ion N. Theodorescu (mai tîrziu Tudor Arghezi), cinci ani ; George Vasiliu (mai tîrziu Bacovia), Octavian Goga și E. Lovinescu, doar patru ; Ion Agârbiceanu, trei ; Demetru Dem. Demetrescu-Buzău (mai tîrziu Urmuz), doi ani ; Vasile Voiculescu (născut în aceeași zi și lună cu L. R.), un an. Mai răsăriți erau Hortensia Bengescu (peste ani și Papadat), în vîrstă de nouă ani, și Nicolae Iorga, pe atunci elev în clasa a IV-a a Liceului din Botoșani (înainte de a fi eliminat și transferat la Liceul din Iași).

Adevărată „ploaie de stele". Cum sîntem însă în căutarea altor meteori, să ne reîntoarcem la paginile ziarelor abandonate, să vedem măcar ce se petrecea la 27 noiembrie.

Reținem pe scurt :

— Război balcanic între bulgari și sîrbi. Într-o corespondență din Sofia — datată 27 noiembrie — se anunță că Pirotul a fost cucerit, „pasu cu pasu", după lupte crîncene [2].

— Incidente de frontieră în aceeași zonă. Din Atena se anunță, tot la 27 noiembrie, că între „anteposturile" turcești și grecești a fost o mică ciocnire, iar apoi trupele „de amîndouă părțile s-au retrasu imediatu" [3].

— În București, în aceeași zi, se deschid dezbaterile Corpurilor legiuitoare. Solemnitatea a fost anunțată cu 101 lovituri de tun (care, printr-o fericită coincidență, se adaugă bătăilor de clopot din Tîrlișiua). La Cameră, mesajul tronului îl citește însuși Carol I [4]. În cîteva ziare din Capitală, aflăm și amănunte :

„Totul s-a petrecut de pe program. La ora 12 punct, M. S. Regele intră în localul adunării deputaților, reparat acum în urmă prin îngrijirea d-lui Dimancea, unde dete citire mesagiului de deschidere a corpurilor legiuitoare. Aplauze puține, entuziasm și mai puțin, în schimb însă poliție destulă." [5] Mulți agenți mișună și în curtea Palatului, unde suveranul, însoțit de generalul Baruzzi, se urcă — ni se spune — într-o trăsură „à la Daumont" [6]. De asemenea, „regina, de tot însănătoșită, sosește azi în Capitală" [7] [...]

Presa românească reia comentariile ziarului vienez *Neue freie Presse*, după care politica de deznaționalizare a românilor din Transilvania, susținută de cercurile guvernante din Budapesta, „are să pricinuiască mai curînd sau mai tîrziu statului maghiar primejdii fatale" [8]. Oficiosul din capitala Ardealului, *Koloszvári Közlöny*, susținînd opiniile politice ale primului ministru ungar, Kálmán Tisza, pledează pentru înfăptuirea „statului cu o singură limbă și cu o singură naționalitate" [9]. Pentru realizarea acestui deziderat, el recomandă „a se lua naționalităților pînă și cea mai palidă speranță în aceea că aspirațiunile lor vor putea vreodată să-și ajungă scopul" [10]. (Declarațiile explozive ale premierului ungar — făcute la Viena, cu două răptămîni în urmă — stîrniseră uimirea majorității Camerei de deputați din Budapesta).

Mai aproape de noi, Simeon Moldovan din Beclean (unchiul Ludovicăi Rebreanu) ține o conferință despre „îmbrățișarea meseriilor din partea poporului român". *Gazeta Transilvaniei* din 15/17 noiembrie 1885 ne informează că s-a constituit cu acest prilej și reuniunea filială a învățătorilor din localitate, avînd ca președinte pe protopopul Becleanului, Michăilă Făgărășanu, și ca secretar pe S. Moldovanu. (Nu numai atît ; la închiderea ședinței s-ar fi oferit „o masă frumoasă, servită de d-na învățătoare Florica Moldovanu, n. Diuganu. Toastele, se înțelege, n-au lipsitu" [11]).

---

[2] Cf. *Resboiulu dintre Sêrbi și Bulgari*, în *Gazeta Transilvaniei*, XLVIII, 19 nov./1 dec. 1885, p. 1.

[3] *Ibid*, p. 2.

[4] Cf. *Știri telegrafice*, în *Gazeta Transilvaniei*, XLVIII, nr. 255, 16/28 nov., p. 2.

[5] Cf. *Camera*, în *Epoca*, I, nr. 1, 16 nov. 1885 (stil vechi), p. 3.

[6] Cf. *Informațiuni*, *ibid*.

[7] Cf. *Universul*, II (serie nouă), nr. 371, 15/27 nov. 1885, p. 3.

[8-9] Cf. *15/27 răpciune 1885*, din *Românul*, XXIX, 16 nov. 1885 (stil vechi), p. 1.

[10] Consultă pe această temă și ziarul *Tribuna* din 10 nov. 1885.

[11] Cf. *Știrile zilei*, în *Gazeta Transilvaniei*, XLVIII, nr. 254, vineri 15/27 nov. 1885.

Războaie, incidente de frontieră, corpuri legiuitoare, mesaje și caleşti regale, salve de tun, suverani decedați, alte salve de tun, șovinism de stat, conferințe și toasturi, fiecare în parte și toate la un loc nu izbutesc să clintească viața mai mult sau mai puțin tihnită a Capitalei.[...]

Întoarcem paginile gazetei și, din nou, ne întîlnim cu Delavrancea, parcă și mai grav :

„Atîta sărăcie, morală și materială, și-atîta dezgust de viață a copleșit neamul românesc, încît este de datoria oricărui om de bine să se întrebe cu hotărîre : oare nimic din bărbații de-odinioară nu mai trăiește ? Nici o credință nu ne mai poate deștepta din lîncezirea în care ne-am afundat pînă dincolo de creștet ?“ [12]

Întrebarea ne cutremură și, pînă a medita la răspuns, o știre ne obligă s-o părăsim. O reproducem integral din *Gazeta Transilvaniei :*

„Sîmbătă seara un fenomen grandios s-a oferit privirilor noastre. O mulțime de meteori mici, 60—65 pe minută, de-o rară strălucire, am văzut căzînd între orele 8 și 11 din noapte. Acest fenomen nu s-a mai văzut în această estindere de la 1866. Poporul crede că este presemnul unui mare rezboi.“ [13]

Deci este adevărat ! E drept că „sîmbătă seara“ („între orele 8 și 11 din noapte“) înseamnă sfîrșitul zilei de 28 noiembrie 1885 (nu 27 nov., orele 3 dimineața, cînd s-a născut L.R.), dar ce contează ? ! „Ploaia de stele“ a existat ca atare, indiferent dacă simbolizează ceva sau nimic, ea înscriindu-se în biografia afectivă a viitorului scriitor.

Fenomenul a fost înregistrat și peste hotare, căci iată ce ne dezvăluie, peste mai multe zile de la cele petrecute, ziarul *Epoca :*

„La Foix, săptămîna trecută a căzut o ploaie de aerolite, în grămezi de cîte zece, cincisprezece și douăzeci deodată. Oamenii erau amenințați d-a fi uciși. Această ploaie de artifice durează de treizeci de ore. Termometru[l] arăta 31 grade Reaumur, apoi s-a coborît la 12. Fenomenul a fost vestit observatorului din Paris, din observatorul lordului Crawford.“ [14]

Mai departe este prezentat fenomenul, pornindu-se de la relatările astronomului austriac Wilhelm von Biela, care, în 1826, a descoperit cometa ce avea să-i poarte numele. Date și mai complete am aflat în *Larousse* (La grande encyclopédie) [15], sub semnătura lui L. Barre. Cometa Biela (amintită și sub numele de cometa Gambart, după numele astronomului francez care descoperise aceeași cometă, anunțînd-o cu zece zile mai tîrziu), mai oferise un spectacol similar, în noaptea dinspre 27—28 noiembrie 1872, repetat, ulterior, la aceeași dată, în 1885.

[12] Din articolul de fond publicat în *Epoca*, I, nr. 2, 17 nov. 1885 (stil vechi), p. 1.
[13] Vezi *Știrile zilei*, în *Gazeta Transilvaniei*, XLVIII, nr. 257, luni, marți 19 nov./1 dec. 1885, p. 2 (la reproducere, grafia textului original a fost modernizată).
[14] Cf. *O ploaie de stele*, în *Epoca*, I, nr. 3, miercuri 27 nov. 1885 (stil vechi).
[15] Vezi articolul *Biéla (Wilhelm, baron de)*, tome sixième, p. 705—706.

Alte amănunte sînt de prisos. Să reținem, deci, că ploaia de stele amintită de scriitor a existat, bucuroși că i-am dat de urmă (cîtă vreme poreclirea astronomului — „Bialla", „Bianca", în loc de „Biela" — ne îndrepta mai curînd spre *Metamorfoza* lui Brătescu-Voinești). [16]

Aniversarea fraților Grimm

Prof. AL. ROMAN
București

Cine nu a citit în copilărie sau nu a ascultat în lectura părinților, bunicilor și rudelor poveștile fraților Grimm, dintre care unele au devenit atît de răspîndite, încît autorii lor au intrat în anonimat. Poveștile *Albă ca zăpada, Scufița roșie, Cenușăreasa, Croitorașul cel viteaz, Hans cel mintos, Frumoasa din pădurea adormită* și altele au fost culese și publicate de frații Grimm : *Jacob*, de la a cărui naștere s-au împlinit două sute de ani la 4 ianuarie 1985, și *Wilhelm Carl*, născut la 24 februarie 1786. Între cei doi frați există doar diferența de 13 luni.

Tatăl fraților Grimm, Philipp Wilhelm, deținea funcția de consilier comunal și judecător de pace în micul orășel rezidențial Steinau, unde se mută cu întreaga familie, alcătuită din nouă copii, dintre care au trăit șase. La vîrsta de 45 de ani neîmpliniți, Philipp Grimm moare. Familia trece apoi prin mari greutăți materiale. Mama fraților Grimm era originară din Kassel. Sora acesteia, Henriette Zimmer, se obligă în 1798 să-i întrețină pe cei doi frați, Jacob și Wilhelm, ca să poată urma Liceul din Kassel. În 1802, respectiv în 1803, frații Grimm se înscriu la Universitatea din Marburg, pe care o absolvă cu rezultate strălucite, datorită seriozității și muncii extrem de conștiincioase.

Cel mai tînăr dintre profesorii Universității din Marburg, *Friedrich Carl von Savigny*, acordă celor doi frați întregul său sprijin. Le pune la dispoziție marea sa bibliotecă și îi ajută să înțeleagă spiritul romantismului.

Mama și frații mai mici se mută din nou la Kassel. Aici se stabilește și Wilhelm, după ce absolvă în 1806 cursurile Facultății de Drept, primind autorizația de a practica avocatura. Din nefericire, mama celor doi frați, Dorothea, moare, iar Jacob — în vîrstă de abia 23 de ani — trebuie să susțină întreaga familie din modestele sale venituri. În aceste condiții, Jacob Grimm solicită și obține din partea lui Jérôme Napoleon postul de bibliotecar. Salariul este destul de bun, așa încît Jacob poate să aibă grijă de frații mai mici, chiar și de Wilhelm, care este adesea bolnăvicios. Starea materială îmbunătățită le îngăduie fraților Grimm să continue și să-și intensifice studiile privind creațiile populare și să dea la iveală diferite comori ale trecutului cultural german.

[16] Să notăm și cîteva capodopere care, apărute în 1885, au aceeași vîrstă cu L.R. În primul rînd cele care l-au marcat : romanul *Germinal* (E. Zola) și poemul filozofic *Also sprach Zarathustra* (din care își va extrage și un moto pentru *Gorila*). Constelația romanului se completează apoi cu *Daniele Cortis* (A. Fogazzaro) și *Bostonians* (H. James). Pentru fixarea momentului literar în care L.R. se naște, amintim elevilor că opera marilor maeștri ai romanului, Balzac și Dostoievski, era încheiată. Dintre giganții genului, în 1885 mai trăia Tolstoi, dar și el avînd tipărite, pînă la această dată, capodoperele sale.

În biblioteca lui Savigny au găsit cei doi frați Grimm numeroase opere literare germane din epoca medievală, pe care le cercetează cu atenție, fiind fermecați de frumusețea poetică și de bogăția de idei a acestor opere. Culegerea de poezii ale *Minnesängerilor* (cîntăreții medievali) realizată de Bodmer îl fascinează pe Jacob Grimm și-l determină pe fratele său Wilhelm să se apropie de această „comoară a literaturii vechi germane". Ei publică multe articole despre poezia medievală germană, care apar sub numele ambilor frați, în diferite ziare ale vremii.

Frații Grimm transpun în limba germană literară modernă *Cîntecul lui Hildebrand* și *Rugăciunea din Wessobrun*, cele mai vechi texte literare germane. Este prima lucrare științifică purtînd numele autorilor : „Prin frații Grimm".

Cam în aceeași vreme fac cunoștință frații Grimm cu Clemens Brentano și Achim von Arnim, care exercită o influență binefăcătoare asupra fraților Grimm, stimulîndu-i în culegerea și publicarea poveștilor și basmelor populare.

După înfrîngerea lui Napoleon I, în 1813, Jacob Grimm devine secretar de ambasadă în slujba marelui duce elector din Hessa, luînd parte, în această calitate, la Congresul de pace din 1815 de la Viena.

Cariera diplomatică nu-l atrage și Jacob se întoarce la Kassel, unde este numit bibliotecar al bibliotecii ducatului, funcție pe care o deținea și fratele său Wilhelm. De aici înainte starea materială a celor doi frați se îmbunătățește, avînd mai mult timp disponibil pentru lucrările lor științifice, în mod deosebit pentru culegerea de povestiri și basme, nu numai din landul lor, ci de pe tot teritoriul de limbă germană. Unele povestiri sînt păstrate în dialect.

Cei doi frați ascultă cu mult interes basmele pe care le aud din gura unor povestitori populari. Dintre aceștia se remarcă Catharina Dorothea Viehmann. Basmele pe care Catharina le-a istorisit fraților Grimm erau majoritatea franțuzești. Basmele și povestirile lui *Charles Perault* apăruseră cu aproape 100 de ani mai înainte. De asemenea, culegeri de basme apăruseră în Italia încă din veacul al XVI-lea.

În munca lor de culegători de basme, frații Grimm au fost ajutați de un grup de tinere doamne, talentate și culte, între care fiica unui farmacist, Dorothea Wild (soția de mai tîrziu a lui Wilhelm Grimm), ca și surorile Jeannette și Amalia Hassenpflug.

Bucurîndu-se de sprijinul lui Achim von Arnim, în 1812 apare primul volum de basme *(Kinder- und Hausmärchen)*, pe care frații Grimm le dedică distinsei lor prietene Bettina von Arnim. Al doilea volum apare în 1814. Urmează mai multe ediții, fiecare fiind cercetată cu atenție și completată sau chiar amplificată. Ultima ediție, apărută pe cînd frații Grimm erau încă în viață, conține 200 de povestiri și basme.

În 1825 apare o ediție „prescurtată" care conține numai 50 de povestiri alese cu grijă de autori. Basmele cuprinse în această ediție au fost traduse în peste 70 de limbi, iar numărul de exemplare tipărite este incalculabil. Cele mai multe dintre basme au cunoscut o atît de mare răspîndire, încît culegătorii nici nu mai sînt amintiți, operele devenind adevărate „comori ale folclorului universal".

Cu ocazia jubileului fraților Grimm, editura Philipp Reclam Jun. Stuttgart a scos în 1984 o ediție festivă : o casetă cu trei volume, conținînd toate cele 200 de povestiri și 7 legende pentru copii. Volumele II și III conțin observații critice ale fraților Grimm, indicarea sursei și alte elemente menite să-l ajute pe eventualul cercetător.

În cinstea jubileului, editura „dtv" (*Deutscher Taschenbuch* Verlag Gmb H & Co. Kg. München) a întreprins editarea completă a *Dicționarului limbii germane*, în 33 de volume. Lucrarea este una dintre cele mai mari opere de acest gen din lumea întreagă. Ea poate să fie pe drept cuvînt socotită un „monument jubiliar", săpat într-un material mai tare decît granitul și mai strălucitor decît marmura.

Ideea alcătuirii unui amplu dicționar al limbii germane i-a preocupat mai de mult pe cei doi frați Grimm, dar planul a fost conceput abia după lungi dezbateri, fiind definitivat în 1838.

Primul volum al dicționarului apare în 1854 în editura *Hizel*, care preia pe rînd volumele următoare. La moartea sa, Jacob Grimm ajunsese la litera „F", la cuvîntul „Frucht". Din 1908 *„Dicționarul"* trece în grija Academiei de Științe din Berlin. După cel de al doilea război mondial definitivarea dicționarului este preluată de „Academia de Științe din Berlin" (R.D.G.) în strînsă colaborare cu „Academia de Științe din Göttingen" (R.F.G.). Ediția definitivată a fost gata în 1960. Ediția jubiliară a apărut în 33 de volume, cuprinzînd 35.000 de pagini de la „A" pînă la „Zypressenzweig".

Alte lucrări importante referitoare la dezvoltarea limbii și literaturii germane sînt : *Gramatica limbii germane* (1819—1837), ale cărei principii fundamentale sînt valabile și azi, *Mitologia germană* (1835) și *Istoria limbii germane* (1848).

Numele fraților Jacob și Wilhelm Grimm este cunoscut în întreaga lume, mai ales datorită culegerii lor de basme și povești, care au servit de îndemn și model multor folcloriști. Ei s-au născut în același orășel, Hanau, au frecventat aceleași școli, și-au desăvîrșit cultura în aceleași instituții de învățămînt superior, au ocupat posturi de bibliotecar, au predat ca profesori la universitățile din Göttingen și Berlin și au fost înmormîntați în cimitirul Schöneberg din Berlin.

Frații Grimm nu sînt, așadar, numai culegători și autori de basme și povești populare germane, ci și savanți în adevăratul înțeles al cuvîntului, Jacob fiind considerat părinte al filologiei germane, iar Wilhelm, unul dintre fondatorii folcloristicii ca știință. Opera lor de mari dimensiuni, aparținînd unor variate domenii de cercetare — istoria limbii, filologie medievală și modernă, istorie, mitologie, lingvistică, folcloristică etc. — se înscrie în tezaurul limbii, literaturii, filozofiei și artei reprezentate în epocă de Goethe, Schiller, Kant, Hegel și Beethoven.

În timpul vieții și după moarte, frații Jacob și Wilhelm Grimm s-au bucurat de o deosebită prețuire. „Numai singur Jacob Grimm, scrie cu deosebit respect Heinrich Heine, a făcut mai mult decît întreaga voastră Academie de la Richelieu încoace. A sa *Gramatică a limbii germane* este o operă colosală, o adevărată catedrală gotică, în care se aude glasul tuturor neamurilor germane, rostit de fiecare în dialectul său."

Sofocle: „Antigona"

Prof. BOGDAN HÂNCU
București

Aparținînd, alături de dramă și comedie, genului dramatic, tragedia își are originea în Grecia antică a secolului al V-lea î.e.n. În timp ce comediile s-au născut din serbările organizate la sate *(komoi)* în cinstea zeului Dyonissos-Bacchus, tragediile, închinate aceluiași zeu, erau destinate populațiilor orășenești, caracterizîndu-se prin subiecte mitologice grave și prin limbaj elevat.

La serbările Dionisiilor și Leneenelor, concursurile dramatice durau trei zile — cîte una rezervată fiecărui participant. Autorul prezenta dimineața o trilogie (trei tragedii), iar după-amiază o dramă satirică.

Cei trei mari reprezentanți ai tragediei antice au fost *Eschil, Sofocle* și *Euripide*. Primul a trăit în perioada de ascensiune a cetății Atena, al doilea a ajuns la maturitate în culmea strălucirii epocii lui Pericle, dar a și gustat, alături de cel de al treilea, Euripide, din amărăciunea declinului.

Fire de luptător, Eschil se confundă cu energicele sale personaje ca Aias și Prometeu. „Părinte al tragediei", el a adus importante inovații spectacolului dramatic (cum ar fi introducerea celui de al doilea personaj principal — deuteragonist), dînd astfel mai mare amploare dialogului. Ni s-au păstrat numai șapte tragedii *(Agamemnon, Coeforele, Eumenidele* — care formează trilogia *Orestia, Rugătoarele, Cei șapte contra Tebei — Perșii* și *Prometeu înlănțuit)*.

Echilibrat și cu aleasă educație artistică, Sofocle a creat eroi puternici, marcați de amprenta umanismului său. Chiar dacă nu sînt permanent capabili să preîntîmpine răul, aceștia caută neobosit adevărul și îl descoperă, salvîndu-se astfel de orice vină tragică în fața propriei lor conștiințe. Sofocle a introdus tritagonistul, accentuînd astfel conflictul dramatic. Șapte tragedii ne-au rămas de la el : *Aias, Trahinienele, Filoctet, Electra, Antigona, Edip Rege* și *Edip la Colonos*.

Euripide, al treilea mare tragic, s-a străduit să dea concetățenilor săi soluții pentru regăsirea echilibrului interior în contextul prăbușirii idealului Atenei în fața Spartei. Fin psiholog, el este considerat cel mai modern dintre tragici. Dovadă sînt și cele șaptesprezece piese păstrate.

Subiectele tragediilor lui Sofocle erau de preferință alese din ciclurile epice, precum cel teban, troian sau argonautic. Primul istorisește nenorocirile familiei Labdacizilor. Legenda începe cu fenicianul Cadmos care, ajuns în Elada, dă naștere unui neam de războinici și cetății Teba. Printre straniile vlăstare se numără și Labdacos, care plătește cu viața o ofensă adusă lui Bacchus. Fiul său, Laios, căruia oracolul îi prevestise că, din cauza crimelor familiei sale, nu va avea dreptul la urmași, iar întregul său neam se va stinge apăsat de cele mai cumplite fărădelegi, are de la soția sa, Iocasta, pe Edip. Aflînd că noul născut avea să-și ucidă propriul său tată și să se căsătorească cu propria-i mamă, Laios pune la cale moartea lui Edip. Servitorul, în loc să-l omoare, îl dă unui păstor, care-l crește departe de Teba. Tînărul Edip află și el de profeția oracolului și, neînțelegîndu-i tîlcul, îi părăsește pe cei care l-au crescut. În drum spre Teba își ucide într-o încăierare tatăl, fără să-l recunoască. Condus de destin, Edip ajunge în cetatea natală, pe care o izbăvește de molima adusă de Sfinx. Devenit soț al văduvei regine și stăpîn al Tebei, Edip are patru vlăstare, pe Eteocle, Polinice, Antigona și Ismena. În urma neobositelor

investigații ale noului rege, după aflarea adevărului, Iocasta se sinucide, iar Edip își ia lumina ochilor. Rătăcitor, însoțit de Antigona, eroul moare la Colonos, în preajma Atenei. În lupta pentru putere, Eteocle și Polinice se ucid unul pe celălalt.

Acestea sînt, în linii mari, evenimentele care preced subiectul tragediei *Antigona* ; Creon, fratele Iocastei, ia puterea și decretează funeralii fastuoase pentru Eteocle, interzicînd înmormîntarea lui Polinice, pentru că venise împotriva Tebei cu oști străine. Din pietate fraternă și condusă de legile nescrise ale dreptului gentilic *(nomos)*, Antigona înfruntă hotărîrea arbitrară *(kerygma)* a noului tiran. Deși se bucură de simpatia surorii sale, a bătrînilor cetății, care formează corul, și a lui Hemon, logodnicul ei, eroina rămîne singură, dar neclintită în confruntarea cu regele. Pedepsită de Creon să fie înmormîntată de vie, ea este urmată în sumbra grotă de Hemon, fiul tiranului, spre deznădejdea necugetatului tată, conducător al cetății Teba.

Prin gestul său, Antigona, conștientă că nu face altceva decît să-și îndeplinească o îndatorire sacră, triumfă moralmente asupra adversarului ei. Lamentația eroinei din finalul tragediei trebuie înțeleasă ca o reacție firească a unei ființe tinere, care n-a apucat să se bucure de viață :

v. 891 O, groapă, tu ! Culcuș al nunții mele, tu,
Lăcaș ce-mi fi-vei veșnic sub pămînt ! Pornesc
Spre tine-acum, spre morții mei — că mulți mi-au fost
De Persefona găzduiți — pornesc și eu,
Ce-am fost mai urgisită decît toți. Pornesc
Eu azi, cînd nu-mi bătuse-al vieții greu soroc
Venind spre voi, nădejdea doar mă leagănă
Că ție, tată, îți va fi drag, și-ți va fi drag
Și ție, mamă, cum și ție, frate drag,
Să vin la voi . . . . . .
Și drept
v. 904 Era, socot, cinstirea morții să ți-o dau.

În alcătuirea unei tragedii se îmbină elemente ale celor trei genuri literare (liric, epic și dramatic). Astfel, corul intonează fragmente lirice, fără importanță pentru desfășurarea acțiunii în sine, avînd doar rolul de a da încărcătură afectivă momentului. Expresiv este elogiul adus de cor în *Antigona* omului atunci cînd Sofocle vrea să sublinieze ideea responsabilității individului asupra faptelor sale :

v. 332 În lume-s multe mari minuni,
Mai mari ca omul însă nu-s !
Purtat de vînt, străbate mări
. . . . . .
v. 338 Cu plugul lui tras de catîri
Răstoarnă brazda în pămînt
. . . . . .
v. 341 Născocitor, a prins în laț
Jivinele de prin păduri
Și păsările din văzduh.
. . . . . .
v. 353 El, singur, zborul gîndului
Și-al vorbirii dar le-a dibăcit.

Există în același timp alternări de unul sau două versuri dialogate, așa-numitele stihomitii, prin excelență aparținînd genului dramatic. Ele

urmăresc prezentarea mai vie a unui schimb polemic de idei. Celebru este în *Antigona* dialogul dintre Creon și eroină :

v. 448 *A :* Știam ! Că doar porunca-ți auzit-am toți.
C : Și-atunci cum de-ndrăznești tu legile să-mi calci ?
A : Nu Zeus mi-a dat așa porunci ! Nici Dike — ea
Ce stă cu zeii din Infern — atare legi
Nu a dat omului. Iar eu porunca ta
N-o socotesc atît de tare-ncît pe om
Să-l facă-a-nfrînge chiar și legile zeiești.

v. 445 Că aceste legi nu sînt în slove scrise, nu !
Dar pe vecie-s legi și nu-s de azi, de ieri.
De cînd or dăinui n-o știe nici un om.
Și să le calc de frica vreunuia, oricît
De tare-ar fi ? Să mă-osîndească zeii ?... Nu !

v. 408 *C :* Din toți tebanii tu, doar tu gîndești așa.
A : Ba toți gîndesc, dar tac, că... de, ești tu pe-aici...

v. 522 *C :* Chiar și-n mormînt de-ar fi, dușmanul mi-e dușman !
A : Iubirea-i rostul vieții mele ! Ura, nu !

Asemenea monostihuri au adesea valoare de maximă, cum este și versul ultim, devenit celebru, rostit de Antigona, cel mai reprezentativ de altfel pentru conduita personajului.

Tiradele, la rîndul lor, au uneori un rol epic (prin ele un personaj prezentînd concentrat anumite evenimente), iar alteori contribuie la caracterizarea eroului care le recită. Pentru primul caz amintim monologul paznicului care relatează despre nepermisa înmormîntare a lui Polinice. Reprezentativă pentru a doua situație este lamentația Antigonei dinaintea morții, din care am redat cîteva fragmente. Ea ne apare astfel ca o eroină complexă, nu numai o fermă luptătoare, dar și o ființă umană cu o sensibilitate accentuată. Regretul în fața morții nu o face să-și renege cîtuși de puțin convingerile și faptele.

Atît în tragedia *Antigona*, cît și în întreaga operă a lui Eschil, Sofocle și Euripide există multe pasaje antologice și ele constituie un argument de a le cunoaște mai îndeaproape.

Pentru posteritate, tragedia antică s-a dovedit un nesecat tezaur atît prin montarea de spectacole, cît și prin preluarea motivelor. Bizantinii secolului al XV-lea au tipărit în occident primele ediții ale tragicilor. Renașterea, teatrul lui Shakespeare au dat primul semnal asupra nesecatelor izvoare de inspirație oferite de antichitatea greco-romană. Racine este influențat direct de tragedia greacă, mai cu seamă de Euripide, prin filonul lui Seneca. În secolul al XVIII-lea, Voltaire, Herder, Lessing, Schiller (cu *Logodnica din Messina)* și Goethe (cu *Ifigenia în Taurida* și *Elena)* reactualizează vechile teme. În veacul trecut se remarcă Leconte de Lisle și Shelley (cu *Prometeu eliberat).*

Secolul nostru se întoarce la sursele antice ale tragediei prin Hugo von Hofmanstahl (cu *Electra*), Cocteau (cu *Mașina infernală* și *Antigona),* A. Gide (cu *Filoctet sau tratatul celor trei morale),* Jean Giraudoux (cu *Electra),* Sartre (cu *Muștele).* La noi, o prelucrare a mitului Antigonei este nuvela de curînd ecranizată a lui D. R. Popescu, *Duios Anastasia trecea.*

Enumerarea numelor și titlurilor de mai sus, departe de a fi exhaustivă, reprezintă numai un aspect al receptării, al perenității și rolului major pe care tragedia antică l-a avut prin universalitatea ei în conștiința omului din toate timpurile.

Din lucrările laureaților Concursului „M. Eminescu", ediția centenară 1985

Clasa a VIII-a

Subiectul I : Pornind de la citatul din Lucian Blaga — „Oare strategia vieții nu constituie piatra de încercare a adevăratelor caractere ?" — prezentați portretul moral al personajelor din povestirea *La Vulturi !* de Gala Galaction. Explicați semnificația titlului.

Fragment din lucrarea elevei Ana Fruntelată, Școala Nr. 201, București

Deznodămîntul nuvelei este tragic. Păunaș, reprezentantul viitorului neamului, moare sfîșiat de vulturi. Moartea sa este absurdă și cumplită. Cu acest prilej, Gala Galaction dezvăluie cheia nuvelei sale : asprimea vremurilor trăite de români, istoria lor chinuită, sub „puhoiul năvălirilor străine", oglindite în acel „popor nenorocit și rob încă pe multă vreme". Ultima frază a nuvelei completează figura lui Dănilă. Acesta suferă o dată cu țara și neamul său, iar durerea sa imensă este a tuturor celor asupriți, a „umiliților și ofensaților vieții", după cum spunea Mihail Sadoveanu. Întregul popor român își strigă deznădejdea în cuvintele lui Dănilă : „Pune un hotar, Stăpîne, nenorocirii noastre. Ajungă Sființiei-tale atîta jertfă, ajungă atîta risipă, atîta jaf la Vulturi din mana bietei țări și din carnea noastră !"

La Vulturi, titlul nuvelei, are o semnificație multiplă. Deasupra întregii acțiuni a povestirii planează aceste păsări „neobosit, scăldîndu-și aripile în lumină. „Vulturii" pot fi simbolul românilor de la munte, izolați în înălțimile pe care trăiesc, măreți și demni ca uriașele păsări. Titlul este, în acest caz, o chemare a scriitorului către munți, o anunțare a evocării istorice pe care acesta intenționează s-o facă în nuvelă. Dar vulturii sînt și niște păsări de pradă. Simbolul devine acum antitetic, căci ei sînt metafora cotropitorilor nesătui, care au adus pe aceste meleaguri liniștite, în această gură de rai, „ani de groază și de sînge mulți ! [...], de liniște, deloc !", ani pe care îi amintea Vlaicu-Vodă, personajul dramei lui Alexandru Davila.

Prin personajele sale, nuvela *La Vulturi !* contribuie la acea „cîntare a pătimirii noastre", iar prin sufletul lor nobil, Dănilă, Agripina, Păun Ozun și cei zece tovarăși fac să răzbată peste veacuri și veacuri vocea poporului român, cîntîndu-și țara, istoria, viața, ca în versurile Anei Blandiana, ce deschid poezia sa *Doină :*

„Se-aude, se-aude, se-aude,
Din adînc, din vecii, din mereu,
Murmurul, sîngele, gîndul
Poporului meu".

Subiectul III : Citiți o dată sau de mai multe ori poezia *Ridică-te* de Nichita Stănescu și explicați în cîteva fraze semnificația ultimei strofe.

Fragment din lucrarea elevei Carmen Pătrașcu, Liceul „C. D. Loga", Timișoara

Nichita Stănescu, unul din cei mai îndrăgiți și mai citiți poeți contemporani, a dat un nou sens cuvintelor în mesajul înflăcărat față de țară, revoluționînd și înnoind arta exprimării.

În ultima strofă a poeziei *Ridică-te* este conturată în modul cel mai pregnant ideea de bază a poeziei. După ce au fost înfățișate realitățile psihologice ale patriei, ultima strofă are caracter de concluzie. Ea subliniază fuziunea dintre om (a cărui prezență e simțită mereu de-a lungul poeziei) și țară. Dacă în restul strofelor relația om-țară este zugrăvită fragmentar în aspectele caracteristice (muncă, istorie, pace), această strofă e o chintesență a schimbului permanent de valori morale dintre unitate și întreg. Tocmai această legătură permanentă este temeiul pentru care patria „îți poate zice fiul său" și omul poate numi țara „acasa ta". Patria e personificată, văzută ca un univers cu trăiri sufletești : „sentimentele țării tale".

Aceste sentimente sînt de fapt realitățile patriei, enumerate în restul poeziei. Emoționant și unic în strofă este îndemnul imperativ „Ridică-te și luminează în cuvînt", care sugerează puterea suverană a omului aflat în plenitudinea măreției sale prin conștiința capacității de a lumina „în cuvînt". Strofa capătă o dimensiune de nebănuit a relațiilor om-țară tocmai prin „cuvînt" (poetul în întreaga sa creație tinde să descopere „cuvîntul", „reala fără corespondent în dicționar").

Semnificativă este folosirea verbului „luminează", care dezvăluie latura caldă, optimistă a creației lui Nichita Stănescu.

În acest context, poetul vede țara feeric, iradiind împlinire, dragoste și lumină.

Clasa a X-a

Subiectul I : Tudor Arghezi : *Arheologie* — comentariu literar (text la prima vedere).

Fragment din lucrarea elevei Raluca Dincă, Liceul Industrial Nr. 35, București

Poezia are un echilibru deosebit și un crescendo tulburător al ritmului și încărcăturii filozofice. Într-adevăr, fiecare strofă este un mic poem, în esența sa intimă, prin valoarea ideii poetice pe care o promovează și prin construcție stilistică.

Aparținînd, însă, aceluiași curent al spiritului, ele formează un întreg fără fisuri. Ultima strofă este o culme aparte a artei poetice.

Revenirea la eul biografic realizează o așa-numită poezie „în ramă". Se marchează, astfel, iarăși tema care a generat de fapt poezia, zbuciumul omului, al conștiinței umane, omul, privit din perspectiva materialului și inefabilului.

Arghezi nu va reuși, sau poate nu va dori, să rămînă în sfera pur filozofică, va reveni asupra propriului său eu material, pe care îl va integra în acest context. Asemeni lui Eminescu, Arghezi concluzionează. Zborul invers al geniului poetic, interiorizat, fără evadările eminesciene în sferele cosmice, se împlinește într-un tablou cu o construcție specială. Abundă, în această strofă, elementele senzoriale, auditive, întretăiate de o determinare temporală care, prin simpla sa prezență, dă o tentă de tensiune întregii construcții.

Liantul cu celelalte părți ale poeziei este „și", conjuncție cu rol de a realiza continuitatea.

Arheologie ne pune în fața unor elemente compoziționale diferite, dar care se completează reciproc. Dacă strofa a doua este scrisă într-o manieră pur simbolică, ultima strofă oferă, prin primele sale două versuri, modelul influențelor romantice.

Deșteptarea totală, în cadrul unei furtuni, care, hiperbolic, este mare cît țăria, element suprem al comparației argheziene, este atmosfera în care, proiectate într-un fantastic dans cosmic, „Și-arată veacurile temelia". Este evidentă schimbarea de viziune.

În aceste ultime versuri, poetul „piscurilor mari de piatră" devine gigantul, magnifică imagine a metamorfozei cosmice, împletire de seve poetice de o vitalitate nemaiîntîlnită încă.

Treptele, aceste obsesive trepte, sînt chiar pașii poetului prin propria devenire interioară.

Este treapta cea mai înaltă, momentul găsirii răspunsului ? Este, oare, dezlegarea imaginii ce-l proiectează pe poet în istorie, spațiu și timp ?

Nu știm. Dar ceea ce știm este că, acolo sus, pe ultima treaptă există, da, există într-adevăr, eul total, atotcuprinzător, cel care va prinde în el viața, moartea și, între ele, culoarea, ceața, sunetul și iubirea. Un eu ideal, sau poate numai idealizat ? O nouă trăire, o nouă ardere și mistuire în propriile iluzii ? Va putea oare acest nou eu să-l scutească pe om de a fi o pasăre cu zborul frînt și aripile crescute pe dinăuntru ?

O nouă întrebare pentru un nou Arghezi.

Clasa a XI-a

Subiectul I : Nicolae Labiș : *Moriția* — comentariu literar (text la prima vedere).

Lucrarea elevei Ariadna Rebreanu, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca

Mitul mioritic, mit fundamental al spiritualității românești, pilon de susținere al unui întreg sistem filozofic (*Spațiul mioritic* de L. Blaga), enumerat de G. Călinescu (alături de mitul creației, *Meșterul Manole*, al etnogenezei, al lui Traian și al Dochiei și al zburătorului, ca fiind cele mai reprezentative ale literaturii noastre), a avut întrupări succesive prin scriitori care au cunoscut tentația reîntoarcerii la experiența arhetipală. E vorba de scriitori situați la o anumită altitudine în literatura română, asemeni creatorului anonim, care a zămislit cel dintîi *Moriția*, „ancestralul suflet românesc" (Lucian Blaga). Așa sînt Eminescu, a cărui elegie se umple de tristețea rugăciunii laice de îngropăciune, așa e Sadoveanu, care umflă pînza epică a romanului său de tristețea baladei. Altitudinea la care se situează aceștia derivă dintr-un raport constant în care se află cu spiritualitatea românească. Pentru determinarea acestui raport trebuie respectate condiții deosebite. Prima dintre ele (conform opiniei exprimate de Zoe Dumitrescu-Bușulenga în *Timpul și spațiul național, Eminescu, cultură și creație*) e convergența tipului de inteligență și cultură a artistului cu cel al poporului pe care el îl reprezintă. Ar putea fi condiția esențială pentru ca reîntruparea acestui mit fundamental să aibă șanse de reușită.

Îndeplinind această condiție, la fel ca Eminescu și Sadoveanu, Labiș se confundă în mit și are capacitatea de a se desprinde de variantele sale anterioare, dîndu-i o formă nouă, în consens cu cele inițiale.

Pentru că, în timp ce expresioniștii înțeleg că tot ce poate face artistul veacului actual, față în față cu puterile mitului, e să-i adîncească simbolurile, Labiș se lasă dominat de ele, fără a le lămuri, încercînd o nouă explicație. El le simte, le aude, le trăiește, se lasă pătruns de ele pînă în cele mai adînci zone ale ființei : „inima mi-o strînge și-mi pătrunde-n sînge".

Miorița lui Labiș stă asemeni baladei sub semnul acestui topos magic : „Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai", univers transfigurat, care nu seamănă cu satul românesc, așa cum apare el ochiului profan, al experienței de zi cu zi. Simetria poeziei se realizează prin perpetua sugerare a plaiului din strofele inițială și finală, care îi creează dimensiunea în mod direct. Planul înclinat, ce pornește din „vîrf verde de munte scurs molcom la vale" (L. Blaga), e cel pe care continuă să se audă cadența baladei ciobanului mioritic. E orizontul în care poetul are acces la experiența primordială pentru că o perpetuează, ca pe un murmur permanent : „zbuciumat se plînge fluierul de fag", jalea își descîntă fluierul de os, „se îngînă liniștit arin", „tremură la stînă fluierul de soc". Verbele ce redau acest murmur al naturii, al plaiului și al stînei din plai sînt la prezent, tocmai pentru a reda continuitatea arhetipului.

Miorița e indisolubil legată de plai, așa cum a fost și este ciobanul său, care, în fața agresorului prezumtiv nu schițează nici cel mai mic gest de apărare. Și plaiul o cîntă, o descîntă, o îngînă din momentul imposibil de datat al creării ei. Tocmai de aceea, poetul caută în plai înțelegerea trecutului :

„Stau... Să-nțeleg o clipă neînțelesul grai / Plin de jalea unui veac trecut".

In căutarea acestei înțelegeri a ceea ce a fost, în căutarea de fapt a esenței spiritului românesc, poetul se umple de plai și de *Miorița*, o absoarbe și se implică în ea.

Pe lîngă trăirea patetică a baladei : „inima mi-o strînge și-mi pătrunde-n sînge", Labiș imaginează un dialog cu „măicuța bătrînă" ; în fond e un lung monolog al său, invocînd plaiul — spațiu mioritic.

Universul în care monologhează poetul e cel al baladei, elementele sale componente fiind neschimbate de la „piciorul de plai" la „stelele făclii". Însă, dacă în varianta populară cîntecul de jale al fluierelor și căutarea măicuței sînt puse la viitor, asasinarea ciobanului nefiind o certitudine, acum ne aflăm după consumarea tragediei mioritice, moment în care asistăm la îndeplinirea rituală, la nesfîrșit, a testamentului celui ucis.

Plaiul e cutremurat de plînsul continuu al elementelor tipice oierului : fluierul de fag, fluierul de os.

Elementul sonor domină vizualul în prima parte a poeziei, care stă sub sunetul bocetului funerar. Chiar dacă e cîntec „luminos" și „drag", acesta e doar pentru că e cîntecul evocării ciobanului dispărut prematur. Cîntecul e „dureros și drag", e „trist și luminos", pentru că dureroasă și tristă a fost experiența mioritică, dar chipul eroului ei rămîne drag și luminos.

Asocierea „dureros și drag" ar putea trimite la experiența eminesciană, unde asocierea se făcea între farmec și durere, distanța dintre cei doi termeni ai asociației

nefiind resimțită în întregul ei. La fel ca la Eminescu, alăturarea de termeni aproape antonimici „trist și luminos", „dureros și drag" anulează o parte din tăria primului, îndulcindu-l prin cel de-al doilea.

Și chiar dacă „se îngînă lin", liniștit în „arin", cîntecul ciobănașului e doar domol, ca orice rugă de îngropăciune, fără să reducă însă dramatismul său. E un dramatism perceput la nivel terestru și cosmic, într-un prezent continuu.

Elementul sonor dispare în partea a doua a poeziei, însă acum plaiul e „dominat" de măicuța bătrînă, personaj care figura în testamentul baciului fără funcție în ritualul îngropării sale. Însă, cum Labiș privește drama doar după consumarea ei, măicuța e de multă vreme în căutarea celui pierdut și drama e privită acum nu din perspectiva celui care va muri, ci din perspectiva celei ce suportă greul absenței. Femeia din *Miorița* lui Labiș e asemeni celei din *Baltagul* lui Sadoveanu, pornită în căutarea celui dispărut, avînd în minte chipul său : „Ochilor tăi tulburi pentru veci li-i dat / Legănat pe triluri, palid să îl vadă". Însă, ca și Vitoria Lipan, măicuța ciobanului nu va mai vedea niciodată pe soțul, respectiv, fiul iubit : „El cu ochi ca mura, tras ca prin inel, / El cu plete negre-n vînturi scuturate, / N-are să mai poată mîndrul ciobănel / Înaintea ta să se arate".

Labiș înfățișează pe ciobanul mioritic recurgînd la aceleași elemente ale înfățișării la care a recurs și creatorul popular în conturarea acelui prototip de frumusețe și tinerețe masculină. Inversînd ordinea versului și renunțînd la unele comparații : „Perișorul lui / Pana corbului", Labiș reface, de fapt, același chip pe care mama din baladă, pornită în căutarea fiului, îl evocă, întrebînd de el.

Căutarea bătrînei nu are sfîrșit, așa cum are cea a Vitoriei, care, săvîrșind ritualul înmormîntării, poate să-și reia existența anterioară. Pașii neobosiți ai celei ce suportă greul singurătății par a se mișca în ritmul unei balade nesfîrșite, ca sub tristețea unui blestem veșnic. Pentru că, dacă ochilor nu li-i dat să vadă chipul „drag", „pașilor să-l caute pentru veci li-i dat", să-l caute „în pădurea lungă de baladă".

Întreaga natură „dă semne", ca natura sadoveniană în *Baltagul*. Însă, de data aceasta, semnele naturii nu înlesnesc cu nimic căutarea, ci au funcția de a se perpetua la nesfîrșit. Pare că tot timpul cît va exista „gura de plai", „piciorul de rai", căutarea dispărutului mioritic va fi neîntreruptă. De umbletul neostenit, „brîul femeii s-a desprins din copci", de lacrimi ochii ei sînt tulburi, însă ea mai caută „bătutul de noroc". Ea mai ascultă „glasul tragicei mioare" și-l va asculta, chiar cînd aceasta „de vînturi dusă, s-a topit sub zări". Topită sub zări, integrată în baladă, în mit, glasul mioarei și umbletul măicuței se vor continua mereu, așa cum mereu va dăinui icoana ciobănașului atît timp cît va dăinui și plaiul.

Chipul ciobanului — pare a spune Labiș — va rămîne încrustat în orice zonă a plaiului, în orice moment temporal, el va rămîne în mit.

Mitul e singura experiență din care se poate nutri cunoașterea prezentă, și de aceea Labiș coboară în mit. Coborînd în mit, Labiș însuși „a devenit un mit : mitul rimbaudian al adolescentului" (Eugen Simion) și soarta sa se aseamănă cu cea a ciobanului mort prematur.

Programa-cadru a Concursului de limba și literatura română „M. Eminescu"

Clasa a IX-a

La faza pe clasă : Originea și dezvoltarea limbii române ; Vocabularul limbii române ; Stilurile funcționale ale limbii române ; Compuneri. *La faza pe școală* se adaugă : Literatura ca artă a cuvîntului. *La faza pe județ (Municipiul București)* se adaugă : Genurile și speciile literare : Genul epic, Genul dramatic, Genul liric. *La faza republicană* se adaugă : Literatura populară — parte integrantă a literaturii naționale.

Clasa a X-a

La faza pe clasă : B. Șt. Delavrancea ; G. Coșbuc. *La faza pe școală* se adaugă : O. Goga. *La faza pe județ (Municipiul București)* se adaugă : M. Sadoveanu. *La faza republicană* se adaugă : T. Arghezi ; Liviu Rebreanu ; Marii clasici — M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale, I. Slavici — din clasa a IX-a.

Clasa a XI-a

La faza pe clasă : Miturile ; Umanismul. *La faza pe școală* se adaugă : Iluminismul ; Clasicism și Romantism (Gr. Alexandrescu). *La faza județeană (Municipiul București)* se adaugă : M. Eminescu. *La faza republicană* se adaugă : M. Sadoveanu ; Marii clasici — M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale, I. Slavici — din clasa a IX-a ; Literatura română dintre cele două războaie mondiale — M. Sadoveanu, T. Arghezi, Liviu Rebreanu ; Literatura română după revoluția de eliberare — N. Labiș, Nichita Stănescu, Zaharia Stancu, Marin Preda din clasa a X-a.

Clasa a XII-a

La faza pe clasă : T. Arghezi. *La faza pe școală* se adaugă : Lucian Blaga. *La faza pe județ* (Municipiul București) se adaugă : Ion Barbu. *La faza republicană* se adaugă : Hortensia Papadat-Bengescu ; Marii clasici — M. Eminescu, I. Creangă, I. L. Caragiale, I. Slavici — din clasa a IX-a ; B. Șt. Delavrancea, G. Coșbuc, O. Goga, M. Sadoveanu, T. Arghezi, Liviu Rebreanu, N. Labiș, Nichita Stănescu, Zaharia Stancu, Marin Preda, din clasa a X-a ; M. Eminescu, M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, din clasa a XI-a.

Notă :

La baza studiului vor sta manualele școlare, precum și recomandările bibliografice din manuale și din programele școlare pentru liceu.

În școli, se va afișa programa concursului, precum și bibliografia. Bibliografia se poate completa cu ediții ale operelor literare care au apărut în ultimii trei ani, precum și cu studii de critică și istorie literară, respectîndu-se criteriul valoric, în scopul evitării supraîncărcării elevilor.

Subiectele vor fi elaborate după cum urmează : pentru faza pe clasă, de către comisia pe școală ; pentru faza pe școală de către comisia pe județ ; pentru fazele pe județ (Municipiul București) și republicană de către comisia republicană constituită de către Ministerul Educației și Învățămîntului. La faza republicană, concursul va consta, ca și în anii precedenți, din două probe : una de sinteză și una de comentariu literar pe un text la prima lectură, din creația scriitorilor studiați în anii de liceu, potrivit programei-cadru a concursului.

Din activitatea Cenaclului „Zburătorul" în anul școlar 1984 – 1985

Anul școlar 1984—1985 a însemnat, pentru cenaclul nostru, condus de profesorul și poetul Gheorghe Izbășescu, un program dens de activități care ne-au produs mari bucurii și binemeritate satisfacții.

În primul rînd aș aminti concursurile literare, majoritatea naționale, la care au participat membrii cenaclului, făcîndu-ne să ne aflăm aproape continuu într-o competiție artistică a valorilor. Prima parte a anului școlar a solicitat mai mult pe pionierii cenaclului nostru (așa cum se știe, „Zburătorul" care funcționează pe lîngă Casa Pionierilor și Șoimilor Patriei din localitate, este frecventat de peste 300 de elevi din clasele III—XII).

Ca participanți ai unor concursuri ale revistelor *Luminița* și *Cutezătorii*, membrii cenaclului nostru au obținut premii colective (concursurile „Eroica '84", și „Pace pentru toți copiii lumii"). Dar tot sfîrșitul anului '84 a însemnat și două premii la concursul elevilor și studenților organizat de revista *Astra* din Brașov. Corina Grozea, clasa a IX-a, a obținut premiul I, iar Benone Porfir, clasa a XII-a, mențiune. Bucuria a fost mare, deoarece juriul a fost prezidat de prozatorul Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România. Premierea care a avut loc la Brașov a însemnat doar încheierea primei etape, deoarece etapa a II-a a concursului continuă.

În primăvara anului 1985 *zburătorii* liceeni și-au trimis creațiile la alte două concursuri, de data aceasta alături de participanți maturi din toate județele țării. Este vorba de Festivalul-concurs „Tudor Arghezi" de la Tîrgu-Jiu și alt concurs, de la Coșești — Hunedoara. Am avut satisfacția ca două membre ale „Zburătorului" să fie chemate la Tîrgu-Jiu, împreună cu profesorul îndrumător, pe frumoasele meleaguri ale Gorjului, pentru a li se înmîna premiile obținute : Marieta Mirianida Rădoi, cl. a XII-a (premiul II și premiul revistei *Tribuna*), și Carmen Onea, cl. a X-a (premiul II). La cîteva zile după concurs, Radio București a transmis pe programul II un reportaj despre concurs, în cadrul căruia cele două eleve au recitat din poeziile premiate.

Ultimele zile ale lunii mai au implicat pionierii „Zburătorului" într-un nou concurs literar interjudețean : „George Bacovia" de la Bacău, unde cei doi pionieri participanți (Cătălin Ioan Buzinchi, cl. a V-a, și Constantin Vaciu, cl. a VIII-a) au obținut premiul revistei *Ateneu* și premiul Întreprinderii Poligrafice Bacău. Cenaclul a primit una dintre cele trei diplome de onoare ale C.J.O.P. Bacău. Premiile acestea, alături de cele încă 25 de la faza județeană a concursului „Tinere condeie" (pentru pionieri), au făcut să ridice palmaresul „Zburătorului" la impresionanta cifră de 380 de premii.

Activitatea cenaclului nostru nu s-a rezumat numai la participarea la concursuri literare. Cei mai buni poeți au fost prezenți în ședințe literare în diferite localități ale județului Bacău (orașul minier Comănești, orașul petroliștilor Moinești), în școlile și liceele municipiului, la monumentul eroilor și pe scena Casei de Cultură din localitate. Am făcut excursii documentare la Humulești, Vînătorii Neamțului, Mircești, Tescani, am avut întîlniri cu diferite cenacluri din țară. Aici aș aminti ședința Cena-

clului din Tei al revistelor *Amfiteatru* și *Viața studențească* din martie a.c., la care au fost invitați să citească versuri poeții Nichita Danilov și Gheorghe Izbășescu, precum și patru membre ale cenaclului nostru : Marieta Mirianida Rădoi, Mona Cîrloanță, Mariana Gandore și Carmen Onea. Într-o cronică a revistei *Viața studențească*, referindu-se la ședința amintită, despre cele patru eleve se spunea că se anunță a fi „patru speranțe ale poeziei noastre".

Altă modalitate de lucru a cenaclului o constituie și întîlnirile cu scriitorii. Astfel, în februarie toți cenacliștii au participat la lansarea volumului de debut *Viața în tablouri* de Gheorghe Izbășescu, prezentat de criticii literari Radu Călin Cristea, Ioan Buduca și poetul Ioan T. Morar, iar a doua zi, la sediul cenaclului ne-am întîlnit cu acești tineri scriitori unde au fost discutate creațiile noastre și am dezbătut volumul mai sus amintit. *Zburătorul* a avut o întîlnire cu redactorii revistei *Astra* din Brașov reprezentați prin prozatorul Daniel Drăgan, redactor-șef al revistei, criticul Radu Săplăcan și publicista Cristina Baculea Garbis. Prezenți la ambele întîlniri au fost, ca de obicei, și foștii *zburători*, prozatoarea Emilia Done, poeții Carmen Laura Zarzu, Ioan Botezatu, Dan Mihail Popa, Gabriela Boeru, Daniel Gorun.

O activitate pe plan național, care s-a desfășurat în primăvara acestui an în orașul nostru, cu participarea *Zburătorului*, a fost a III-a ediție a Cursului de perfecționare a conducătorilor de cenacluri de la casele pionierilor și șoimilor patriei din întreaga țară, organizată de C.N.O.P. și Centrul Național al Cadrelor care Muncesc cu Pionierii (amintim că prima consfătuire a fost organizată în 1981 la București, iar a doua la Iași, în 1983).

La acest curs-consfătuire *zburătorii* de la clasele a III-a pînă la clasa a XII-a au susținut numeroase activități, dintre care am aminti lecțiile deschise cu temele „La Borzești, copilăria are istorie", „Creștem cutezători în anii de lumină", „Metode și procedee de creare a imaginilor artistice" etc. La aceste „lecții" elevii au dezbătut subiectele propuse și apoi au improvizat în fața celor peste o sută de profesori participanți (printre profesorii conducători de cenacluri erau și poeții Cristian Simionescu, Mihai Dutescu, Manolita Dragomir-Filimonescu, prozatorii Dragoș Nisioiu, Miron Dobroiu). La Librăria „M. Eminescu" din oraș a fost lansat romanul *Vacanța mare* de Dragoș Nisioiu, apărut la Editura Ion Creangă. Cartea a fost prezentată de *zburătorii* Livia Batog, Constantin Vaciu, de îndrumătorul cenaclului nostru — criticul literar Sever Avram — și de alții. Tot în acest cadru s-au organizat șezători literare, prezentări de albume cu fotografii din viața cenaclului, alături de buletinele *Zburătorului* (creațiile publicate de elevi de-a lungul anilor în reviste și culegeri), întîlniri cu scriitorii (cu redactorii revistei *Ateneu* : dramaturgul George Genoiu, redactor-șef poeții Ovidiu Genaru, Octavian Voicu). La această instruire *Zburătorul* și-a lansat și imnul cenaclului (pe versurile lui Gheorghe Izbășescu, muzica de Teodora Popa și Simona Sîrbu, eleve în clasa a XI-a).

La sfîrșitul cursului de perfecționare am fost emoționați cînd conducătorii instruirii, tovarășii Gheorghe Fica, Elena Istrate, Mircea Milcescu, din partea C.N.O.P., au apreciat activitatea noastră, considerînd-o superioară celor consemnate cu alte prilejuri și mai ales cînd la gară, conducîndu-ne oaspeții, pe buzele multora dintre ei flutura refrenul Imnului *Zburătorului* : „Călăreți fără șei, călăreți fără cai / Sîntem zburători și lumea ne știe, / În rachete de-aprilie, în rachete de mai / Zburăm prin parnași de hîrtie".

MARIETA MIRIANIDA RĂDOI, elevă clasa a XII-a,
vicepreședinte al Cenaclului literar „Zburătorul"
Municipiul Gh. Gheorghiu-Dej

CRAIOVA

Alături de concursul de matematică „Gheorghe Țițeica" și de cel de fizică „Henri Coandă", concursul județean de limba și literatura română „Alexandru Macedonski", aflat la a doua ediție, se înscrie în seria acțiunilor cu caracter educativ inițiate de Consiliul Județean al Educației și Învățămîntului Dolj. La ediția din 1985 au participat și elevi reprezentînd județul Brașov, după ce la ediția întîi ne-am bucurat de colaborarea județului Gorj.

Concursul a urmărit să corespundă cerințelor impuse de studiul limbii și literaturii în școală. El s-a extins, în acest an, la clasele gimnaziale, elevii avînd de soluționat probleme de limbă și o probă pe echipe, constînd în comentarea unui text la prima vedere (din lectura suplimentară). Consemnăm rezultate deosebite, dat fiind faptul că este vorba de prima participare a elevelor Mariana Marinescu din clasa a V-a, Școala Generală Nr. 9, Monica Împărățelu din clasa a VI-a, Școala Generală Nr. 29, și Anca Spînu din clasa a VIII-a, Liceul de Filologie-Istorie, care au obținut premiul I la prima probă.

Aceeași atenție s-a acordat elevilor din clasele liceale, concursul fiind o verificare în vederea confruntărilor republicane. Spre deosebire de ediția precedentă, cînd proba individuală a solicitat rezolvarea unor probleme de sinteză, la actuala ediție ea a constat din întrebări. Rezultatele obținute au demonstrat creșterea capacității elevilor de a înțelege fenomenul literar, puterea lor de a opera cu anumite concepte și de a valorifica, prin sintetizare, cunoștințele. Elevele Daniela Dănilă de la Liceul de Filologie-Istorie și Irina Vespan de la Liceul de Matematică-Fizică „Nicolae Bălcescu" au obținut nota 10 și premiul I la proba individuală la clasa a X-a.

La proba pe echipe pentru clasele liceale, elevii au avut de comentat un text liric modern, poezia *Niciodată toamna...* a lui Tudor Arghezi. Rezultate bune au obținut echipele reprezentînd Liceul de Matematică-Fizică „Nicolae Bălcescu" (locul I), Liceul de Filologie-Istorie (locul II), Școala Generală Nr. 23 (locul III).

Concursul „Alexandru Macedonski" a urmărit și promovarea unor talente din rîndul elevilor. Astfel, proba de creație a evidențiat sensibilitatea și puterea de creație, exprimate original, a elevelor Monica Împărățelu — premiul I la clasele gimnaziale și Elena Toma de la Liceul de Matematică-Fizică „Frații Buzești" — premiul I la clasele liceale.

S-au obținut următoarele rezultate finale : *locul I* — Liceul de Filologie-Istorie, *locul II* — Liceul de Matematică-Fizică „Nicolae Bălcescu", *locul III* — Liceul Industrial „Electroputere" și Liceul „Unirea" din Brașov.

Ediția a doua a concursului „Alexandru Macedonski", desfășurată în cadrul generos al Festivalului Național „Cîntarea României", a corespuns cerințelor sporite ale educării elevilor prin limbă și literatură, constituind, totodată, un bilanț al efor-

turilor depuse de dascălii lor. De aceea, inițiativa Consiliului Județean al Educației și Învățământului Dolj și a Societății de Științe Filologice se cere valorificată în continuare.

MONICA JOIȚA, clasa a XII-a B
Liceul de Filologie-Istorie, Craiova

DRAGOSLOVENI, jud. Vrancea

Cenaclul „Ștefan Petică" al Liceului Industrial Nr. 1 din Tecuci, jud. Galați, s-a deplasat la începutul vacanței de vară la Dragosloveni, unde se află Casa Memorială „Alexandru Vlahuță". Aici s-a desfășurat, sub conducerea profesorilor Iordache Diaconiță și N. Decusară, o interesantă manifestare artistică.

Tema *Omagiu lui Alexandru Vlahuță* a fost susținută de elevii Valerica Zodieru, Claudia Balotă, Camelia Pîrvu, Simona Enache, Iuliana Satran, Manuela Briceanu, Valentin Bohotin, care au prezentat diferite aspecte ale operei scriitorului.

Sub genericul *Slăvit e versul* au fost recitate, pe un fond muzical adecvat, poezii de Alexandru Vlahuță.

Partea a doua a manifestării a cuprins creații originale ale membrilor cenaclului, exprimînd sentimente de dragoste și respect pentru scriitor și pentru dascălii noștri, versuri închinate cerului senin al păcii, tinereții. Au citit Claudia Balotă, Camelia Pîrvu, Iulia Agavriloaie, Dorina Bodea, Cristian Pohrib. În încheiere, muzica folk a întregit într-o unitate perfectă expresivitatea cuvîntului.

La manifestare au participat tovarăși profesori de limba și literatură română din județul Galați. Tovarășul inspector Vasile Ghica a apreciat desfășurarea acțiunii inițiate de cenaclul „Ștefan Petică" și întreaga activitate a acestuia, oglindită și în paginile revistei *Lyceum*.

Astfel, prin legătura directă cu literatura și muzica, sufletele noastre au devenit aripi albe întinse către înalt, spre culmile „eternilor luceferi".

DORINA BODEA, clasa a XI-a A

IAȘI

Municipiul Iași a fost, în zilele de 3—5 iunie 1985, gazda unui interesant schimb de experiență privind problemele perfecționării predării limbii și literaturii române în școala românească de toate gradele, la care au participat toți inspectorii de specialitate de la inspectoratele școlare județene și de la municipiul București.

Organizat de Ministerul Educației și Învățământului, reprezentat de prof. dr. Constanța Bărboi, director adjunct, și prof. D. Săvulescu, inspector general, și de Societatea de Științe Filologice, schimbul de experiență a avut și un caracter aplicativ constînd din vizitarea unor școli generale și licee din acest important centru de învățămînt.

În cadrul schimbului de experiență s-a organizat și o vizită la Casa Memorială „Otilia Cazimir", invitații asistînd la un program artistic susținut de mem-

brii cercului literar „Luceafărul" de la Școala Generală Nr. 23, condus de prof. Florin Stegaru. Reproducem corespondența primită din Iași.

* * *

Cercul literar „Luceafărul" ne insuflă dragostea pentru frumos și gingășie. De aceea, împreună cu cercul de pictură, am omagiat opera poetei Otilia Cazimir prin recitări și reprezentări plastice. Membrii cercului nostru au învățat să recite poezii cu acel suflu de candoare caracteristic fiecăruia. Cei micuți au recitat versuri vesele, despre puișorul cafeniu sau despre pițigoi, despre copiii lumii care apără pacea sau despre mîțișorii de salcie, iar cei mari, poezii duioase, meditații. Unii dintre ei au exprimat plastic gînduri ale poetei în mici tablouri pictate în ulei sau acuarelă.

Programul nostru, alcătuit din recitări și dintr-o mică expoziție de pictură, a fost prezentat în ziua de 4 iunie 1985 tovarășilor inspectori de limba și literatura română din întreaga țară, veniți în vizită de documentare la Casa Memorială „Otilia Cazimir" din Iași.

ANA MARIA SLĂNINĂ
clasa a VI-a

TURDA

În ziua de 8 mai 1985 la Școala Generală Nr. 6 s-au desfășurat lucrările simpozionului „100 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu", la care au participat cadre didactice și elevi. Manifestarea a fost organizată de subfiliala Turda a Societății de Științe Filologice. Programul a cuprins comunicări ale unor profesori din localitate (Ioan Bembea, Octavian Bulgaria, Elena Fărcaș, Liliana Gruian, Otilia Pârv, Mariana Muthu și Doina Breaz) și ale unor cadre universitare din Cluj-Napoca (lector univ. dr. Elena Dragoș și lect. univ. dr. Mircea Muthu). Au mai prezentat comunicări Tiberiu Rebreanu, fratele scriitorului, și prof. Iuliu Pârvu, inspector la Inspectoratul Școlar Județean Cluj.

Autorii comunicărilor s-au referit la cîteva aspecte ale operei lui Liviu Rebreanu, ca de exemplu : chipuri de dascăli în opera lui Liviu Rebreanu, motivul luminii în romanul *Pădurea spînzuraților*, personajele create de Liviu Rebreanu (sau între realitate și ficțiune), nuvelele lui Rebreanu, probleme ale analizei psihologice în romanele lui Rebreanu.

Prof. IOAN BEMBEA

CĂTĂLIN BĂJENARU

S-a născut la 9 noiembrie 1967 în municipiul Constanța. A urmat școala primară, gimnaziul și clasa a IX-a a Liceului „Mircea cel Bătrîn" din localitate. Fiind dotat cu o sensibilitate ieșită din comun, preocupat în permanență de lărgirea orizontului de cunoaștere prin bogate lecturi literare, Cătălin Băjenaru începe să scrie versuri și proză prin anii 1981—1982. Încercările sale literare atestă un spirit reflexiv, interiorizat. Un accident stupid întrerupe, în vara anului 1983, firul vieții unui talent în plin proces de formare. În nr. 12, 1984 al revistei *Tomis* din Constanța îi apar cîteva poezii însoțite de o notă din care reproducem: „Expresie concisă, uneori cu fluturări plastice percutante, caracterizează o conștiință artistică și morală în formare, care s-ar fi împlinit frumos în literatura timpului său".

Dintre versurile și textele în proză încredințate redacției noastre de către părinții îndurerați, publicăm fragmente din ciclul *Inflexibila necesitate.*

Dorință

Hei, tu, tînără copilă,
Sărută-mă cînd îți întind buzele
Și cînd mă ridic pe vîrfuri.
Dacă viața mea e tristă,
Tu spune-mi că mă iubești.
Aș vrea să torn în cuvinte
Puțină frumusețe pentru oricine.
Plăceri pentru fiecare și
O fericire pentru toți.

Comoara deșertului

Odată, demult, într-un vechi sat
îndepărtat și de timpuri uitat,
Își ducea liniștit traiul un biet om sărac.
Însă, într-o bună zi,
Nenorocu-l puse de găsi
Niște vechi hîrțoage-ngălbenite,
Care, bine iscodite,
N-arătau decît locul unde se afla
Comoara tuturor deșerturilor pămîntene.

Ajuns la locul cu pricina, omul nostru, pătruns de neastîmpărul emoției, începu să sape în căutarea comorii. El săpă, săpă, săpă... pînă cînd, din străfundul pămîntului, izbucni un șuvoi imens de apă, care creștea, creștea, creștea, înghițind micul om care slobozise această mare de apă.

Și, astfel, acest om, înainte de a cunoaște hîrțoagele, a ajuns, stăpînit de un vis lacom, să fie înghițit de propria-i comoară.

MARIETA MIRIANIDA RĂDOI

S-a născut la 8 decembrie 1966 în satul Negoiești, com. Ștefan cel Mare, jud. Bacău. Este elevă în clasa a XIII-a, cursurile serale, la Liceul Industrial Nr. 4 din orașul Gh. Gheorghiu-Dej.

A obținut premii în cadrul concursurilor de poezie „Tinere condeie" și „Autori — copiii". A publicat în revistele *Ateneu, Amfiteatru, Luceafărul* și *Tribuna.*

Întoarcerea

lartă-mi îndrăzneala pașilor care au fugit prea departe.
Aici stînca se zbate-n perete și piramida de gînduri
stă atîrnată de ultima rugă.
Mai veghez cu o inimă neagră și părul nu-mi încape
în turnul liliecilor infirmi. Dar trebuia
să mă arunc în capcană înainte ca tu să ajungi
unde păsările nu se mai întorc.

*

„Patria e aducere-aminte de zilele copilăriei... Coliba părintească cu copaciul cel mare din pragul ușii, dragostea mamei... plăsmuiri ale inimei noastre... locul unde am iubit și am fost iubiți... fumul vetrei ce ne-a încălzit în leagăn, înălțîndu-se în aer... barza de pe streșină ce caută duios pe cîmpie... și aerul, care nicăierea nu este mai dulce!"

(Alecu Russo)

„Pentru dobîndirea virtuților este necesară înțelepciunea, adică acea aplecare a minții către lucrurile ce trebuie cunoscute după adevăr și drept judecate, care sînt deci vrednice de luat în seamă".

(Dimitrie Cantemir)

„Ignoranța le este proprie acelora cărora li se pare că știu mai mult decît trebuie și se laudă că cunosc și înțeleg nenumărate lucruri."

(Dimitrie Cantemir)

Pace

MARIA HERȚA
Liceul „George Coșbuc", Năsăud

Țipete încremenite,
Lacrimi de ceară,
Lumini de-ntuneric,
Timp în tăcere.

Vreau să sfîșii întunericul,
Să pătrund în mirosul de trandafiri
Și să simt lumina.

Univers

ANA MARIA AMARIȚEI
Școala Generală Nr. 23, Iași

Cînd noaptea-și coboară privirea spre lume,
Crai nou răsare, sorbind din ochi spirala
Căii Lactee.
Frunzele, ca niște elicoptere prăbușite pe Venus,
Smulg tăcerea și o frămîntă.
În univers se văd doar stele
Vîslind spre tristețe.
Doar lumina lor, o aureolă țîșnită din focul
veșnic,
Mîngîie universul în care s-a născut.

DAN SMÂNTÂNESCU

Drumurile lui Ion Neculce

București, Editura Sport-Turism, 1984

Sub semnătura lui Dan Smântânescu, autorul unor contribuții de istorie literară și a unei ediții a *Poeziilor postume* ale lui Goga, apare o nouă carte despre Ion Neculce. Ea se înscrie în continuarea unor „biografii" mai vechi sau mai noi consacrate cronicarilor români : *Miron Costin* de D. Almaș, *Viața lui Nicolae Milescu Spătarul* de Radu Boureanu, *Trimisul lui Brâncoveanu* (despre David Corbea) de Petru Demetru Popescu ș.a.

Principala sursă bibliografică a lui Dan Smântânescu este, așa cum era de așteptat, *Letopisețul* lui Ion Neculce, scriere cu un pronunțat caracter memorialistic : „Iar de la Duca-Vodă cel Bătrîn nu mi-au mai trebuit istoric străin să cetesc și să scriu, căci scrise au fost aceste în inima mea", spune cronicarul în rînduri ce definesc cu pregnanță specificul cronicii.

Copilăria, drumurile în solie diplomatică în Țara Românească, rangurile și demnitățile dobîndite nu numai în funcție de vrednicia cronicarului, ci și de capriciile unor domnitori, anii de pribegie în Rusia lui Petru cel Mare, cînd l-a însoțit pe Dimitrie Cantemir, după înfrîngerea de la Stănilești dorul de țară și începutul redactării letopisețului sînt principalele secvențe ale acestei evocări biografice. Autorul povestește în „limba veche și înțeleaptă", mînuită adeseori cu virtuozitate, rod al unor lecturi repetate și adîncite a cronicii lui Neculce : „Izvodirea filelor ce s-au așezat înaintea ochilor dumitale, fără de preț, cetitorule, purcede din fîntîna de nestemate a graiului marelui maestru întru ale povestirii, Ion Neculce. Am păstrat — uneori — aidoma acele voroave care prin strălucirea și mireasma lor cronicărească încînta-vor veacuri de-a rîndul plecații ochi ai cititorilor și, smerit, rogu-te a nu-mi căuta într-aceasta pricină, căci prea au fost frumoase și inima mea înduioșată nu le-a putut îndepărta de inima dumitale". Este în multe din aceste pagini „ecoul" prețuirii scrisului cronicăresc pentru frumusețea graiului vechi și pentru „iubirea de moșie", prelungit într-un prea cunoscut sonet al lui Șt. O Iosif, *Cronicarii* : „Cînd mă cuprinde dor adînc de țară / Și n-am pe nimeni să-mi potoale dorul, / Iau cartea unde curge sfînt izvorul / De-nțelepciune și tărie rară... / Boier de țară, bunul Ion Neculce, / Oftînd strecoară printre lacrimi glume / Din zile vechi, și-n grai nespus de dulce".

La adevărul documentelor se adaugă și fapte și întîmplări închipuite de autor : romantica poveste de dragoste dintre Florin Cîrje și Anca, fata Dediului Spătarul, sau aceea dintre Carol al XII-lea și Florica, convorbirile dintre Cantemir și Neculce în timpul exilului. Asupra lor ne previne autorul însuși într-un fel de „motivație" a prezenței lor : „Iar ce am împlinit cu închipuirea urzit iaste în matca adevărului de care am cercat, cu nevrednicile mele putinți, a nu mă depărta".

Lectură plăcută și instructivă, cartea lui Dan Smântânescu despre Ion Neculce lasă totuși o nedumerire : Ce este noua carte despre cronicarul moldovean ? Roman, viață romanțată sau „biografie" în maniera celor pe care Editura Sport-Turism le-a publicat în colecția „Pe urmele lui..." ? Fiind la confluența dintre roman și viață romanțată, sîntem convinși că ea ar fi cîștigat în pregnanță dacă autorul s-ar fi decis asupra genului potrivit pentru desfășurarea materiei epice.

ION BUZAȘI

ION DODU BĂLAN

Ioan Slavici sau roata de la carul mare

București, Editura Albatros, 1985, 256 p.

Noua monografie consacrată lui Ioan Slavici pornește de la ideea, metaforic exprimată în subtitlul cărții, că autorul nuvelei *Moara cu noroc* întregește în mod fericit constelația de aur a literaturii române din perioada de afirmare a marilor valori clasice care alcătuiesc

ceea ce s-ar putea numi Pleiada românească : Alecsandri, Maiorescu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Coşbuc...

Cunoaşterea aprofundată de către tinerele generaţii de cititori a vieţii şi activităţii lui Ioan Slavici se impune cu atît mai mult cu cît, aşa cum subliniază Ion Dodu Bălan în paginile introductive, scrierile acestui clasic nu se citesc numai din obligaţii strict didactice. Ele atrag atenţia prin încărcătura de idei, de viaţă clocotitoare, prin convingătoare dezbateri morale şi prin originalitatea şi farmecul exprimării, calităţi care, făcînd din Slavici un exponent tipic al epocii sale, îi conferă totodată şi statutul de contemporan al fiecărei noi generaţii. Vigoarea realistă şi vitalitatea operei sale au marcat drumul spre proza modernă, obiectivă şi analitică, reprezentată atît de scriitori ardeleni ca Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Pavel Dan, apoi Titus Popovici, Ion Brad, Ion Lăncrănjan, Petre Sălcudeanu ş.a., cît şi de scriitori din celelalte zone geografice româneşti, precum Mihail Sadoveanu, care îl considera pe Slavici „bătrînul nostru învăţător".

Analiza operei este precedată de o succintă prezentare biografică, din care cititorul reţine drumul sinuos al formării intelectuale a scriitorului, cristalizarea ideii de apartenenţă la glia strămoşească, în condiţii nu totdeauna prielnice, în acea vreme şi în provincia din care a descins Slavici, pentru manifestarea sentimentelor patriotice. Se insistă asupra prieteniei cu Mihai Eminescu, asupra legăturilor cu Titu Maiorescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, relaţii care au determinat apropierea lui Slavici de cercul Junimii şi al *Convorbirilor literare* şi, implicit, definitivarea crezului său artistic, care a avut ca punct de pornire ideologia Şcolii Ardelene. Interesantă este, în acest sens, evocarea de către autor a momentului în care nuvela *Budulea Taichii* a fost discutată în camera lui Eminescu, de faţă aflîndu-se şi Creangă. Acesta din urmă şi-a exprimat parabolic, printr-o anecdotă populară, unele rezerve, iar după cîteva zile, voind să-şi ilustreze concret punctul său de vedere, a dat la iveală prima parte a *Amintirilor din copilărie* (vezi p. 34—35). Prietenia creatoare cu făuritorul poeziei noastre s-a manifestat, printre altele, şi prin ajutorul pe care Eminescu l-a dat în şlefuirea limbii literare a lui Slavici, în perioada primelor producţii literare ale scriitorului bănăţean (comedia *Fata de birău* şi povestea *Zîna Zorilor*). Aşadar, elementele biografice sînt selectate în funcţie de capacitatea lor de a lumina creaţia literară a lui Slavici.

Specificul acesteia este analizat apoi sistematic, în pagini cu o mare încărcătură de informaţie, într-o argumentare strînsă, aplicată, care ţine seama de modul în care scrierile lui Slavici au fost apreciate de critica noastră literară, dar şi de noile perspective impuse de curgerea timpului în receptarea oricărui scriitor. Părerile personale ale exegetului de astăzi sînt susţinute de trimiteri revelatoare la opera creatorului *realismului popular*, de o atentă încadrare a acestuia în contextul social-istoric şi cultural, stabilindu-se conexiunile necesare înţelegerii fiecărei scrieri în parte. Din nenumăratele exemple care s-ar putea alege, amintim numai paginile dedicate dramaturgiei lui Ioan Slavici. Ion Dodu Bălan atrage atenţia asupra faptului că, în ciuda scăderilor evidente, piesele de teatru semnate de Slavici nu trebuie neglijate, pentru că ele explică unele trăsături stilistice din nuvele, structura temperamentului său artistic, ajutîndu-ne să conturăm personalitatea complexă a scriitorului. Aceasta nu înseamnă însă, susţine criticul şi istoricul literar, că trebuie să vedem în nuvelistica lui Slavici — dialogată în mare parte — o structură dramatică. Proza lui se caracterizează printr-un stil oral, dar viziunea este epică, Slavici fiind un povestitor înnăscut. Oricum, încercările sale dramatice trebuie cunoscute, şi Ion Dodu Bălan realizează o avizată şi completă introducere teoretică, făcînd apel inclusiv la texte inedite, ca piesa *Bogdan-Vodă*, considerată, mult timp, pierdută.

Pagini interesante și extrem de utile, mai ales pentru cititorul tînăr, sînt dedicate prozei lui Ioan Slavici, publicisticii acestuia și activității multilaterale de pedagog al neamului. Ca profesor, autor de manuale și cărți de popularizare științifică, în calitate de redactor la diverse publicații și conducător al primului cotidian al românilor din Transilvania, ziarul *Tribuna* (Sibiu, 1884—1903), marele scriitor s-a străduit să cunoască și să facă cunoscute specificul etnografic al poporului nostru, civilizația străveche românească (vezi cap. *Etnografie și literatură*) și, pe baza acestor cunoștințe, să contribuie prin scrisul său — cu caracter tezist, dar nu mai puțin artistic (vezi cap. *Etic și estetic în opera lui Slavici*) — la formarea profilului moral al cititorilor, să sprijine adevăratele valori ale spiritualității noastre, cum a fost, de exemplu, descoperirea lui George Coșbuc.

Prin lucrarea sa, Ion Dodu Bălan oferă încă o contribuție meritorie la patrimoniul criticii și istoriei noastre literare.

PETRE GHEORGHE BÎRLEA

VALENTIN CIUCĂ

Pe urmele lui Nicolae Tonitza

București, Editura Sport-Turism, 1984, 204 p.

În numai cinci ani, Valentin Ciucă și-a pus semnătura pe zece apariții editoriale, începînd cu *Colocvii pentru mai tîrziu* (1980) pînă la *Urme sub cupola lumii* (1985).

Imaginea lui Tonitza, artist de înaltă ținută intelectuală și o mare conștiință artistică, se conturează în cartea ce i-a fost dedicată atît din reproducerea unor aprecieri ale contemporanilor, cît și din selectarea unor fragmente din foiletoanele și scrierile artistului, inserate cu pricepere pe firul demersului epic, cu accente, uneori, pline de lirism.

Mergînd pe urmele lui Tonitza, Valentin Ciucă prezintă locuri și oameni, fapte și evenimente sociale, politice și culturale și creează o atmosferă de cuceritoare autenticitate.

La Iași sau București, în capitala Bavariei sau în Italia, la Milano, Torino, Veneția și Florența, dar mai ales în Franța, în cartierele Parisului de la începutul secolului nostru, Valentin Ciucă pătrunde cu familiaritatea martorului ocular, prezentînd, în context, mișcarea artistică națională și europeană de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Alt merit incontestabil al cărții este acela de a oferi publicului larg un ghid de abordare a operei de artă, pentru a-i descifra sensurile, pentru a-i înțelege menirea.

Desigur, alături de calitățile instructive ale cărții, reținem valoarea ei educativă, ilustrată prin viața exemplară a lui Nicolae Tonitza.

Concluzia firească este că numai o astfel de viață închinată creației, o creație pusă în slujba semenilor tăi și a înnobilării ființei umane, merită să fie trăită.

Autorul arată că pictorul a fost un „frămîntat, veșnic nemulțumit, neliniștit, setos, avid de nou, revoluționar prin temperament, zbucium din care se naște marea artă".

Într-o cronică consacrată expoziției din 1921 a pictorului Ștefan Dimitrescu, Tonitza se confesează: „Urmăriți atent un artist, zi de zi, an de an, o viață întreagă, pentru găsirea unei forme care să însemne expresia cea mai fidelă a realităților lui sufletești" (p. 189). Pictorul asociază talentului o disciplină a muncii intelectuale, imensă, fără răgaz: „Fără efortul deseori istovitor în fața șevaletului, artistul, oricît de talentat, nu-și poate îndeplini vocația" (p. 153).

Autorul străbate cu ușurință spații nu numai geografice, ci și spirituale. Stilul este al unui călător în teritoriile mereu noi ale cunoașterii. Datele, comentariile și judecățile se înlănțuie firesc, epicul completîndu-se cu lirismul evocării.

GICA RAFAEL MERTICARU

ION COTEANU

Stilistica funcțională a limbii române, II, Limbajul poeziei culte

București, Editura Academiei, 1985, 176 p.

Primul volum al *Stilisticii funcționale a limbii române*, apărut în 1973, punea bazele unei teorii a stilului. Analiza limbajului popular oferea, în același volum, o primă ilustrare a teoriei. I se adaugă, acum, studiul consacrat limbajului poetic românesc. Intenția de a arăta „cum depinde realizarea artistică a poeziei de specificul ei intrinsec și de posibilitățile expresive ale limbii române" (p. 7) presupune o opțiune teoretică privitoare la arta poetică.

Studiul pornește de la definirea obiectului său : limbajul poetic, privit ca rezultat al unui proces de transformare, de utilizare a posibilităților limbii în vederea realizării unei anumite funcții, cea a construirii de lumi imaginare. Definirea „poeticității" este în primul rînd o formă de respingere a oricăror viziuni static-limitative, preocupate doar de stabilirea unei cantități de mărci inventariabile. Modificările care diferențiază limbajul poeziei de cel obișnuit nu sînt nici întîmplătoare „devieri", nici ornamente, ci manifestări ale „ideii de a servi înfățișarea într-alt fel a lumii" (p. 21). Limbajul poetic va fi deci urmărit în funcționalitatea sa, ca proces sau ca mecanism (ansamblu de reguli, gramatică) de „producere de noi semnificații" (p. 36), nu însă ca simplu inventar.

Una dintre regulile sale de bază se consideră a fi cea a ambiguității ; alta — concentrarea. Ambiguizarea organizată și orientată a limbajului obișnuit — condiție de realizare a limbajului poetic — este urmărită în cadrul unor unități sintactice fundamentale : grupul nominal (GN) și grupul verbal (GV). Definirea lor este accesibilă oricărui cunoscător al gramaticii tradiționale a limbii române (rolul de introducere la acest volum și l-ar putea asuma, din acest punct de vedere, chiar *Gramatica de bază a limbii române*, a acad. Ion Coteanu, apărută în 1982).

Cercetarea se sprijină, în interpretarea materialului poetic, pe unitatea indisolubilă dintre sintaxă și semantică. O clasificare a tipurilor de grupuri nominale și verbale după criterii formale (de exemplu, în GN, combinarea substantivului centru cu adjectivul, cu alt substantiv în genitiv, în dativ sau precedat de prepoziție) este doar punctul de pornire pentru stabilirea variabilelor, a extensiunilor, a modificărilor de structură și de poziție și a implicațiilor semantice corespunzătoare. Un exemplu de variantă pozițională îl constituie așezarea adjectivului înaintea substantivului — devenită marcă a enunțului poetic. În cadrul grupurilor, interesează în mod special felul în care determinanții produc deplasări semantice și generează conotații.

Preferința arătată grupului nominal e motivată prin rolul acestuia în constituirea „obiectelor" lumii imaginare pe care o produce textul. Un loc aparte în cadrul mecanismelor de obținere de noi sensuri, de „remodelare a contingentului" (p. 86), i se atribuie dislocării sintactice, amănunțit prezentate. Mobilitatea unor structuri poate produce efecte de ambiguitate definitorii pentru natura limbajului poetic.

Capitolul final, *Concentrarea expresiei*, urmărește să descopere „condițiile particulare" de realizare a unei trăsături caracteristice, unanim recunoscute a limbajului poeziei. Se demonstrează modul în care concentrarea — acumularea de informație într-un spațiu minim — este obținută prin ruperea cursivității (eliminarea unor elemente de legătură), adverbializare (utilizarea adverbială a adjectivului), elipsa verbului predicat, apoziție, construcții absolute ș.a.m.d. Multe din cazurile luate în discuție aparțin unor zone controversate ale gramaticii românești, controversate tocmai din cauza statutului lor ambiguu (pe care poezia îl exploatează) ; e cazul apoziției și mai ales al așa-numitului element predicativ suplimentar.

O incursiune în domeniul celor mai îndrăznețe inovații poetice e prilejuită de cercetarea raportului concentrare —

înnoirea expresiei ; procedeele urmărite sînt : asocierea lexicală neobișnuită, repetiția în combinații derutante, formarea de derivate noi din elemente mai mult sau mai puțin identificabile. Un subcapitol aparte este rezervat unui procedeu-limită : încercarea de despărțire a corpului sonor al termenului de semnificația sa.

Dincolo de demersul teoretic explicit, volumul oferă, fără ostentație, prin interpretările exemplelor extrase din texte poetice, un veritabil model de analiză stilistică ; desigur, nu o rețetă rigidă, ci o aplicare adaptată la obiect a unor principii generale. Unul dintre acestea — amintind mereu limitele oricărei catalogări de figuri sau structuri, ale oricărei simplificări metodologice — este cel al dependenței de context. Se sugerează că situația ideală pentru explicarea oricărei figuri ar fi nu includerea sa într-un cît mai complex sistem taxinomic, ci reintegrarea în poem („loc de convergență" a tuturor procedeelor care îl constituie). Alt principiu, deja amintit, este cel al interdependenței dintre sintaxă și semantică.

Analizele demonstrează că nu există o incompatibilitate între a admite pluralitatea interpretărilor și a sugera preferința pentru una anume.

Comentariul previne împotriva oricărei exagerări în direcția absolutizării unui „specific românesc" în gramatica generală sau în cea a limbajului poetic ; totuși, volumul oferă sugestii și puncte de pornire pentru mai puțin prudente speculații asupra acestui subiect, ca și pentru cele mai riguroase analize lingvistice.

„Regula jocului" este adaptarea la obiect (respectiv, la limbajul poetic) și nu la diversele teorii lingvistice, retorice, poetice, care au încercat să-l explice ; de aceea sînt folosite, în interesul demonstrației, elemente ale gramaticii tradiționale ori ale celei transformaționale, ale teoriei actelor de limbaj ori ale celei a conotației, fără a subordona însă noua interpretare sistemelor mai vechi.

Sugerarea unui mod de a realiza convergența a foarte diverse poziții teoretice dintr-o perspectivă unică se aliază cu efortul de simplificare a terminologiei. Volumul se adresează și cititorilor neinițiați — sau inițiați doar parțial — în teoriile lingvistice sau semiotice la care se fac referiri ; el vizează — prin explicarea conceptelor de bază, uneori prin folosirea de parafraze, prin preferința pentru termenul simplu în locul celui ambiguizat de utilizări teoretice contradictorii, prin rigoarea demonstrației și printr-un apel subiacent la „bunul-simț" al limbii — accesibilitatea și, prin intermediul ei, captarea interesului pentru un domeniu de o complexitate infinită și de o importanță pe măsură.

O evoluție de aproximativ două secole a poeziei românești este schițată în constantele ei și în principalele transformări. Exemplele ilustrative acoperă întreaga perioadă — de la I. Heliade-Rădulescu pînă la poeții „generației '80".

Limbajul poetic este abordat, deopotrivă, din perspectiva dinamicii producerii și din cea a receptării sale.

Școala poate profita din plin de resistematizarea mijloacelor de analiză stilistică (de pildă, de sugestiile de interpretare a ambiguităților generate sintactic) și mai ales de modul propus aici de a regîndi relațiile limbaj — lume imaginară, schemă — realizare individuală, limbaj obișnuit — limbaj poetic.

RODICA ZAFIU

Curier

Răspundem în acest număr scrisorilor primite la redacție pînă la data de 5 septembrie 1985.

Monica Magoș, Galați : notațiile scurte, brodate în jurul unei metafore deseori sugestive, vorbesc de aceeași delicată sensibilitate pe care am remarcat-o și în

versurile expediate anterior. Se remarcă *Pescărușul*, *Contrast* și *Lebede*. Cred însă că mai ai mult de scris, de exersat, pînă să ne poți prezenta o poezie cu adevărat publicabilă. Succes !

Mircea Platon, Iași : elev în clasa a cincea, ai un simț al limbii deosebit și puterea de a crea pasteluri vii, fremătînd de sonuri, de culori, de viață, ca acesta : *Peisaj de noapte :* „Pe vălul albastru al nopții / Strălucesc mii de diamante / Reflectîndu-se în stoluri de culori. / Iarba foșnește ușor / În șerpuiri de vînt, / Stele căzătoare / Mișună prin iarbă / Printre licurici. / Stăpîna luminii de taină / Se plimbă lin / Admirîndu-se-n susur / De doine. / Și brusc gîndul nopții / Se-nalță, reintrînd / În fruntea cerului. / Natura se trezește — / O caldă îmbrățișare / În zori". Sper că ai observat micile modificări, pe care le-am adus pentru a te face mai atent la necesitatea șlefuirii versurilor.

Marcel Lucaciu, Cluj-Napoca : un univers tensionat, înnourat, mereu în contradicție cu sine. Razele sînt *cenușii*, protagoniștii *plîng*, sentimentele *mor* rînd pe rînd, zăpada e *tristă* și iubirea *pleacă-n zări*, făcînd loc *uitării* într-o *singurătate goală* ce *îmbracă universul*. Din păcate, toate acestea au adesea un aer artificial. Or, poezia trebuie să dea sentimentul vieții și al autenticului. Citește mai mult... și scrie în continuare.

Emil Mateescu, Constanța : versurile tale au o simplitate și o vibrație sinceră, vie, în stare să comunice numaidecît bucuria pe care o trăiești în momentul creației. Frumoase sînt catrenele *Clipa :* „O clipă a trecut cu iuțeala / Iureșului năvalnic al timpului / Care roade cu dinții lui de secunde / Abstractele simboluri ale nemuririi" și *Anotimp :* „Toamna vine ca un curcubeu, / Al frunzelor de castani, / Care își revarsă coloritul / Asupra umbrelor orei ruginii". *Răsărit* e stîngace, dar nu neinteresantă. Așteptăm cu interes noile tale poezii ; trimite un grupaj mai substanțial, poate vom reuși să alegem ceva pentru publicare.

Școala Generală Nr. 9 din Călărași este bine reprezentată în cadrul corespondenței pentru acest număr al revistei noastre prin versuri și povestiri semnate de *Iuliana Enciu, Mihaela Valeriu, Daniela Bratu, Dorina Gheorghe, Mirela Herea, Nicoleta Ciobanu, Nicoleta Guță, Geanina Pîrvulescu, Larisa Craiu, Mircea Andrei, Ovidiu Pavelescu, Cristian Candel, Mădălina Moldoveanu, Valeriu Mihalea, Vasilica-Norela Zainea, Virgil Moise* (toți în clasa a V-a) ; *Mirela Ghiliciu, Iulia Vasile, Liliana-Mihaela Alecu, Mirela Partian* (clasa a VI-a) ; *Mirel Iosif, Ovidiu Zainea, Georgiana Cataloi* (clasa a VII-a) ; *Tincuța Bucur, Ionela Cioc, Petrica Bogatu* (clasa a VIII-a). Reținem poezia *Grîul* de Iuliana Enciu și *O țară întreagă* de Ionela Cioc. Se poate remarca plăcerea acestor condeieri ai școlii din Călărași de a așterne pe coala de hîrtie cuvinte, înțelesuri. Însă o uniformizare a temelor estompează trăsăturile individuale ale autorilor. Ar fi necesară o selecție a poeziilor trimise spre publicare, sub îndrumarea profesorilor din școală.

Semne evidente de înzestrare cu har poetic se găsesc și în poeziile trimise de următorii prieteni ai revistei noastre (unele dintre creațiile lor vor fi supuse atenției colegiului de redacție în vederea publicării) : *Junona Beatrice Tutunea* din București ; *Violeta Vereștiuc* din Bogdănești, jud. Botoșani ; *Tiberiu Oancea* din Brad ; *Marieta Mirianida Rădoi* din Gheorghe Gheorghiu-Dej, jud. Bacău ; *Cristina Agheorghiesei* din Iași ; *Dora Deleanu* din Pitești ; *Maria Herța* din Năsăud ; *Daniela Bunea* din Sibiu ; *Luiza Belțic* din Iași ; *Nica Oana* din Cîmpina ; *Raluca Cosmin* din Gheorghe Gheorghiu-Dej, jud. Bacău ; *Thalia Cristescu* din București ; *Daniel Timofte* din Galați ; *Aurelian Eftimie* din Oltenița, jud. Călărași ; *Simona Daniela Balea* din Tîrnăveni, jud. Mureș ; *Liliana Cristoloveanu* din Sfîntu-Gheorghe, jud.

Covasna ; *Emilia-Cristina Păcurar* din Laslea, jud. Sibiu ; *Karo Kollo* din Caracal, jud. Olt ; *Corina Codescu* din Brăila (care la 12 ani ai săi are un frumos „vis de a deveni profesoară de română și, dacă se poate, scriitoare" ; îi dorim din toată inima succes) ; *Corina Stan* din Cluj-Napoca ; *Ana-Maria Amariței* din Iași ; *Gabriela Vlahovici* din Iași ; *Liviu-Marius Marcu* din Iași (care trimite cîteva pagini în proză foarte bine închegate pentru un copil în clasa a V-a) ; *Dan Adrian Mazilu* (povestioare fantastice, unele cu intenție moralizatoare, foarte interesante ca formulă) ; *Irina Drăgan* din Iași.

Povestiri frumoase am primit și de la *Cecilia Gîrbu* din Moinești ; *Mariana Dănilă* din Humulești, jud. Neamț ; *Simona Frățilă* din Brăila ; *Mirela-Virginia Dobre* din Galați ; *Dan Savin* din Cluj-Napoca (amuzant titlul „*Fire* de jurnal").

Alți prieteni ai revistei noastre care își afirmă dragostea pentru literatură și se lasă atrași de mirajul metaforei și al muzicii cuvintelor sînt : *Adrian Aios Tonțoiu* din Horezu, jud. Vîlcea ; *Marilena Sotir* din Pitești ; *Carmen Stanciu* din Galați ; *Mona T.* din Suceava ; *Magdalena Bratu* din Ploiești ; *Sabin Gherman* din Zău de Cîmpie, jud. Mureș ; *Viola-Maria Popov* din Pitești ; *Aurelia Eftimie* din Oltenița, jud. Călărași ; *Grațiela* din Brăila ; *Maria Pleșa* din Polovragi, jud. Gorj ; *Doina Bordianu* din Siret, jud. Suceava ; *Vasile Andrei* din Țăndărei, jud. Ialomița ; *Laura Andrei* din Greci, jud. Tulcea ; *Daniela Elena Cojocar* din Rădăuți ; *Marcel Dan Fola* din Toplița, jud. Harghita ; *Cristina Mitu* din Păulești, jud. Prahova ; *Milică Dincă* din Țăndărei, jud. Ialomița ; *Dorina Marieta Burduhos* din Năsăud ; *Monica E. Megyes* din Timișoara ; *Liliana Petrițan* din Valea Sadului ; *Camelia Răileanu* din Botoșani ; *Adrian Ionescu* din Comoșteni, jud. Dolj ; *Gabriela Boghiu* din Vaslui ; *Doinița Dingă* din Galați ; *Serafina Bîntu* din Moinești, jud. Bacău ; *Magdalena Brezoi* din Drobeta-Turnu Severin ; *Emil Ionescu* din Avrămeni, jud. Botoșani ; *Alina Rău* din Bistrița ; *Ela Vernescu* din Ploiești ; *Oana Oprea* din București ; *Elionora Boldeanu* din București ; *Iolanda-Narcisa Arsene* din Galați ; *Nadina Radu* din Greci, jud. Tulcea ; *Andrei Vulturu* din Balș, jud. Olt ; *Daniel Mocănescu* din Frățilești, jud. Ialomița ; *Adina Iancu* din București ; *Maria Cazacu* din Segarcea, jud. Dolj ; *Angelina Bădescu* din București ; *Nicoleta Drăghici* din Pitești ; *Lăcrămioara Hrițcu* din Botoșani ; *Tina Verescu* din Alexandria ; *Angelica Ilinca* din Rîmnicu-Vîlcea ; *Adela L.* din Tîrgu-Jiu ; *Carmen Curelaru* din Bacău ; *Dorica Lucaci* din Arad ; *Cristina Mihai* din Oltenița, jud. Călărași ; *Mihai Lilion* din Huși, jud. Vaslui ; *Daria-Enea Marinopol* din Giurgiu ; *Loredana Irina Csutak* din București ; *Viruța Burciu* din Volovăț, jud. Suceava ; *Răzvan Borțea* din București ; *Simona Stoica* din București ; *Castelina Mary Gavrilescu* din Brăila ; *Cristina Minea* din Buzău ; *Liliana Delcea* din Stănești, jud. Gorj ; *Daniela-Elena Cojocar* din Rădăuți ; *Eugenia Rădulescu* din Brăila ; *Dana Bolână* din Movilița, jud. Ialomița ; *Emilia Pantelimon* din Iulia, jud. Tulcea ; *Valentina Macu* din Bistrița ; *Mihaela Roza* din Bacău ; *Corina Bilusiac* din Suceava ; *Victoria Rovența* din Cîlnic, jud. Gorj ; *Eny Gineta Helun* din Iași ; *Ledzarina Zemeș*, din Borșa, Maramureș, *Claudia Mărculescu* din Deva, Hunedoara ; *Cezar Cînesiu* din Rădăuți ; *Sterian Liviu Zaharia* din Buzău ; *Marian Romulus* din Suceava ; *Adina Gorgoi* din Pitești ; *Mirela Maria Zlei* din Dorohoi. Le urăm tuturor succes la învățătură și așteptăm în continuare creații tot mai convingătoare.

Vă rugăm insistent să semnați toate scrisorile. Scrieți-vă numele și adresa în colțul din dreapta sus al primei pagini ; scrieți numele, clasa și școala după fiecare poezie sau povestire. Vă mulțumim.

VASILE POENARU

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE DIN R. S. ROMÂNIA
Bd. Schitul Măgureanu, nr. 1, sector V, cod. 79 664, Bucureşti, tel. 15.17.92

ÎN ATENŢIA PROFESORILOR ŞI A ELEVILOR

Pentru a contribui la perfecţionarea învăţământului filologic de toate gradele, S.S.F. va edita în anul 1986 :

1. *Limba şi literatura română*, revistă trimestrială pentru elevi (4 numere, 20 de lei abonamentul) ;

2. *Limbă şi literatură*, culegere de articole pentru profesori (4 volume, 60 de lei abonamentul) ;

3. *Limbile moderne în şcoală*, culegere de articole (unele în limbile engleză, franceză, germană şi rusă) pentru profesori (2 volume, 35 de lei abonamentul) ;

4. *Limba română literară. Probleme teoretice şi interpretări de texte* ; culegere de studii şi articole de B. Cazacu (1 vol., 15 lei) ;

5. *Buletinul S.S.F. pe anul 1986* (se difuzează gratuit membrilor S.S.F. şi titularilor de comandă care realizează abonamente colective la S.S.F.).

În colaborare cu Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică :

6. *Bibliografia românească modernă* (1831—1918, D—K), vol. II (1 vol., 126 de lei) ;

7. *Dicţionar al presei literare româneşti* (ziare, reviste, culegeri : 1790—1982) de I. Hangiu (1 vol., 60 de lei).

În colaborare cu Editura Academiei R. S. România :

8. *Limba şi literatura română în şcoală*, culegere de articole (republicări din revista elevilor) pentru materia clasei a VIII-a. Se difuzează prin librării.

Comenzile *(abonamente colective)* — de la 20 de abonamente la revista *Limba şi literatura română* şi cel puţin 5 abonamente la culegeri — se difuzează de către S.S.F. direct abonaţilor. Se consideră abonaţi pentru anul 1986 profesorii care vor trimite (expedia), pînă la 31 decembrie 1985, cv. publicaţiilor dorite prin mandat poştal sau aviz de creditare în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5, la C.E.C., Filiala sector 5, Calea Victoriei, nr. 7, Bucureşti, şi cîte o *fişă de comandă pentru fiecare titlu de publicaţie*, conform modelului de mai jos într-un singur plic închis pe adresa S.S.F.

Comenzile *(abonamente individuale* — profesori, studenţi, elevi ; *abonamente colective* — şcoli, licee, inspectorate şcolare, biblioteci etc.) pentru *B.R.M.*, vol. II, şi pentru *D.P.L.R.* pot fi achitate prin mandat poştal, aviz de creditare sau virament în contul S.S.F. menţionat mai sus.

Abonamente individuale (pînă la 20 de ex.) la revista elevilor *se fac numai prin factorii poştali*, conform *Catalogului presei.*

Model

FIŞĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) _____ instituţia (şcoala, liceul) _____ din _____ am expediat prin mandat poştal sau aviz de creditare nr. _____ suma de _____ lei, reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1986. (Se completează titlul publicaţiei şi numărul abonamentelor.) _____

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.).

_____

_____

Data _____ **Semnătura** _____

Aniversări şi comemorări în anul 1986

17 ianuarie — 50 de ani de la moartea lui Mateiu I. Caragiale, autorul romanului *Craii de Curtea-Veche* (n. la 13 februarie 1885).

5 februarie — 150 de ani de la apariţia, la Bucureşti, a săptămînalului *Muzeu naţional. Gazetă literară şi industrială*, supliment al ziarului *Curierul românesc* condus de I. H. Rădulescu.

18 februarie — 100 de ani de la moartea lui C. D. Aricescu, istoric, publicist, poet, dramaturg (n. 1823).

11 martie — 50 de ani de la moartea lui G. Ibrăileanu, istoric şi critic literar, conducătorul revistei *Viaţa românească*, autorul lucrării *Spiritul critic în cultura românească* (n. la 23 mai 1871).

21 martie — 100 de ani de la naşterea lui G. Topârceanu, poet şi prozator, autorul unor cunoscute balade vesele şi triste, parodii originale şi al unor texte în proză de factură umoristică (m. la 7 mai 1937).

31 martie — 100 de ani de la naşterea lui D. Tomescu, critic literar, care înfiinţează şi conduce împreună cu C. Şaban Făgeţel revista *Ramuri* de la Craiova (m. 1945).

1 aprilie — Titu Maiorescu publică în *Convorbiri literare* articolul *Poeţi şi critici*. Răspunzînd unor articole polemice semnate de Al. Vlahuţă şi B. Şt. Delavrancea, care diminuau valoarea lui Alecsandri în comparaţie cu Eminescu, criticul insistă asupra „valorii unice" a poetului care peste doi ani lăsa cel mai nobil testament: „E unul care cîntă mai dulce decît mine ? / Cu atît mai bine ţării şi lui cu-atît mai bine. / Apuce înainte s-ajungă cît de sus. / La răsăritu-i falnic se-nchină-al meu apus".

6 mai — 25 de ani de la moartea lui Lucian Blaga, poet, dramaturg, filozof, eseist şi memorialist, una dintre cele mai complexe personalităţi ale literaturii şi culturii române (n. 1895).

17 mai — 100 de ani de la naşterea lui Emil Isac, poet simbolist, care a cultivat poezia de atitudine socială şi poemul în proză (m. la 25 martie 1954).